

BALTI NÉPMESÉK

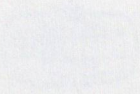
A csodamalom

A csodamalom

© 1974 by the publisher

© 1974 by the publisher

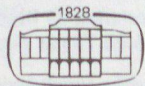
molnárboros A

6—14 éves gyermekek számára

A csodamalom

Balti népmesék

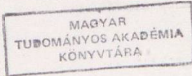
Akadémiai Kiadó · Budapest 1989

507759

Válogatta, az utószót írta és a szómagyarázatot készítette

Bojtár Endre

A fordítás a Latisszkije narodnije szkazki. Zinatne. Riga, 1982 és a Szkazki narodov Pribaltiki. Gyetgiz. Moszkva—Leningrád, 1953 alapján készült.

Oroszból fordította

Bojtár Anna

A fordítást az eredetivel egybevetette

Bojtár Endre

Szerkesztette és a típusmutatót készítette

Nagy Ilona

Az illusztrációkat készítette

Tamás Noémi

*A borítón két litván ördögmaszk (népi fafaragás) látható
(Fotó: Stark Mariann, 1989)*

ISBN 963 05 5549 2

Kiadja az Akadémiai Kiadó, Budapest

Első kiadás: 1989

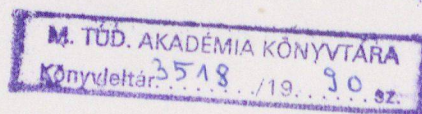
© Bojtár Endre, 1989

Hungarian translation © Bojtár Anna, 1989

Illusztráció © Tamás Noémi, 1989

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát, az egyes meséket illetően is.

Printed in Hungary

Tartalomjegyzék

Lett népmesék 7

A kutyaokmány 9

Hogyan csapta be a kakas a rókát? 11

Hogyan csapta be a bognár a farkast, a medvét és a nyulat? 13

A hálás állatok 15

Nagyerejű 17

A jóízű mese 22

A derék katona 24

Terülj, terülj, asztalkám! 34

Az aranyalma 39

A lusta és a szorgos lány 41

Menj el a nem tudom hovába, hozz egy kis nem tudom mit! 44

Lúdháború 56

Igazán? 59

Az uraság és az ördög 64

Litván népmesék 67

A róka és a farkas 69

A ravasz róka 69

A kutya mint szűcs 71

A kutya és a farkas barátsága 73

A gólya és a daru 75

Hogyan akarta a farkas a kenyérsütést kitanulni? 76

A hattyúkirálynő 77

A tizenkét hollófivér 82

A tehén, aki motolla volt 88

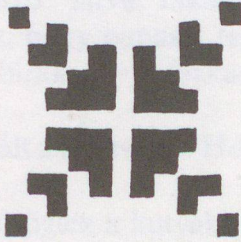
Ezüstfenyő kigyókirályné 92

Az elvarázsolt leány és a sárkány 95

Az uraság három lánya 102

- A pokolbéli katlan fűtője* 105
A csodamalom 118
Aranyhaj és Aranycsillag 120
Perkunas és a nagyherceg 124
Az ifjú és a kígyó 128
Szerencsétlen Jonas 136
Mese a befalazott fiúról 142
Csuszika 146
Az eső és a szél 151
Girhes 153
Árva Elenyte és Bárány Joniukas 156
A hazug 159
Az asszony meg az ördög 161
A Nap, a Hold és a Szél apósa 162
A két hazug 167
Az együgyű és a kapzsi fivér 169
A csodakacsa 171
A lusta feleség 178
A rászédett Halál 182
Három jó tanács 186
Az okos paraszt 188
Hogyan kell a libát elosztani? 192
A kíváncsi feleség 193
Hogyan tanult mórest a házsártos asszony? 196
A könnyörületes fiú 198
Radvilas és az inas alkuja 203
Hogyan csinálta meg az együgyű testvér a szerencséjét? 208
A ravasz bosszúálló 213
Ki butább a butánál? 216
A fukar gazda és az okos béres 218
A csúszópénz 219
Miért süt nappal a Nap, és éjjel a Hold? 221
A lettekről és a litvánokról 223
Szómagyarázat 227
A mesék tipológiai meghatározása 229

Lett népmesék

A kutyaokmány

Egyszer a kutyák szétmarcangoltak egy kisnyulat. Látták ezt az öreg nyúl és a nyúlanyó, sírva fakadtak, s futottak az erdő főbírájához, a medvéhez, hogy panaszt tegyenek a kutyák ellen.

Összehívta a medve a bírakat – a farkast és a rókát –, s törvényt ültek a kutyák felett.

– Útonállók! – kiabált a medve. – Hogy merésztétek széttépni a kisnyulat?!

– Kegyelem! – könyörögtek a kutyák. – Nagyon éhesek voltunk. Sokáig töprengtek a bírák, meghányták-vetették az ügyet:

– Hogy ítélnénk el őket! Ugyan melyikünk nem szokott megehezni?

A medve már-már megkegyelmezett volna a kutyáknak, de ekkor a nyulak szívet tépő zokogásban törtek ki:

– Nem lesz nyugtunk ezek után! Mindannyiunkat széttépnek a kutyák!

Újból tanakodni kezdtek a bírák, és a következőképpen döntöttek:

– Ezentúl ne merészeljenek a kutyák élő állatra támadni! De még a közelébe se menjenek! Ha viszont elhullott állatot találnak, azt megehetik!

És hogy a jövőben ne adódhasson vita, a bírák írásba foglalták a döntést, és az okmányt kikézbcsítették a kutyáknak.

Fogták a kutyák a papírt, és úgy határoztak, hogy Krancisnak, az öreg juhász kutyának adják át megőrzésre.

Őrizgette Krancis az okmányt egy napig, kettőig, ám a harmadik napon azt gondolta magában: nem, nem őrizgeti ő tovább a papírt. Neki a nyáj után kell mennie a mezőre, itt meg mindjárt nagy zivatar támad, elázik az okmány. Jobb lesz, ha átadja a macskának, ő a száraz házban lakik, a meleg kemencepadkán lustálkodik.

Na, úgy is lett. Fogta a macska az iratot, felvitte a padlásra és a legeldugottabb sarokban felakasztotta a gerendára.

Telt-múlt az idő. Egyszer a kutyák észrevették, amint a mezőn egy kiscsikó játszadozik. A földre vetette magát, hentergett a fűben. Ráugrottak, s darabokra tépték.

Ekkor mindenfelől összefutottak a lovak, nyerítettek, a patájukkal dobogtak, és a medve elé idézték a kutyákat.

Méregbe gurult a medve.

– Mit tettetek már megint? – kiáltott a kutyákra. – Újból a régi dolgokat kezditek?

– Nem – felelték a kutyák – , a csikó a földön feküdt, s egykor a bírák úgy döntöttek, hogyha egy állat elhullott, megehetjük. Erről még papírunk is van.

– Valahogy erre nem emlékszem – mondta a medve. – Ám legyen, lássuk azt az okmányt!

Egymásra néztek a kutyák. Hol is van az okmány? És eszükbe jutott: Krancisnak adták át megőrzésre. Az egész falka az öreg juhász kutyához indult, s ott vicsorgott: elő a papírt, hová tetted?

Krancis mancsával a füle tövét vakargatta, s rohant a macskához:

– Na, macska, szükségem van az iratra, add elő!

Rohan a macska a padlásra. Keresgéli, keresgéli, de az okmány nincs sehol, csak a madzag lóg a gerendán. Bizony, az egerek felfalták a papirost.

Méregbe gurult Krancis:

– Nem ör-r-r-rizted r-r-r-rendesen az okmányt! Nesze!

A macskára vetette magát, s úgy megtépázta, hogy a szőrösomók csak úgy repkedtek a levegőben.

De mi haszna, az okmányt már nem lehetett visszaszerezni.

Papír híján a medve a következőképpen döntött:

– Mostantól kezdve a kutyák csak csonton élhetnek!

Jaj, mennyire nem tetszett ez a kutyáknak! De ki merészelné vitába szállni a vén dörmögővel!

Így történt, hogy manapság a kutyáknak be kell érniük a csonttal. Hogy ki a bűnös? Természetesen a macskák. Ezért is olyan dühösek azóta a kutyák a macskákra. Egyetlen tisztességes kutya sem megy úgy el egy macska mellett, hogy rá ne vesse magát.

A kutyák a macskákkal hadakoznak, a macskák pedig az egerek ellen hirdettek háborút, amiért azok felfalták a kutyák okmányát. Miattuk nincs a macskáknak maradásuk a kutyáktól.

Hogyan csapta be a kakas a rókát?

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy öreganyó, akinek volt egy kakasa. Félszemű, csámpás és olyan kötekedő kakas volt, olyan izgága, amelyet még nem hordott a föld a hátán.

A maga udvarában már nem volt kivel verekednie, így hát idegen udvarokba tört be. Ha meglátott egy kiscsibét – megkergette, ha egy tyúkra vetette magát – csak úgy repkedtek szerteszéjjel a tollak. Ha pedig egy kakassal hozta össze a sors, akkor bizony az igazi kakasküzdelem szabályai szerint folyt a harc.

A félszemű mindenkibe belekötött, de próbált volna csak valaki hozzányúlni! Ilyenkor teli torokból üvöltözni kezdett:

– Ne merészelj hozzám nyúlni! Nem a ti udvarotokban lakom! Nem a ti kakasotok vagyok, hanem az öreganyóé!

És hazasomfordált az anyó házába.

Lassanként már az anyónak is elege lett a kakasból. Egy nap sem telt el úgy, hogy ne szaladt volna hozzá valamelyik szomszédasszony.

Az egyik így kiabált:

– Fékezd meg már a kakasodat! Majd' kikaparta a macskám szemét!

A másik meg így panaszkodott:

– Elkérgette a kakasod a kotlóst a tojásokról!

A harmadik meg sírva fakadt:

– Átrepült a félszeműd, szétcsapott a csibéim között, feldöntötte a magostájkájukat, szétfröcskölte a vizüket!

Végül az anyó nem tűrte tovább, és így szólt a kakashoz:

– Hordd el magad! És soha többé be ne tedd a lábad az udvaromba!

Megsértődött a kakas:

– Jól van, el is mehetek! Azt hiszed, nem boldogulok nélküled?

S attól kezdve egyedül élt. Napközben sétafikált a faluban, felszedegette az elhullott gabonaszemeket, éjszaka pedig a szénakazalban hált.

Egyszer hajnaltájban vadászni indult a róka. Lát a mezőn egy szénakazlat, a kazalban pedig egy kakast. Megörült a róka, elkapta a kakast, s iszkolt vele az erdőbe, egyenest a rókalyukba.

Eközben az anyó szomszédja éppen a földcskéjét szántotta. Látja ám: ott fut a róka, s szájában a kakas. Felkapott a szomszéd egy botot és a róka után vetette magát.

– Dobod el azt a kakast! – kiabálta. – Dobod el azt a kakast!

Ekkor a ravaşz kakas egyetlen maradék szemével a rókára sandított és azt mondta neki:

– Mért tőröd ezt, te róka! Hiszen ez a paraszt a más dolgába üti az orrát! És nem is az ő kakasa vagyok, hanem az anyóé!

Fontolgatta a róka, hogy meg kellene állni, rászólni a parasztra, de aztán meggondolta magát és tovább nyargalt.

Az anyó szomszédja meg a nyomában.

– Add vissza, rozsdásfarkú, azt a kakast! Add vissza!

A kakas sem nyughatott:

– Mi van veled, te róka? Szidalmaznak, te meg hallgatsz? Bizonyára rám, a más kakasára fáj a foga!

Most már a róka türelme is elfogyott. Odafordult az anyó szomszédjához és rákiáltott:

– Miért nem hagysz békén? Miért avatkozol a mások dolgába? Hisz nem is a tiéd a kakas, hanem az anyóé! Először szerezz magadnak tyúkokat meg kakasokat, és csak azután pörölj velünk, becsületes rókákkal!

Úgy belelendült a róka, hogy nem bírta abbahagyni. Aztán eszébe jutott a kakas. Körülnézett — de a kakasnak bizony hűlt helye volt.

Az emberek a mezőn csak nevettek:

– Ez aztán a kakas! Lám, bolondot csinált a rókából!

Megsértődött erre a róka! És megfogadta, hogy soha többé nem áll szóba az emberekkel. Azóta is, ha a róka meglát egy embert, félrefordítja a pofáját és eliszkol.

Hogyan csapta be a bognár a farkast, a medvét és a nyulat?

Történt egyszer, hogy a bognár az erdőben egy nagy dézsát fabrikált. Már mindegyik dongafát a helyére illesztette, az abroncsokat is rájuk húzta, csak itt-ott kellett még egy kicsit gyalulnia rajtuk. Egyszer csak hallja ám, hogy a háta mögött recsegnek-ropognak a gallyak. Hátrapillant és kővé dermed: egy hatalmas medve csörtet felé.

Most mit tegyen? Kússzon föl a fára? A medve követi. Eredjen futásnak? A medve utoléri. Igencsak megijedt a bognár. Eközben a medve már a közeli bokrokat tördelte. Megemelte hát a bognár a dézsát és alája bújt.

Odaért a medve, meglátta a dézsát. Mát ez meg mi lehet? Kőnek nem kő, zsombéknak nem zsombék... Fogta magát, leült a dézsára pihenni. Ült-üldögélt, s a mancsával hessegette a szúnyogokat.

Hát, amint ott üldögélt, arra szalad a farkas, akinek épp valami dolga akadt.

– Hová igyekszel? – szólítja meg a medve a farkast. – Ülj ide mellém, szürkefarkú, mesélj valamit!

Ott üldögélnék, a medve meg a farkas, társalognak erről-arról. Ekkor a bokrok közül előugrik a nyúl, s nagy szökkenésekkel a tisztás felé igyekszik. Megszólítja a medve:

– Megállj, hé, fürgelábú! Nem ugrabugráltál még eleget? Ülj ide hozzánk, beszéljünk!

Nem kellett kétszer kérni a nyulat. Leült a farkas és a medve mellé, és elmesélte a legújabb erdei pletykákat.

Hallgatja, hallgatja a farkas, s egyszer csak megszólal:

– Ej, de megéheztem! Csak úgy korog a gyomrom!

– Bizony – feleli a medve –, elugorhatnál, nagyfogú, és hozhatnál valami ennivalót! Majd én is szerzek valamit.

– Jól van – mondja erre a farkas. – Három napja a falusi bognárnál láttam egy szép kövér birkát. Odamegyek és megpróbálom kilopni az akolból. Hát te, medve, mit hozol?

– Egy kis méz jólesne – feleli a medve. – Ugyanennek a bognárnak a méhesében igencsak édes az idei méz.

– A bognárné kertjében pedig akkora káposztafejek nőnek, akár a tied, medvekoma! – mondja a nyúl. – Elugrom, hozok belőle.

A bognár meg ott ül a dézsa alatt, s hallja mindezt.

„Nahát – gondolja magában –, ezek itt az egész gazdaságomat tönkretennék. Csakhogy engem sem ejtettek a fejemre! Megleckéztetek én benneteket! Amíg éltek, nem felejtitek el a bognárt!”

A barátok megegyeztek, hogy ugyanitt találkoznak, s ahányan voltak, annyifelé futottak: a farkas az akolba, a nyúl a konyhakertbe, a medve a méhesbe.

Kimászott a bognár a dézsa alól, és rohant, ahogy a lába bírta, egyenest haza. A legrövidebb úton ment, hogy hamarabb érjen oda, mint a farkas. És sikerült is neki. Hogy a birkáját menekítse, bekergette a házba, ő maga pedig elbújt az akolban, a feleségének meg meghagyta, hogy forraljon egy fazék vizet.

A farkas hamarosan beügetett a bognár udvarába. Becsusszant a kapun, és egyenesen az akol felé vette útját. A bognár beengedte és rácsukta az ajtót, majd bekiáltott a házba a feleségének:

– Hé, asszony, hozd a forró vizet!

Az asszony hozta is a fazekat. A bognár kinyitotta az ajtót, s amikor a farkas lógó orral kiugrott az istállóból, a gazdasszony nyakonöntötte a lobogva forró vízzel. Felüvöltött a leforrázott farkas, s kirohant a kapun. De a bognár sem maradt otthon. Átugrott a kerítésen s a jól ismert erdei tisztás felé vette útját. A dézsájához szaladt, s alábújt. Ült-üldögélt és várt. Kis idő múlva megérkezett a medve egy nagy kaptárral. Aztán a nyúl is odaugrált egy hatalmas fej káposztával. Csak a farkas késett. Hogy is ne, hisz a fürdő után alig vánszorgott!

Ám a végén ő is feltűnt a fák között. Alig vonszolta magát, alig emelte a lábát. A nyúl meg a medve azt gondolták: bizonyára akkora birkát szerzett a szürkefarkú, hogy nehezőre esik cipelni.

Végre nagy keservesen odasántikált a leforrázott farkas a barátaihoz. A földre zuhant, jajgatni, sóhajtozni kezdett.

– Mi történt, farkas koma? – kérdi a medve. – Hol a birkád?

– Kellett is nekem a birka! Jaj, barátaim, egy dolgot tanácsolok nektek: soha ne kezdjete az emberrel! De mindennél jobban óvakodjatok a forró víztől! Ha azt halljátok: „Hé, asszony, hozd a forró vizet!” – fussatok, amerre a szemetek lát!

Alighogy a farkas kiejtette e szavakat, elkiáltotta magát a bognár a dézsa alatt:

– Asszony, asszony, hozd a forró vizet!

Hogy ekkor mi történt! A medve hanyatt-homlok menekült a dézsáról. A nyúl a bokrok közé vetette magát. A farkas meg felüvöltött a félelemtől, s ahogy csak erejéből tellett, szedte a lábát. A tisztás egy szempillantás alatt kiürült. Ekkor a bognár szép komótosan kimászott a dézsa alól, s egyik vállán a dézsát, a másikon a mézzel teli kaptárt cipelve, a káposztával a hóna alatt, dalolva elindult hazafelé.

A hálás állatok

Élt egyszer egy gazdag paraszt, úgy hívták, hogy Peteris. Dolgozott nála egy béres, aki szintén Peteris volt. Az emberek, hogy össze ne tévesszék őket, a gazdát Nagy Peterisnek, a bérest pedig Kis Peterisnek hívták. Már tíz éve szolgált Kis Peteris a gazdánál, de fizetést még nem kapott.

Ezért elment a bíróhoz. De mivel a bíró nem tudott igazságot tenni közöttük, továbbment egy másik bíróhoz, majd egy harmadikhoz, és végül magához a királyhoz. A király kijelölte azt a napot, amikor a gazda és a béres kötelesek megjelenni a színe előtt.

Ezen a napon mindkét Peteris elindult a székesfővárosba. Mennek, mendegélnek, látja ám Kis Peteris, hogy egy apró hangya mászik az úton. Már-már rátaposott, amikor az könyörögni kezdett:

– Szánj meg, ne lépj rám, meghálálom!

Kis Peteris megsajnálta a hangyát, és továbbment. Megint megtettek néhány kilométert, mikor látják: beleesett egy méhecske a patakba, s már majdnem megfullad; könyörög az arra járóknak, mentse ki valaki.

A gazda rá se hederített, a béres azonban odament és kihúzta a méhecskét a vízből. Az megköszönte a segítséget és megígérte, ha a béres bajba jut, nem hagyja cserben.

Dél lett, Nagy Peteris leült az út szélére, és falatozni kezdett. Kis

Peteris szintén megéhezett, de neki nem volt mit ennie. Észrevett egy galambot a fán. Botot ragadott, s le akarta ütni. De a galamb kérlelni kezdte, hogy ne bántsa, és Kis Peteris megsajnálta. A gazda jóllakott, és mindketten mentek tovább, amíg csak a királyhoz nem értek.

A király azonnal magához hívatta őket és megparancsolta, hogy mondják el panaszukat. A gazda látja ám, hogy a béres már-már megnyeri a pört, mire így szólt: Kis Peteris azzal kérkedett, hogy két nap alatt az összes gabonát megőrli, ami a király csűrjeiben van.

A király elhitte ezt a hazugságot, és azt parancsolta, hogy vezessék a bérest a csűrbe, ahol a rengeteg gabonát tartották, és zárják rá az ajtót: öröljön csak magának! Elbúsulta magát Kis Peteris, nem tudta, mihez kezdjen. Ekkor azonban odamászott hozzá az a hangya, akit megszánt, és kérdezte, miért búsul.

– Mitől lenne jó kedvem – válaszolta Kis Peteris –, a király megparancsolta, hogy öröljem meg ezt az egész gabonát. Ha nem teljesítem az akaratát, jaj lesz szegény fejemnek.

– Ne lógasd az orrod – mondta a kis hangya –, segítek rajtad. Feküdj csak le nyugodtan aludni, semmire ne legyen gondod!

Szót fogadott Kis Peteris, és nyugovóra tért. Amíg aludt, a csűrbe összeszaladt a sok-sok hangya, kiszedték a magokat a kalászbokból, beleszórták a zsákokba, a szalmát pedig boglyába rakták. Felébredt Kis Peteris, és látja – minden elkészült.

A király nagyon elcsodálkozott, amikor ezt megtudta, de Nagy Peteris ismét telebeszélte a király fejét, hogy a béres azzal kérkedett, hogy a folyón keresztül egy viaszhidat épít, de olyat, hogy még a királyi fogat is keresztülhajthat rajta.

A király megint hitt a gazdának, és megparancsolta Kis Peterisnek, hogy délre építse fel a hidat, mert ha nem, fejét veszi.

Elszomorodott Kis Peteris és kiment a folyó partjára. Odarepült hozzá egy méhecske, az, akit kihúzott a patakából, és kérdi, hogy mi bántja.

– Mitől legyen jókedvem? – felelte Kis Peteris. – A király szigorúan megparancsolta, hogy délig építsek a folyóra egy viaszhidat, mert ha nem, fejemet veszi.

– Ne szomorkodj! – mondta Peterisnek a méhecske. – Segítek én rajtad. Menj csak nyugodtan aludni, ne legyen gondod semmire!

Szót fogadott Kis Peteris, lefeküdt, de sehogy sem tudott elaludni – nagyon éhes volt. Odarepült ekkor hozzá a galamb és azt kérdezte, mitől olyan rosszkedvű.

– Igencsak megéheztem – felelte Peteris.

– Várj egy kicsit – mondta a galamb, és elrepült valahová.

Hamarosan visszatért, sok finom ételt és italt hozott.

Evett-ivott Kis Peteris, jókedvre derült, aztán lefeküdt, és mélyen elaludt. Amikor felébredt, a folyón ott állt a viaszhíd.

Jött a király, ámult-bámult a csodálatos híd láttán. Megdicsérte Kis Peterist ügyességéért és gazdagon megjutalmazta. Nagy Peterisnek meg meghagyta, hogy fizesse ki a tartozását, a szolgáltnak pedig megparancsolta, hogy tángálják el alaposan az álnok gazdát.

Nagyerejű

Élt egyszer egy ember, annak volt egy fia, úgy hívták, hogy Nagyerejű. Amikor Nagyerejű felnőtt, kérte az apját:

– Apám, mutasd meg nekem, hol a mi földünk, és elég nagy-e!

Elvitte őt az apja megnézni a földjüket, amelynek közepén egy óriási fenyőfa nőtt. Kérde Nagyerejű:

– Hát ez miféle gyenge virágszál?

S azzal megragadta a fenyőt és gyökerestül kitepte. Csodálkozott az apja, de Nagyerejű fél kézzel megragadta a fát, a másikkal pedig az ágait kezdte tépkedni, és így szólt:

– Na, milyen jó kis botocskám lett!

Hazatértek, és mivel Nagyerejű megéhezett, enni kért az anyjától. Az akart valamit készíteni a fiúnak, de az apa így szólt:

– Nem érdemes az időt vesztegetni, a tízliteres üstben főzz neki kását!

Megfőzte az anyja a kását, ki akarta szedni a tányérra, de Nagyerejű azt mondta:

– Minek kiszedni, megeszem én úgy, az üstből!

Nekilátott és mind megette.

Látta ezt az apja és gondolkodóba esett:

– Nem, fiam, nem tudlak én téged etetni. Menj el inkább a király udvarába, ott akad neked való munka, és ehetsz is, amennyit csak akarsz.

Nagyerejű elment a királyhoz.

Azt mondja neki a király:

– Maradj itt és szolgálj nálam, dolog akad tengersok az udvarban!

– Legyen, ahogy akarod – dörmögte a bajsza alatt Nagyerejű, és maradt.

Egy idő múlva Nagyerejű bejelentette a királynak, hogy feleségül akarja venni a lányát.

A király pedig így szólt:

– Hát, fiam, ha feleségül akarod venni a lányomat, előbb hozd el nekem az aranylovat, az aranykutyát és az aranykakast. Amíg ezt meg nem szerzed, ne is gondolj a lányomra!

– Rendben van – egyezett bele Nagyerejű, és azon nyomban indult a kovácshoz, aki készített neki egy jó erős botot, de olyat, amelyik nem görbül, nem törik. Mielőtt elindult volna, Nagyerejű bement a királykisasszonyhoz, elbúcsúzott tőle, és megkérte, hogy várjon rá, ne menjen máshoz feleségül.

A királykisasszony megígérte, hogy várni fogja, és aranygyűrűjét Nagyerejű ujjára húzta.

Ment Nagyerejű, mendegélt. Találkozott egy hatalmas emberrel, s megkérdezte tőle:

– Te ki vagy?

– Én vagyok a Vízvásztó. Ha a botomat a vízbe mártom, a víz szétnyílik, és száraz lábbal kelhetsz át rajta.

– Gyere velem!

Vízvásztó beleegyezett. Mentek, mendégéltek, találkoztak egy emberrel, aki a hegyeket tologatta. Kérdezi tőle Nagyerejű:

– Te ki vagy?

– Én a Hegytologató vagyok!

Hármasban mentek tovább. Újabb valakivel akadtak össze. Nagyerejű őt is kérdi:

– Hát te ki vagy?

– Én a Százmérföldre-Mindent-Látó-Halló vagyok!

– Gyere te is velünk!

Négyesben mentek tovább. Elértek egy nagy kastélyhoz, amelyben az ördög lakott. A kastély körül széles folyó folydogált – nem lehetett átkelni rajta.

Vízválasztó botjával a vízre csapott, és azonnal eltűnt a víz. Bementek a kastélyba és látták, hogy a szobában egy roskatag öregasszony üldögél. Ez volt az ördög öreganyja. Maga az ördög a fiaival együtt nem tudni, hol volt.

A kastélyba egy híd vezetett a folyón keresztül, ezen szoktak az ördögök hazafele jönni. Nagyerejű megparancsolta a Százmérföldre-Mindent-Látó-Hallónak, hogy figyelje ezt a hidat, nehogy az ördögök meglepjék őket. A Vízválasztó és a Hegytologató pedig aludni ment, és ő maga is leheveredett. Szendergett, szunyókált, de elaludni nem tudott. Végül nem bírta tovább, megdörzsölte a szemét, kiugrott az ágyból, s ment megnézni, mi történik a hídnál. Odaér, és mit lát! A Százmérföldre-Mindent-Látó-Halló teljes erejéből horkol!

– Ó – dühödött meg Nagyerejű, de gondolkozott egy kicsit, és nem keltette fel. Azt gondolta, hadd aludja ki magát a hétalvó! Leült Nagyerejű a híd alá, és elhatározta, hogy ő maga várja meg az ördögöt.

Várt, várt, és kivárta – úgy éjfél körül fekete lovon megérkezett az ördög legkisebb fia, utána egy fekete kutya meg egy fekete kakas baktatott. Odaértek a hídhöz, de a ló nem lépett fel a hídra.

– Miért nem lépsz fel a hídra? – kérdezte a legkisebb ördög.

A ló, a kutya meg a kakas pedig azt felelték:

– A híd alatt egy óriás áll és ellátja a bajunkat.

– Ha olyan erős, akkor jöjjön elő, és verekedjünk meg!

Nagyerejű előlépett a híd alól és botjával úgy helybenhagyta a legfiatalabb ördögöt, hogy az nyomban elmenekült.

Nagyerejű pedig elvezette a lovat, a kutyát meg a kakast, be az ördög istállójába.

Reggel kérdi Nagyerejű a Százmérföldre-Mindent-Látó-Hallót:

– Na, mit láttál az éjszaka?

– Nem láttam én semmit – felelte az.

Ha nem, hát nem, Nagyerejű ráhagyta. De azt parancsolta, hogy a következő éjszaka a Hegytologató őrizze a hidat. Persze ő is elaludt, és helyette is Nagyerejűnek kellett az ördögöt lesnie. Ezen az éjszakán

a középső ördögfiú baját látta el Nagyerejű, és az ő lovát, kutyáját és kakasát zárta be az istállóba.

Harmadik éjszaka Vízvásztó őrizte a hidat. Minden úgy történt, mint az előző két éjszakán. Most az ördög legidősebb fiát hagyta helyben Nagyerejű, és az ő lovát, kutyáját és kakasát kötötte be az istállóba.

Negyedik éjszakán Nagyerejűre került a sor, neki kellett örködni a híd alatt. Mielőtt elment volna, három tányérrakott az asztalra, egy-egy pohár vizet öntött beléjük, és megparancsolta társainak, hogy üljenek az asztal mellett és figyeljék a tányérrakot. Ha megpirosodna a víz, teljes erejükből keverjék meg, hogy új erőre kapjon, és legyőzhesse az ördögöt a híd alatt.

Ezzel Nagyerejű lement a híd alá és várt. Éjfél körül aranylován maga az ördög közeledett — csak úgy rengett a föld, utána jött az aranykutya meg az aranykakas. Amikor a hídhoz ért, felnyerített az aranyló, az aranykutya ugatott, az aranykakas pedig nagyot kukorékolt, de egyik sem mert a hídra lépni.

— Miért nem mentek fel a hídra?

— Maga Nagyerejű áll a híd alatt és megver bennünket!

— Hát ha itt van az a hencegő Nagyerejű, jöjjön csak elő, és mérjük össze az erőnket!

Nagyerejű kijött a híd alól, és birkózni kezdtek. Az ördög Nagyerejű vállára csapott, aki majdnem térdig a földbe süppedt. De Nagyerejű sem hagyta magát — akkorát húzott az ördögre, hogy az állig csúszott a földbe. Amikor az ördög másodszor ütött, Nagyerejűnek már a combja közepéig ért a föld, a harmadik csapás után pedig már derékig állt a földben.

Ebben a pillanatban a tányérokban megpirosodott a víz, de a három naplopó bizony mélyen aludt.

Nagyerejű rájött, hogy mi történt, és amikor az ördög egy szusszanásnyi időt hagyott neki, lekapta fejről a sapkát és a kastély falához vágta. De azok nem ébredtek fel. Ekkor a sálját hajította el. Áttörte a sál a kastély falát, és nekiütődött a három hétalvó ágyának, akik nyomban felébredtek. Megértették, hogy baj van, és teljes erejükből kavargatni kezdték a vizet a tányérokban. Minél jobban kavargatták, Nagyerejűnek annál gyorsabban tért vissza az ereje, és alaposan helybenhagyta az ördögöt.

Aranylovát, kutyáját és kakasát a kastélyba vezette. Odahívta a többieket, mindegyiküknek adott egy lovat, egy kutyát meg egy kakast – azokat, amelyeket az ördög fiaitól vett el. Magának megtartotta az aranylovát, az aranykutyát és az aranykakast. Mind a négyen lóra pattantak és elindultak hazafelé.

Jó ideje mentek már, amikor Nagyerejűnek hirtelen eszébe jutott, hogy az ördög kastélyában felejtette az aranygyűrűt, amelyet a királykisasszony húzott az ujjára. Meghagyta társainak, hogy menjenek tovább, ő pedig visszafordult. Amikor a kastélyhoz ért, látta, hogy a kapu zárva, azon keresztül nem tud bejutni. Gondolkozni kezdett, hogy mit tegyen. Ekkor az aranyló, az aranykutya és az aranykakas megtanították arra, hogyan változhat léggyé, és a kulcslyukon keresztül hogyan juthat be a palotába az otffelejtett gyűrűért. Nagyerejű léggyé változott, átbújt a kulcslyukon és már éppen magához akarta venni a gyűrűt, amikor észrevette, hogy a szobában az ördög öreganyja és három lánya valamiről susstorognak. Odarepült s kihallgatta, hogy miről beszélgetnek. Így szólt az ördög öreganyja:

– Móresre kell tanítanunk ezt a Nagyerejűt. Holnap fehér vendégfogadóvá változom az út mentén, amelyen haladnak. Ha bejönnek a kocsmába, végük lesz.

– Én meg perzselő nappá változom, és könyörtelenül égetni fogom őket – mondta az egyik lány. – Megszomjaznak, és egy hús patakocska jelenik meg előttük. Ha isznak belőle, végük lesz.

– Én dúsan megrakott körtefává változom – szólt a másik lány.
– Ha esznek a körtéből, végük lesz.

– Én puha rét leszek – mondta a harmadik lány. – Hívogató puha rét leszek, és álmod hozok rájuk. Ha kikötik a lovakat, és maguk is ledőlnek pihenni, végük lesz.

Nagyerejű kihallgatta mindezt, megfogta a gyűrűt, és a kulcslyukon keresztül kijutott a kastélyból. Visszanyerte régi alakját, felpattant az aranylóra és széleseben elvágtatott, hogy utolérje barátait. Az aranykutya és az aranykakas alig bírták követni.

Amikor beérte társait, egy szót sem szólt nekik arról, mit hallott az ördög kastélyában. Mentek, mendegéltek. Egyszer csak észrevettek az út mellett egy kis fehérre meszelt vendégfogadót. Nagyerejű társai úgy rohantak a kis fehér házikó felé, mintha húzná őket valaki. De

Nagyerejű megtiltotta, hogy bemenjenek. Szomorúan baktattak tovább. A nap perzselt, minden erejük elhagyta őket. Egyszer csak egy kis patakocska csobogott előttük, vize friss és kristálytisza. Nagyerejű társai már nagyon szomjasak voltak, s indultak volna a patakhoz, ám Nagyerejű szigorúan megtiltotta nekik, hogy igyanak. Mit tehettek mást, tovább bandukoltak. Amint elhagyták a patakot, a szomjúságuk is elmúlt. Nagyerejű ekkor azt mondta, hogy nézzenek vissza. Megfordultak, de semmiféle patakocskát nem láttak. Az út mentén viszont egy körtefát pillantottak meg, telis-tele érett gyümölcssel. Nagyon szerettek volna enni belőle, de Nagyerejű ezt sem engedte. S amikor a puha füvel benőtt, illatos rétet meglátták és elálmosodtak, Nagyerejű nem hagyta, hogy egy kicsit megpihenjenek. Elértek a keresztútig – és mintha szél fújta volna el az álmodástól róluk.

Itt elbúcsúztak egymástól. Nagyerejű így szólt:

– Fogjon mindegyikötök egy lovat, egy kutyát meg egy kakast, és menjetek Isten hírével, amerre láttok! Én hazaindulok.

Visszatért Nagyerejű az aranylóval, aranykutyával és aranykakassal a királyhoz, és feleségül vette a királykisasszonyt.

A jóízű mese

Élt egyszer egy ember, akinek volt három fia. Egy ízben mindhárom éjszaka legeltettek, s tüzet akartak rakni. Kiderült azonban, hogy egyiküknek sincs tűzszerszáma. Mitévők legyenek? Szerencsére észrevettek a távolban, az erdőszélen egy gyengén pislákoló fényt. Azt hitték, ott is lovat legeltet valaki, s elhatározták, hogy a legidősebb testvér kér tőle egy kis tüzet.

Na, jól van. Ment, mendegélt a fiú, s amikor közelebb ért, látja ám, hogy egy öregember ücsörög ott, rőzsét hajigál a tűzre, a parazsat piszkálgatja. Töprengett a legidősebb testvér, hogy odamerészkedjen vagy sem, a végén úgy döntött, hogy igen. Oda is ment, és kért egy kis tüzet. Az öregember azonban azt felelte:

– Ha tudsz jól mesélni, folyékonyan hazudni, kapsz tüzet, de ha nem – szíjat hasítok a hátadból.

A legidősebb testvér, egész testében remegve, szabadkozott: nem tud ő se mesét mondani, se pedig folyékonyan hazudni.

Mit volt mit tenni – a kegyetlen öregember szíjat hasított a hátából; a fiú sajtó háttal és tűz nélkül tért vissza a testvéreihez.

Ismét összedugták a fejüket, és úgy határoztak, hogy most a középső testvéren a sor. El is indult. Amint odaért, látja ám: ott ücsörög az öreg, rőzsét hajigál a tűzre, s a parazsat piszkálgatja. Odalép hozzá a középső testvér és tüzet kér tőle. Az öregember pedig azt feleli:

– Ha tudsz jól mesélni, folyékonyan hazudni, kapsz tüzet, de ha nem – szíjat hasítok a hátadból.

A középső fiú, egész testében reszketve, azt felelte erre: nem tud ő se mesét mondani, se folyékonyan hazudni.

Mit volt mit tenni – az öreg szíjat hasított a hátából, és tűz nélkül útjára engedte.

A harmadik fivérre, a legkisebbre került a sor, hogy tűzért menjen. Odaért a legkisebb fiú, s látja, ott ücsörög az öregember, rőzsét hajigál a tűzre, a parazsat piszkálgatja. Azt mondja neki a legkisebb fiú:

– Adj tüzet!

– Ha tudsz jól mesélni, folyékonyan hazudni, kapsz tüzet, de ha nem – szíjat hasítok a hátadból.

Azt feleli erre a legkisebb fiú, hogy ő bizony mindezt tudja, és rákezdte:

– Egyszer elküldött az apám lovat legeltetni. Legeltettem, legeltettem, egyszer csak koromfekete felhő szállt felém, hatalmas zivatar támadt. Gondolkodtam, hová bújhatnék. Az erdő szélén állt egy hatalmas, üreges tölgy. Kikötöttem a tölgyhöz a kancámat, én pedig bemásztam az üregbe. Amíg az eső esett, az üreg szája benőtt. Törtem a fejem: hogyan kerüljek ki innen. Szerencsére eszembe jutott, hogy az apámnak otthon van egy baltája. Hazaszaladtam baltáért, lyukat vágtam és kimásztam az üregből. Felpattantam a kancára és indultam haza. A rettentő nagy esőtől azonban minden mélyedés tele lett vízzel. Amikor a kancám átugratott egy tócsán, kettészakadt: az elülső lábai az egyik oldalon, a hátsók a másikon maradtak. Mit volt mit tennem, elmentem az erdőbe, vágtam egy nyárfakarót, átszúrtam

vele a kancát és összetoltam a bordáit. A bordái összenöttek, mentünk tovább. Még haza sem értünk, amikor a karóból hatalmas nyárfa nőtt, amely egészen az égig ért. Amíg felmáztam az ágaira, a tövénél korhadni kezdett. Így aztán ott lógtam a legfelső ágon, sehogyan sem tudtam leereszkedni a földre. Ekkor eszembe jutott, hogy otthon az apám csűrjében van egy köteg hajdinaszár. Elugrottam a csűrbe, hosszú-hosszú kötelet fontam a hajdinaszárból, amit a nyárfa koronájához kötöttem, s azon a kötélén leereszkedtem a földre.

A jóízű történetért cserébe az öregember adott tüzet a legkisebb fiúnak. Aki visszament a testvéreihez, tüzet raktak és mindhárman megmelegedtek a lángjánál.

A derék katona

Leszolgálta a katona az idejét, s szélnek eresztették.

Ment, mendegélt az úton, maga sem tudta, hová tartson. Megéhezett. Nagy bánatára se egy falut, se egy tanyát nem látott a közelben. Elszomorodott a katona, s azt gondolta:

„Bárcsak találkoznék valakivel, aki megkínálna egy falat étellel!”

S lám, egyszer csak jön vele szemben az úton egy apóka.

Amikor egymás mellé érnek, kérdi a katonát az öreg:

– Hát te, katona, mért lóगतod az orrod?

– Már hogylene lóगतnám, amikor üres a zsebem! Van ugyan három garasom, vennék rajta kenyeret, de kitől, ezen az ember nem lakta vidéken?

– Egyet se búsulj! Neked legalább van három garasod, nekem viszont még az sincs! Add nekem az egyiket!

– Nesze, nem sajnálom – felete a katona.

Eltette az öregapó a garast, és azt mondta:

– Nézd csak, találtam valamit – és előhúzott a zsebéből egy pipát.

– Hohó! – mondta a katona. – Ez már valami! A pipa a katona leghűségesebb barátja. Köszönöm, apó, Isten áldjon érte!

Rágyújtott a katona, s továbbment. Ment, mendegélt, eregette a füstöt a pipájából. Mintha a szíve is megkönnyebbült volna. Szívta, szívta a pipát, amiből csak nem akart kifogyni a dohány.

„Ez aztán a csoda! – gondolta. – Úgy látszik, nem közönséges pipára tettem szert. Most már csak egy falat kenyér kellene, de olyan, hogy bármennyit is eszem belőle, soha se fogyjon el!”

Amint ezt gondolta, látja ám – szembe jön vele egy másik apóka. Hófehér a haja, és botra támaszkodik.

– Adj’ Isten, katona! – szólalt meg az öreg. – Min töröd a fejed?

– Hát bizony arra gondoltam, apó, hogy nem lenne rossz harapni valamit. Van egy pipám meg két garasom, de kenyerem egy morzsányi se.

– Az még nem olyan nagy baj, fiam! Nekem, látod, annyim sincs. Hanem nekem adhatnád az egyik garasodat!

– Mért ne adnám! – feleli a katona. – Nesze, nem sajnálom.

Eltette az apó a garast, s nagy hirtelen így szólt:

– Hé, állj csak meg, fiacskám, találtam itt valamit! Talán kedvedre való lesz. – És előhúzott a zsebéből egy flaska bort.

– Ez aztán az ajándék! – kiáltott fel a katona. – Igazán eltaláltad az ízlésemet, apó! Hálásan köszönöm.

És lépkedett tovább.

Ment, mendegélt, majd elhatározta, hogy húz egyet a flaskából. Ivott belőle egyszer, ivott kétszer, s amikor a nap felé tartotta az üveget, látta ám, hogy abból egy ujjnyi bor sem hiányzik.

„Hohó! – gondolta magában. – Nem közönséges flaska ez. Életem végéig sem iszom ki belőle a bort. Ha most még valami jó falat is akadna a borhoz – az lenne ám az igazi!”

Alighogy átfutott az agyán ez a gondolat, látja, hogy egy öregapó jön vele szembe. Amikor közelebb ért, kérdi:

– Mért eresztetted búnak a fejed, katona?

– Nem eresztettem én – felelte a katona –, egy katonának nem való búslakodnia, de túl sok öröme sincs okom. Van ugyan egy pipám, van egy flaska borom és ráadásul még egy garasom is. Csak kenyerem, az nincs egy falat sem, pedig reggel óta nem ettem.

– Fél baj az, fiam, nem egész! Látod, nekem semmim sincsen.

Talán megszánysz, s nekem adod a garasodat?

– Nesze, fogd, nem irigylem tőled!

Az öreg eltette a garast, s így szólt:

– Köszönöm, katona. Most meg kellene ajándékoznom téged valamivel, de nem tudom, mivel. Talán fogadd el ezt a tarisznyát!

Leakasztotta válláról a vászontarisznyáját és a katonának adta, Ő maga pedig tovább ballagott.

A katona is ment a maga útján. Ment, mendegélt, és azt gondolta:

„Micsoda fura öregember! Mire jó a katonának egy üres tarisznya?!”

Alighogy átfutott az agyán e gondolat, látja ám, hogy jön vele szembe az úton egy jókora szekér.

És mi van rajta! Nagy halom fehér kenyerek, kolbászkarikák, kosarakban sült libák, oldalszalonnák, kerek sajtok! A szekér mellett a falu bírása lépkedett, ostorral nógatva a lovakat. Világos: az uraság javait vitte a vásárra.

Összefutott a nyál a katona szájában. Megrázta a tarisznyáját, s nagyot sóhajtott:

– Ej – mondta magában –, az uraság szekere tele van, a szegény katonának pedig üres a tarisznyája. Legalább egy vekni kenyérem és egy falat szalonnám lenne!

És mit gondoltok, mi történt? Legördült a szekérről egy vekni kenyér, utána egy darab szalonna, s beugrottak a katona tarisznyájába.

– Ez már valami! – örvendezett a katona, jó erősen bekötötte a tarisznya száját, s továbbhaladt.

Ment, mendegélt, mígnem odaért az uraság házához. Maga az uraság jött ki elébe, s így szólt hozzá:

– Hová mész, katona, hisz mindjárt rád esteledik! Éjszakázz nálam! Pihend ki az út fáradalmaival!

Csodálkozott a katona: mi dolog ez? Uraság, s úgy beszél az egyszerű katonával, mint az édes testvérével!

Vigyázzba vágta magát, s szabályosan tisztelegve így válaszolt:

– Hálásan köszönöm. Ha kegyeskedne megengedni, meghúznám magam a sarokban.

Az uraság szólította egyik szolgáját, rákacsintott, s azt mondta:

– Vezesd a katonát a kerek toronyhoz, magad is tudod, hova, hadd pihenje ki magát a puha ágyon! De vigyázz, ne felejtse el rázárni az ajtót!

„Miért kéne rám zárni? Hisz nem tömlőcbe visznek!” – gondolta a katona, de nem szólt semmit, ment a szolga után.

Odaérték a kerek toronyhoz. A szolga beengedte a katonát, becsapta mögötte az ajtót és bereteszelte.

Körülnézett a katona. Megjárja! Rend, tisztaság, a sarokban egy elfüggönyözött ágy. Kipróbálta – jó puha.

– Ej – gondolta magában –, remek! Megvacsorázom és kialszom magam reggelig.

Kibontotta a tarisznyáját, az asztalra rakta a harapnivalót és nekilátott.

Ám egyszer csak susmorgást hall az ajtó mögött. Torkán akadt a falat a katonának.

„Miféle vendégeket vet ide a sors így éjfél tájban?” – gondolta.

Kivágódott az ajtó és tizenkét ördögfióka rontott be a szobába. A hátulsók taszigálták az elülsőket, s kiáltoztak:

– Na, kivel vendégel meg ma bennünket az uraság? Kivel váltja meg az irháját?

Amikor észrevették a katonát, morogni kezdtek:

– Egy ilyen nyiszlett katonával! Ennek is biztos ugyanolyan rágós a húsa, mint a múltkori koldusnak. A katonakosztón nem lehet meghízni!

Megijedt nagyon a katona.

„Na – gondolta –, most benne vagyok a pácban. Mások tetteiért kell lakolnom.”

De nem hiába szolgált egy negyedszázadot.

„Ej – gondolta magában –, hányszor kerültem már golyózaporba, hányszor néztem szembe a halállal, csak nem fogok holmi ördögfiókáktól bejiedni! Majd csak adódik valami megoldás!”

Katonásan vigyázzba vágta magát, szalutált, s így szólt az ördögfiókákhoz:

– Erőt, egészséget, kedves vendégeim! Ha már itt vagytok, fáradjatok az asztalhoz, lássatok hozzá!

Körbefogták az ördögök a katonát, ott ugrándoztak körülötte,

vicsorogtak rá. Az egyik, már nagyobbacska, bizonyára a legidősebb közöttük, így szólt:

– Nem, nem, katona, nem illendő nekünk a más asztaláról a maradékot elfogyasztani. Inkább téged falunk fel, a felszereléssel együtt.

De a katona erre sem vesztette el a fejét. Előhúzta a zsebéből a pipáját, s azt mondta:

– Az a ti dolgotok. De evés előtt nem szívjátok el egy pipát? Öregapám se ült úgy asztalhoz, hogy előtte ne pipázott volna egy jót, amitől is aztán olyan étvágya támadt, hogy akár egy borjút is bekebelezett volna. Gyújtsatok rá nyugodtan, itt a pipám!

Az ördögök, amint ez köztudott, a dohánynak nem tudnak ellenállni.

– Miért is ne – mondta a legidősebb –, gyújtsunk rá! Te úgyse menekülhetsz előlünk.

Na, jól van. Rágyújtott a katona, és átadta a pipát a legidősebbnek.

– Finom dohány – mondta a katona –, de nektek erős, katonának való. Ha nem szoktatok hozzá, nem is tudjátok végigszívni.

– Még hogy nem tudjuk! – sértődött meg a legidősebb ördög. – Na, testvérek – parancsolt rá a többiekre –, senki ne merészelje eldobni a pipát, amíg ki nem fogy belőle a dohány!

Körbeülték az ördögök az asztalt és pipázni kezdtek. Amikor az egyik megszívta, továbbadta a másiknak, és így körbe-körbe. Olyan füstöt csináltak, hogy szinte fuldoklottak tőle. Még a katona is a fejére borította a köpenyét. Az ördögök pedig egyre csak szívták, szívták, de a pipából csak nem akart kifogyni a dohány.

Eltelt egy óra, kettő, három . . . És az udvaron hirtelen megszólalt a kakas . . .

Felpattant a legidősebb, elhajtotta a pipát és így szólt:

– Jaj nekünk! Virrad!

Felugráltak az ördögök, és köhécselve-prüszkölve eliszkoltak. A katona pedig bemászott az ágyba és mély álomba merült.

Jön délben a szolga egy nagy kosárral, hogy összeszedje a katona csontjait és elássa valahová a lapulevelek alá. S lám, a katona épségben-egészségben ott terpeszkedik a selyemlepedőn, a köpenye a takarója, és úgy horkol, hogy zeng belé a ház.

Odacsapta a szolgálja a kosarat és rohant az urasághoz.

– Él a katona – ordítja –, még az ördögöknek sem kellett!

Nem akarta elhinni az uraság. Maga futott a kerek toronyhoz. Látja ám – minden úgy igaz, ott fekszik a katona az ágyon, s horkol, mintha mi sem történt volna. Csak, ki tudja miért, a szobában olyan füst gomolygott, hogy szinte vágni lehetett. Elfogta a köhögés az uraságot. A katona kinyitotta a szemét, nagyot ásított, majd felpattant, mint akit a darázs csípett meg. Vigyázzba vágta magát az uraság előtt – ahogy ez már katonáéknál szokás.

– Adj' Isten, katona! Na, jól aludtál a hosszú út után?

– Köszönöm, jól – felelte a katona.

– És nem álmodtál semmit? – kérdezte ismét az uraság.

– Már hogyné álmodtam volna! Egy rémálom gyötört: mintha tucatnyi ördögfióka állított volna be vendégségbe ide, egyenesen a pokolból, és mintha egész éjjel erről-arról, többek között kegyelmedről fecsegtünk volna. Én pipával kínáltam őket, de vagy a dohány volt túl erős, vagy az ördögök voltak túl gyengék, mert ezt az egy pipát szívták egész éjjel, s nem jutottak a végére.

– Mi mindent nem lát az ember álmában! – mondta erre az uraság. – Tudod mit, galambocskám, ne siess te sehová! Vendégül látlak még egy éjszakára.

– Mért is ne maradnék, ha nem kergetnek el – felelte erre a katona. – Nem túl gyakran esik meg a magamfajta katonával, hogy puha pihepárna kerül a feje alá.

Elment az uraság, a katona pedig ledőlt aludni.

Átaludta az egész napot, este pedig felkelt, megterítette az asztalt, és a legfeltűnőbb helyre odaállította a borosflaskát.

Aztán falatozni kezdett, s várta a vendégeket.

Pontosan éjfélkor beállítottak az ördögök. Olyan dühösek voltak, hogy bárki azt hihette volna, nyomban a katonára vetik magukat és darabokra tépik.

A katona meg csak somolygott a bajusza alatt. Meghajolva üdvözölte az ördögöket, mint jó ismerőseit, és így szólt:

– Jó estét, kedves vendégeim! Tudom, miért jöttetek. Az én szépapám azt szokta volt mondogatni, hogy szárazon az étel nem tesz jót a toroknak. De ha egy korty borocskával öblítéd le, akár egy bikát

is felfalhatsz. Van itt egy kis üveg borom. Nem sajnálom tőletek. Ám ha már isztok – akkor fenéki!

Asztalhoz ültek az ördögök, és körbejárt az üveg. Körbejárt – de nem hiányzott abból egy ujjnyi sem; körbejárt másodszor – még mindig tele volt. Ittak, ittak az ördögök, míg csak a pad alá nem estek. Csak a tizenkettedik, a legidősebb nem dőlt ki, egyre csak védte a bort. Ekkor megszólalt kint a kakas.

– Hej, katona, szerencséd van! – kiáltotta a legöregebb ördög és nekiállt, hogy lelket verjen a többiekbe.

Az uraság egész éjszaka forgolódott az ágyában. Amint felkelt a nap, rohant a kerek toronyhoz. Megállt a küszöbön, s látja ám: ott alszik a katona az ágyban, s édesdeden horkol.

„Na nézd csak, ez még az ördögöknek se kell – gondolta az uraság. – De a harmadik éjszakát már nem úszod meg!”

A harmadik éjjel – ennek a fele sem tréfa! – olyan dühösen jöttek az ördögök, hogy még nézni is szörnyű volt. Kieresztették a karmaikat, a fogukat csattogtatták. . .

– Ma már nem hagyjuk magunkat rászedni! – kiabálták. – Darabokra tépünk!

– Jól van – mondta erre a katona. – Jöjjön, aminek jönnie kell. Csak azt engedjétek meg, hogy középre álljak. Ha már végezni akartok velem, akkor egy csapásra tegyétek.

Körbeálltak az ördögök, a katona a kör közepére, megrázta a tarisznyát, s így kiáltott:

– A tarisznyába minden ördöggel, egy kivételével!

És mintha forgósél tört volna a szobába, felragadta az ördögöket – s mind eltűnt. Csak egy, a legidősebb állt a katona előtt, mintha földbe gyökerezett volna a lába.

A katona ismét megrázta a tarisznyáját, s így szólt:

– Mindegyik társad itt kuksol, neked is maradt még egy kis hely. Ha hozol nekem három zsák aranyat, egy ujjal sem nyúlok hozzád, és az ördögfiókákat is szabadon engedem.

Vakargatta az ördög a feje búbját, s azt válaszolta:

– Három zsák arany egy tucat ördögért talán nem is olyan sok. Csak az a baj, hogy az uraság a gazdánk minden aranyát elszedte. Megígérte, hogy hét év múlva a saját bőrével fizet érte, de már háromszor hét év is eltelt, ő meg egyre csak kibúvókat keres. Hol egy

koldust, hol egy csavargót ad maga helyett. Most te kerültél volna sorra, katona. . .

– Hát erről van szó!

Hirtelen nyikordult az ajtó, félig kinyílt, majd nyomban becsukódott. De a katona észrevette, kinek nem jön álom a szemére ezen a késői órán. Az uraság lopakodott ide, hogy megnézzze, miként bántak el az ördögök a katonával.

Rácsapott a katona a tarisznyájára, és így kiáltott:

– Ide az urasággal is!

Az ajtó magától kivágódott. Az uraság bebukfencezett a szobába, pörgött-forgott egy darab ideig, majd eltűnt.

Ekkor a tarisznya rángatózni kezdett. Az ördögök lejtettek örömtáncot, hogy végre maga az uraság került a karmaik közé.

A katona meg így szólt a legöregebb ördöghöz:

– Parancsolj, az uraság tartozását már megkaptátok, most rajtad a sor, hozd ide az uraság aranyát, cserébe az ördögfiókák szabadságáért!

A kakasok még mocorogni sem kezdtek rúdjaikon, a katona előtt már ott hevert a három, arannyal tömött zsák.

– Tisztára söpörtem az uraság pincéjét – lihegte az ördög. – Egyetlen petákja sem maradt. Engedd hát ki a testvéreimet!

– Hé, várj csak, várj! – felelte a katona. – Először esküdj meg, hogy sem te, sem a rokonaid nem kerültök többé a szemem elé. Bárhová is menjek, bárhová is tegyem a lábam a föld kerekén, híretek-hamvatok ne legyen!

– Ugyan, menj már! – felelte az ördög. – Még ha könyörögnél, akkor se mennénk a közeledbe!

Elengedte hát a katona az ördögöket, azok megcsóválták a farkukat, s mintha a föld nyelte volna el őket, eltűntek. Persze az uraságot is magukkal vitték.

Attól kezdve gond nélkül élt a katona. Evett-ivott, amennyi belefért, és másokat is meg tudott vendégelni.

De vagy mert nem szokott hozzá, vagy valami más miatt, hamarosan unni kezdte magát.

Elhatározta hát, hogy körülnéz a nagyvilágban, embereket lát. Épített egy hajót, és nekivágott a tengernek. De alig hogy egy kissé távolabb ért a parttól, háborogni kezdett a víz.

„Ezt meg mire véljem? – gondolta a katona. – Nem fúj a szél, mégis hullám hullám hátán!”

Egy pillantást vetett a tengerre, s látja ám – valami feketeség mocomorog a vízben.

– Ej, csak nem az én régi ismerőseim halásznak a zavarosban?! Na jól van, majd móresre tanítom én őket!

Elővette varázstarisznyáját, áthajolt a hajókorláton és lekiabált:

– Hé, ördögnépség, megfeledkeztetek a megállapodásunkról? Már megint a szemem elé kerültetek!

A legöregebb ördög kidugta a fejét a vízből, meglátta a katona varázstarisznyáját, s reszketni kezdett a félelemtől.

– Nem akartunk mi semmit, csak... – hadarta. – Abban állapotunk meg, hogy a földön nem kerülünk a szemed elé, de itt víz van körös-körül.

– Hát akkor vegyétek tudomásul – mondta a katona –, hogy mától kezdve sem szárazföldön, sem vizen nem akarlak látni benneteket!

Szót is fogadtak neki az ördögök, és örökre eltűntek. Manapság már sehol sincsenek: sem szárazföldön, sem vizen, sem föld alatt, sem víz mélyén. Csak a mesében esik róluk szó.

Terülj, terülj, asztalkám!

Élt egyszer egy ember, akinek három fia volt. Alig tengődtek, de azért az ember tisztességesen felnevelte a fiait. Mire azonban felcseperedtek, se kenyér, se munka nem volt elegendő a szülői háznál. Elhatározta a legidősebbik fiú, hogy elmegy világot látni, szerencsét próbálni. Megkérte az apját:

– Engedj el, apám! Elmennék világot látni, szerencsét próbálni!

Elengedte az apja: így se, úgy se jutott volna otthon mindegyiküknek munka.

Elindult hát a legidősebb fiú. Keresett munkát itt is, ott is, de

bizony nem talált. Egyre messzebb és messzebb vándorolt; egyszer csak találkozott egy ősz öregemberrel.

– Merre tartasz, fiam? – kérdi az öregember.

– Elindultam világot látni, munkát keresni, de bizony sehol nem találok. Ha legalább béresnek beállhatnék valahová – feleli a fiú.

Az öregember erre így szól:

– Én felfogadnálak, de csak azzal a feltétellel, hogy beéred a fizetéssel, amit akkor kapsz, ha ledolgoztál nálam egy esztendőt.

Azt gondolja magában a fiú: „Mit tegyek? Szegődjek el, ne szegődjek el?” Ám az éhség nagy úr, ő meg se kenyeret, se munkát nem talált sehol. Beleegyezett hát a fiú, hogy elszegődik az öregemberhez béresnek azért a fizetésért, amit az ad neki.

Becsületesen ledolgozta a fiú az egy évet, az öregember pedig egy kis asztalt adott neki, e szavak kíséretében:

– Ezt kapod az egy évi munkádért. Ha megéheztél, csak annyit mondj: „Terülj, terülj, asztalkám!” És az asztalra olyan ételek kerülnek, amilyeneket kívánsz!

Megörült a fiú, fogta a csodaasztalkát és sietett hazafelé. Nagyon szerette volna megmutatni a testvéreinek és az apjának, mire vitte a nagyvilágban. Ment, mendegélt, hátán az asztallal, de bizony messze került a szülői háztól: útközben ráesteledett, betért hát egy házba szállást kérni. A gazda először nem akarta beengedni, de aztán úgy döntött, hogy ott töltheti az éjszakát. Látja a gazda, hogy a fiúnak semmije sincs az asztalon kívül, s azt gondolja magában: „Vajon miért cipeli magával ezt az asztalt?”

– Miért cipeled magaddal ezt az asztalt? – a végén nem állta meg, s megkérdezte.

– Nem közönséges asztal ez! – feleli a fiú. – Ha bármire szükségem van, csak azt mondom: „Terülj, terülj, asztalkám!” – és az asztalon nyomban megjelenik, amire vágyom!

Ezt hallván a gazda azt gondolja: „Egy ilyen asztal nálam is elkelne!” Amikor aztán a fiú nyugovóra tért, ellopta az asztalt, s egy másikat tett a helyébe.

Felkelt reggel a fiú, fogta az asztalt és ment hazafelé. Otthon mondja az apjának:

– Hívd ide az egész rokonságot, szomszédságot, meg akarom mutatni nekik az asztalkámat!

Összehívta az apa a rokonokat és a szomszédokat. Amikor mind együtt voltak, behozta a fiú az asztalt a házba, és így szólt:

– Terülj, terülj, asztalkám!

De mindhiába: az asztalka nem terült. A vendégek szétszéledtek, anélkül, hogy tanúsíthatták volna a csodát. A fiú nem vitte semmire a nagyvilágban, nem lelte meg a szerencsését.

Kis idő múlva a középső fiú határozta el, hogy megy világot látni, szerencsét próbálni. Nem akarta az apja engedni: „Ugyan, mihez kezdenél? A bátyád sem jutott semmire!” De aztán mégiscsak elengedte: „Jól van, eridj, próbálj szerencsét!”

Ment, engedélt a középső fiú, de sehol nem talált se kenyeret, se munkát. Végül összetalálkozott ugyanazzal az öregemberrel, akinél a bátyja szolgált.

– Merre tartasz, fiam? – kérdi az öregember.

– Munkát keresek – feleli a legény –, akár béresnek is beállnék.

– Én felfogadnálak béresnek – mondja az öregember –, de csak egy feltétellel: be kell érned azzal a fizetéssel, amit akkor kapsz, ha ledolgoztál egy teljes esztendő.

Töprengett a középső fiú, mit tegyen: elszegődjön béresnek vagy sem? A végén úgy döntött, rááll az alkura.

Becsületesen ledolgozta az egy esztendőt az öregnél. Amikor aztán letelt a határidő, az öregember egy kisbárányt adott neki.

– Tessék – mondta –, a munkáért a fizetés. Ha pénzre van szükséged, csak annyit mondj a báránynak: „Köpd ki a pénzt, báránykám!” Mire a bárány úgy tesz, mintha füvet legelgetne, és aranydukátokat fog kiköpní.

Megörült a középső fiú. Elhatározta, hogy nem vesztegeti tovább az idejét, máris indul hazafelé, megmutatni a keresményét.

Ment, mendegélt, de igencsak messzi került a szülői háztól, s útközben ráesteledett. Bekopogott egy házba, s kérte a háziakat, adnának neki éjszakai szállást. Nem tudhatta, hogy éppen abba a házba tért be, ahol a bátyja töltötte az éjszakát, és ahol a házigazda ellopta az asztalt. Bebocsátotta a gazda a fiút a házba, és azt mondja neki:

– Itt lefekhetsz. De minek hoztad be a szobába a bárányt?

Semmi rosszra nem gondolt a fiú, és azt felelte:

– Nem közönséges bárány ez. Ha pénzre van szükségem, csak annyit mondok neki: „Köpd ki a pénzt, báránykám!” – mire ő úgy tesz, mintha füvet hersegetne, és aranydukátokat köpköd.

Azt gondolta a házigazda, hogy egy ilyen bárány neki is kapóra jönne. Amikor a fiú elaludt, a gazda az akolba sietett, elkapta az egyik bárányát, és kicserélte a csodabáránnyal.

Felébredt reggel a középső fiú, és indult hazafelé. Otthon meghagyta az apjának, hogy csődítse össze a rokonokat; úgymond, meg akarja ajándékozni őket. Az apa eleinte nem akart vendégeket hívni: megint szégyenben maradnak. De a fiú csak hajtogatta a magáét: hívd össze őket, mindenki itt legyen!

Na, jól van. Összehívta az apa a rokonokat. Amikor mind együtt voltak, bevezette a középső fiú a házba a bárányt, és így szólt:

– Köpd ki a pénzt, báránykám!

De a bárány bizony nem köpködött aranydukátokat. A vendégek nem vártak tovább, üres kézzel tértek haza.

Telt-múlt az idő, s most a legkisebb fiú határozta el, hogy megy világot látni. De az apja hallani sem akart róla. Minek is menne, úgyszem lát a nagyvilágban semmi jót. Lám a testvérei is, pedig erősebbek nála, üres kézzel tértek haza. De nagyon szeretett volna a legkisebb fiú világot látni. Végül elengedte az apja: menjen, ha annyira akar.

Bolyongott a világban a fiú, munkát keresett, de nem talált. Végül összeakadt az öregemberrel.

– Merre tartasz, fiam? – kérdi az apó.

– Munkát keresek – feleli a fiú –, de nem találok. Pedig még béresnek is elszegődnék.

– Én felfogadlak – mondja neki az öreg –, de csak a következő feltétellel: azért a bérért kell szolgálnod, amelyet akkor kapsz, ha egy évet már ledolgoztál.

Gondolkozott egy kicsit a legkisebb fiú, majd úgy döntött, hogy ottmarad az öregembernél. Minek keresgélne tovább? Munkát így se, úgy se talál, pedig enni kell.

Elvitte hát magához az öregember a fiút, s munkába állította. Leszolgált a fiú az öregnél az egy teljes esztendő. Amint letelt az év, az öreg átnyújtott neki egy botot e szavak kíséretében:

– E botnak csak annyit mondasz: „Botocskám, üsd!” – és a bot püfölni kezd, megállíthatatlanul.

Amit kapok, az a fizetség – így alkudott meg annak idején a fiú. Most hát fogta a botot és elindult hazafelé. Útközben ráesteledett, meg kellett szállnia ugyanannál a háznál, ahol a fivérei töltötték az éjszakát. A gazda örömmel befogadta – ki tudja, miye lehet a fiúnak. Látja ám, hogy a legkisebb fiú beviszi magával a házba a botot, és szinte babusgatja.

– Mért hurcolod magaddal a botot? – kérdi a gazda.

– Ennek a botnak csak azt kell mondani: „Botocskám, üsd!” – és erre ő ütni kezd, megállíthatatlanul. Nagy szükségem lehet még rá.

Gondolta a gazda, hogy neki is jól jönne egy ilyen bot, s elhatározta, hogy ellopja. Alighogy a fiú elaludt, a gazda kicserélte a botot, s közben azt gondolta: „Ha az asztal és a bárány ilyen csudát csinál, akkor a bottól még különb dolgok is kitelnek!” Elhatározta, hogy kipróbálja, és odaszólt: „Botocskám, üsd!” A bot a gazda hátára pattant és püfölni kezdte. Túrte a gazda egy ideig, túrte, de nem bírta sokáig; ordítva beszaladt a szobába a legkisebb fiúhoz:

– Csillapítsd le a botodat!

A legkisebb fiú most döbönt rá, hogy hová tűnt a bátyjai bére, s kérdi a gazdát:

– Hol az asztalka? Hol a bárány? Adj vissza mindent, akkor lecsillapítom.

– Csillapítsd le – könyörgött a gazda –, mindent visszaadok, csak csillapítsd le!

Visszaadta az asztalt is, a bárányt is. A legkisebb fiú ekkor megparancsolta a botnak, hogy hagyja békén a gazdát. Aztán fogta az asztalt, a bárányt és a botot, hazament és azt mondta az apjának:

– Hívj vendégeket!

– Nem én! Megint szégyenben maradunk! – felelte az apa.

De a legkisebb fiú csak hajtogatta a magáét, mire az apa nagy nehezen összetrombitált egy nagy sereg vendéget.

Amikor mind együtt voltak, kihozta a legkisebb fiú az asztalt, és elkiáltotta magát:

– Terülj, terülj, asztalkám!

Mire az asztalon nyomban drága borok és finom falatok jelentek meg. A vendégek ettek-ittak, ámuldoztak a csodaasztalkán. Amikor

mindenki jóllakott, a legkisebb fiú elővezette a bárányt és ráparancsolt:

– Köpd ki a pénzt, báránykám!

Mire a bárány aranydukátokat kezdett köpködni. A csodálkozástól tátva maradt a vendégek szája. A legkisebb fiú mindenkinek adott a pénzből. Így gazdagodtak meg, és máig is boldogan élnek azokból a dukátokból, amiket a bárány köpköd.

Az aranyalma

Élt egyszer egy szegény ember, akinek három fia volt: kettő okos, a harmadik elég butácska. Szép csendesen éldegélt a szegény ember a fiaival, amikor egyszer csak híre jött, hogy a királykisasszony nagyon beteg. A világ minden tájáról hívtak már doktorokat, de egyikük sem tudott segíteni rajta. Az öreg király nagyon szomorú volt a lánya miatt, és egyre csak azon törte a fejét, miképpen lehetne őt meggyógyítani. Egyszer azt álmodta a király, hogy egy vénséges vén apóval beszélget, aki azt jósolja neki, hogy a lánya meg fog gyógyulni, ha egy aranyalmát kap ajándékba valakitől. Amikor a király felébredt, megparancsolta, hogy dobolják ki az egész királyságban: ahhoz adja feleségül leányát, aki egy aranyalmát hoz neki ajándékba.

Éppen ezen a napon, amikor a szegény ember felébredt és kifelé indult a kertbe, az ajtó előtt egy almafát pillantott meg, rajta három csodálatos aranyalma csillogott-villogott. Leszedte a szegény ember az aranyalmákat, kiosztotta a fiai között, s meghagyta nekik: nyomban induljanak a király udvarába szerencsét próbálni.

Elsőnek a legidősebb testvér vágott neki az útnak. Becsomagolt egy karéj kenyeret, az aranyalmát pedig zsebre vágta. Ment, mendegélt, s már esteledett, amikor egy hatalmas erdőhöz ért. Mivel megéhezett, előszedte a kenyeret és enni kezdett. Mintha a földből nőtt volna ki, egy öregember termett előtte.

– Adj egy falat kenyeret, fiam!

– Menj dolgozni, apó – válaszolta a fiú –, és akkor majd neked is lesz kenyered!

Elköszönt tőle az apó, s egy szempillantást alatt nyoma veszett. Másnap megérkezett a legidősebb fiú a palotába, és egyenesen a király színe elé járult.

– Elhoztam az aranyalmát, feleségül akarom venni a lányodat.

– Hadd lássuk azt az aranyalmát!

A fiú a zsebébe nyúlt, hogy előhúzza az aranyalmát, de csodák csodája – aranyalma helyett egy békát talált. Nagyon mérges lett a király, hogy a bolondját járattják vele, és megparancsolta, hogy zárják a pincébe a fiút.

Rövidesen a középső fiú is útnak indult. Ő is magához vett útravalónak egy karéj kenyeret, a másik zsebébe pedig az aranyalmát tette. Már esteledett, amikor a sűrű erdő szélén falatozni kezdett. Őt is megszólította az öregember:

– Adj egy falat kenyeret, fiam!

A középső fiú is ugyanazt felelte, mint a bátyja:

– Menj dolgozni, öreg, és akkor majd neked is lesz kenyered!

Az apó elköszönt és nyoma veszett.

Másnap a királyi palotában a középső fiúval ugyanaz történt, mint a testvérével: a királynak aranyalma helyett csak egy békát tudott mutatni. A középső fiú egy szempillantás alatt a pincében találta magát, a testvére mellett.

Most a legkisebb fiún volt a sor, hogy elinduljon szerencsét próbálni. Neki is egy szelet kenyér jutott útravalónak és az aranyalma. Mire az erdőhöz ért, ő is megéhezett és falatozni kezdett. Amint nekilátott a kenyérnek, előtte termett az apó:

– Adj egy falat kenyeret, fiam! – kérte a legkisebb fiút.

– Edd meg, apó, akár az egész karéjt, nekem már elég is volt!

Megköszönte az apó a kenyeret és hálából egy furulyát adott a legkisebb fiúnak.

– Ha ezen a furulyán játszani kezdel, minden kívánságod teljesül – mondta, és már el is tűnt.

Másnap megérkezett a legkisebb fiú a királyi palotába, és ment egyenesen a király színe elé.

– Elhoztam az aranyalmát a lányodnak, s ezért cserébe feleségül kérem őt.

A király kérésére belenyúlt a zsebébe, és előhúzta onnan az aranyalmát. Körös-körül mindent ragyogó fény öntött el. Az öreg király nagyon boldog volt, és bele is egyezett, hogy a lánya hozzámenjen a fiúhoz, de a királyné hallani sem akart a dolgról. Végül ő is beleegyezett, de csak azzal a feltétellel, hogy a fiú három napig őrizze az ő fehér nyulát. Ha ez nem sikerül neki, menjen, amerre a szeme lát.

Másnap őrizgette is szépen a fiú a fehér nyulat a réten, nem is volt vele semmi gondja. Délben azonban kijött a királyné, megnézte, hogy boldogul a legény a nyúlal. És amikor visszafelé indult a palotába, a nyúl utána iramodott, hiába hívta vissza a fiú, az csak szaladt a királyné után. Ekkor eszébe jutott a furulya, amit az erdőszélen kapott az apótól. Előhúzta hát, játszani kezdett rajta, és csodák csodája, a fehér nyúl visszafutott hozzá. A királyné dúlt-fült mérgében, de mit volt mit tenni, feleségül kellett adnia a királykisasszonyt a legkisebb fiúhoz.

A lusta és a szorgos lány

Élt egyszer egy szegény ember, akinek két lánya volt: az egyik lusta, semmi munkához nem fült a foga, a másik viszont szorgalmas, égett a keze alatt a munka. Egyszer a szorgos lányt a mezőre küldte az anyja, hogy vigyen az apjának ebédet.

– Vidd ki apádnak ezt a köcsögöt, de úgy vigyázz, ha egyetlen csöpp zsír is észreveszek az asztalkendőn, jaj lesz neked!

Óvatosan vitte a lány a köcsögöt, nagyon óvatosan, de egyszer mégis megbotlott, és a köcsögből a zsír az asztalkendőre csöppent. Sírva fakadt a szorgos lány, sirt keservesen.

– Mért sírsz, kislányom? – kérdezi az apja.

Ő pedig elmondta, hogy az anyja mennyire a lelkére kötötte, hogy vigyázzon az asztalkendőre.

– Na, elég legyen a sírásból! Hazafelé szépen kimosod a patakban, és nem lesz semmi baj.

Mosta a kislány a kendőt, mosta, de a zsírfoltot sehogyan sem tudta kimosni belőle. És újból keservesen sírni kezdett. Ekkor a kövek közül előkúszott egy apró gyík, és így szólt:

– Ne sírj, kislány! Inkább fonj nekem koszorút, holnap lesz a testvérem lakodalma!

Szedett a kislány egy csokor mezei virágot, és gyorsan koszorút font belőle a gyíkocskának. Amint elkészült, előmászott egy másik gyíkocska és az is megkérte:

– Ne sírj, kislány! Inkább fonj nekem egy koszorút, holnap lesz a testvérem lakodalma!

A kislány még egy csokor mezei virágot szedett és megfonta a második koszorút is. Ekkor előkerült egy harmadik gyíkocska is, és így szólt:

– Ne sírj, kislány! Én vagyok a menyasszony, holnap lesz az esküvőm, fonj nekem egy koszorút!

A mező legszebb virágait tépte le a kislány, és megfonta belőle a legeslegszebb koszorút. Amikor odaadta a gyíkmenyasszonynak, megjelent a másik két gyíkocska is.

– Mivel háláljuk meg a jószágodat?

– Semmi sem kell nekem, csak annyit tegyetek meg cserébe, hogy a bezsírozott asztalkendőm újból tiszta legyen!

Így szólt az első gyíkocska:

– Legyen a kendőd kétszer fehérebb, mint volt!

A második gyíkocska ezt mondta:

– Olyan szép legyen az orcád, mint a napsugár!

A harmadik pedig azt kívánta:

– Amikor sírsz, szemeidből igazgyöngyök hulljanak, amikor pedig megszólalsz, hangod úgy zenjen, mint a lant!

Elindult a kislány hazafelé, vitte a teli köcsög igazgyöngyöt – a könnyeit. Odaadta az anyjának a hófehér asztalkendővel együtt. Csodálkozott is az anyja: mitől lett olyan patyolatfehér a kendő? Honnan szedte ez a lány az igazgyöngyöket? Vajon mitől ilyen gyönyörű? És mitől zeng úgy a hangja, mint a lant? Hiába törte a fejét, nem tudott kiokoskodni semmit. Másnap a lusta lányát küldte a mezőre a köcsöggel.

A lusta lány nem vigyázott, és alaposan összezsírozta a hófehér asztalkendőt.

– Kislányom, nem lesz bántódásod, hogy így összepiszkítottad az asztalkendőt? – kérdezte az apja.

– Miért lenne? Csak azt kell megtudnom, hogy a testvérem kendője mitől lett olyan fehér tegnap, és akkor nem lesz semmi gondom.

– Talán a könnyeivel mosta tisztára, hisz olyan keservesen sírt! Amikor a lusta lány hazafelé mendegélt, néhány könnycseppet próbált kipréselni a szeméből, hogy kimoshassa a kendőjét. Ekkor előkészített egy gyíkocskát a kövek közül és így szólt hozzá:

– Ne sírj, kislány! Inkább fonj nekem koszorút, holnap lesz a testvérem lakodalma!

De a lusta lánynak nem volt kedve ahhoz, hogy a mezőn hajolgasson a virágokért és koszorút fonjon, ezért rátaposott a gyíkocskára és továbbment. De előkészített a második gyíkocskát, és azt mondta:

– Ne sírj, kislány! Inkább fonj nekem koszorút, holnap lesz a testvérem lakodalma!

A lusta lány azonban erre a gyíkocskára is rátaposott és továbbment. A kövek közül ekkor előbújt a harmadik gyíkocskát, és így szólt:

– Ne sírj, kislány! Én vagyok a menyasszony, holnap lesz az esküvőm, fonj nekem egy koszorút!

Ám a lusta lány a menyasszony-gyíkocskára is rátaposott. Amikor továbbindult volna, odamászott hozzá mind a három gyíkocskát, és így szóltak:

– Mit is kívánjunk neked cserébe? Én azt, hogy a kendőd legyen feketébb a szuroknál; én meg azt, hogy ha sírsz, szemedből könnyek helyett békák hulljanak; én pedig azt, hogy az arcod foltos legyen, a hangod pedig hollókárográsra hasonlítson!

Amikor a lusta lány hazaért, nagyon megijedt az anyja: miért ilyen szurokfeke a kendő? Honnan került ennyi béka a köcsögbe? Mitől ilyen csúf az arca, és a hangja mitől olyan, mint a hollókárográs? De a lány szégyellte bevallani, hogy a gyíkocskák büntették meg lustasága miatt. . .

Néhány nap múlva a házuk mellett vitt el a királyfi útja. A házból kihallatszott a szorgalmas lány csengő hangja. A királyfi megállította lovát és megkérdezte:

– Kinek van itt ilyen zengő hangja?

Az asszony kiszaladt a házból, és így szólt:

– Az idősebb lányom hangja ez! A lányomé! Várj csak, mindjárt kihozom és megmutatom neked!

A másik lányának megtiltotta, hogy kilépjen a házból, a lusta lányát pedig gyorsan kivitte megmutatni a királyfinak. Ám az megijedt a lány foltos ábrázatától, lova pedig megbokrosodott rikácsoló hangjától. A királyfi visszakergette a lányt a házba, az asszonytól pedig újból megkérdezte, hol van az a lány, akinek a hangját hallotta az előbb.

– Nincs több lányom! – mondta erre az asszony.

De a királyfi keresni kezdte a lányt, bekukkantott minden sarokba, és végül meg is találta a szerény, szorgos lányt. Elvitte a palotájába, feleségül vette, s máig is boldogan élnek.

Menj el a nem tudom hovába, hozz egy kis nem tudom mit!

Élt egyszer egy király. Volt egy hűséges szolgája, akit a király nagyon szeretett.

Egy ízben vásárolt a király egy betörtetlen lovat. Senki nem tudta a lovat megszelídíteni: bárhogy igyekeztek, mindhiába, a ló, amilyen vad volt, olyan is maradt. Azt mondja ekkor a király a szolgájának:

– Próbáld meg te megszelídíteni!

Na, jól van. Ügyeskedett a szolga és valahogy felült a ló hátára. Először csak lépésben akart vele ügetni, hogy legalább szokja egy kicsit a ló a nyeret. Az ám! A ló, mint akit megcsíptek, felnyerített, és szélvészént elszáguldott, csak úgy porzott az út utána. Sokáig száguldottak erdőháton, mocsarakon át. Ezekén az ismeretlen helyeken a szolga soha életében nem fordult meg, a ló viszont csak rohant, rohant. Egyszer csak, szerencsére, két fa állta útjukat; olyan szorosan egymásra nőttek, hogy csak kis, szűk kapunyi rés volt közöttük. Ebbe szaladt bele a ló, és be is szorult a két fa közé. De olyannyira, mintha satuba fogták volna – akart, nem akart, meg

kellett torpannia. Hát igen, azt hitte a szolga, hogy így történt jól, ahogy történt, de amikor leszállt a lóról, látja ám, hogy körülötte a vidék teljesen ismeretlen, szinte elveszettnek érezte magát. Mit volt mit tenni, elhatározta, hogy elindul arrafelé, amerre a szeme lát. Az nem lehet, hogy sehol ne találjon egy élő lelket! Ment, mendegélt, egyszer csak észrevett egy tisztást, a tisztás közepén pedig egy kis kunyhót. Belépett a kunyhóba, ahol egy öregember fogadta. Kedvesen köszöntötte a szolgát, majd azt kérdezte:

– Merre tartasz, fiam?

Így és így történt, feleli erre a szolga, eltévedt, elfáradt, nem mutatná-e meg neki az öreg a hazafelé vezető utat.

– Ej, fiacskám, aki fáradt, annak pihennie kell! Mit csinálnál otthon? Éljen nálam egy keveset!

Megköszönte a szolga az öregember jóságát és ottmaradt nála.

A kunyhó mellett tágas, szép kert terült el, a kertet több kerítés osztotta parcellákra, s mindegyik kerítésen egy-egy kapu.

Szeretett volna a szolga sétálni egyet a kertben, de az öregember így szólt:

– Megállj, megállj! Ebben a kertben nem olyan egyszerű sétafikálni! Itt van egy kulcsosomó, bármelyik kaput kinyithatod, sétálhatsz, amerre kedved tartja. Csak azt a kaput ne nyisd ki, amelyik háncskötéssel van bekötve, de még csak be se kukkants rajta!

Egy álló napig sétálgatott a szolga a kertben, ám ahhoz a kapuhoz, amelyik háncskötéssel volt bekötve, közel se ment; sétálgatott másnap, de akkor sem nyúlt a kapuhoz. A harmadik nap azonban azt gondolta magában: „Vajon mi lehet ott? Mindenhová be lehet mennem, csak oda nem. Mégiscsak bepislantok.”

Kibogozta a szolga a kötelet. Kinyitotta a kaput, látja ám: széles rét van előtte, a rét közepén csendes kis tó csillog. Odamegy a tóhoz, megnézi, s már éppen vissza akar fordulni, amikor hallja: valami surrog a levegőben. Látja: három fehér kacska ereszkedik le a tó partjára, és egy szempillantás alatt három szépséges szép lánnyá változik. Ledobják a ruhájukat és bemennek a vízbe. Gondolja magában a szolga: „Nahát, soha életemben nem láttam ilyen szépségeket! Megtréfálok őket, közelebb megyek és szemügyre veszem a ruhájukat!” Felemeli a ruhát a szolga, s nézegeti jobbról is, balról is, nem tud vele betelni. Az egyik lány, aki a ruha volt,

látja, hogy bajba jutott. Odaúszik a parthoz és kérlelni kezdi a szolgát:

– Ne üzz csúfot belőlem, jóságos legény! Kérlek, tedd vissza a ruhámat oda, ahonnan elvetted!

Hát most mi legyen? A szolga letette a ruhát. Abban a pillanatban a lányok visszaváltoztak kacsává, a szolga pedig galambbá. A kacsák elrepültek, mintha ott se lettek volna. Nesze neked!

Hazatért este az öregember és látja: az udvaron a karón egy galamb gubbaszt. Nyomban tudta, mi történt. Jól lehordta a szolgát és visszaváltoztatta emberré.

Másnap az öregember ismét elment és egyedül hagyta a szolgát. Sétálgatott a szolga a kertben, sétálgatott, a végén csak elfogta a kíváncsiság, kibogozta a hánckötelet, kinyitotta a kaput, és rohant a tóhoz. Odaért a partra, egy pillantást vetett a víztükörré, és már éppen akart visszaindulni, amikor hallja: valami surrog a levegőben. Ismét a fehér kacsák; szépséges szép lányokká változtak és belibegtek a vízbe. Azt gondolta magában a szolga: „Ej, megesett, ami megesett! Ilyen szépségeket nem mindennap látni! Megtréfálok őket, közelebb megyek, megnézem a ruhájukat!”

Felemelte a szolga az egyik ruhát, nézegeti jobbról is, balról is, nem tud betelni vele. Az a lány pedig, akié a ruha volt, látja – bajba jutott. Odaúszott a parthoz és kérlelni kezdi a legényt:

– Ne üzz csúfot belőlem, jóságos legény! Kérlek, tedd vissza a ruhámat oda, ahonnan elvetted!

Hát most mi legyen, ha egyszer ilyen szépen kéri a lány! Letette a ruhát. Abban a pillanatban a lányok ismét kacsává változtak, a szolga pedig disznóvá. A kacsák nyomban elrepültek, mintha ott se lettek volna.

Amikor este hazatért az öregember, s meglátta a disznót az udvaron, nyomban tudta, mi történt. Visszaváltoztatta a szolgát emberré és azt mondta neki:

– Ha annyira megtetszett az a lány, vedd feleségül!

– Hogy vehetném feleségül? – feleli erre a szolga. – Nem maradna az velem! Amint visszaadtam a ruháját, nyomban elrepült!

– Nem maradna! Miért is maradna?! Mért adtad vissza a ruháját, mért hagytad magad rábeszélni! Ne add vissza a ruháját, amíg meg nem esküszik, hogy veled marad!

A harmadik nap az öregember ismét elment otthonról. Ez alkalommal a szolgálja nyomban kibogozta a kapun a háncskötelet, elment a tóhoz és várta, mikor jönnek a fehér kacsák. Azok meg is érkeztek, szépséges szép lányokká változtak, levetköztek és bementek a vízbe. Felemelte a szolgálja annak a leánynak a ruháját, akiét már eddig is szokta, nézegeti jobbról is, balról is, csodálkozik:

– Ez aztán a ruha!

Odaúszik a lány a parthoz, s kérlelni kezdi a szolgálját:

– Ne üzz csúfot belőlem, jóságos legény! Tedd vissza oda a ruhámat, ahonnan elvetted!

– Bárhogy is kérsz, nem teszem le! Ígérd meg, hogy hozzám jössz feleségül, és nem repülsz el tőlem, akkor visszadom a ruhádat!

A lány azonban nagy nehezen rábeszélte a szolgálját, hogy adja vissza a ruháját. De a szavát adta ő is, hogy nem repül el, bármennyire kérleljék is a nővérei.

Visszaadta a szolgálja a leánynak a ruháját, aki felöltözött, és ment a szolgáljával együtt az öregember házába. A nővérei pedig visszaváltak kacsává és elrepültek. Hazatért este az öregember, és összeadta a szolgálját meg a leányt.

Telt-múlt az idő, azt mondja egyszer a szolgálja az öregembernek:

– Visszamennék a feleségemmel a királyhoz, hisz azt sem tudja, hová tűntem!

– Menj csak, menj, fiacskám – feleli az öregember –, és élj boldogan! Csak arra ügyelj, hogy ne dicsekedj el a királynak a feleségeddel. Jobb, ha nem tudja, hogy megnősültél.

Na, jól van. Hazament a szolgálja és senkinek nem árulta el, hogy milyen szépséges szép feleségre tett szert. Eleinte minden rendben ment. A király azonban észrevette, hogy szolgálja egészen megváltozott. Bárhol volt, bármit csinált, igyekezett minél hamarabb hazatérni. Egyszer is – ki tudja, hányadszor – eltűnt a király szeme elől. Ez alkalommal azonban a király kileste: odalopózott a szolgálja szobájához, és bekukucskált a kulcslyukon. Nagyon szerette volna tudni, mit csinál a szolgálja. Látja ám a király: a szolgáljának olyan szép asszonya van, hogy a napra lehet nézni, de őrá nem.

„Ej, ez nem járja! – gondolta magában a király. – Egy ilyen szépség a királynak való. De hogyan szerezzem meg? Hívatom a varázslót!”

Jött is a varázsló.

– Mi történt? – kérdezte.

Így és így, a szolgáltnak van egy szépséges szép felesége, a napra lehet nézni, de őrá nem, mit kéne tenni, hogy az enyém legyen az asszony?

– Mit kéne tenni? – mondja erre a varázsló. – Adj a szolgáltnak olyan munkát, amellyel nem tud megbirkózni, vétesd a fejét, és vedd feleségül az özvegyét! Hogy milyen munkát adj neki, azt majd holnap megmondom: fogas kérdés, gondolkoznom kell rajta.

Sietett másnap reggel a varázsló a királyhoz elmondani, milyen munkát eszelt ki a szolgál számára. Útközben egy hídon kellett áthaladnia. A híd alól hirtelen elétoppant egy ember, talpig fehérben, és azt mondja a varázslónak:

– Hová sietsz, gonosz lélek? Ha a király nem hagyja békén a szolgálját, mindketten rajta vesztetek, te is, meg ő is!

A varázsló csak legyintett.

– Á, fecsej csak, ha jólesik!

És ment tovább a maga útján. Bement a királyhoz és mondta neki:

– Parancsold meg a szolgáltnak, hogy hozza eléd a hatalmas oroszánt, amelyik az Óperenciás tengeren túl él.

Hívatta a király a szolgálját és megparancsolta neki:

– Az Óperenciás tengeren túl él a hatalmas oroszán. Hozd elő nekem, de mihamarább, különben fejed vétetem.

Ezt hallván a szolgál bűnnek eresztette a fejét. Hazament a feleségéhez, és mindent elmondott neki. Az asszony azonban megnyugtatta:

– Ennél nagyobb bajod sose legyen! Feküdj le aludni, gyűjts erőt, én pedig éjszaka szövök neked egy díszes keszkenőt, és sütök kenyeret az útra. Ám vésd az eszedbe: vigyázz a keszkenőre, mert ha elveszited, bajba jutsz.

Megnyugodott a szolgál és édes álomba merült. Az asszony meg egész éjjel szőtte-hímezte a kendőt, ami olyan szépre sikeredett, amelyet e királyságban még soha nem láttak. Hajnalra elkészült. Felkeltette az urát, és elbúcsúzott tőle a hosszú út előtt.

Ment a szolgál egy napig, ment kettőig, ment egy hétig, ám az útnak csak nem akart vége szakadni. A harmadik héten, egy felhős, sötét éjszakán a szolgál a távolban pislákoló fényt vett észre. Közelebb

ment, s látta: egy kunyhó áll ott. Bekopogott, egy lány nyitott ajtót és kedvesen befelé invitálta. Adott a lány enni a vándornak, lefektette aludni, reggel pedig, alig virradt, vizet hozott, hogy megmosakodjon, de törülközőt nem adott hozzá. Ezért a szolgálta abba a kendőbe törülközött, amit a felesége hímzett neki. Meglátta a lány a díszes keszkenőt.

– Mutasd csak! – mondta a legénynek. – Ilyen kendőt csak a húgom tud szőni, hímezni! Honnan vetted?

Így és így történt, mesélte el neki a szolgálta, a feleségem szötte-hímizte.

– Szóval a húgom a feleséged! Még szerencse, hogy tudom. A király őmiatta parancsolta, hogy vidd elébe a hatalmas oroszlánt. Még szerencse, hogy tudom.

E szavakkal felkapta a kendőt és kiszaladt a házból. Megijedt a szolgálta.

– Most mi lesz? A feleségem szigorúan meghagyta, hogy vigyázzak a kendőre, nehogy elveszzen!

Ám fölöslegesen aggódott, a leány hamarosan visszajött.

– Itt a kendőd! – mondta. – Megtudakoltam, hogy teljesítheted a király parancsát. Nem messze innen van egy nagy rét, ott találsz az oroszlánt. A rét szélén egy kökénybokor nő, a bokor mögött alszik az oroszlán, a bokor töviben játszanak az oroszlánkölykök. Kússz oda a bokorhoz, kapd el az egyik kölyköt, de jó erősen, hogy minél hangosabban visítson! Akkor az oroszlán rád veti magát, te pedig dobd a kendőt egyenesen az orrára! Ettől aztán az oroszlán olyan szelíd lesz, mint egy kutya, engedi, hogy a nyaka köré tekerd a keszkenőt, és viheted, ahová akarod.

A szolgálta így is tett, s minden nehézség nélkül elkapta az oroszlánt. Vitte a királynak, a király pedig azt parancsolta, hogy rakják a kertbe az oroszlánt, majd hívatta a varázslót.

– Hát, most milyen feladatot adjak a szolgáltnak? Az oroszlánt elhozta! Nem sikerült a terved!

– Várj reggelig! – felelte a varázsló. – Fogas kérdés, gondolkodnom kell rajta.

Reggel aztán, alighogy virradt, igyekezett a varázsló a királyhoz. Útközben egy hídon kellett átmennie, a híd alól hirtelen elétoppant egy fehér ruhás ember, s így szólt:

– Hová sietsz, gonosz lélek? Ha a király nem hagyja békén a szolgáját, mindketten rajta vesztetek, te is, meg ő is!

A varázsló csak legyintett:

– Á, fecsegy csak, ha jólesik!

És továbbsietett. Bement a királyhoz és azt mondta neki:

– Parancsold meg a szolgádnak, hogy hozza elébed azt a hatalmas, virágzó almafát, amelyik az Óperenciás tengeren túl található!

Hívatta a király a szolgát, parancsolta neki:

– Az Óperenciás tengeren túl áll egy virágzó almafa. Hozd el nekem, minél hamarább, mert ha nem, fejedet vétetem!

Ezt hallván a szolga búnak eresztette a fejét. Ment a feleségéhez panaszkodni. A felesége azonban megnyugtatta:

– Ennél nagyobb bajod soha ne legyen! Feküdj le aludni! Én addig szövök egy díszes keszkenőt, és sütök kenyeret az útra. De védj az eszedbe: jól vigyázz a kendőre, mert ha elveszíted, bajba jutsz!

Megnyugodott a szolga és lefeküdt aludni. Az asszony meg egész éjjel szötte-hímezte a kendőt, ami olyan szépre sikeredett, amelyet a királyságban még soha nem láttak. Hajnalra elkészült. Felkeltette a urát, s elbúcsúzott tőle a hosszú út előtt.

Ment a szolga egy napig, ment kettőig, ment egy hétig, az útnak csak nem akart vége szakadni. A harmadik héten, egy felhős, sötét éjszakán a szolga halvány világosságot pillantott meg a távolban. Közelebb ment, s látta: egy kunyhó áll ott. Bekopogott, egy leány nyitott ajtót és kedvesen beinvitálta. Adott neki enni-inni, lefektette aludni, reggel pedig, alig virradt, vizet hozott, hogy megmosakodjon, de törülközőt nem adott hozzá.

Megmosdott a szolga, látja, törülköző sehol. Mit volt mit tennie, megtörülközött a keszkenőjében, amit a felesége hímezett. Meglátta a leány a díszes kendőt:

– Mutasd csak! – kiáltott fel. – Ilyen kendőt csak a húgom tud szőni-hímezni! Honnan vetted?

Így és így történt, mesélte el neki a szolga, a feleségem szötte-hímezte.

– Szóval a húgom a feleséged! Még szerencse, hogy tudom. A király őmiatta parancsolta, hogy vidd elibe a virágzó almafát. Még szerencse, hogy tudom.

E szavakkal felkapta a kendőt, s kiszaladt a házból. Megijedt a szolga.

– Most mi lesz? A feleségem szigorúan meghagyta, hogy vigyázzak a kendőre, nehogy elveszzen!

Ám fölöslegesen aggódott, a leány hamarosan visszajött.

– Itt a kendő! – mondta. – Megtudakoltam, hogy teljesítheted a király parancsát. Nem messze innen van egy virágzó almafa. Mássz fel rá, terítsd szét a koronáján a kendőd! Akkor majd összezsugorodik az almafa egészen kicsire, nem lesz nagyobb egy virágszálnál, s viheted a királynak, akár egy tollpihét. Amint odaértél, ültess ki a kertbe, vedd le róla a kendőt – és ismét hatalmas virágzó almafává változik.

Na, jól van. A szolga úgy tett, ahogy a leány meghagyta, és minden nehézség nélkül elvitte az almafát a királynak. Meglátta a király a fát a kertben, elcsodálkozott, s hívatta a varázslót. Kérde tőle:

– Hát most milyen feladatot adjak a szolgálóknak? Az almafát elhozta. Nem sikerült a terved!

– Várj reggelig! – felelte a varázsló. – Fogas kérdés, gondolkoznom kell rajta.

Na, jól van. Reggel, alig virradt, a varázsló igyekezett a királyhoz. Útközben egy hídon kellett átmennie, a híd alól hirtelen elétoppant egy fehér ruhás ember, s így szólt:

– Hová sietsz, gonosz lélek? Ha a király nem hagyja békén a szolgáját, mindketten rajta vesztetek, te is meg ő is!

A varázsló csak legyintett:

– Á, fecsegy csak, ha jólesik!

És továbbsietett. Bement a királyhoz s azt mondta neki:

– Parancsold meg a szolgálóknak, hogy menjen el a nem tudom hovába, és hozzon egy kis nem tudom mit!

Hívatta a király a szolgát, s kiadta a parancsot.

– Menj el a nem tudom hovába, és hozzá egy kis nem tudom mit! Ha nem teljesíted a parancsomat, fejedet vétetem!

Ezt hallván a szolga, bűnnek érezte a fejét. Hazament a feleségéhez panaszkodni. A felesége vigasztalta ugyan, ám ezúttal maga sem tudta, hogyan lehetne egy ilyen munkát elvégezni. Végül azt mondta:

– Ne búsulj, feküdj le aludni! Ezalatt szövök egy kétszer akkora keszkenőt, mint az előzőek voltak, még szebben kihímezem, kenyeret is sütök az útra. De vigyázz a kendőre, ne veszítsd el!

Lefeküdt a szolga aludni. Az asszony meg egész éjjel szötte-hímezte a kendőt, ami olyan szépre sikeredett, hogy ilyet a királyságban még nem láttak. Hajnalra elkészült. Felébresztette az urát, folytak a könnyei, elbúcsúzott tőle a hosszú út előtt.

Amint a szolga kitette a lábát, a király hívatta a feleségét.

– Na – mondja –, ez alkalommal biztos nem jön vissza az urad. Mért kéne özvegyként tengődnöd? Nekem úgymint feleség kell. Legyél a feleségem, királyné lesz belőled!

Azt gondolta az asszony: „Ugyan mért haragítanám magamra a királyt? Úgy teszek, mintha beleegyeznék!” – És azt felelte:

– Köszönöm a megtiszteltetést. Magam is úgy gondolom, hogy ez alkalommal nem jön vissza. De azért egy évet várok. Ha nem jön vissza, beszélünk a dolgról.

Na jól van, ezzel elváltak.

A szolga ment egy napig, ment kettőig, ment egy hétig, ám az útnak nem akart vége szakadni. A harmadik héten egy felhős, sötét éjszakán a szolga a távolban világosságot látott pislákolni. Közelebb ment, s látta: egy kunyhó áll ott. Bekopogott, egy lány nyitott ajtót, kedvesen beinvitálta. Adott neki enni-inni, lefektette aludni, reggel pedig, alig virradt, vizet hozott, hogy megmosakodjon, de törülközőt nem adott hozzá. Előszedte hát a szolga a maga kendőjét, amit a felesége hímezett, s megtörülközött. Meglátta a lány a díszes kendőt.

– Mutasd csak! – mondta a legénynek. – Ilyen kendőt csak a húgom tud szőni-hímezni. Honnan vetted?

Így és így történt, mesélte el neki a szolga, a feleségem szötte-hímezte.

– Szóval a húgom a feleséged! Még szerencse, hogy tudom. Miatta kell elmenned a nem tudom hovába, és hozni egy kis nem tudom mit! Még szerencse, hogy tudom.

E szavakkal felkapta a kendőt és kiszaladt a házból. Megijedt a szolga.

– Most mi lesz? A feleségem szigorúan meghagyta, hogy vigyázzak a kendőre, nehogy elveszen!

Várt a szolga egy napot, várt kettőt, de a leány sehol. Csak a harmadik napon került elő szomorúan, kezében a kendő:

– Hallgass rám – mondta a szolgának –, nem sikerült megtudakolnom, hogyan kell teljesítened a király parancsát. Három napig futkostam, kutattam, egészen kimerültem, de mindhiába. Egy valamit tehetünk: elmegyünk a Földanyához, aki már hét hónapja holtan fekszik. Ha megcsókolod a térdét – életre kel, és elárulja, mit tegyél.

Elmentek hát a Földanyához. Megcsókolta a szolga a térdét, de a Földanya méregbe gurult, amiért nem hagyják aludni. Ekkor a szolga másodszor is megcsókolta a térdét. Megnyugodott az öregasszony, összecsődítette az összes madarát, és kérdi a szolgát:

– Mit akarsz?

– Szeretném tudni, mit jelent az, hogy menjek el a nem tudom hovába, és hozzak egy kis nem tudom mit!

– Na, madárkám! – kiáltotta a Földanya. – Tudjátok-e, hol találni ilyesmit?

Felelik a madarak:

– Nem, nem tudjuk!

Összehívta ekkor a Földanya az összes négylábút, és kérdi:

– Hát ti tudjátok-e, mit jelent az, hogy menj el a nem tudom hovába, és hozz egy kis nem tudom mit?

Felelik a vadállatok:

– Nem, nem tudjuk.

Összehívta ekkor a Földanya a békákat, csúszómászókat, és kérdi:

– Hát ti tudjátok-e, mit jelent az, hogy menj el a nem tudom hovába, és hozz egy kis nem tudom mit?

Felelik a békák és a csúszómászók:

– Nem, nem tudjuk.

– Itt vagytok valamennyien? – kérdi őket a Földanya.

– Nem, nem mind, a Sánta Béka hátramaradt.

Odaért a Sánta Béka is. Megharagudott rá a Földanya:

– Mért késtél?

– Ó, kegyelmes anyám, két hónapig betegen feküdtem, egészen elgyengült a lábam!

– Na, jól van, jól van! Nem tudnád-e ezt az embert elvezetni a menj a nem tudom hovába, és hozz egy kis nem tudom mit helyére?

– Már hogyan tudnám! Tudom, persze, hogy tudom.

– Akkor vezesd oda!

Útnak indultak. Elöl ugrált a béka, a szolga mögötte ballagott. Elérték egy kis kunyhóhoz, amelynek nem volt ablaka. Átugrott a béka a küszöbön. A szolga utána. A kunyhó egyik sarkában volt egy titkos lejárát. Beleugrott a béka és eltűnt. A szolga meg ott állt a nyílásnál és azt gondolta: „Talán éppen itt van, amit keresek!”

Fennhangon így szólt:

– Menj el a nem tudom hovába, és hozz egy kis nem tudom mit!
Ha itt vagy, bújj elő!

Amint kiejtette e szavakat, nyomban rettenetes zaj támadt a föld alatt, dübörgés, mintha a menny dörögne. Kérdi a szolga:

– Felelj, te vagy az, akit keresek?

Mire egy hang a föld alól.

– Én vagyok!

– Ha te vagy, akkor felelj: melyik a legrövidebb út hazáig? Egy év alatt kellett az ide- és a visszautat megtennem!

Mire a hang:

– Toronyiránt időben ott lehetsz, de kerülő úton egy évnél hamarabb nem érsz haza. Csakhogy toronyiránt menni nem lesz könnyű. Egy hatalmas kígyó fekszik keresztbe az úton, s egy versztányi távolságból mindenkit elkap és lenyel.

– Áruld el: le lehet győzni valahogy a kígyót?

– Persze, hogy le lehet. Aki ügyes, az legyőzi. Ígérd neki a legjobb falatokat, és mondd azt, hogy míg lakmározik, tánc és dal fogja szórakoztatni. Akkor nem nyúl hozzád. Az ételre ne legyen gondod, én mindent előteremtek, amit csak parancsolsz. Amíg a kígyó az evéssel lesz elfoglalva, zene és tánc szórakoztatja, az örömtől azt sem tudja, mit csináljon. Akkor légy eszednél, és kérd meg a kígyót, hogy cserébe a vendéglátásért, a zenéért meg a táncért, ajándékozza neked azt a dobozt, amit a mellén rejteget. Meglátod, odaadja, hisz aki elégedett, az bőkezű.

– Jól van – mondja a szolga. – Induljunk, aztán lesz, ami lesz.

Útnak is indultak. Elöl a szolga, a varázshang pedig mögötte. Mennek, mendegélnek, egyszer csak azt mondja a hang:

– Már nincs messze, mindjárt elkap.

S valóban, kezdi a kígyó vonszolni a szolgát. Odahúzta magához, kitérítette a száját, hogy lenyelje. Könyörögni kezd a szolgál:

– Ne egyél meg, cserébe a világ legfinomabb ételeivel vendégellek meg, s tetejébe zenével és tánccal szórakoztatlak!

A kígyó elengedte a szolgát, az pedig így kiáltott:

– Gyere ide nem tudom honnan, hozzá egy kis nem tudom mit!

E szavakra finom falatokkal megrakott terített asztalok kerültek elő. Lágy zene szólalt meg, miközben a kígyó lakmározni kezdett. Azt gondolja magában a szolgál: „Itt az alkalmas pillanat!” És így szól a kígyóhoz:

– Nem adnád nekem cserébe a lakomáért azt a kis arany szelencét, ami ott csillog a melleden?

– Hogyne adnám! – feleli a kígyó. – Egy ilyen eszem-izsomért nem sajnálom.

Fogta a szolgál a szelencét, és igyekezett hazafelé. Útközben eszébe jutott, hogy ki kéne nyitni a szelencét, és megnézi, mi van benne. Kinyitotta, hát uramisten! – egy raj katona zúdult ki belőle, egy egész hadsereg, nem látni a sor végét. Egy szempillantás alatt tele lett velük a rét.

– Aha – gondolta a szolgál –, végre rám mosolygott a szerencse, nagy úrként térek vissza a királyhoz.

Megérkezett hatalmas hadseregével, a felesége könnyes szemmel futott ki elébe:

– Uracskám, uracskám! Szerencse, hogy idejében érkezted! Nincs maradásom a királytól, feleségül akar venni, azt mondja, hogy már rég nem vagy az élők sorában. A gonosz varázsló pedig még biztatja is.

Amint meghallotta ezt a szolgál, méregbe gurult és kérdi a királyt:

– Mit jelentsen ez?

A király összetrombitálta a hadseregét, s tanácsot kért a varázslótól, hogy mit feleljen a szolgának.

Mire a varázsló:

– Azt felelsz, ami jólesik.

A király átadta a szolgának ezt az üzenetet, mire az rátámadt a seregével. Sokáig hadakoztak; először a király maradt holtan a csatatéren, aztán a varázsló, s végül az egész királyi sereg. A szolgál legény lett a király, és a feleségével együtt boldogan élt.

Lúdháború

Élt egyszer egy parasztember, akinek volt egy együgyű felesége. Borjút vágtak ősszel, hogy legyen elegendő húsup.

– Hová teszünk ennyi húst? – kérdi az asszony.

– Hogyhogy hová? Jut belőle a káposztába, és hosszúnapra is elteszünk – felelt a férj.

Másnap az ember kiment a földekre dolgozni, az asszony pedig nekiesett a húsnak: egy-két darabot eltett hosszúnapra, a többit meg kivitte a konyhakertbe, a káposzták közé – ahogy az ura mondta.

Egyszer csak honnan, honnan nem, ott termett egy sovány, hórihorgas koldus, és így szólt az asszonyhoz:

– Adj egy falatka húst!

– Nem tehetem! Az uram meghagyta, hogy egy részét tegyem a káposztába, a többit pedig rakjam el hosszúnapra.

– Jaj, gazdasszonykám, hisz éppen én vagyok az a hosszúnap, add csak nekem, amit félretettél! – mondta a koldus.

– Szóval te lennél a hosszúnap?! Már olyan sokat hallottam rólad, most végre láthatlak is! Hát akkor fogd, ami a tiéd!

És amíg az asszony a hosszúnapot kikísérte a kapun, a kutyák rávetették magukat a húsr a káposztában. Meglátta ezt az asszony, kiabálni kezdett:

– Ó, a telhetetlen bendőtök! Én itt kínlódom, hordom a húst a káposztába, ezek meg, kutyanépség, szétcincálják!

Nem habozott, felkapott egy marhakoloncot, szétkergette a kutya farkát, a legnagyobb kutyát pedig megragadta a nyakánál. A kutya ficánkolt, majd esztét vesztette a félelemtől. Mit kezdjen vele? Gondolt egyet az asszony, s odakötözte a kutyát a söröshordó dugójához. A kutya addig rángatta a kötelet, amíg kitepte a dugót és egészen az erdőig futott. Ömlött a sör a hordóból, az egész hombárt elborította. Ekkor az asszonynak eszébe jutott, hogy az ura meghagyta neki, hogy tartsa szárazon a padlót a hombárban, nehogy megpenészedjen a liszt, és kukacos legyen a korpa. Kezdte hát kiszórni a lisztet a ládákból a tócsákba, egészen addig, míg a padló száraz nem lett.

Hazajött az ura. Megszomjazott és ment sörért – hát a hordó üres.

Mindössze egy fél vödörre valót tudott kiimádkozni, az is csupa élesztő. Nézi a padlót: minden lisztjük a tócsában úszik. Nézi a mennyezetet: ott bizony nem lóg egy falatnyi hús sem. Kezdi szidni a feleségét:

– Minden vagyonunkat elherdálod: a húst a kutyák az erdőbe hurcolták, a sörből csak a csupa élesztő alja maradt! Ki issza meg azt? Viheted az erdőbe!

Az asszony pedig azt gondolja magában: „Miért ilyen mérges az uram? Ezt a csöpp sört egy szempillantás alatt kiviszem én!” Kapta a sajtárt, s az erdőben egy hatalmas szürke kő elé kiöntötte a sört, e szavak kíséretében: .

– Oda folyjál, oda!

Amint kiejtette a száján e szavakat, a sör kimosta a földet, és a kő alól csillogó pénzdarabok bukkantak elő. Besöpörte az asszony a pénzt a sajtárba és hazavitte. Az ura otthon nem tudott hova lenni az örömtől, hogy neki milyen ügyes, okos felesége van.

Másnap az uraság fülébe jutott, hogy mekkora szerencse érte a parasztot, s megparancsolta, hogy az összes talált pénzét be kell neki szolgáltatni. A paraszt majd eszét vesztette mérgében. Kezdte az asszonyt szidni, hogy miért fecsegte ki a dolgot az uraságnak.

De nem volt mit tenni. Gondolkozott, gondolkozott a paraszt, hogyan járhatna túl az uraság eszén. És hamarosan ki is talált valamit. Azt mondta az asszonynak, hogy holnap kezdődik a lúdháború.

– Micsoda? Lúdháború? – csapta össze a kezét az asszony. – Ments isten! Ó, micsoda szörnyűség!

– Bizony, ments isten! – mondta az ura. – Épp ezért bújj el jó előre egy gödörbe, én majd egy bőrdarabbal betakarlak, talán sikerül megúsznod.

Az asszony azonban féltette az urát.

– Hát veled mi lesz?

– Miattam ne aggódj, én harcolni fogok! – felelte az ura.

Beültette az asszonyt a gödörbe, befödte egy kőkeményre száradt bőrdarabbal, aminek a tetejére borsót szórt és odahajtotta az udvar összes szárnyas jószágát. A tyúkok, kacsát, libák összeugrottak a bőrön; olyan zajt csaptak, mintha tényleg háború dúlna. A paraszt-

nak azonban ez mind nem volt elég, fogott egy botot, és a ház oldalát kezdte csapkodni, hogy még nagyobb legyen a ricsaj.

Ezután a gödörhöz lépett, és kiengedte a feleségét.

– Előjöhetsz, véget ért a lúdháború.

Reggelre kelve aztán befogta a lovakat, a szekér bakjára ültette az asszonyt, ő maga hátul helyezkedett el. A lovak közé csaptak és szélesebesen az uraság házához hajtottak.

Útközben a paraszt észrevétlenül egy darab kalácsot vett elő a zsebéből, és a feje fölött az asszony ölébe hajította.

– Hát ez meg mi? – csodálkozott az asszony.

– Ó, te szamár! Eljött az az idő, amikor a kalács az égből hullik az ölünkbe – felelte az ura.

Mennek tovább. Látják ám, az út mentén egy csűr áll, benne egy fehér kecske mekeg.

– Ki ordibál ott? – kérdi az asszony.

– Már megint szamárságot kérdezel! Az ördög kínozza az uraságot a csűrben – feleli az ura.

Végre megérkeztek az urasághoz, aki nyomban eléjük sietett.

– Hol a pénz? – kérdi.

– Miféle pénz? – csodálkozik a paraszt.

Méregbe gurul az uraság.

– Be akarsz csapni? A feleséged azt mondta, hogy egy rakás pénzt talált!

– Na, ha egyszer azt mondta, akkor kérjed tőle – feleli a paraszt.

Hívja az asszonyt az uraság és kérdi:

– Mondd csak, mikor találtad azt a rakás pénzt?

– Hát vagy egy héttel a lúdháború előtt.

– És mikor volt a lúdháború? – csodálkozik az uraság.

– Egy nappal azelőtt, hogy kalács potyogott az égből.

Méregbe gurul az uraság és tovább kérdezősködik:

– Mi potyogott az égből? Mikor potyogott?

– Kalács. És amikor kalács potyogott az égből, a csűrben az ördög kínozott téged, és én nagyon megsajnálalak, mert mekegtél, mint egy kecske.

Ekkor aztán végképp feldühödött az uraság, s rákiáltott az asszonyra:

– Tűnj el a szemem elől, ostoba nőszemély!
És az urával együtt kikergette őket a házból.
Így aztán a talált pénz a paraszté maradt.

Igazán?

Élt egyszer egy gazdag ember, akinek volt egy szépséges szép leánya. Sok kérő megfordult a házuknál, mert vonzotta őket a gazdag eladó lány, de az apa mindegyiket visszautasította mondván:

– Csak ahhoz adom a lányomat, aki olyan gazdag, mint én.

Mivel azonban gazdagságban senki nem vetekedhetett vele, a szépséges szép leányt nem tudta férjhez adni.

Egyszer aztán felbukkant a vidékükön egy ifjú – egy agyafűrt legény.

Szerzett egy mutatós hintót, sebes lovakat fogott eléje, felvágott nyelvű kocsist ültetett a bakra, és elindult a gazdag urasághoz, megkérni a lánya kezét. Útközben kérdi a kocsistól:

– Aztán tudsz-e jól hazudni?

– Hazudni nemigen tudok, de majd helyeselek neked, arra képes vagyok.

– Úgy is jó. Hajts a gazdag ember kastélyához!

Hamarosan odaértek. Kiszáll a legény a hintóból, nézegeti a kastélyt, nem tud betelni vele.

Kijön eléjük a gazdag ember és kérdi, mit bámul oly nagyon a legény.

– Nálunk – feleli az –, kicsit másképpen építkeznek. Az én kastélyom olyan, hogy az emeleti szobákban hallani az angyalok énekét!

– Csakugyan? Nem térnél be hozzám? Merre tartasz?

– Az én utamnak nem látni a végét. Inkább nem mennék be, félek, hogy elkésem.

– Nem, nem, gyere csak be! A lányom igen finom ebédet készített. Meg kell kóstolnod.

A legény beleegyezett. De amíg evett, a gazdag ember kiment a kocsishoz, és faggatni kezdte:

– Figyelj csak, tényleg olyan kastélya van a gazdának, ahogy az imént mondta? A felső szobákban hallani az angyalok énekét?

– Az angyalokról semmit nem mondhatok, a felső szobákban még nem jártam, de azt a saját szememmel láttam, hogy a napokban egy tyúk fölröppent a kastély tetejére és onnan csipegette az égbolt csillagait.

Amint ezt hallotta a gazdag ember, tűzbe jött – rohant a vendégéhez. Melléült, és arról kezdte faggatni, hogy hová utazik és mi célból.

– Lánykérőbe indultam – felelte a legény.

– Méghogy lánykérőbe! – kiáltotta fel a gazdag ember. – Ma semmiképp nem engedhetlek el. Hová mennél? Hisz rád esteledik!

A legény nem sokáig kérette magát.

Ebéd után a gazdag ember a konyhakertbe vezette a legényt, hogy mutassa, mekkora káposztája termett. A legény csak a vállát vonogatta.

– Nálunk az ilyen káposztát észre sem veszik. Az én kertemben akkora káposztafejek nőnek, hogy darabja alatt tíz-tizenkét ember is meghúzhatja magát, ha elered az eső.

Hallja ezt a gazdag ember – megint rohan a kocsishoz, a káposztáról kérdezősködik. A kocsis meg azt feleli:

– Hogy most mekkora a káposzta, azt nem tudom, az idén nyáron még nem voltam a gazdám kertjében, de tavaly ősszel, emlékszem, mikor a szél lekapta a szénapajta tetejét, lefosztottunk egy káposztalevelet és abból az egyetlen levélből befoltottuk a tetőt.

– Igazán?

– Bizony. Minálunk az ilyesmi nem ritkaság.

Bevezette a gazdag uraság a legényt a sajt készítőbe. Megmutatta, milyen hatalmas sajtjai vannak, és azt kérdezte:

– Hát nálatok hogyan készítik a sajtot?

– Hogy hogyan? Lovakkal tapostatják.

Hallja ezt a gazdag ember – rohan a kocsishoz, hogy kifaggassa a sajtról. A kocsis pedig azt feleli:

– Hogy hogyan készítik a sajtot, azt meg nem mondom, ezt a munkát velem még nem csináltatták. De egyet tudok: egy héttel

ezelőtt fáért mentünk az erdőbe és egy sajtot vittünk magunkkal. Amikor eljött az ebédidő, kezdtük baltával szeletelni a sajtot, hát egyszer csak a közepéből kipottyant egy csikó.

Ennyi elég is volt a gazdag embernek: bevezette a vendéget a házba, és ő maga kezdett a házasságról beszélni, mintha véletlenül történne, égre-földre dicsérte a lányát. Észrevette ezt a legény, és mintha magában beszélne, azt mondta:

– A jó feleség – nagy dolog. Ha egy ilyet tudnék szerezni! De ő biztos nem jönne hozzám!

Meghallja a gazdag ember e szavakat, s kérdi:

– Ki nem menne hozzád, egy ilyen derék legényhez?!

– A lányod.

– Méghogy nem! Na, azt megnézném! Holnap kihirdetnek, holnapután összehívjuk a násznépet, a harmadik napon pedig megtartjuk az esküvőt, aztán elkísérek benneteket a házaiba.

Ebben aztán meg is állapodtak. Reggel azt súgja a legény a kocsisának:

– Figyelj csak, a leány beleegyezett. Amíg mi itt az esküvőn mulatozunk, te minél gyorsabban hajts haza, és deszkából építs egy roppant magas tornyot. Amint az apósommal a házhoz közelítünk, gyűjtsd fel a tornyot, minél nagyobb lánggal égjen. Én erre azt mondom neki: „Micsoda balszerencse! Amíg az esküvőt tartottuk, leégett a kastélyom, a káposzta összefőnnyadt, a sajtok szénné égtek!”

Minden úgy sikerült, ahogy eltervezte. Az apósa, annyi szent, sajnálta nagyon a leégett kastélyt, de a végén felkiáltott:

– Kevés pénzem van tán? Adok én neked, kedves vőm uram, amennyi csak kell, építs magadnak új kastélyt!

Az uraság és az ördög

Kiment egy ízben az uraság a mezőre, hogy megnézzé, hogyan dolgoznak a béresei. Útközben utolérte őt az ördög, és poroszkált mellette. Megijedt az uraság, de aztán azt gondolta:

„Hadd jöjjön! Ha meglátják a béresek, hogy maga az ördög a barátom, még jobban fognak tartani tőlem.”

Mentek, mendegéltek, látják ám egyszer csak, hogy egy legényke disznókat legeltet. A legnagyobb ártány épp elködorgott a falkától, a krumpliföldre tévedt, s egymás után túrta föl a krumplibokrokat. A fiúcska utána vetette magát, csapkodta a botjával, közben sírva kiabált:

– Hogy az ördög vinne el! Összetúrod az egész krumpliföldet!

Oldalba böki az uraság az ördögöt, s mondja neki:

– Mekkora szerencséd van! Maga a pásztor kínálja fel neked a legnagyobb ártányt! Mért nem fogadod el?

– Örülök, de nem tehetem – feleli az ördög. – Nem szívből mondta a legényke, tőled ijedt meg. Hisz te minden krumplibokorért pálcával fizetsz!

Ment tovább az uraság és az ördög. Amint elhaladnak a parasztok földje mellett, hallják ám, hogy sír egy kisgyerek. Az anyja nem messze rozstot arat. A kalászok túlértek, pereg belőlük a mag. Az aratóknak igyekezniük kell, a gyermek meg egyre csak sír.

– Ó, jaj nekem! – fakad ki az asszony. – Az apád robotban görnyesztí a hátát, én meg boldoguljak, ahogy tudok, egyedül. A szívem szakad meg miattad, hogy vinne el az ördög!

Az uraság ismét oldalba böki az ördögöt:

– Hát nem hallod? Maga az anyja kínálja föl neked a gyereket! Ha rajtam múlna, vinném a fiúcskát, lenne egy ingyen béresem!

– Vinném én is, de nem tehetem – feleli az ördög. – Nem szívből mondta. Nézd csak!

Látja ám az uraság: az anya már el is hajította a sarlót, felkapja a gyereket, simogatja, csókolgatja.

Ment hát tovább az uraság és az ördög. S íme, elértek az urasági földekhez. A parasztok a búzát aratták, a tekintetüket sem emelték

fel, csak úgy suhogott a kasza a kezükben. Egyszer csak egyikük észrevette az uraságot:

– Nézzétek, már megint ide ette a fene! Csak nehogy a botjával kezdjen el noszogatni bennünket, hogy az ördög vinné, egyenest a pokol fenekére!

Erre az ördög bökte oldalba az uraságot:

– Hisz ezek rólad beszélnek!

– Ugyan, menj már! – ijedt meg az uraság. – Ne hallgass rájuk! Ez már csak ilyen népség! Fecsegnek össze-vissza, csak dolgozni ne kelljen!

– Nem úgy van az! – feleli erre az ördög. – Ezt tiszta szívből mondták. És ha egyszer így van, akkor az enyém vagy!

Megragadta az ördög az uraságot, bekergette egy bikaszarvba és a tarisznyájába gyömöszölte. Aztán olyan forgószerű támadt, ami egész az égig csapott, és az ördög az uraságot a pokol fenekére röpítette.

A róka és a farkas

Egy ízben a róka és a farkas egy hurokcsapda mellett szaladt el. A csapdában egy liba lógott. Mind a ketten rég ettek, szörnyen éhesek voltak, de a róka még csak egy pillantást se vetett a libára.

– Mért nem mászol föl, komám? Egy liba lóg ott! – figyelmeztette a farkas.

– A szerda nálam böjtös nap. Ilyenkor nem eszem húst – válaszolt a róka.

A farkas arra gondolt, hogy ő ugyan nem tart semmiféle szerdát, akkor eszik húst, amikor hozzájut, s fölkapaszkodott a hurokig. Ám mielőtt elérte volna a libát, a csapda lecsapódott, s a farkas ott maradt a föld fölött lógva. Most aztán a róka bátran fölászott a libához, s jóízűen elropogtatta.

– Na de koma, hisz ma szerda van! – nyögte a félig holtra vált farkas.

– Mindig annak van szerda, akinek a lába nem éri a földet! – felelte a róka.

A ravasz róka

Élt egyszer egy tagbaszakadt, hosszú orrú ember, akinek volt egy igen sovány gebéje. Ez az ember avval foglalkozott, hogy halat vett a tóparti halászkótlól, aztán a városba fuvarozta eladni.

Megy egyszer megint a szekérral, bóbiskol a bakon, a hosszú orra szinte a földet veri. Hirtelen megáll a ló. Emberünk biztatja, nógatja, de az csak nem akar elindulni: döglött róka fekszik az út közepén. Lekászálódott az ember a bakról, megnézte a rókát alaposan, aztán földobta a szekérra és indult tovább megint, bóbiskolva. A róka meg

rögtön feléledt – hiszen csak színlelte, hogy döglött –, s kezdte ledobálni a szekérről a halat. Mikorra az ember hátrafordult, már csak azt látta, hogy ott áll a róka kétlábbon, de hal már egy darab sincs. Arra sem volt érkezése, hogy végighúzzon az ostorral a rókán, mert az már le is ugrott a szekérről.

Egy halomba gyűjtötte a róka a halat, becipelte az erdőbe, és nagy vígan tömte magába. Arra járt a farkas.

– Hát te mit falatozol itt, komámuram? – kérdi a farkas.

– Látod, halat – feleli a róka.

– Adhatnál néhányat nekem is belőle.

– Ha nem lennél olyan világ lustája, foghatnál magadnak te is.

– Jó, jó, de hát hogyan?

– Dugd be a farkadat a lékbe, várj addig, amíg érzed, hogy már jó nehéz, és akkor húzd ki – ott lesz rajta a sok hal.

A farkas elhitte a róka tanácsát. Bedugta a farkát a lékbe, s várta, várta, hogy elnehezüljön – addig várt, míg úgy befagyott a farka a lékbe, hogy nem tudta kihúzni. Akkor aztán a róka nagy ordítózással végigrohant a falun:

– Emberek, emberek! A farkas befagyott a lékbe!

Rohantak, hogy agyonverjék a farkast. Az egyik gazda éppen disznóölés közepette volt, a véreshurka töltéséhez készülődött. Nagy sietve otthagya a vödör friss vért az udvaron, s szaladt a többiekkel. A róka feldöntötte a vödröt, telelefetyelte magát vérrel, de úgy, hogy a bundája is csupa vér lett, aztán elszelelt, vissza az erdőbe. Nekiült és folytatta a halvacsorát.

Az emberek meg eldöngették a farkast, de úgy, hogy az alig tudott elvánszorogni. Az erdőben aztán újra összeakadt a rókával.

– Na, koma, majdnem a kutyák étkéül adtál engem! Úgy eltángáltak, hogy a farkam is alig tudtam megmenteni!

– Amit te kaptál, az semmi! Engem úgy összeverték, hogy még most is vérben fürdök!

Így aztán a róka ártatlan maradt a farkas szemében.

A kutya mint szűcs

Az ántivilágbeli Litván és Žemaitijai Fejedelemségben rengeteg sok erdő volt, az erdőkben pedig töméntelen sok állat: farkas, medve, szarvas, róka, meg mindenféle egyéb vad. Abban az időben az állatok tudtak egymással beszélni.

Történt egyszer, hogy kihajtotta a csordát az erdőszélre legelni a gulyás, s vele volt segítője, a kutya is. A nagy rohangászás közben berohant a kutya a bokrok közé, s épp a farkas nyakába zuhant. A farkas hopp! – galléron ragadta és a földre teperte. A kutya, hogy ilyen bajba került, keservesen vonyítani kezdett. Hallván ezt a gulyás, kezdi szólongatni:

– Mester! Mester! Mester! – ez volt ugyanis a kutya neve.

Fölkapta erre a farkas a fejét, abbahagyta a dögönyözést és kérdi:

– Miféle mester vagy te?

– Én értek a világon a legjobban a bőrcserzéshez, szűcsmester lennék, vagy mi – szól a kutya, magához térvén a nagy ijedtségből.

A farkasnak azon a héten szerencséje volt: öt jó bundára valót összezsákmányolt, két öreg kecske és három nagyobbacska gödölye bőrét. Elengedte a kutyát, és mondja neki, hogy alkut köthetnének:

– Gyere el hozzám, van öt bőröm, kikészíted őket, én meg cserébe bőségesen megvendégek.

Meg is állapodtak. A kutya elhozta a bőroket, és a palló alatt beáztatta őket. Közben azonban a kutya szép kis kalamajkába keveredett: belopódzott a konyhába, hogy fölmásszon a kemencepadkára, és a melegben szundítson egyet, ám beakadt a mancsa, és fölborította a tejesköcsögöt. A gazdasszony is ott volt bent, épp a vacsorát főzte, s nagy mérgében fogott egy pitli forró vizet, és zutty! – a Mester szeme közé öntötte. A kutya iszkolt kifelé, a gazdasszony meg dühösen utána kiáltotta:

– Többé meg ne lássalak itt, nyavalyás!

Tapogatta-paskolgatta a szemét a kutya, de akárhogy is próbálkozott, az egyik szemén már semmi nem segített, az odalett. Félig megvakult. Keserves idő következett most: a házba nem engedték be, ennie nem adtak, s félig vakon nemigen tudta a táplálékát megszerezni; bizony éhezett a nyomorult Mester. Mit tehetett mást, kínjában

kihúzta az egyik bőrt a palló alól és bekebelezte. Arra a napra jóllakott. Másnap magába tömte a második bőrt, és így sorban, mind az ötöt, amíg csak tartott.

Kis idő múltán kiment a kutya a bojtárral a legelőre a lovakat őrizni, és szerencsétlenségére újra összefutott barátjával, a farkassal. Persze, az mindjárt érdeklődött:

– Na, mester, kicserzted már a bőröket?

A kutya meg szemét lesütve azt feleli:

– Balul ütött ki a dolog, nem munkáltam meg időben a bőröket, aztán beteg lett a szemem, s a bőrök közben elrohadtak.

Mire a farkas:

– Az már baj. Nem bocsáthatom meg neked; öt szép bőr, az nem tréfadolog, beperellek.

– Perelj csak! – felelte a kutya. – Mit csináljunk, én sem szántszándékkal okoztam kárt, de hát néha előfordul ilyen baleset.

– És kiket választasz bírónak a magad részéről? – kérdi a farkas.

– Az én legkedvesebb, igazságos szomszédaimat hívom majd elő: a kost, a kandúrt és a kakast. És kik lesznek a bírák a te pártodon?

– Nekem elég lesz kettő: a medve és a róka, hisz az erdei állatok bölcsebbek, mint ti, háziak.

Az erdő szélén ott állt egy hatalmas tölgyfa, úgy állapotok meg, hogy e tölgyfa alatt találkoznak másnap reggeli táján. Így meg-egyezvén békességben elváltak.

Másnap a farkas megkérte a medvét és a rókát, akik meg is érkeztek az erdő szélére, s pislogtak erősen a falu felé; ám csak nem látják, hogy jönne a kutya a maga bíráival. Azt mondja ekkor a medve:

– Menjünk oda a tölgyhöz, én majd fölászom a tetejibe, s körülkémlelek, onnan jobban látni.

Úgy is történt. Ahogy a fához értek, a medve rögtön fölkapaszzkodott a tölgy tetejébe, és bámult. Végre megpillantotta a falu felől érkező négyest. Kezdte is mondani a többieknek:

– Rossz vége lesz ennek! A kutya igen tekintélyes bírákat szedett össze! Az egyiknek hosszú, ősz szakála van, fehér köpenybe burkolózik, két szuronyt szegez előre, s ahogy elmegy egy bokor mellett, mindről tép egy-egy ostornak valót; a másik csíkos mundaiban van, hosszú dárdát tart magasan a feje fölött; végül a

harmadik nyilván katonaféle, ezüst páncél a mellén, vörös válllapokkal, két tompa kard az odalán.

A medve rémületében még magasabbra hágott a tölgyfán. A róka meg, biztos, ami biztos, meglapult az avarban. Úgy, hogy amikor odaértek azok négyen, egyedül a farkast találták. A kakas meglepődve felkiáltott:

– Hű, a mindenit! Hát hol vannak a bírák?

A róka abbéli igyekezetében, hogy jobban szemügyre vehesse a helyzetet, megmoccan. A kandúr azt hitte pocok zörög az avarban, ezért hát, zutty! – rögtön lecsapott. A róka azt hívén, hogy őt támadják, futásnak eredt, s meg sem állt a sűrűig. A kutya meg, ahogy megpillantotta a rókát, rögtön üldözőbe vette, nagy ordítva a nyomába eredt:

– Várj, várj, várj!

Ettől aztán megijedt a kandúr is, s egy iramodással a tölgyfán termett. A nagy zűrzavarban a kakas rikoltzott:

– Meghibbantatok? Meghibbantatok?

S már ő is pity, pity, pity! – a tölgyfa tetején volt. Ettől aztán végleg beijedt a medve! Azt hitte, hogy két hatalmas ellenfél támadja, az egyik dárdával, a másik két karddal fölfegyverkezve, úgyhogy fogta magát, lehuppant a földre, átbucskázott a fején és elinalt a sűrűbe. A kos meg, mikor látta a nagy felfordulást, eltátotta a száját, s bégetve visszakocogott a nyájhoz. Ottmaradt a farkas egy szál magában. Kis ideig még várt, aztán elunta, de nemcsak a várakozást, hanem az egész pört is, és úgy döntött, hogy soha többé nem adja szúcshöz a zsákmányolt bőröket.

A kutya és a farkas barátsága

Volt egyszer egy parasztember, akinek volt egy igen öreg kutyája. Amíg a kutya fiatal volt, szerették, simogatták-becézgették, mikor azonban megöregedett, kikergették a házból.

– Semmire nem vagy már jó, a disznót sem tudod a kiskertből kihajtani. Eredj az erdőbe, tépjenek szét a farkasok!

Az összevert, összerugdalt, kiéheztetett kutya elbujdokolt az erdőben, ahol is találkozott a farkassal. Kérdi a farkas:

– Hova rohansz?

– Szolgáltam a gazdát, amíg erővel bírtam, most meg, hogy megöregedtem, nem adnak már ennem, kiűztek ide az erdőbe, farkasok étkéül.

Mire a farkas:

– Nem sok értelme lenne téged bántanom, hisz csupa csont és bőr vagy, mi hasznom, ha felfalak? Inkább segítek rajtad. Mikor majd a rozst aratják, a gazdaasszony délidőben kihozza az aratóknak az ebédet. Leteszi akkor a gyereket a földre, ő maga pedig megy kévét kötni. Én az erdőszélen várok lesben, s mihelyt a gazdasszony egy kicsit távolabb ér, elragadom a gyereket. Végy akkor üldözőbe, morogj, ugass, kapaszkodj a farkamra, mire én eldobom a gyermeket. Látni fogják az emberek, hogy megmentetted a kicsit, s életed végéig jól tartanak. De te se feledkezz meg aztán rólam, valahogy majd egyenlítsd ki az adósságodat!

Hazarohant a kutya, a gazdasszony azonban seprűt fogott rá, kikergette még a tornácról is:

– Megint itt lábatlankodsz, ingyenélő vén dög!

Másnap vitte ki a földre az aratóknak az ebédet a gazdasszony, s a csecsemőjét is vitte magával. A rozstábla mellett, az árnyékban lefektette a gyereket, ő maga pedig ment kévét kötni. Ahogy egy kicsit messzibbre ért, a farkas előrohant a bokrok közül, fölkapta a gyereket és vitte. A gazdasszony meg kiáltozni kezd:

– Kapd el, kiskutyám! Kapd el a farkast!

A kutya üldözőbe vette a farkast, rohant utána, morgott, ugatta, belekapott a farkába, mire a farkas eldobta a gyereket. Akkorra a gazdasszony is odaért, örömeiben azt sem tudta, mit csináljon a kutyával. Most már persze dédelgette, dicsérte:

– Jó kis kutya vagy, amíg élek, nálunk lakhatsz, jól tartalak.

És valóban, jó napok köszöntöttek a kutyára: senki még csak egy hangos szóval sem illette, ajnározták és nem fukarkodtak az ízes falatokkal sem.

Történt, hogy keresztelőt tartott a gazda. A kutyának eszébe jutott a farkasnak tett ígéret, ezért hát kiszaladt az erdőbe, s meghívta a farkast is vendégségbe.

Besompolyogtak mindketten az éléskamrába, és tömték magukba, ami a mancsuk ügyébe akadt: kenyeret, húst, süteményt. A farkas még a söröskancsót is meghúzta. Mikor aztán bent a házban az asszonyok énekelni kezdtek, nem tudta magát türtőztetni a farkas sem:

– Én is dalolok egyet!

– Eszedbe ne jusson! Bajod lehet belőle! – csitítgatta a kutya. De hát ugathatott a farkasnak! Ahogy a vendégek tüzesebb nótára gyújtottak, ő is velük üvöltött. Az emberek meg, ahogy meghallották a farkasvonyítást, kaszára-kapára kaptak, és csépelni kezdtek a farkast. Alig tudta elhordani az irháját. Hát így ért véget a kutya és a farkas barátsága.

A gólya és a daru

Élt az ingoványban a gólya és a daru. Elunta a gólya az agglegényéletet, s elhatározta, hogy megnősül. Az elhatározást tett követte. Átvágott az ingoványon, megtett vagy három versztát: dibu-dibu-dibt... Mikor odaért, bekopogott a daru házába, s így szólt:

– Darvam, darvam, szeretnélek feleségül venni! Hozzám jössz-e?

Kikukucskált a daru az ablakon, s az ajtót ki sem nyitva így felelt:

– Nem vagy te valami helyre legény, gólya: a lábad csupa csont, foltos is vagy, esetlen-ügyetlen. Nem megyek hozzád, gólya, nem jött még el az én időm. Várok egy kicsit.

Elszégyellte magát a gólya, hogy így kikosarozták, s ment haza az ingoványon át: dibu-dibu-dibt...

Mihelyt azonban eltávozott, s daru észbe kapott, ekként elmélkedvén: „Olyan, amilyen, de mégiscsak férfi. A lába csupa csont, ám legalább szép piros. És hogy hosszú!? Az itt a mocsárban még kapóra is jön, nem sározódik össze a tolla. Nagyszerű dalia a gólya! És ahogy röpül! Milyen szépen kiterjesztett szárnyakkal! Nem egy kisasszony megirigyli, hogy ilyen gavallérra tettem szert. Milyen ostoba is vagyok: személyesen eljön háztűznézőbe, én meg visszautasítom!

Jobb százszor férjhez menni, mint egyszer vénlánynak maradni. Megyek is, megkövetem, s megkérem, vegyen csak feleségül.”

S elindult a daru a gólyához, peckesen lépkedve az ingoványon át: capu-capu-capt... Odaért, bekopogott a gólya ajtaján és így szólt:

– Meggondoltam a dolgot. Helytelenül cselekedtem, szomszéd, hogy visszautasítottam az ajánlatodat. Jóraivaló, derék férfi vagy te, ezért is jöttem most hozzád: végy engem feleségül, kettesben vidámabb lesz az élet.

– Nem jöttél, mikor kértelek, most mehetsz vissza üres kézzel. Kapok én feleséget rajtad kívül is, tán még szebbet is, mint te.

Elszégyellte magát a daru, s csőrét lehorgasztva hazacaplatott: capu-capu-capt...

Közben azonban felengedett a gólya szíve, s gyötörni kezdte a lelkiismeret-furdalás, hogy a daru ajánlatát olyan csúnyán visszautasította: „Jóraivaló madár ez a daru, maga jött el hozzám, kár volt nem feleségül vennem.”

S megint kocog a daruhoz: dibu-dibu-dibt...

A daru még megszólalni sem hagyta, nem megy hozzá. Mikor viszont aztán a gólya dolgavégezetlenül hazacaplatott, a daru lelkére szállt bánat:

– Nincs értelme tovább őrizgetni a lányságomat, még a végén valamelyik más daru elhalássza az orrom elől a gólyát. Megyek és megkövetem, tán egybekelhetünk.

És illetéknéppen nem tud egyezsége jutni ez a kettő, örökkön-örökké, s ezért jár mind a mai napig egyik a másikához.

Hogyan akarta a farkas a kenyérsütést kitanulni?

Találkozott egyszer a farkas az erdőben az emberrel, és így szólt hozzá:

– Adj egy kis kenyeret!

Adott neki az ember. A farkas megette, megnyalta a szája szélét, annyira ízlett neki. Kérdi az embert:

– Mit kell csinálnom, hogy mindig legyen kenyerem? Taníts meg rá!

– Jól van – állt rá az ember, és kezdte a farkast tanítgatni. – Először föl kell szántani a földet. . .

– És ha fölszántottam a földet, már lehet is enni?

– Akkor még nem. Rozsot kell a földbe vetni.

– És ha elvetettem a rozsot, már lehet is enni?

– Akkor még nem. Meg kell várni, amíg megnő.

– És ha megnőtt, már lehet is enni?

– Akkor még nem. Le kell aratni.

– És ha learattam, már lehet is enni?

– Akkor még nem. Ki kell csépelni.

– És ha kicsépeltem, már lehet is enni?

– Akkor még nem, akkor meg kell örölni.

– És ha megöröltem, már lehet is enni?

– Akkor még nem. Kenyeret kell belőle sütni.

– És ha megsütöttem, már lehet is enni?

– Akkor már lehet.

Gondolkozott, gondolkozott a farkas, aztán így szólt:

– Nem sütök én inkább kenyeret, ha ennyi baj, vesződés van velem. Ahogy eddig is megvoltam nélküle, megleszek ezután is.

A hatyúkirálynő

Élt egyszer egy öregember meg egy öregasszony. Minden reggel kimentek az irtásra, fát vágni. Ahogy kitették a lábukat a házból, leeszkedett a portájukra egy hatyú, ledobta a szárnyait, fiatal lánnyá változott, befütötte a kemencét, megfőzött, kimosott, mindent tisztára sikált, aztán újra elszállt. Az öregeknek nem volt a házra semmi gondjuk: mindig mindent megcsinált helyettük. Csodálkoztak is nagyon, hogy ugyan ki lehet az a jótét lélek. Egyszer aztán az öregember otthon maradt, befeküdt a nagy dézsa alá és leste, mi lesz. Látja ám, leszáll egy hatyú, leveti a szárnyait, fiatal lánnyá változik, s

megy vízért a kútra. Mire az öreg fogta és elégette a szárnyait. Jön vissza a lány a vízzel, látja – a szárnyai sehol. Zokogásban tört ki, keserves könnyeket hullatott: sajnálta apját, szülőanyját, sajnálta kedvesét. Ilyenformán kénytelen volt ottmaradni a lány az öregeknél.

Egy ízben a király a közelben vadászott, s meglátta a lányt. Nagyon megtetszett neki, s ezért így szólt az öregemberhez:

– Egymilliót is fizetek érte, ha nekem adod.

Mit tehetett az öreg, fogta és neki adta. Hazavitte a király, aztán feleségül vette, s egy kis idő múlva fiuk született.

Egy napon kísétált a királyné a fiacskájával a kertbe. Látja, hattyúcsapat száll arra, elől repül édesapja, s így dalol:

Látom, látom –
Lányom látom,
Kisfiát ringatva.
Selyemkendőbe bugyolálja,
Aranygyűrűt húz az ujjára,
Aranykönyvből olvas fel neki!
Ledobom, lányom, a szárnyadat,
Hagyod ott fiadat kinkeservben!

Összeszorult a királyné szíve, keserű könnyeket, hullat, dalolva így felel apjának:

Ne dobd le, apám, a szárnyamat,
Nem hagyom fiam kinkeservben.

Jön a király és kérdi:

– Miért könnyes a szemed?

Mire azt feleli:

– A fiam sírt, s én vele sírtam.

Másnap ugyanaz: az édesanyja száll arra, s ugyanúgy dalol. Aztán a testvérbátyja, húga következett, s mindegyik ugyanazt fújta. A királyné azonban egyikre sem hallgatott. Végül látja – kedvese röpül az égen, és így dalol:

Látom, látom –
Lánykám látom,
Kisfiát ringatva.
Selyemkendőbe bugyolálja,

Aranygyűrűt húz az ujjára,
Aranykönyvből olvas fel neki!
Ledobom, lánykám, a szárnyadat,
Hagyd ott fiadat kinkeservben!

Nem bírta tovább a királyné s így felelt:

Dobd le szárnyamat, kedvesem,
Itthagynom fiam kinkeservben.

A legény ledobta a szárnyakat, ő meg elrepült.

Nem sokkal ezután a legény meghalt. A királynő újra gyámol nélkül maradt, a király pedig, miután nem győzte visszavárni, feleségül vett egy gonosz boszorkányt, aki nem szívelhette a hattyúkirálynő fiát. Az meg mindennap elrepült a palotába, ledobta szárnyait, megfürdette fiát, majd visszarepült, miközben így dalolt:

Urak, hölgyek
Mind alszanak,
Mind alszanak.
Asszony, férfi,
Őrök, dajkák
Mind alszanak.
Kicsiny éji fiam
Lábuknál heverve
Keserű könnyet ont.

A gyermek pedig, mikor elaludt, egyfolytában addig aludt, amíg csak az anyja újra meg nem érkezett. Csodálkozott nagyon a király a gyermek illetén aluvásán, egy ízben aztán megpillantotta a hattyút, amint leszállt a fiához, s hallotta, mit dalol neki távoztában. Töprengett a király, törte a fejét így is, úgy is, hogyan lehetne a hattyút elkapni. Beállított közben a palotába egy öregapó. A király az ő tanácsát is kikérte. Az apó kitanította:

– Lesd ki, melyik ablakon röpül ide, az ablakpárkányt kend be szuokkal, s beleragad a lába meg a szárnya; akkor aztán húzd

magadhoz a jobb kezeddél, taszítsd el a bal kezeddél – s nyomban azzá a királynévá változik, aki azelőtt is volt.

A király úgy is tett. Kiöntött egy kis szurkot, a hattyú lába és szárnya beleragadt, jobb kézzel magához húzta, ballal eltaszította – s ahogy királyné volt azelőtt, megint az lett. A király elűzte a háztól a gonosz boszorkát, és háromnapos vigadalmat rendezett.

Én is ott voltam, sört és mézbort ittam, a szakállamon folyt le, a számba semmi nem jutott; ahogy az erdőn át mentem haza, a csizmaszáramba dugtam a pénzt, minden pénzem elgurult, tekegyel-med összeszedted, ezt a sapkát belőle vetted, add vissza!

A tizenkét hollófivér

Meghalt egy ember felesége, s maga után hagyott tizenkét fiút meg egy lányt.

Kis idő múltán a férfi úgy döntött, hogy új asszonyt hoz a házhoz. A választottja azonban boszorka volt, aki így szólt:

– A lány maradhat, de a fiaidat mind égesd el, a hamvaikat szórd egy papírlapba, azt aztán küldd el nekem; akkor majd hozzádme-gyek.

Az apa fontolgatta így, fontolgatta úgy, nem tudta, mitévő legyen. A végén elmondott mindent az egyik szolgájának. Az meg azt tanácsolta:

– Mit kell aggodalmaskodni? Hiszen vannak a birtokon hatalmas kutyák! Tizenkettőt megégetsz belőlük, beleszórod egy papírba a hamvaikat, lepecsételed és elküldöd. Úgyse találja ki! Esküvő után meg, ha majd itt leli a fiúkat, már aligha akar ártani nekik.

A gazda úgy is tett: megégetett tizenkét kutyát, hamvaikat egy papírlapba szórta, lepecsételte és elküldte a boszorkának. Az megvizsgálta a lapokat, körülszaglászta, aztán kijelentette, hogy kész férjhez menni. Esküvő után viszont, ahogy megérkezett a birtokra, kezdett mindenfelé szimatolni – sip-sup. Majd így szólt:

– Minek van ilyen szaga? Akire itt nincs szükség, az mind váljék fekete hollóvá!

A mostoha fiai épp akkor lent voltak a pincében. Egyik a másik után, huss! – kiröppent az ablakon, s elszállt.

Az apának ottmaradt az egy szem lánya. Az nem tudott semmit a fivéreiről – az apa megtiltotta a háza népének, hogy egy szót is kiejtsenek előtte.

Egy ízben – a kislány már tizenkét éves volt – fecsegnek egymás között a cselédek:

– Csak ez az egy lány volt a mi elhunyt úrnőnknek?

Mire ráfelelt a másik:

– Ugyan már, volt tizenkét fia is, de amikor az uraság elvette a boszorkányt, akkor az mindet megátkozta, fekete hollóvá változtatta.

A kislány, hallván a cselédek beszédét, elhatározta, hogy felkutatja fivéreit. Varrt tizenkét inget, tizenkét nadrágot, tizenkét lepedőt, tizenkét párnahuzatot, majd mindezt batyuba kötve elindult.

Ment, mendegélt, erdőkön-mezőkön át vándorolt. Akivel csak összetalálkozott, mindenkit kifaggatott, nem látta-e az ő tizenkét, hollószárnyon szálló fivérét, ám mindenki azt felelte, hogy nem. Mikor egy nagy erdőbe ért, találkozott egy remetével. Kérdi tőle is, nem látta-e valahol a fivéreit, akik hollószárnyakon szállnak. A remete meg azt felelte:

– Nem láttam, de hatalmam van a felhők felett; töltsd nálam az éjszakát, reggel aztán egybehívom az összes felhőt, s ha akad olyan, amelyik látott valamit, akkor közöttük lesz.

Hajnalba aztán a remete előszólította a felhőket. Ahogy ránehezültek a kunyhóra, olyan sötét lett, mint éjnek évadján. Kilépett a remete, és kérdi őket:

– Nem láttatok valahol tizenkét, hollószárnyon szálló fivért?

Mind azt felelte, hogy nem, és szétoszoltak.

Így szólt ekkor a remete a lányhoz:

– Ahogy a mai nappal mész az erdön át, estére rátalálsz a fivéremre, aki szintén remete; neki minden szelek fölött van hatalma; megkérdi a szeleket, nem fújták-e el valahová a fivérideit.

Elindult a lány. Ment, mendegélt a sűrű erdön át, estefelé odaért a másik remetéhez. Belépett a kunyhóba, s kérdi, nem látta-e, nem

hallott-e valamit az ő hollószárnyon szálló fivéreiről. Az is azt felelte:

– Én sem tudok semmit. Töltsd nálam az éjszakát, holnap előszólítom a szeleket, s ha azok elfújták a fivérideket a világ valamelyik sarkába, hát elmondják.

Hajnalban össze is hívta a remete az összes szelet. Fújtak, vijjogtak, süvöltöttek. A remete mindet kifaggatta, de mind azt felelte, hogy nem látott semmit. A remete ekkor így szólt a lányhoz:

– Ahogy mész ma az erdön át, estefelé odaérsz a harmadik fivérünkhöz. Neki az összes madarak fölött van hatalma: ha valamilyen madár találkozott a fivéreiddel, hát elmondja.

Újra útnak indult a lány.

Egész nap ment az erdőben, estére odaért a harmadik remetéhez. Az is ugyanazt mondta:

– Töltsd nálam az éjszakát, reggel összehívom a madarakat, ha valamit láttak, hát elmondják.

Úgy is történt, hajnalban szólította a remete a madarakat. Odaröpült kicsi és nagy egyaránt. A remete meg kilépett a kunyhóból, és faggatta őket, de mind azt felelte, hogy sehol semmit nem látott, semmit nem tud. A remete elbocsátotta a madársereget. Kisvártatva azonban megérkezett a sánta sas. Ráförmedt a remete:

– Hol késlekedtél, miért nem igyekezted?

Mire a sas:

– A vadász átlötte az egyik lábamat, nem tudtam gyorsabban repülni.

A remete őt is megkérdezte:

– Nem láttál valahol tizenkét, hollószárnyon repülő fivért?

Mire a sas azt felelte:

– Láttam bizony, és azt is tudom, hogy nappal holló képében röpködnek, éjjel viszont emberként egy hegy gyomrában laknak.

Akkor adott a remete a lánynak tizenkét botot, s meghagyta neki, hogy amikor majd arra a hegyre megy föl, mindig tüzze le a földbe őket.

– Csak arra vigyázz – mondta –, hogy egy se essen ki a kezedből: ha akár egy is kiesik, nem tudsz fölkapaszkodni a hegyre.

A sasra meg ráparancsolt:

– Te pedig vigyázz, nehogy lepottyanjon a lány a hátadról és halálra zúzza magát!

Föülte a lány a sas hátára, s odaröpültek a hegy lábához. Az a hegy pedig olyan magas volt, hogy még a felhőknel is magasabb. Kezdte a lány rögtön leszúrní a botjait, s kapaszkodni fölfelé. Igyekezett erősen, tán ha egy fél verszta lehetett hátra a csúcsig, mikor egyszer csak elejtette az egyik botot. Ahogy nézett utána, megszedült, és maga is kezdett zuhanni. A sas rögtön fölszárnyalt a hegy lábától, az egészséges lábával megkapta a lányt a batyújánál fogva, s a magasba emelte, föl a felhők fölé. Egy nagy barlang szájánál tette le, majd így szólt:

– Itt a barlang, ahová estéenként megtérnek a fivéreid. Bent találsz majd tizenkét ágyat; terítsd le a lepedőket, húzd fel a párnákra a huzatot, s mindegyik ágyra tegyél egy-egy inget, nadrágot! Az ágyak mellett kisasztalok állnak, rajtuk egy-egy cipó; mindegyikből törj egy darabot, megkóstolhatod a kenyerüket. Az ajtó mellett van a legkisebb fivér ágya, az alá mássz be, ott töltheted az éjszakát.

Miután elmagyarázta, a sas elrepült, a lány meg belépett a barlangba. Minden valóban úgy volt, ahogy a sas mondta. Fölterítette a lepedőket, fölhúzta a párnákra a huzatot, inget-nadrágot készített mindegyik ágyra, aztán tört a cipókból, megvacsorázott, majd bemászott a legkisebb fivére ágya alá és elnyújtózott. Mikor leszállt az este, hallja, kárognak a hollók, leereszkednek a barlang elé, aztán már mint emberek lépnek be; örült mindegyik, hogy meg van vetve az ágy és ki van készítve ingje-nadrágja. Rendbeszedték magukat, aztán mikor hozzá akartak látni enni, látják, valaki tört a kenyerükből. Azt mondja erre a legidősebb:

– Az, hogy rendbeszedte az ágyunkat valaki, az jó. De hogy hiányzik a kenyerünkből, az már nem! Na, de hát mit csináljunk!

Eltelt az éjszaka, reggel meg a hollófivérek nagy károgás közepette elrepültek. Akkor aztán előbújt az ágy alól a lány is. Rendbeszedte az ágyakat, kitakarította a szobát, mindent kicsinosított, és várta a fivéreit. Alkonytájt megint tört magának egy darabot mindegyik cipóból, majd bemászott a legkisebb testvére ágya alá.

Este megint nagy károgás, s jönnek befelé a fivérek. Mondja a legidősebb:

– Látom, megint hiányzik a kenyérből. Valami itt nincs rendjén.

Most még nem teszek semmit, de ha harmadnap is ez történik, megkeresem a tolvajt, még ha az egész hegyet kell is felforgatnom érte!

Megrémült nagyon a lány fektében: most mi lesz? Alszik már minden fivére, horkol, az ő szemére azonban sehogy sem jön álom. Nagy kínjában-keservében a végén arra jutott, hogy fölébreszti a legfiatalabb bátyját. Kezdte huzigálni a lábát.

Az meg kérdi:

– Ki az?

Halkan felel a lány:

– Én vagyok, bátyó, a húgotok. Megkerestelek benneteket; de most, hogy a legidősebb bátyánk olyan mérges, mit csináljak?

A fivére meg azt felelte:

– Mit csinálnál? Maradj nyugton, majd holnap meglátjuk, mi lesz.

Reggel fölkeltek a fivérek, s már készültek kifelé, amikor a legkisebb rákezdi:

– Na, bátyám, tegnap azt ígérted, hogy fölforgatod a hegyet is, ha kell! És ha valami rokonra vagy egy húgunkra akadnál, akkor mit tennél?

Mire a legidősebb:

– Látom, te már tudod, ki van itt! Na, áruld el nekünk is szaporán!

Az meg megütögetve a lepedőt, így szólt:

– Bújj elő, húgocskánk, lesz, ami lesz!

Akkor aztán a legidősebb fivér azt mondta:

– Ha még egy évet kibírtál volna otthon, akkor szerencsésen hazatérhettünk volna. Most viszont, húgom, neked is, nekünk is, tizenkét újabb keserves évet kell szolgálnunk. Ha megállod, hogy ennyi idő alatt senkihez nem szólsz egy szót sem, akkor viszontlátjuk egymást.

E szavakat szólván fölültette a húgát a hátára, s fekete hollóvá változva mind elrepültek. Egy hatalmas erdőbe vitték a lányt, fölrakták egy fenyő hegyibe, elbúcsúztak tőle és otthagyták. Sokáig kuporgott ott a lány, a ruha is mind lefoszlott róla.

Egy szép napon betévedt az erdőbe a királyfi, az udvartartásával egyetemben. A kutyák persze mindjárt körülvették a fát, amelyiken a

lány csücsült, s csaholták veszettül. Odasietett a király is vadászaival, hát látja, hogy a fa tetejében egy ember van. Beszél hozzá így is, úgy is, szólongatja, de az nem válaszol. Kiabál neki: mássz már le! – ijesztgeti: lelövünk! – de az csak hallgat. Akkor aztán ráparancsolt a királyfi az egyik szolgájára:

– Mássz már föl, és zavard le, hadd lássuk, ki fia-borja!

A szolga úgy is tett. A lány meg mutogat, mintha azt akarná mondani, hogy ruhátlan. A vadász lemászott, s mondja a királyfinak:

– Szép fiatal fehérnép kuporog a fa tetején, csakhogy ruha nélkül.

A királyfi felvitetett mindenféle ruhát a lánynak. Az meg felöltözött és lemászott. A királyfinak nyomban úgy megtetszett, hogy másra nézni sem volt kedve többé. Hazavitte, s közölte a szüleivel az elhatározását, hogy feleségül veszi. A királyi pár nem nagyon vágyott néma menyre, ám hosszas kérlelés után ráállt a frigyre. Így történt, hogy a tizenkét hollófivér hűgából királyné lett.

Pár év elteltével a fiataloknak fia született. A királyfi aznap nem volt otthon, az ifiasszony ápolására meg épp a gonosz boszorkány-mostohát hívták el. A boszorkány kidobta az ablakon a csecsemőt, aztán fölkapott egy kutyakölyköt, s mindenkinek mutogatta:

– Nézzétek, miféle gyereke született ennek!

Megrémültek a királyfi szülei, s levelet írtak a fiuknak, hogy minél gyorsabban jöjjön haza és szabaduljon meg a feleségétől. A királyfi vissza is tért, a feleségére pillantott, és úgy határozott, hogy nem tesz ellene semmit; olyan szép volt az asszony.

Egy év múltán másodjára is fiuk született. A királyfi ismét nem volt otthon, s a boszorkány-mostoha újra kidobta a csecsemőt. Aztán fölkapott egy kismacskát, s mindenkinek mutogatta:

– Nézzétek, most meg mi lett!

Csodálkoztak mindahányan, s a szülők újra levelet írtak a fiuknak. A fiú meg válaszolt, hogy semmit ne tegyenek önélküle. Amikor aztán hazajött, csak annyit mondott, hogy neki olyan nagyon tetszik a felesége, hogy megfelelő így is.

Újabb egy év múltán – a királyfi megint csak nem volt otthon – megszületett a harmadik fiú is. A boszorkány, a mostoha, újra kidobta a gyereket az ablakon, s mutatta, hogy kutyakölyök született. A szülők megint írtak a fiuknak, hogy minél gyorsabban jöjjön haza, és így vagy úgy, vessen véget az ügynek. A királyfi

hazament, de sajnálta megölni a feleségét. Nem tudta, mitévő legyen. Elkeseredésében a végén így szólt:

– Tegyetek velem, amit akartok!

A bírák bűnösnek találták az asszonyt, s arra ítélték, hogy mint boszorkányt meg kell égetni. Nagy tüzet raktak, meggyújtották, és már vitték volna, de hatalmas zápor támadt, s eloltotta a tüzet. Újra kellett gyűjteni a száraz fát. Közben azonban épp letelt a tizenkét év, már csak egy óra hiányzott, hogy a fivérek megérkezzenek. Ahogy újra meggyújtották a tüzet, látják ám, tizenkét fekete holló érkezik, sebes röpüléssel. Leszállt az első, emberré változott, s kézenfogva hozza a hároméves fiút; leszállt a második, s hozza a kétéves fiút; a harmadik leereszkedvén hozza a még pólyás, nemrég született csecsemőt. A tizenkét fivér a máglyához rohant, nagy kiáltozással:

– Mit műveltek? A mi ártatlan hűgunkat akarjátok elveszejtetni? Inkább a boszorkány-mostohát vessétek a tűzre!

És elmesélték, hogyan dobta ki a boszorkány a gyerekeket az ablakon, hogyan kapták el őket, és nevelték föl azokat. Aztán a hűguk is mindent elmesélt: hogy a fivérei miatt volt némaságra kárhozthatva. Akkor aztán elkapták a boszorkányt, és a tűzre vetették. A király nagy lakomát csapott. Én is ott voltam, sok mindent láttam, ettem-ittam, a sok finomság az államon folyt le, a számba semmi nem jutott.

A tehén, aki motolla volt

Történt, hogy meghalt egy kislány édesanyja. Az apja hamarosan mostohát hozott a házhoz, akinek volt két lánya. A zsémbes, gonosz mostoha az első naptól kezdve nem szívelhette az árvát. Őt bízta meg a legnehezebb munkákkal, rongyokban járatta, kemény fekhelyre fektette.

Mikor kitavaszkodott, a mostoha megparancsolta az árvának, hogy hajtsa ki a marhákat legelni. Előtte azonban még odaadott neki egy köteg lent, és megparancsolta, hogy estig fonja meg guzsaly nélkül, és

tekerje fel motolla nélkül. Ha nem sikerül megfonna és feltekernie, haza se jöjjön.

Kihajtotta a kis árva az állatokat a legelőre, leült egy fatörzsre, és keserves sírásra fakadt. Ahogy így zokog, megállt mellette az egyik tehén, és emberi hangon így szólítja meg:

– Miért sírsz, kislány, mért szomorkodsz?

– Hogyne sírnék, hogyne szomorkodnék, drága Piros – válaszolta a kislány. – A mostohám a kezembe nyomott egy köteget lent, s azt parancsolta, hogy estig fonjam meg guzsaly nélkül, tekerjem fel motolla nélkül. Azt sem tudom, hogy kezdjek hozzá.

– Ne sírj, kislány – mondta erre a tehén. – Rakd a lent a szarvamra, s meg lesz fonva, a szál föl lesz tekerve.

Az árva fölrakta a tehén szarvára a köteget, s a tehén eltűnt. Alkonytájt aztán egy takaros gombolyag fonallal a szarván bukkant elő.

Mikor a kislány hazahajtotta az állatokat, kérdezte a mostoha:

– Hát a lent megfontad?

– Meg én! – felelte, és odanyújtotta a gombolyag fonalat.

Eltátotta a száját a mostoha – hogy tudta az árva megfenni guzsaly nélkül, feltekerni motolla nélkül? Elhatározta, hogy végére jár a dolognak.

Másnap reggel már két köteget hozott elő, odaadta az árvának és így szólt:

– Estig megfonod guzsaly nélkül, feltekered motolla nélkül!

A lányka kihajtotta az állatokat, leült a fatörzsre és megint csak sírásra fakadt. Odaballag hozzá a Piros és mondja:

– Ne sírj, tedd a szarvamra a lent, meg lesz fonva, föl lesz tekerve!

A kislány föltette a Piros szarvára a lent, aki eltűnt.

A mostoha meg, miután az árva kihajtotta a marhákat, azt mondja a kisebbik lányának:

– Eridj ki a legelőre és kémeled ki, hogyan-miképpen fonja a lent a pásztorlány!

Az azonban, mikorra kiért a legelőre, a lent már nem látta sehhol. Este, mikor az árva látta, hogy Piros jön vissza a gombolyag fonallal, így szólt a nővéréhez:

– Eridj már, nővérkém, nyisd ki a kaput, hogy behajthassuk az állatokat!

Mikor a mostohalány ment, hogy kinyissa a kaput, a Piros abban a pillanatban odavitte az árvának a szarván a gombolyagot.

Mikor hazaértek, kérdi megint a mostoha:

– Hát a lent megfontad?

– Meg én – feleli a lány, és odaadta a két gombolyagot.

Megint csak elcsodálkozott a mostoha, s kérdi a lányát:

– Na, láttad, hogyan fonja a lent a pásztorlány?

– Nem, nem láttam – feleli a lánya. – Mire odaértem, már nem volt nála a len.

– Belőled is sok hasznom van! – szidta a lányát az anya.

Harmadik reggel a mostoha megint csak így szólt az árvához:

– Nesze három köteg len. Megfonod guzsaly nélkül, feltekered motolla nélkül.

Kizavarta az árvát, majd később hívta az idősebb lányát, és azt mondta neki:

– Menj ki a legelőre és kémeled ki, hogyan fonja a lent a mi pásztorlánykánk!

De a len már nem volt ott, az már a tehénnél volt.

Este, mikor az árva látta, hogy jön a Piros vissza a gombolyaggal a szarván, így szólt a nővéréhez:

– Eridj már, nővérkém, nyisd ki a kaput, behajtjuk az állatokat.

De a nővér nem ment kaput nyitni, s így észrevette, hogy a Piros hozza a szarván a gombolyagot.

Kérdi otthon a mostoha az árvát:

– Hát a lent megfontad?

– Meg én – s ezzel átnyújtotta a három gombolyag lent.

Mikor bejött a házba a lány, az anyja őt is kérdi:

– Na, és láttad, hogy fonja a pásztorlány a lent?

– Azt nem láttam – felelte a lány. – De azt igen, hogy a Piros hozta a szarván a gombolyagot.

Felbőszült a mostoha:

– Holnap levágjuk azt a tehenet!

Elbúsulta magát az árva, futott a Pirosához, sírva ölelte át a nyakát:

– Aranyos tehénkém, a gazdasszony holnap le akar vágni!

– Mit tegyünk – felelte a tehen –, ám én a halálomban is segítségedre akarok lenni. Jól figyelj: mikor levágnak, jegyezd meg, hová csöppen az első csepp vér. Azt a csepp vért nyomd bele a földbe!

Aztán mikor minden vérem kifolyt, nedvesítsd meg vele a kötődöt, és ásd el a kiskertben, szemközt az első ablakkal! De vigyázz, hogy senki se vegye észre!

Másnap levágták a tehenet. Első csepp vérét az árva a földbe nyomta, s a véráztatta kötényt elásta a kiskertben.

Teltek-múltak az évek. A kis árva gyönyörű, sudár hajadonna serdült. A mostohája azonban még mindig rosszul bánt vele, a nővérei gúnyolták.

Egy tavaszon aztán az udvarban, ahol az árva a földbe nyomta a tehen vérét, szintiszta borforrás fakadt, s a kiskertben, ahol elásta a véráztatta kötényt, gyönyörű almafa nőtt ki a földből, kivirágzott, s nyárra tele lett aranyalmával.

Arra lovagolt egy ízben az ország királyfija. Amint megpillantotta a különleges almafát, leugrott a lováról, hogy kérjen a gyümölcsből. Mikor az udvarban észrevette a borforrást, azt is meg akarta kóstolni. A gazdasszony hívta az idősebb lányát:

– Eridj már ki a kertbe, lányom, szakíts néhány almát, merj egy kis bort, és kínáld meg a magas vendéget!

De a lány se almát szakítani nem tudott, se bort merni: ahogy kinyújtotta a kezét a gyümölcs után, az ágak a magasba emelkedtek, s ahogy lehajolt borért, a forrás a mélybe bukott. Az anya ekkor a második lányt parancsolta elő. De az se tudott se almát szakítani, se bort merni. Dühösen ment maga – neki sem sikerült. A végén aztán az árvának mondta:

– Eridj te is, hátha több szerencsével jársz!

Kiment az árva, s azt dúdolta:

Aranyalma, lejjebb, lejjebb!
Jó borforrás, feljebb, feljebb!

Mire az ágak nyomban lejjebb ereszkedtek, a bor meg a forrás mélyén följebb. Szakított a lány a gyümölcsből, mert egy kis bort és megkínálta a vendéget.

Aztán megint dúdolt egyet:

Aranyalma, följebb, följebb!
Jó borforrás, lejjebb, lejjebb!

S az ágak ismét feljebb emelkedtek, hogy senki nem érhetette el, a forrás pedig a mélybe bukott, senki nem meríthetett abból bort.

A királyfinak nagyon megtetszett a lány, s ezért selyemszoknyával, aranypapuccsal ajándékozta meg. A lány mindjárt magára is vette a holmit és olyan jól állt neki, hogy a királyfi le sem tudta venni róla a szemét.

Így szólt ekkor:

– Szép lány, nem lennél a feleségem?

Az árva meg csak lehajtotta a fejét, mire a királyfi a nyeregbe ültette. Alig tett meg a lova egy lépést, susogni kezdett az almafa a kertben, csörgedezni a forrás az udvarban, s mindkettő követte az ifjú párt.

Ezüstfenyő kígyókirályné

Élt egyszer a Balti-tenger partján egy halász. Nagy családja volt: tizenkét fia és három lánya. A legkisebb lányát úgy hívták, hogy Egle, Ezüstenyő.

Egy nyári estén fürödni ment a három lány. Mikor kilubickolták, kifröcskölték magukat, mentek kifelé a vízből, hogy felöltözzenek. Látja ám a legkisebb, hogy az inge ujjában egy nagy kígyó hever. Most mitévők legyenek? A legkisebb lány fölkapott egy vesszőt és próbálta kikergetni az állatot. Az azonban a legfiatalabbhoz fordult és emberi hangon így szólította meg:

– Add a szavadat, Ezüstenyő, hogy feleségül jössz hozzám, s akkor szépszerével kimászom a ruhádból.

Sírva fakadt Ezüstenyő: hogyan mehetne férjhez egy kígyóhoz! Bánatosan csak annyit mondott:

– Add vissza az ingem és menj a dolgodra, ahonnét jöttél!

A kígyó azonban csak hajtogatta a magáét:

– Add a szavadat, hogy feleségül jössz hozzám, akkor szépszerével megszabadulsz tőlem!

Mit tehetett Egle – ráállt, amire a kígyó kérte, nem gondolta, hogy be kell tartania a szavát.

Három nap múltán azonban egész kígyóhad özönlötte el a halász házát. Megrémült mindenki, a kígyók meg csak tekergőztek, surrogtak. A kérők bemásztak a tisztaszobába, hogy megállapodjanak a szülőkkel a lakodalomban. A halász meg a felesége először azt sem tudta, hogy hova legyen, nem akart hinni a szemének, de aztán mit volt mit tenni, látszólag beletörődtek. Előtte azonban meghagyták a kígyóknak, hogy nézelődjenek a házban, a halász pedig átugrott az egyik bölcs szomszédjához tanácsért. A szomszéd így szólt:

– Könnyű becsapni a kígyót: a lányod helyett adj neki egy libát, avval bocsásd útjukra a kérőket!

A halász úgy is tett. Felöltöztetett egy fehér libát, s a kérők azt vitték magukkal. Hamarosan azonban hallják ám, ahogy a nyírfán a kakukk szól:

Kuku kuku, kuku, kuku,
Becsaptak bennetek:
Menyasszony helyett fehér libát adtak,
Kuku kuku!

Visszamentek a kígyók, dühösen odavágták a libát, és követelték a menyasszonyt. A halász meg, ismét a szomszéd tanácsára, most egy fehér bárányt bújtatott emberi ruhába. Útközben megint megszólalt a kérőknek a kakukk:

Kuku kuku, kuku kuku,
Becsaptak bennetek:
Menyasszony helyett fehér bárányt adtak,
Kuku kuku!

Visszatért sziszegve a sok kígyó, és követelték a menyasszonyt. Most egy fehér borjút kaptak, de a kakukk figyelmeztetésére újra visszavitték, s megfenyegették a halászt, hogy aszályt, árvizet, éhínséget hoznak rá, ha nem tartja be a szavát. Megrémült a halász, elsiratták Ezüstoffenyőt, és odaadták a kígyóknak.

Megérkezett Ezüstoffenyő, kíséretével egyetemben, a tengerpartra. Ott már várta őt az a kígyó, aki bemászott az ingébe, s akiről kiderült, hogy Žilvinas néven a kígyók királya, s a tenger fenekén lévő pompás palotában uralkodik.

Alighogy a lány megérkezett a palotába, Žilvinas ledobta kígyóbőrét és deli ifjúvá változott.

Kilenc év telt el. A királyné három fiúval és egy lánnyal ajándékozta meg Žilvinast. Boldogságuk teljes lett volna, ha a királyné nem óhajtja oly nagyon látni idős szüleit, nővéreit, fivéreit, ha szívét nem gyötri a honvágy. Addig-addig kérlelte királyi férjét, hogy engedné haza látogatóba, míg az beleegyezett, s a királyné gyermekeivel együtt elindult szülőföldjére, a halászfaluba. Žilvinas meghagyta neki, hogy amint vissza akar térni, álljon ki a tenger partjára és kiáltson:

Žilvinas, én Žilvinasom,
Hogyha élsz még – tejhab forrjon,
Hogyha nem élsz – vérhab forrjon. . .

Otthon határtalan örömmel fogadták Ezüstoffenyőt. Összeszaladt rokonság, szomszédság, kérdezgették erről-arról, ő meg csak mesélt – észre sem vette, hogy már kilenc nap eltelt. Mikor aztán minden régi ismerőst végiglátogatott, megajándékozott, már készült vissza férjéhez, fivérei az erdőbe hurcolták három fiát meg a lányát és vallasni kezdték őket: árulják el apjuk, a kígyókirály nevét. A három fiú keményen tűrte a vallasást, egy szó sem hagyta el az ajkukat. A lány azonban, alighogy megpillantotta a kínozószközöket, mindent kibeszélt.

A tizenkét fivér kiállt a tenger partjára, s amikor hívó szavukra előjött a kígyókirály, kapával-kaszával agyonverték.

Ezüstoffenyőnek persze nem szóltak semmit arról, mit tettek.

Mikor a mit sem sejtő királyné hívni kezdte férjeurát:

„Žilvinas, én Žilvinasom, . . .” vérhab tolult a lábához s a tenger hullámaiból férje hangját hallotta:

– Tizenkét fivéred engem kapával-kaszával összekaszabolt, mert egyetlen lányunk kiadta nekik a hívó szót!

Szörnyű bánat fogta el Ezüstoffenyő szívét. Nem akart többé emberek között élni, gyermekeit sem közöttük hagyni. Átká nyomán ő maga ezüstoffenyővé változott, fiai pedig, akik nem adták be a derekukat, a legkeményebb fává: tölgyé, jávorra és nyírré. Az áruló leányból pedig leveleit féltősen rezegető, minden fuvallatra összeránduló nyárfa lett.

Az elvarázsolt leány és a sárkány

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy halász. Volt a halásznak két fia, Petras és Jonas. Minden nap kivetették hálójukat a tengerbe, de nem éltek valami fényesen, alig tudtak ötről a hatra jutni. Egyszer, amint éppen halásznak, látják ám, hogy jön a tenger felől egy csónak, benne egy öregember. Köszön illendőképpen: „Adjon az Isten, jó erőt, egészséget!” – Ők meg válaszolnak, „Része legyen benne!” Aztán ahogy beszélgetésbe elegyednek, kérdi az öreg:

– Hogy megy a sorotok? Sok halat fogtok? Bőségben éltek?

Mire a halász:

– Halászatunk, mikor hogy, néha keveset fogunk, máskor még kevesebbet, nem mondhatnám, hogy felvet bennünket a pénz!

Mondja erre az öreg:

– Ajánlok én neked valamit. Add el nekem a nagyobbik fiadat, Petrast! Megfizetek érte. Kapsz tőlem egy szakajtó pirosasú bankót, és azt is elárulom, hogyan gazdagodhatsz meg.

Töri a fejét a halász, fontolgatja így is, úgy is; lám, eddig hármásban halászgattak, aztán mire jutottak. Úgyhogy a végén azt feleli:

– Ha el is adom, apó, mit csinálsz a fiammal?

Mire az öreg:

– Ne félj, jó sora lesz a fiadnak, és amikor csak kedve szottyán, elhozom, meglátogathat téged.

Na, meg is egyeztek. Az öregember kifizette a szakajtó pirosasút, aztán így szólt:

– Többé ne vesd ki a hálód, hanem nyiss korcsmát! Azon majd meggazdagszol.

Az öreg magával vitte Petrast, a halász pedig többé nem halászott, hanem korcsmát nyitott.

Petras és az öreg három nap, három éjjel utazott tengereken, óceánokon át, mígnem elértek egy várkastélyig: az épület a vízre épült, föld annyi sem, hogy a lábát kitehette volna rá az ember. Az öreg ekkor így szólt Petrashoz:

– Szállj ki, eridj be, én addig kikötöm a csónakot.

Petras úgy is tett, a csónakból egyenesen egy terembe jutott.

Nézelődik, minden üres, teremtet lélek sincs ott, de az asztal megrakva enni- és innivalóval. Várta, várta az öreget, de az csak nem jött. Visszament, kikukkantott az ajtón, ahol a csónakot hagyta, ott sincs most már semmi. Kémléli a messze távot, a tengert, de már csak egy pontot látott, azt is alig.

Nahát, ily módon maga maradt. Most mihez kezdjen? Bejárta a szobákat, sehol senki. Olyan búbánat fogta el, hogy aznap enni sem volt kedve. Meg volt vetve az ágy. Alkonytájt, ahogy mind sötétebb lett, egyre jobban elfogta Petrast a félsz. Mit tehetett volna – befeküdt az ágyba, magára húzta a takarót és kész. Kis idő múltán érzi, hogy fekszik valaki mellette. Megtapogatja a fejét, copfot érez, ebből megértette, hogy fehérnép az illető. Rögtön felpattant, világot gyújtott, nézi – hát az ágy üres, nincs benne senki. Na, gondolja, biztos álmodtam. És visszafekszik. De alighogy elhelyezkedik, újra van valaki mellette. Kezd beszélni az illetőhöz, de választ egy hangot sem kap. Így hát egész éjszaka ott feküdt, virradatkor pedig fölkel, az asztalon odakészítve az ennivaló, a meleg étel gőzölög, de volt ott hidegtál is; evett, amit csak a szeme-szája kívánt. Aztán újra végigsétált a termeken, abban a reményben, hogy talál valami eleven embert. De nem. Nem volt ott egy lélek sem. Elérkezett az ebéd ideje, megint csak volt enni- és innivaló, amennyit csak akart. Vacsora ugyanígy, éjjel pedig ismét ugyanaz a kisasszony, mellette az ágyban. És így ment ez nap nap után.

Eltöltött a kastélyban egy teljes évet, megszokott, kezdte jól érezni magát. Egy esztendő múltán azonban elfogta a vágy apja, anyja és fivére után, igencsak szerette volna őket valamiképp viszontlátni, meglátogatni. Meg is érkezett az öregember csónakján, és kérdi tőle:

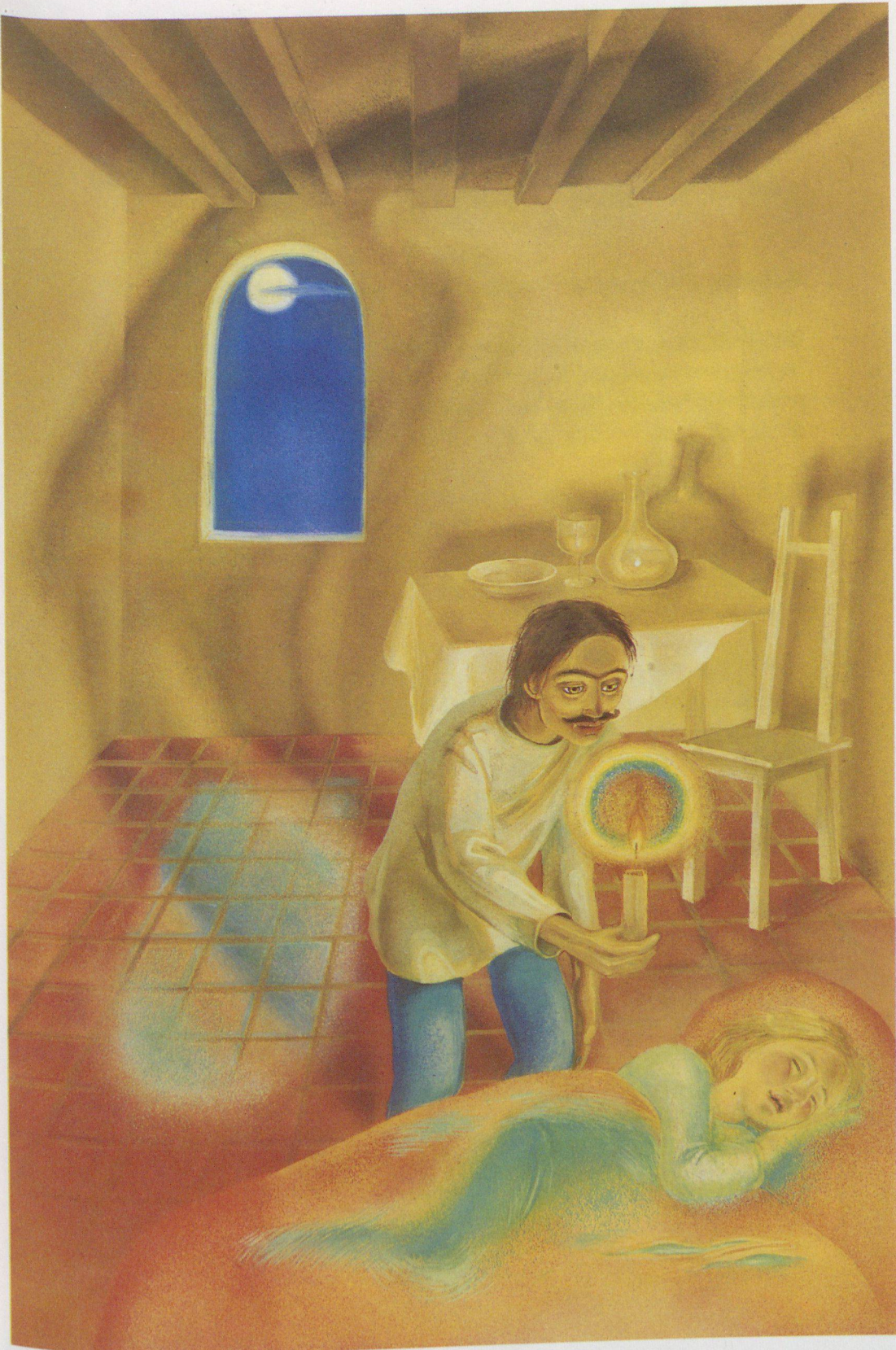
– Na, Petras, nem akarsz hazalátogatni, megnézni, hogy megy a családod sora?

Mire Petras, hogy nagyon is akar.

Az apó rögtön beültette a csónakba, és már haladtak is. Útközben csak annyit mondott neki:

– Elmesélheted apádnak és bátyádnak, hogy élsz, mint élsz, ám édesanyádnak ne mondj semmit!

Meg is érkeztek. Petras nem találta már a szüleit a halászfaluban, a városba költöztek, nagy kocsmát nyitottak és jómódban éltek. Megvendégelték a fiút minden földi jóval, aztán faggatni kezdték,

hogyan megy a sora. El is mondta apjának meg bátyjának; hogy így és így: éjjel mindig egy nő fekszik mellette. Ezt igencsak megmosolyogták, még mondták is Petrasnak:

– Ez az igazi, látod-é? Nappal egyedül vagy, a fő az, hogy éjszakára legyen aaszony.

De aztán kezdte az anyja is faggatni:

– Kisfiam, velem mért vagy olyan szükséztavú? Mért nem mondasz semmit arról, hogy megy ott a sorod?

A végén az anyja sírva is fakadt, annyira kérdezgette. Ezt már aztán Petras sem bírta, és mindent kipakolt. Rémuldözni kezdett az anyja:

– Ó, magasságos ég, kisfiam, hisz bűn az, amit csinálsz! Nyomban szaladok a paphoz, ő majd tudni fogja, miként kell az ilyen fehérréppel elbánni.

El is ment az anya a paphoz, elmesélt neki mindent, s a pap ki is tanította: mihelyt Petras visszamegy, fogjon egy halotti gyertyát, nappal gyújtsa meg és takarja le, s éjjel, amikor érzi, hogy ketten fekszenek az ágyban, takarja ki a gyertyát. Az anya, mihelyt hazaért a paptól, mindjárt kezébe is nyomott Petrasnak egy halotti gyertyát, és megparancsolta, hogy tegyen úgy, ahogy a pap mondta.

Petras elbúcsúzott a háza népétől, és újra nekivágott a tengernek az öreggel együtt. Az öreg odaszállította a kastélyhoz, beengedte, ő maga pedig ismét elhajókázott. Petras mindjárt meggyújtotta a halotti gyertyát, letakarta egy fazékkal, és várta az éjszaka eljöttét. Besötétedvén lefeküdt, és mindjárt érezte, hogy ott van mellette a másik. Nagy hirtelen lekapta a gyertyáról a lábast, hát látja ám, gyönyörű szőke kisasszony fekszik mellette. Aki kiugrott az ágyból és keserves sírásra fakadván szemrehányó szavakkal illette:

– Ha már megálltad egy évig, megállhattad volna még egyig, avval elmúlt volna rólam az átok. Neked is, nekem is jó lett volna. Így viszont a vesztemet okoztad, és magad is elpusztulsz. Mert tudd meg, hogy minden nap éjfélkor ideérkezik a tizenkétfejű sárkány. Mostanáig, hogy te nem láttál engem, ő sem látott téged. Ettől fogva azonban nem tudsz elrejtőzni előle. Úgyhogy amikor ma téged megpillant, engem is bekap.

Keservesen sirtak mindketten. Most már Petras nagyon is sajnálta, hogy fecsegett az anyjának, hiszen ha az anyja nem tanácskozta meg

a dolgot a pappal, élhetnének továbbra is nyugodtan. A végén aztán nagy tanácsstalanságukban a leányzó így szólt:

– Ha már így esett, legalább te egymagad pusztulj el, ne mind a ketten! – s ezzel fogta és kilökte Petrast a tengerbe. A legény jól tudott úszni, úgyhogy szelte a habokat, aztán amikor már nagyon elfáradt, a víz színén ringatózva pihent egy sort, megint úszott egy darabig, aztán megint pihent. Így telt el három nap, három éjjel, s ekkor egy szigethez érkezett. Nagyon kifáradt, meg is éhezett a legény. Kimászott a vízből, s nézi, hol lelhetne legalább valamilyen madártojást, hogy elüsse az éhét meg a szomját. Egyszer csak elébe toppan az ő öregembere. Kérdi Petrast:

– Hát te, Petras, hogy kerülsz erre a szigetre?

A fiú mindent elmondott: hogy ki és hogyan tanította ki, hogy mit csinált, és hogy miként jutott erre a helyre. Mire azt mondja neki az öreg:

– Látod, nem megmondtam, hogy ne fecsegi anyád előtt! Így jár az, aki nem hallgat az idősebbre! Na, de ami megtörtént, az megtörtént, fogd, íme, ezt a gombolyagot, aminek az a tulajdonsága, hogyha letereked, azzá változol, amivé akarsz!

Fogta a fiú a gombolyagot, átvillant az agyán a leghőbb kívánsága, sebes madárrá változott, és egy szempillantás alatt a palotában termett, a leányzónál. Mikor az meglátta, csodálkozva kérdezte:

– Hát te hogy kerülsz ide?

Elmesélte, hogy volt, mint volt, hogy úszott a szigetig, aztán hogy kapta az apótól a gombolyagot, és hogy most azzá változhat, amivé csak akar. Mire a leány azt mondja:

– Nagyon jó. Éjfélkor előbukkan a habokból ma is a sárkány, változz akkor fülemülévé, majd röpj a kastély közelében lévő hársfára, és kezdj dalolni. Amikor aztán a sárkány kimegy, hogy szemügyre vegyen, szállj arrébb.

Petras meg azt mondja neki:

– Te viszont azt kérdjed tőle, hol van a halála.

Éjfélkor buzogni-fortyogni kezdett a víz, és előbukkant a szörnyűséges tizenkétfejű sárkány. Bemegy a házba, vált egy-két szót a kisasszonnyal, Petras meg közben fülemülévé változván olyan gyönyörűen csattog a hársfa tetején, hogy föltűnik a sárkánynak is:

– Miféle madár dalol ilyen szépen?

Kiment, hogy megnézzze, de a fülemüle már tovább is röppent. Amikor a sárkány visszatért, kérdi tőle a leány:

- Egy kérdés furdalja az oldalamat: hol tartod a halálod?
- Ebben az üvegben, ni – mutatja a sárkány.

Aztán tizenkét óra jócskán elmúlván, a sárkány újra az óceánba vetette magát, Petras ismét emberré változott, s éltek nyugodtan tovább, egészen másnap éjfélig. A leány fölékítette azt az üveget, és várta a sárkányt. Petras újra fülemülevé változott, a hársfa tetején dalba fogott. Amikor a sárkány éjfélkor előmászott a vízből, kérdi a széplányt:

- Hát te minek pántlikáztad föl ilyen gyönyörűen azt az üveget?
- Csak azért, mert ha téged szeretlek, akkor a halálodat is szeretem.

Elnevette magát a sárkány, és azt mondja:

- Hogy lenne az én halálom ebben az üvegben! Az én halálom azon a hársfán van, amelyiken olyan szépen csattog a madár.

Tizenkét óra után megint a vízbe merült a sárkány, ők ketten meg emberként éltek tovább. Reggel aztán a leány fellobogózta a hársfát is. Jön újra a sárkány és kérdi:

- Minek ékítetted fel a hársfát?

A válasz megint csak az volt:

- Azért, mert hogy téged szeretlek, és így a halálodat is felékítettem.

Mire a sárkány:

- Hogy lenne itt az én halálom! Az én halálom francia földön található. Magas hegyek között, egy réten tizenkét bika legel, akiknek tizenkét vízzel teli vályú van odakészítve. Ha valaki azt a tizenkét bikát megenné, azt a tizenkét vályú vizet kiinná, akkor birokra kelhetne velem. Miközben birkózunk, felröppenne egy kacska. Ha valaki azt a kacsát megfogná, megkopasztaná, találna benne egy tojást. Azzal a tojással aztán agyonverhet engem, abban van az én halálom.

Miután mindezt elmondta, a sárkány újra a vízbe ereszkedett, Petras meg emberré változott. A leány elmesélt neki mindent, amit a sárkánytól hallott. Petras nyomban sebes madárrá változott, francia földre repült, a magas hegyek között rátalált a tizenkét bikára és a tizenkét vízzel teli vályúra. Levágta az összes bikát, kibelezte őket, a

szívüket megsütötte és megette, majd miután vizet ivott rá a tizenkét vályúból, érezte, hogy olyan erős, hogy senki a világon nem kelhet birokra vele. Újra sebes madárrá változott és visszarepült a kastélyba.

Eljött az éjféli. Fortyogni kezdett a víz, s ahogy előbukkant a sárkány, megpillantotta Petrast. Szörnyű hangon felüvöltött:

– Ki engedett be az én királyságomba? Hogy merészelted ide betenni a lábad?

Rögtön rárontott Petrasra, de az derekasan tartotta magát; szorongatták egymást emberül. Egyszer csak huss! – kiröppent a sárkányból egy kacska. Petras nyomban sólyommá változott, lecsapott a kacsára, földhöz vágta, darabokra szaggatta, kigurult belőle egy tojás. A sárkány ezt látván menekülni kezdett, mire Petras kandúrrá változott, üldözőbe vette, a tojásra rácsapott, és ámen. Ahogy a sárkánynak vége lett, eltűnt a tenger is, csupa szárazföld lett minden körös-körül. Az a hely most Amerika. Petras meg feleségül vette a leányzót.

Én is ott voltam a lakodalmukon, ettem-ittam-daloltam, az államon folyt a méz, a számba már egy csöpp sem jutott. Petras lett Amerika királya. Hadsereget is toborzott, nagy mozsárágyúkból lövöldözget. Engem is beraktak az egyik csőbe golyóbisnak, ki is lőttek becsületesen – egészen Vilniusig röpültem, hogy ezt a mesét elmondhassam nektek.

Az uraság három lánya

Még a régi jobbágyidőkben élt egy faluban egy parasztember. Egyetlen szem fia volt, s igen nyomorúságosan folyt a sora. Egyszer aztán elkapta valami kórság, s kisvártatva meg is halt. Maradt a gond a fiának: eltemetni az apját, pénzt adni a papnak, a koldusoknak, s ahogy akkoriban szokás volt, a siratóasszonyoknak. Ám egy garas sem volt a háznál. Ja, és ki kellett fizetni az uraságnak a tizedet, mert az már küldte is az adószedőt, hogy hol a pénz. Fölment a nyomorult fiú az urasághoz, s rimázkodott:

– Meghalt az apám, el kell temetnem. Várj egy kicsit, nagy jó uram, avval az adóval!

– Várok én, hogyne várnék – egészen holnapig. Ha addigra nem hozod meg, kikergettetlek a házadból.

Sírt-rítt a fiú, s töprengett magában: mitévő legyek? Legalább a legégetőbb gondjaimra elfogadnám még az ördög pénzét is.

Alighogy e szavak végigsuhantak az agyán, ott termett előtte egy olyan ficsúrforma, s kérdi:

– Engem hívtál?

Elmesélte a fiú, hogy mi minden baja van. Mire a ficsúr:

– Tudtam én, hogy szükséget szenvedsz. Ha akarod, írd alá, hogy három évig a szolgálatomba szegődsz, s annyi pénzed lesz, amennyit kívánsz.

Nagy bújában-bajában a fiú mindjárt alá is írta. Mikor azzal megváltak, azt mondja neki az ördög:

– Ahogy hazaérsz, a pajtában találsz egy zsák tízrubeles aranyat. Ha annak segítségével minden dolgot elrendezted, utána három esztendeig nem mosakodhatsz, hajadat-körmödöt nem vághatod, ruhát nem válthatsz. – ebből áll a szolgálat.

Hazament a fiú, a pajtában megtalálta a zsák aranyat, mindjárt kifizette az uraságnak a tizedet, s nagy pompával eltemette az apját. Csodálkoztak az emberek: honnan szerzett ez pénzt, miből telik mindenre?

A továbbiakban aztán evett-ivott a fiú, folyt a nagy dinom-dánom, mindenkinek pénzt kölcsönzött – egy csapásra úgy megtollasodott, hogy a vidék leggazdagabb emberének számított.

Mikor aztán már vége felé közeledett a három esztendő, és ősszel a jobbágyok lerótták a földesúrnak a kötelező dézsmát, az ördög fogta, elhozta a sok pénzt a földesúrtól és a fiúnak adta. A földesúrnak imígyen annyija sem maradt, hogy az állami adót kifizethesse. Kimondták hát rá az ítéletet: ha három napon belül nem fizet – felakasztják.

A földesúr, megkapván a végzést, fülét-farkát eleresztette, holtra válva csak járkált le s föl. Elébe toppant egy olyan ficsúrforma – a mi ördögünk, s kérdi:

– Miért lóगतod a fejed?

A földesúr elpanaszolta neki a balvégzetét, mire az ismeretlen így szólt:

– Egyet se búsulj – van amaz gazdának sok pénze, kérj tőle kölcsön!

A legénynek meg azt tanácsolta:

– Addig ne adj az uraságnak pénzt, míg neked nem ígéri a lányát feleségül!

Elment hát a földesúr a szörnyen elhanyagolt küllemű emberhez, s kalaplevéve kérte, hogy kölcsönözne neki egy kis pénzt. Mire az így válaszolt:

– Kapsz kölcsönt, ha hozzámadod az egyik lányod feleségül.

Az uraságnak volt három lánya.

– Hozzáadom én akár mind a hármat, csak ments meg az akasztófától!

Kölcsönzött a legény pénzt az uraságnak, amennyit be kellett fizetni az államkincstárba, s így az uraságnak megmaradt az élete. Beállított akkor az ördög a legényhez, s így szólt hozzá:

– Szedelőzködj, megyünk háztűznézőbe, én leszek a kérőnász-nagy.

Mikor megérkeztek, a földesúr hívta a legidősebb lányát. Az meg, ahogy megpillantotta a szurtos legényt, így szólt:

– Inkább fölakasztom magam, mintsem hogy egy ilyenhez hozzámenjek.

Előszólították a középsőt, aki hasonlóképpen:

– Inkább a vízbe fojtom magam, mintsem egy ilyen felesége legyek.

Hívták a legkisebb lányt. Az, mikor megnézegette a legényt, csak annyit mondott:

– Lesz, ami lesz – feleségül megyek hozzá. Ha nem is szép, legalább gazdag.

Nekiígérte a kezét, avval, hogy nemsokára megtarthatják a lakodalmat.

Néhány nap múlva lejárt a három esztendő. A legény kisuvickolta magát, kiöltözött és beállított a menyasszonyához. Mikor a két idősebb nővér látta, hogy a legény nemcsak hogy gazdag, hanem jó kiállítású is, elkeseredésükben mindjárt szaladtak, s az egyik felakasz-

totta magát a kertben, a másik meg az uradalmi tóba ölte magát. A legény meg oltár elé vezette a legkisebb lányt, s élt vele boldogan.

Az esküvő után odalépett hozzá még egyszer az ördög és így szólt:

– Kedves egészségedre, barátom – te egyet kaptál, én meg kettőt.

A pokolbéli katlan fűtője

Volt egy apának két fia. Az egyik nagyon vézna, beteges, úgyhogy húszéves koráig nem is tudott semmit dolgozni. Az egészséges fivérnek ez nagyon piszkálta a csőrét, mondogatta is az apjuknak:

– Úgy hívják az ő betegségét, hogy lustaság.

Az apa azonban nem hitte; sajnálta a beteg fiát, nem engedte ki a földekre dolgozni, hanem mindig csak otthon tartotta.

Egy ízben, épp a rozsot aratták, jönnek haza, hát ott találják a csenevész, amint a tornácon heverészik és pipázgat. A bátyja nagy haragra lobbant, s mondja az apjuknak:

– Lám, mi végezzük a dolgunk, még rágyújtani sincs időnk, ez az ingyenélő pedig csak pöfékel.

– Csitt, fiam – válaszol az apa –, reggeli után magunkkal visszük őt is rozsot aratni.

Úgy is tettek – reggeli után fölkerelkedett az egész család, s vitték a vézna fiút is a rozsföldre. Fogott mindegyikük egy-egy sort, ám alighogy belevágnának a másodikba, a beteg már jajveszékelt, hogy rosszul van, hogy nem tud tovább aratni.

– Feküdj le, pihenj egy kicsit! – parancsolt rá az apja.

Leheveredett a beteg, és fekszik. A család végzett az egyik táblával, már a másikba fognak, de ő még mindig csak nyögdécsel. A bátyja kezdi szidni, hogy minek kell olyan sokáig heverészni.

– Ha fölkelnék, egymagam le tudnám vágni az összes táblát – felel neki az öccse.

A lusta aztán elheverészett így ebédig, a kisujját sem mozdította. Indult mindenki haza enni, hívják őt is, ő azonban azt feleli:

– Mozdulni sem tudok, annyira agyondolgoztam magam! Hozzatok el az ebédemet!

Emiatt aztán még jobban nevettek, gúnyolták. Mihelyt mindenki eltűnt, a legény föltápáskodott, szélirányba állt és felgyújtotta a rozstáblát. Ahogy megpillantotta a lángokat, fölugrott mindenki az ebéd mellől, s csapat-papot otthagya rohant a tüzet oltani.

– Más nem csinálhatta a tüzet, mint a lusta nyavalyás. . .

Látta a lusta, hogy rohan felé az egész háznép, kinek mi akadt a keze ügyébe, avval – megértette, hogy baj lesz, beszaladt hát az erdőbe és elrejtezett.

A bokrok között aztán így töprengett magában:

– Mihez fogjak, hová legyek? Ha hazamegyek, agyonvernek, a munkához nem fűlik a fogam, nincs helyem az emberek között. Jobb lesz nekem a pokolban.

És elindult árkon-bokron át. Ment egész nap, míglen beállt a sötét éjszaka. Találkozik egy vörös alakkal, kérdi:

– Ki vagy?

– Te ki vagy?

– Én a világ lustája vagyok.

– Én meg az ördög – válaszol a vörös.

– Ó, nagyon kapóra jössz nekem – vigyél el a pokolba!

Na, elindulnak. Kérdi a lusta a vöröst:

– Igaz, hogy az ördögök nem esznek semmit?

– Igaz, én sem eszem egy falatot sem – feleli a vörös.

– Na, akkor vigyázz – ha rajtakaplak, hogy eszel, agyoncsaplak.

– Jól van – egyezett bele a vörös.

Beérték közben az erdőbe. Mennek tovább, s egy faluba jutnak. Hallják ám: az egyik udvarban nagy sokadalom van, dalolnak-táncolnak. Azt mondja a vörös:

– Biztos valami jeles alkalmat ünnepelnek, itt szerezhetünk ennivalót, kerüljünk a csűr felé!

A sötétben odalopóztak a csűrhez, a vörös bedugott a lakatba egy fűszálat, s kinyitotta az ajtót. Beléptek mindketten, találtak kenyeret, húst és mindenféle más ennivalót. Jól megpakolták a tarisznýákat, aztán észrevétlenül továbbálltak.

Mennek, mendegélnek, hirtelen megvirradt, itt a reggeli ideje. A lusta igencsak megéhezett, ezért azt mondja a vörösnek:

– Pihenjünk egy sort, ehetnék.

Leülnek az árokszélre, a lusta jócskán befalatozott, aztán mennek tovább. Menetelnek egész nap, alkonytájt a lusta ismét megéhezett, s így szólt a vöröshöz:

– Pihenjünk egy sort, megint ehetnék.

A lusta falatozott, a vörös meg a nyálát nyelve nézte – olyan éhség fogta el, hogy nem bírta tovább, s félrefordulva ő is enni kezdett. Észrevette ezt a lusta.

– Ugye, hogy eszel te is, ördög?! Holott azt bizonygattad, hogy te soha!

Fogott egy követ és agyoncsapta az ördögöt. Megint egymaga maradt a lusta. Fogta az elemózsiás tarisznyáját és ment tovább. Besötétedett, sötét éjszaka lett. Megint elébe toppant egy ember – fekete, mint a szénégető. Kérdi a lusta:

– Ki vagy?

– Az ördög a pokolból.

– Ó, de jó – pont kapóra jössz nekem. Én a lusta vagyok, vigyél engem a pokolba! Igaz-e, amit hallottam, hogy az ördögök soha nem esznek?

– Igaz, én sem eszem.

– Na, akkor vigyázz, hogy ne is egyél, mert ha rajtakaplak, agyoncsaplak – egy ördögöt már hidegre tettem.

– Jó, jó, agyoncsaphatsz.

Tényleg az volt, akinek mondta magát, s el is vitte a lustát a pokolba. De nem hagyta munka nélkül, adott neki megbízást eleget: három katlant kellett szünet nélkül fűtenie. De olyan szakadatlanul, hogy még az orrát megtörlni se maradt ideje.

– Három esztendő múltán – mondják az ördögök – szabadon engedünk, mehetsz ahová akarsz, addig azonban itt maradsz.

Mit tehetett volna a lusta? Látta, hogy lépre ment, le kell szolgálnia a három évet – hozzálátott hát a három katlan fűtéséhez, s végezte a dolgát serényen, ügyesen. A három év alatt leszokott a lustálkodásról. Kitelvén az ideje, kérdik tőle:

– Mit akarsz fizetségül: annyi pénzt, amennyit csak elbírsz, vagy egy puskát és egy kardot?

Gondolkodott, gondolkodott, aztán így válaszolt:

– Jó lenne a pénz, de fegyvertelenül bárki lecsaphatna és elvehetné a pénzem is. Adjátok inkább a kardot és a puskát, és pénzt csak amennyi a suba ujjába befér!

Az ördögök ráálltak: megtöltötték pénzzel a subája ujját, odaadták neki a fegyvereket, s a pokol ura átnyújtott neki ráadásként egy furulyát, e szavak kíséretében:

– Ha bajba kerülsz vagy ha nem tudsz valamit megcsinálni, fújj bele a furulyába, s én a segítségedre sietek.

A lusta meg fogta az összes holmit és elindult hazafelé.

*

Ment, mendegélt, sehogy se akart hazatalálni. Beért egy erdőbe, eltévedt, nem lelte a kivezető utat. Leszállt az éj is, nem látja az ösvényt sem, csüggedten azt gondolja magában: „Hát most mitévő legyek?” Egyszer csak az erdő közepén fényt pillant meg. Megy arrafelé. Egy kunyhóra bukkant, belépett és látta: egy varga cipőt foltozott. Kért tőle éjszakai szállást, s kapott is. Mikor aztán kialudta magát, kérte a vargát, hogy mutatná meg neki az utat.

– És hová akarsz menni?

– Magam sem tudom.

A varga kifaggatta. A legény meg elmondta, merre járt, mit csinált.

– Minek mennél bárhová is, eléldégélhetsz nálam, pénzed úgyis van. Nem messze az erdőtől van egy uradalom, ott lehet kenyeret vásárolni. Eléldégélünk kettesben.

Mikor a lustának elfogyott a pénze, a varga elvitte őt az uradalomba, ahol is a földesúr fölfogadta a marhái gondozójának, pásztornak. Az uraságnak, vagyis a királynak volt három lánya. A legkisebb nagyon megtetszett a legénynek. A kisasszonyok, mielőtt kihajtotta volna legelni az állatot, erősen eltiltották egy réttől, ami magas hegyek között terült el.

Másnap reggel a pásztor jókor felserkent, fogta az összes holmit, amit a pokolból hozott, s kihajtotta a jószágot arra a rétre, amitől a királykisasszonyok tiltották. Látta, hogy milyen dús ott a fű, s azt gondolta: épp itt ne legeltetnék! Letúzta a rét közepére a puskáját, s elengedte az állatokat. Azok meg körbelegelték a puskát, elkódorogni azonban nem kódorogtak el. A legény meg fölhágott a hegyre,

körülkémlt, és elindult. Szembetalálkozott egy négyfejű úrfival. Azt mondja neki az úrfi:

– Ki engedte meg, hogy itt legeltesz?

– Én engedtem meg magamnak – felelte a gulyás.

Az úrfi rögtön derékon kapta, s kezdtek birkózni. A gulyás földhöz csapta az úrfit, lekaszabolta az összes fejét, a nyelveit kivágta és az iszákjába tette. Ment tovább. Megpillantott egy gyönyörű portát, csak úgy csillogott minden az ezüستől. A tornác mellett ott állt egy ezüstnyereggel felszerelt, ezüsttel fölszerszámozott kanca. Megszólította a legényt:

– Ember, nem félsz ide betenni a lábad? Ha megjön a gazdám, nagy bajba kerülsz.

– Nem félem én a te gazdád, mert azonhelyt lebírtam őt – a fejét levágtam és a hegy mögé hajítottam.

– Ha így esett, akkor menj be a szobába, találsz enni-innivalót, mindent egyél és igyál meg, nekem meg vess oda egy nyaláb szénát és egy vödör vizet, hadd nyerjem vissza az erőmet, egyszer talán még hasznodra lehetek.

Úgy is tett a legény: abrakot adott a lónak, majd bement a házba, ahol talált enni- és innivalót. Leszállt az este, mikor eszébe jutott, hogy az állatait egyedül hagyta. Gyorsan összeszedelőzködött, de mielőtt kilépett volna a házból, látta, hogy a falon ott lóg egy ezüst királyi korona. Jó lesz ajándéknak, gondolta magában, és lekasztotta a falról. Odaért a legelőre, fogta a puskát, a vállára vette és elindult, a csorda meg a nyomában. Hazaértek, beterelte az állatokat az istállóba. Kijött elibük a legidősebb királylány, hogy megnézzé, legelt-e rendesen a jószág, hogy jól bánt-e vele az új pásztor. Látva, hogy degeszre zabálták magukat a marhák, megdicsérte a legényt, az meg nekiajándékozta az ezüstkoronát. A házba visszatérve dicsérte a királykisasszony a gulyást, hogy milyen jól tartotta az állatokat, s még ajándékot is hozott neki. Ugyhogy a király is igencsak meg volt elégedve.

Másnap a gulyás újra fogta a fegyvereit, kihajtott ugyanarra a rétre, leszúrta a puskát – a jószág körülötte legel, nem kóborog el sehová. A legény meg újra nekivágott a hegyeknek. Most egy nyolcfejű úriemberrel akadt össze. Az mindjárt nekiugrott:

– Ki engedte meg, hogy a mi rétünkön legeltesz?

– Én magam engedtem meg.

– Mérjük össze az erőnket!

Avval derékon kapta a legényt, s kezdtek birkózni. Nagy nehezen legyúrta a pásztor a nyolcfejűt, megint levágta az összes fejét, a kivágott nyelveit meg az iszákjába tette. S ment tovább a hegyek között nézelődve. Megpillantott egy gyönyörű, aranyban fürdő portát, a tornácoszlophoz kötve felnyergelt paripa – a nyereg is, minden szerszám is rajta aranyból. Odalépett a legény, hogy szemügyre vegye a lovat, mire az így szólította meg:

– Hogy nem félsz erre a vidékre betenni a lábad? Ha megjön az én nyolcfejű uram, rossz véged lesz.

– A te urad én már rég lebírtam, a nyelveit kivágtam.

– Igazán?

– Bizony igazán – felelte a gulyás.

– Akkor lépj be a házba, találsz enni-innivalót, nekem meg adj szénát és vizet – ha jól tartasz, én is engedelmességek fogok neked.

A pásztor úgy is tett: ellátta a lovat, és bement a kastélyba. Talált ott enni- és innivalót, amennyit csak szeme-szája kívánt, degeszre ette magát. Észbe kapott akkor, hogy az állatai maguk vannak, és már beesteledett. Szaladt kifelé a kastélyból a csordához. Látja ám – a falon ott lóg egy aranykorona. Gyorsan leakasztotta a falról, az ingébe dugta. Mikor odaért a csordához, a vállára vette a puskát, s igyekezett haza, az állatok meg a nyomában. Hazaértek, behajtotta a marhákat az istállóba. A király második lánya kijött megnézni, hogy rendben megjötték-e. Látja, hogy az állatok jóllakottak. Megdicsérte a pásztort, amiért ilyen jól meglegeltette a csordát, az meg odaadta a királylánynak az aranykoronát. Befutott a házba a királylány, repesve az örömtől:

– Ez aztán a pásztor – nemcsak legeltetni tud, de még ajándékot is hozott.

Harmadik nap kihajtott újra a legény a sátánrétre, leszúrta a közepébe a puskát, az állatok körbelegelték, ő meg nekivágott a hegyeknek, mendegélt. Találkozott egy tizenkétfejű úriemberrel.

– Ki engedte meg, hogy a rétjeinken legeltess?

– Én engedtem meg magamnak.

– Hát miféle uraság vagy te?

– És te miféle uraság vagy?! Gyere, küzdjünk meg!

Avval öltre mentek. Birkóztak, birkóztak, nem bírtak egymással. Végül a ficsúr földreteremtette a pásztort. Látja a legény, hogy rosszul áll a szénája. Akkor azonban eszébe jutott, hogy van neki egy furulyája. Nagynehezen előszedte és belefűjt. Nyomban előrohant a pokol ura, akinél a legény három évig szolgált, s legurította róla a tizenkétfejűt. A legény lekasabolta az összes fejét, kivágta a nyelveit és az iszákjába tette. Majd újra nekivágott a hegyeknek. Megpillantott egy gyönyörű, gyémánttal ékített portát. A tornáchoz kötve ott állt egy paripa, rajta a nyereg, meg a szerszámok is – csupa gyémánt. Mikor a pásztor odaért hozzá, a paripa megszólította:

– Mit keresel erre, ember? Ha megjön az én uram, rossz véged lesz.

– Nem félem én – mondja – a te uradat, mert már lebirkóztam: levágtam az összes fejét és legurítottam a hegyről.

– Na, ha úgy tettél, akkor lépj be a házba, találsz enni- és innivalót, nekem pedig adj egy pud szénát és pár vödör vizet – fogadd meg a szavam, s majd én is megfogadom a tiédet, ha szükséged lesz rám.

A pásztor ellátta a csődört, bement a kastélyba, talált ennivalót, innivalót. Utána meg körülnézegetett a szobában. Hamarosan este lett, vissza kellett menni a csordához. Látja, hogy a falon ott lóg egy gyémántkorona. Az ingébe dugta és igyekezett a gulyához. Megint csak a vállára vette a puskát, s ment az állatok előtt, azok meg követték. Hazahajtotta őket az udvarba. Kijött a legfiatalabb királylány, amelyik mindegyiknél szépségesebb volt, a legény meg nekiajándékozta a gyémántkoronát, e szavakkal:

– A végén neked jutott a legszebb.

*

Másnap reggel a csordás már készült kihajtani az állatokat, mikor látja, hogy a kastély gyászban áll: az egész épület vörös posztóval borítva. Mi történik itt, ami korábban nem történt? Kezdte kérdezgetni a házbélieket; azok meg elmondták neki, hogy ma viszik ki a tengerpartra a legidősebb királylányt, hogy a sárkány bekapja. A legény nagyon elcsodálkozott, s érdeklődött, mi végre történik ez így. A kastélybéliek elmagyarázták, hogy még annak idején a király tett

erre ígéretet. A pásztor gyorsan kihajtotta a legelőre a marhákat, leszúrta a földre a puskáját, az állatok akörül legelésztek, nem kódorogtak el semerre. Ő meg fölnyargalt a hegyre, egészen az ezüstkastélyig, s így szólt az ezüstnyereggel fölnyergelt kancához:

– Harcba kell ma szállnunk.

– Jól van – válaszolta a kanca –, előbb azonban keresd meg a szekrényben az üveg italt, és idd ki, nekem meg adj egy vödör vizet!

Megtalálta az üveget, kiitta, s egy csapásra sokkal erősebbnek és szebbnek érezte magát. Ezüstruhát öltött és a kanca hátán kilovagolt a tengerpartra. A látványosságra sok nép összegyűlt. Látja a legény – jön kifele a tengerből a négyfejű sárkány. Addigra már odahozták a királykisasszonyt is, s készültek a sárkánynak adni, hogy az lenyelje. A pásztor szó nélkül megsarkantyúzta a lovát, nekiugrott a sárkánynak: a kanca a patájával taposta agyon két fejét, a másik kettőt meg a legény kaszabolta le a kardjával. Kivágta a nyelvüket, az iszákjába tette, és ment a dolgára. Meg akarták neki köszönni a nagy szívességet, de ő szó nélkül eltűnt, ahogy nem tudták, honnan bukkant elő, ugyanúgy nem tudták, merre távozott. Kérdezzették egymást, merről jött ez a deli királyfi, ám senki nem tudott semmit. A legény meg visszatért a kastélyba, kikötötte a kancát, levetette az ezüstruhát és ment vissza a gulyához. Este meg mint rendesen, hazahajtott.

Másnap látja, hogy az egész kastélyt zöld posztó borítja. Kérdi a háziakat, mi végre e gyász, mire felelték:

– Ma viszik a sárkánynak a középső királylányt.

Többre nem is volt kíváncsi. Kihajtotta az állatokat a legelőre, leszúrta a puskát, majd otthagya a csordát ment a hegyek közé, hogy fölkeresse az aranykastélyt. Odaért, a tornáchoz kötve ott állt a kanca. Így szólt hozzá a legény:

– Csatába kell ma mennünk.

Mire a ló:

– Menj be a házba, idd ki az üveg italt, nekem meg adj egy vödör vizet és mehetünk!

A pásztor úgy is tett. Megtalálta az aranyruhát, felvette, s kilovagolt a tengerpartra. A királylány már ott volt, s a nyolcfejű sárkány is mászott már kifele a tengerből. A legény habozás nélkül rávetette magát: a ló a patájával agyontaposta a sárkány négy fejét, a

másik négyet meg a legény kaszabolta le a kardjával. Aztán lóra pattant, kivágta a nyelvüket, az iszákjába tette, mint valami galambgombát és elvágatott. Köszönetet akartak neki mondani, de ő szó nélkül eltűnt. Meg sem állt az aranykastélyig, otthagya a lovat, ledobta magától a ruhát, és mintha háromig se tudna számolni, este hazahajtott.

Harmadik nap, mikor fölserkent, látja, hogy kék posztó borítja a kastélyt. Megértette, hogy ma a harmadik, a leggyönyörűsegebb királykisasszonyt viszik a sárkánynak, azt, akit ő szeret. Nem szólt semmit, csak kihajtotta a marhákat, leszúrta a legelő közepére a puskáját, és elindult a kastély felé. Kereste, kereste, de sehogy sem lelte. Most aztán – mondja magában – bekapja a sárkány a királykisasszonyt. Végül hosszas ide-oda futkosás után megpillantotta a gyémántkastélyt és a felnyergelt paripát. Mondja a csődörnek:

– Menjünk gyorsan harcolni!

– Jól van, menjünk – válaszolt a ló –, először azonban meg kell erősítenünk magunkat. Menj be a házba, találsz egy üveg italt, nekem meg add ide azt a vödör vizet, ni!

A legény úgy is tett, gyémántruhat öltött, gyorsan lóra pattant és ment a tengerpartra. A tengerből kimászó tizenkét fejű sárkány már éppen el akarta ragadni a királylányt. A pásztor a lovával nekiugrott, a paripa a patájával agyontaposott mindjárt négy fejet, ő a kardjával lekaszabolta másik négyet, de jaj – a kard kettétört, nincs mivel hadakoznia, a sárkány bele is mart a lábába. Baj van. Eszébe jutott akkor a furulya. Ahogy belefűjt, ott termett az idős pokolbeli gazdája, s levágta a sárkány fennmaradó fejeit. A pásztor leszállt a lóról, kivágta a nyelveket, az iszákjába tette, de közben erősen fájlalta a lábát, ott, ahol a sárkány belemart. Mire a királykisasszony lekapta a fejről a selyemkendőt, kettéhasította és bekötözte vele a pásztor lábát, aki fölült a lovára és elvágatott. Senki nem ismerte föl, csak álmélkodott mindenki, hogy egy csodás vitéz nap nap után így elbánik a sárkányokkal. A király és a királyné boldogan hazatért, de a pásztor is örült nagyon, hogy az ő gyönyörűséges királykisasszonyát sikerült megmenteni a haláltól.

*

A király meg tanácsot ült az udvartartásával: ki lehetett az ismeretlen, aki kéretlenül megmentette a haláltól a lányait? Meg kell találni, és gazdagon megjutalmazni. Úgy határoztak, hogy hirdessék ki minden országban: aki megmentette a lányaimat, annak adom fele királyságom, s ha legényember, feleségül veheti közülük azt, amelyiket csak akarja.

Jöttek is a daliásabbnál daliásabb királyfiak, hercegek a föld minden pontjáról, s a meghívott főrendek és nagyurak társaságában nagy dínom-dánom, vigadalom kezdődött. Közönséges proosztót oda sem hívtak, mert látták, hogy nem olyan győzte le a sárkányokat.

Alkonytájt hazahajtotta a gulyát a pásztor. Látja a sok vendéget, s kérdi a háziakat:

– Miféle lakoma van itt?

Azok meg mondták neki. Kíváncsi lett nagyon a legény, mi fog ebből kisülni, ki fog jelentkezni az ő munkájára. Megpillantotta akkor a királykisasszonyt, aki az udvaron sétált. Odalépett hozzá és arra kérte: beszélje rá királyi apját, hogy őt, a pásztor is vegye be a társaságba. A király nem akart ráállni, hogy egy ilyen egyszerű embert odaengedjenek a királyfiak közé, de a lány annyit kikönyörgött, hogy a pásztor legalább az előszobában, az ajtó mögül hallgatózhasson. Be is ment az előszobába, persze sáros-nedves hancsbockorban, ott aztán levette a bocskort, s ült és hallgatta, mit beszél a sok vendég. Azok meg, miután ettek-ittak, jóllakottan hátradőlve kezdtek mondani, hogy mi újság. A király újra megerősítette az ígéretét, ami miatt idehívta a vendégeket:

– Aki megmentette a lányaimat a haláltól, annak adom fele királyságomat, és amelyik lányom megtetszik neki, azt feleségül veheti.

A sok vendég erre elkezdett egymás között tréfálkozni, az egyik azt mondja: én, mire a másik: nem igaz, én. A végén akadt egy, amelyik bátran kiállt középre az egész vendégkoszorú elé, és fennen kezdett kérkedni:

– Én mentettem meg a királylányokat a haláltól. Mit tréfálkoztok itten, az ilyes munka nem tréfadolog!

Mindenki elnémult, s a király beleegyezett, hogy hozzáadja a legkisebb lányát; folytatódott tovább az estély. A pásztor mindent hallott az ajtó mögött, s nem bírta tovább, berontott a terembe.

Ahogy a király meglátta a mezítlábas legényt, rögtön megparancsolta a szolgálainak, hogy kergessék ki. A királykisasszony azonban látja, hogy a pásztor lába egy selyemkendő-darabbal van átkötve. Közelebb lépve kérdi a pásztert:

– Mi ez? Nem az én kendőm darabjával van átkötve a lábad?

– Majd később beszélgetünk, nekem most, hogy erőszakkal kizavarnak, mennem kell. De az a hengegő nem mond igazat, nekem több okom lenne a dicsekvésre.

A királylány mindjárt elmondta az apjának, hogy mit vett észre, és hogy mit mondott a pásztor. A király erre megparancsolta, hogy engedjék be a legényt, aki nyomban nekitámadt a hengegőnek:

– Nem te mentetted meg a királylányokat, hanem én, engem illet a jutalom is.

Mindnyájan elcsodálkoztak, ám nem hitték, hogy egy ilyen egyszerű ember véghez tudna vinni ilyen dolgokat. A pásztor akkor így szólt:

– Ha be tudja bizonyítani az igazát, csapják le a fejemet, ha viszont én bizonyítom be, akkor legyen ő egy fejjel rövidebb.

Evvel mindenki egyetértett. Kiment akkor az a fiatalúr a hintójához, s a szolgálival behozatott egy nagy zsákot, ami sárkányfejekkel volt tömve, s így szólt:

– Itt vannak azok a fejek, amiket leütöttem, mikor a sárkányokkal küzdöttem.

A pásztor erre behozta a kivágott nyelvekkel teli iszákot, s csak annyit mondott:

– Itt meg azok a nyelvek vannak, amiket a lekaszabolt sárkányfejekből kinyestem. Tessék, nézzétek meg, egyetlen fejben sincs nyelv.

Megszemlélték a fejeket minden oldalról – tényleg, mindből hiányzik a nyelv, holott hát nyelve a leggyámoltalanabb teremtménynek is van. Mindnyájan elismerték, hogy a pásztoré az igazság. Az apának azonban nem nagyon volt ínyére, hogy egy ilyen proosztónak kell adnia a fele királyságot és a lányát, ő még mindig nem akart hinni a pásztor bizonyítékainak. Így szólt akkor a legény:

– Fenséges királyom, ha mindennek nem hiszel, van még egy bizonyítékom. Tán emlékszel, hogy az utolsó napon a sárkány megharapta a vitéz lábát, a lányod pedig kettéhasította a keszkenőjét és bekötözte vele a sebet. Íme, itt van annak a keszkenőnek a fele.

Leoldotta lábáról a kendőt, összehasonlították a másik darabbal – passzolt egymásba a két fél. Akkor aztán mindahányan elismerték a pásztor igazát, ama hercegúrfit pedig a városon kívül darabokra vágták. A pásztor kiválasztotta magának a legkisebb királykisasszonyt, aki a legjobban tetszett neki, feleségül vette, majd miután megkapta a fele királyságot, vidáman kormányozgatta élete végéig.

A csodamalom

Élt egyszer két fivér. Az egyik igen gazdag volt, a másik azonban csak tengődött. A gazdag testvérnek igen kényelmetlen volt az ágrólszakadt öccse; szégyellt együtt mutatkozni egy ilyen koldusformával, s valahogy meg akart szabadulni tőle. Megtudta, hogy valahol messze-messze létezik egy hasadék, a világ vége, ahol az ördögök laknak. Hivatta az öccsét, és így szólt hozzá:

– Tartozom az ördögnek ezzel a kis sódarral. Vidd már el neki abba a hasadékba!

A szegény testvér fogta a sonkát és elindult. Hosszú, fáradságos útja volt, erdőkön, ingoványokon keresztül vezetett. Ahogy ment, mendegélt, megpillantott az erdőben egy öregembert, aki fát vágott. Közelebb lépve így szólt:

– Ilyen idős korban biztos nehezedre esik a favágás, apó. Add csak ide, majd én segítek.

Fogta a fejszét és fölaprított egy nagy halom fát. Azt mondta neki erre az öregember:

– Tudom jól, fiam, ki küld téged, és azt is, hogy hová. Mikor odaérsz, körülfog majd a sok ördög, és arra kér, hogy add oda nekik a sódart. Te azonban válaszd azt, hogy csak cserébe adod, s a sódarért kérd azt a kis malmot, ami ott áll náluk az ablakpárkányon.

Úgy is történt. Mikor a szegény fivér odaért a hasadékhoz, összeszaladtak az ördögök, kérvén, hogy adná oda nekik a sonkát, ő azonban így felelt:

– Csak ha kapok érte cserébe valamit. Azt a kis malmot akarom, ami az ablakpárkányon áll, és akkor tiétek a sódar.

Először nem akarták az ördögök odaadni a malmot, de aztán ráálltak. A szegény fivér pedig kikecmergett a hasadékból, s elindult hazafelé, a malommal együtt. Az ördögök megették a sonkát, majd észbe kaptak, hogy vissza is vehetnék a malmukat, de akkorra már a legénynek hűlt helye volt.

Aki is odaért megint az öregemberhez és kérdi tőle:

– Mihez kezdjek most ezzel a kis malommal?

Mire az apó:

– Nagyon jó dolog az: öröl, darál neked mindent, amit csak kívánsz.

És meg is mutatta, hogyan működik. Megköszönte a szegény fivér az öregembernek, és boldogan hazament. Otthon aztán az az ötlete támadt, hogy a malom daráljon neki pénzt. Csak megnyomta a gombot, ahogy az apó kitanította, s már dőlt is a sok aranytallér. Alátett egy nagy zsákot, s dugig töltötte pénzzel. Megnyomott egy másik gombot, mire a malom leállt.

Annyi pénzt csinált neki az a malom, hogy gazdag ember lett belőle. A malomra meg szinte már rá is unt. Meglátta nála a gazdag fivér, s kezdett könyörögni, hogy adná neki. Neki is adta, megmutatván, hogy kell beindítani, de hogy melyik gombbal kell elállítani, azt nem árulta el. A bátyja meg nagyon szerette a halat, s mihelyt hazaért, azt parancsolta a malomnak, hogy daráljon halat. Egy szempillantás alatt annyi hal lett ott, hogy majd' kidöntötte a ház falát. A gazdag fivér rémülten vitte vissza a malmot, az öccse meg odaállította az ablakpárkányra.

Hírt kaptak a malomról a tengerészek, akiknek igen sok sóra volt szükségük, a sózott halhoz. Fölkeresték hát a gazdát, kérve, hogy adja el nekik a malmot. Az rá is állt, megmutatta, hogy kell beindítani, de hogy elállítani hogy kell, azt megint nem mondta meg. A tengerészek meg magukkal vitték a malmot a hajóra, alkalmas helyen felállították és ráparancsoltak, hogy öröljön sót. A kis malom annyi sót örölt, hogy nem bírta el a hajó és elsüllyedt.

A malom meg mind a mai napig örli tovább a sót a tenger fenekén, azért olyan sós a tenger vize.

Aranyhaj és Aranycsillag

Volt egyszer egy király, aki elhatározta, hogy ő bizony csak a világ legszebb, legderekasabb lányát veszi feleségül. Kimmendáltak is neki egy aranyhajú hajadont, de olyan szépet, hogy az ember nem tudott betelni a látásával. A királynak is nagyon megtetszett, és feleségül vette. Gonosz, öreg anyja azonban nem állhatta a menyét, legszívesebben kiátkozta volna a világból is. Bizonyos idő múltán az ifjú királynénak szép fia született. Mikor látta ezt az öreg királyné, fogta a gyereket, mintha a bölcsőbe akarná tenni, valójában azonban egy ládába dobta, rácsapta a fedelet, a folyóhoz vitte, s ott vízre bocsátotta. A ládát elkapta az ár, s tovasodorta. A bölcsőbe pedig a vén banya egy selyempólyába csavart kandúrt helyezett.

Másnap reggel, mikor összegyülekeztek a vendégek a keresztelőre, csodálkoztak erősen, hogy mitől olyan furcsán szőrös a csecsemő. Aztán amikor kibugyolálták, látták, hogy egy macska az. A királyné azt sem tudta, mit mondjon; a vén fürtelem meg hallgatott, de aztán ügyesen elkotyogta, hogy a menyé úgy látszik boszorkány, merthogy egy kandúrt szült. A következő évben az öregasszony ugyanígy tett: mikor a királynénak lánya született, de olyan szép, mintha a napsugár szülte volna, az öreg királyné megint a folyóra vitte a csecsemőt, a bölcsőbe pedig egy macskát tett. A király megharagudott a feleségére, az asszony is végképp búnak eresztette a fejét, s több gyermeket nem is hozott a világra. Az emberek pedig szentül hitték, hogy az ő királynéjuk undok boszorkány.

Azon az éjszakán azonban, mikor a fiú született, egy ember a tengerparton halászván meghallotta a gyereksírást. Közelebb evezve észrevette a habokon hanyódó ládikát; kihalászta, s megtalálta benne a csecsemőt. Nagyon megörült, sietett haza, hogy mutassa a feleségének, mire bukkant:

– Találd ki, mi van a ládikában?

Persze, nem tudta az asszony kitalálni. Akkor aztán leemelte a halász a láda fedelét, s megmutatta az alvó csecsemőt:

– Neked nem sikerült gyerekekkel megajándékozni engem, én viszont találtam neked egyet.

Mikor kibugyolálták a csecsemőt, látták, hogy a pólya meg a

pelenka igen finom anyagból készült, s a láda alján találtak papírba bugyolálva pénzt is. Ahogy vizsgálgatták a csecsemőt, észrevették, hogy a füle mögött három aranyhajsál nő, ezért elkeresztelték Aranyhajnak, és saját fiukként nevelték. De a pénzt meg a pólyát eldugták az almáriumba:

– Pénzre nekünk nincs szükségünk; megvan a kenyérre valónk, jut a gyerekeknek is, inkább biztos helyre tesszük, hátha egyszer még hasznát veszi.

Egy év múltán a halász megint kifogott egy ládát a tengerből, s gyönyörű kislányt talált benne, ugyanolyan szépen kistafirungozva, s ott volt mellette pénzt is; nyilván az előző gyerek húga. S mivel három aranycsillagot láttak a füle mögött, elnevezték Aranycsillagnak, és fölnevelték.

A két gyerek pedig nőtt-növegetett a halász házában. Már nyiladozott az értelmük, mikor egyszer nagy izgatottan rohantak haza:

– Apuka! Anyuka! Igaz az, amit a többi gyerek beszél, hogy nem vagyunk a ti édes gyermekeitek, hanem úgy fogtatok ki bennünket a vízből?

Mit tehetett a halász meg a felesége? Meg kellett mondani az igazat. Úgy is tettek, s megmutatták a testvéreknek a ládikákat is. Mikor azok mindent végighallgattak, megszemléltek, így szóltak:

– Köszönjük, hogy felneveltetek, hogy jók voltatok hozzánk, most azonban neki kell vágnunk, megkeresni a szüleinket.

Bolyongtak mindenfelé, kérdezősködtek, a végén elfáradtak a nagy járkálásban, s letelepedtek megpihenni. Egy városban vettek házat maguknak, s olyan szép kertet rendeztek be körülötte, hogy híre ment az egész környéken. Nem is tudták, hogy nincsenek messze a szüleiktől, mert ez épp az a város volt, amit a szüleik kormányoztak.

A király öreg anyjának is a fülébe jutott a testvérpár híre, s a nevükből kitalálta, hogy kicsodák is ők valójában: az aranyhajsálakat meg az aranycsillagokat ő is mindjárt észrevette, mikor annak idején pólyázta őket.

Álöltözékben elment a banya a testvérekhez, s mézes-mázos szavakkal így hízelgett:

– Ó, be gyönyörű a házatok! És ti is, madárkám, milyen szépek, fiatalok vagytok! Szeretném megnézni a kertet is, szívecském, mert azt hallottam, kislányom, hogy az is pompás!

Mikor kivitték a kertbe, tovább alakoskodott:

– Jaj be gyönyörű! Te ültetted, báránykám, ezeket a virágokat? S ezeket a sudár fákat, Aranyhaj, te metszted? Igen szemrevaló kert, csibéim! Ám ha minden fán egy csengettyű szólna, az lenne az igazi!

– És hol lehet olyan csengettyűt beszerezni? – kérdezte nyomban Aranyhaj.

– Úgy tudom, ott a dombon a szérű tele van vele. Elég egyet elhozni, aztán egyetlen éjszaka alatt tele lesz vele az egész kert. Bárcsak lenne nektek is olyan csengettyűtök, liliomszálaim!

E szavakkal nagy nyögve elvánszorgott, mint az aszályos idő, csak a nyomát hagyva maga mögött. Egyenesen a halál karjaiba küldte a gyerekeket, mert az a domboldali szérű elvarázsolt szérű volt, és aki tovább időzött benne, mint egyetlen rövid órácska, az többet ki nem kerülhetett onnan, mert fává változott.

Mikor a banya elment, a testvérek meghányták-vetették, mit kéne csinálniuk. Aranyhaj így szólt:

– Én megyek, elhozom azt a csengettyűt.

– Ne menjél! – kérlelte a húga. – Még valami bajod esik.

– Ugyan már, mi bajom esne, nem félek én semmitől!

– Akkor legalább gyorsan végezz, ne időzz ott sokáig! – könyörgött neki a húga.

Kora reggel fölserkenvén fölment Aranyhaj a dombra, megtalálta a gyönyörű szérűt, fölágaskodott, letépett a fáról egy csengettyűt, majd mint akit kergetnek, hazarohant, s fölakasztotta a kertjükben egy fára. Másnap reggel az egész kert csak úgy csilingelt – öröm volt hallgatni.

A vén boszorkány újra beállított hozzájuk, s így hízelkedett:

– De szép zenebona van a kertetekben, kislányom! Szébb csak akkor lehetne, ha a tóban aranyhalak úszkálnának, galambom!

– S hol lehet olyat szerezni?

– Azon a dombon a kis tóban találsz eleget, bogárkám!

E szavakkal kisántikált.

Másnap rohant Aranyhaj a dombra, a halért, megtalálta, gyorsan hazasietett, s a kertjükben lévő tó vizébe eresztette. Reggelre csak úgy

csillogott a víz az aranyhalaktól: ide-oda cikáztak, káprázott bele a szem.

Hírét vette ennek a vén madárijesztő, s csodálkozott nagyon, hogy tudott emberfia élve visszakerülni arról a szérűről. Ám eltökélte, hogy mindenképpen elveszejtí öket, ha nem is mind a kettőt, de legalább az egyiket.

Harmadszor is megjelent a testvéreknél, mézes-mázos szavakkal dicsérte a kertjüket, aztán a végén így szólt:

– Virágszálaim, ez mind szép, nagyon szép, egy valami azonban hiányzik: az igazság madárkája.

– Hát azt meg hol lelni?

– Ugyanott a dombon, szívecském. Van ott egy ház, s a madár a kemencepadkán ült meg.

S e szavakkal otthagya őket, magában örvendezve: „Most aztán már csak elpusztul az egyik!” Ahogy tiszta lett tőle a levegő, Aranyhaj így szólt:

– Meg kell szereznem azt a madarat!

A húga mindenképpen próbálta lebeszélni, de hasztalan. Még másnap reggel is, ahogy felserkentek, győzködte:

– Drága bátyám, ne menj! Rosszat sejt a szívem, olyan furcsát álmodtam. Maradj itthon, könyörgök!

De Aranyhaj ügyet sem vetett semmire, hanem csak rohant föl a dombra, a balvégzete elibe. Gondolta, hogy van ideje, így hát körbemászkalta a szérűt, megnézegette a csodás fákat, virágokat, aztán belépett a házba. Ott azonban már az első szobában annyi gyönyörű holmit talált, hogy nem tudott betelni a látásával; a második szobában csillogó ezüst- meg aranyedényeket, a harmadikban csupa festményt, a negyedikben szebbnél szebb ruhákat, az ötödikben pénzt és drágaköveket; mindent alaposan szemügyre akart venni, így hát eltelt az idő. Végül megpillantotta a kemencepadkán gubbasztó madarat. Fölkapaszkodott a fiú, már-már elérte a madarat, mikor zsupsz! – mint egy darab üveg, a földre zuhant és ottmaradt elterülve.

Várta Aranycsillag a bátyját egy napig, két napig, harmadik nap reggel nagy zokogás közepette fölment a dombra. Ahogy ott keresgélt-kutatgatott, összetalálkozott egy anyóval, akinek megesett a szíve rajta, s kitanította, hogy mit kell csinálni. Aranycsillag

mindent jól az eszébe vésett. Fölszaladt a szérűre, be a házba, s egy pillantást sem vetve semmire, az üvegcserepeket a kötőjébe szedte, aztán lekapta a kemencepadkáról az igazság madarát és nagy sebesen rohant haza. Ahogy a szérűről leért, az üvegcserepek a kötőjéből kigurultak, és legényekké változtak. Mindazokká, akik meg akarták kaparintani a madarat. Megpillantotta közöttük az ő elveszett bátyját is, s kézenfogva mindjárt hazavitte. A madarat pedig fonott kalitkába zárta.

Újra a testvérpár szerencséjétől lett hangos az egész város, olyannyira, hogy eljutott a király meg a királyné fülébe is. El is mentek, hogy saját szemükkel győződjenek meg a dologról. Ámuldoztak mindenben, de különösen az igazság madarán. Mindjárt kezdtek is faggatni a gyermekeikről, hogy hogy s mint volt velük, meg hogy élnek-e még. A madár meg elmondott mindent híven; s a szülők megtalálták gyerekeiket, a gyerekek szüleiket, volt nagy öröm. Megtudták azt is, hogy mindennek a király öreg anyja az oka. A főlbőszült uralkodó megparancsolta, hogy hozzák elő, s egy ládába zárva bocsássák vízre. Ki tudja, merre úszik most?

A szülők pedig a palotában nagy lakomát csaptak megtalált gyermekeik tiszteletére, sok vendéget összetrombitáltak. Csak téged meg engem felejtettek el meghívni, különben mi is ott lettünk volna.

Perkunas és a nagyherceg

Idegen országba készült az uralkodó nagyherceg, s indulás előtt kérdezte a három lányát, milyen madárlátta ajándékot hozzon nekik.

– Nekem hozz egy olyan rokkát, ami magától sző! – kérte a legidősebb.

– Nekem hozz egy olyan ecsetet, ami a babáimat magától kifestli! – csillant fel a középső szeme.

– Én egy olyan kis hegedűt kérek, ami magától játszaná a talpalávalót! – súgta a fülébe a legkisebb lánya.

Öt teljes esztendőt töltött a nagyherceg távoli vidékeken, soha nem

látott dolgokat tapasztalt, s a rokkát meg az ecsetet nagy pénzen meg is vette, de olyan hegedűt, ami magától húzná a talpalávalót, sehol nem talált. Szomorúan indult haza, amiért a legkedvesebb lánya kívánságát nem sikerült teljesítenie. Országának határától nem messze összeakadt Perkunasszal, a főistennel, aki dörgő hangon faggatni kezdte, honnan jön, miért olyan bánatos. A fejedelem mindent elmesélt, mire Perkunas kijelentette, hogy egykettőre megkaphatja az ajándékot.

– Csak ígérd nekem, ami az országodból átjön az enyémbe.

„Mi jöhetne át, legfeljebb valami állat, futóvad” – gondolta magában a fejedelem, s odaigérte Perkunasnak, az meg nyomban átnyújtotta neki a varázshegedűt. A nagyhercegnek még arra sem volt érkezése, hogy kipróbálja, mikor megzörrentek az erdői fái, s a sűrűből előbukkant egy paripa, rajta pedig a kis hercegkisasszony, aki mostanra már sudár hajadonná serdült. Apja nyakába ugrott, örült a viszontlátásnak, s a kis hegedű, gyermeki szeszélye eszébe sem jutott. Hazatértek, s a megérkezés örömeire ünnepi lakomát rendeztek – patakokban folyt a sör, s a fehér percc hóesésként borította a fejedelmi palota termeit. De a nagyherceg se egy korty sört, se egy falat perccet megkóstolni nem volt képes – rágta a szívét a gond, hogy mi lesz az ígérettel. Másnap éjjélkor már kopogott is Perkunas a nagyherceg ablakán:

– Add ide, amit ígértél! Fehér asztalaim megterítve, tarka lovaim a tetőgerincen kifaragva.

A herceg megparancsolta egy cselédlánynak, hogy ékítse fel magát, s őt tuszkolta ki az ablakon. Perkunas pedig nagy mennydörgés és villámlás közepette elragadta földalatti palotájába, s odaadott neki egy csöbör mustot, hogy mossa meg benne a lábát.

– Hi-hi-hi – kuncogott a cselédlány. – Ki látott már ilyet, mustban lábat mosni!

Perkunas erre fölkapta a grabancánál fogva, visszarepítette a fejedelmi palotába, bevágta az ablakon, és odadörögte:

– Miért akartál becsapni, nem az igazi lányodat hozzámadni? Küldjed a kis hercegkisasszonyt! Fehér asztalaim megterítve, tarka lovaim a tetőgerincen kifaragva.

Ekkor a herceg muskétákat osztott ki az emberei között, s tüzet vezényelt Perkunasra. Az meg kezdte a villámokat szórni, a

mennyköveket hajigálni; a palota alapzatát rengette, tetejét letépte, ablakait csörömpölve kitorste. Az istállókban az állatokat agyonvágta, a gabonát elverte, az almát a fáról leszaggatta, a fákat tövestől kiforgatta.

– Ha nem tartod be az ígéreted, s nem küldöd el hozzám a hercegkisasszonyt, a földdel teszem egyenlővé a birtokod.

– Hogyne küldeném, mikor küldöm! Vigyed! – mondta a megrémült fejedelem, s az ablakon kiadta a legkisebb lányát.

Süvöltve, zúgva palotájába száguldott Perkunas a hercegkisasszonnal, s odaadott neki egy csöbör mustot, hogy mosná meg a lábát benne.

– Tudsz-e mustban lábat mosni?

– Hogyne tudnék – felelte a hercegkisasszony –, apámnál minden nap tejből fürödtem, azért is vagyok olyan fehér.

Látta Perkunas, hogy ez már az igazi hercegkisasszony, s igyekezett mindenképp a kedvében járni. Igaz, nem sokat volt vele, egyre csak a mennyboltot pásztázta, dübörgött, eregette a villámokat, de amikor hazatért, deli ifjúvá változott, s különböző kalandjait mesélte, amikben része volt, miközben röpködött a föld körül, vígan tartotta a feleségét. Egyszer aztán így szólt a hercegkisasszonyhoz:

– Tudod, mi újság? A legidősebb nővéred férjhez megy. Már dagasztják a kalácstésztát, s a mindenféle fűszerek illata még a felhők fölött is csiklandozza az orromat.

– Ha férjhez megy, hadd menjen! – mondta a hercegkisasszony.

– Számomra már minden hazafelé vezető ösvény füvel van benőve.

Úgy tett, mintha elfelejtette volna az otthonát, a szíve azonban összeszorult, hogy nem búcsúztathatja dallal nővérét, nem kísérelheti a vőlegény elébe, nem teheti a fejére a menyasszonyi fátylat. Perkunas észrevette, hogy mi bántja, s így szólt:

– A felhők ösvénye nincs füvel benőve. Elrepítlek én a nővéred lakodalmára, de rólam ne szólj senkinek egy szót se!

Megörültek nagyon a hercegkisasszonynak szülei is, nővérei is; kaláccsal etették, édes mézborral itatták, amikor azonban férjéről, Perkunasról kezdték faggatni, úgy tett, mintha süket lenne. A lakodalom után éjfélkor aztán nagy dörgés közepette beállított a főisten, és magával ragadta.

Vagy két év elteltével Perkunas megint mondja a feleségének:

– Most meg a középső nővéred készülődik férjhez. Annyi libát vágtak, hogy a lefosztott tolltól fehér az egész palota, egy pihe az egekig libbent, úgy megcsiklandozta az orrom, hogy tüsszentenem kellett. Ha megígéred, hogy nem szólsz rólam egy szót se, újra odaröpítelek, de ha nem tartod be a szavad, soha többé nem térhetsz vissza hozzám.

– Hogyne térnék vissza, ki nevelné akkor piciny fiainkat? Néma voltam annak idején, néma leszek most is.

Merthogy el ne feledjem, a hercegisasszony közben két fiúgyermekkel ajándékozta meg Perkunast.

Mikor azonban ott volt apja palotájában, a fehér asztalnál, s a rokonság kezdte édes borral itatni, mézes-mázos szavakkal körülhízelegni, megszedült a hercegisasszony feje, s elmesélte minden boldogságát, férjéről, gyermekeiről.

– Én itt eszem-iszom, Perkunas pedig, a férjem, kint áll az ablak alatt és biztos iszonyúan mérges.

Úgy is volt. A rettenetesen felbőszült Perkunas fölkapta a herceg palotáját, s vendégsereggel, lakodalmas asztalokkal egyetemben kilenc folyón túlra repítette, a hercegisasszony, a felesége pedig egy csupasz mező közepén találta magát. Se otthona, se férje, se gyerekei. Elindult a hercegisasszony, könnyei záporán át az utat se látva, szeretett férjét hívó szavakkal szólongatta. De Perkunas elrejtőzött a föld legmélyebb üregeibe, s nem adott semmi jelt, hol található. Elment akkor a hercegisasszony a Naphoz.

– Fényes anyánk, Nap, nem tudod, hol a férjem?

A Nap azonban nem tudta, csak főzött a hercegisasszonynak egy jó tyúklevest, hogy az erőre kapjon, s meghagyta, hogy a csontokat kösse egy bugyorba.

Ekkor a Holdhoz zarándokolt el a hercegisasszony. Az is tyúkhússal etette, s a csontokat bugyorba köttette vele. A Hold a Nyugati Szélhez küldte, aki is összehívta a kisebb szeleket, a déli, a keleti és az északi szelet. Nagy süvöltés, az mindjárt támadt, de hogy hol van Perkunas, annak híre nem támadt. Akkor aztán a Nyugati Szél elküldte a Vihart, aki meg is tudta, merrefelé található a mennydörgés istene. Nekivágott a szerencsétlen hercegisasszony, ment, mendegélt, amíg csak el nem ért egy meredek, síkos üveghegyig. Arra a hegyre emberfia fölmászni, fölkapaszkodni nem volt képes,

mert nyomban visszacsúszott, és darabokra tört, mint egy tojás. A hercegisasszony azonban egymás után lerakta a csirkecsontokat kapaszkodónak, s mintha lépcsőkön lépdelt volna, azokon fölment. Már látszott a felhők között a várkastély, amikor elfogytak a csontok. Egyetlen fok hiányzott, de anélkül egy lépést sem tudott tovább tenni; leharapta ekkor a kisujját, s azt tapasztotta oda az üveghegy oldalához. Fölért, berohant Perkunas kastélyába, s megpillantotta gyermekeit, akiket két dajka vigyázott. Perkunas, akinek a haragja nem szűnt meg a hercegisasszony engedetlensége, szőszegése miatt, már elkészült, hogy villámaival halálra sújtsa, ám a gyermekek anyjuk karjai közé vetették magukat. Vaskerekeit görgetve, tüzes ostorát csattogtatva Perkunas ekkor néhányszor körülszáguldotta a Földet, míg csak újra nyugalom nem honolt a Földön és a mennybéli kastélyban egyaránt. Hogy aztán mi történt a hercegisasszonnyal és gyermekeivel, azt senki nem tudja, hisz Perkunas kastélyába soha senki nem nyert bebocsátást.

Az ifjú és a kígyó

Lakott Palangától nem messze egy fiatalember, akit az apja útra bocsátott világot látni, feleséget keresni. Egy nagy erdőn lovagolt keresztül. Már egészen besötétedett, az erdő végét pedig nem látni. Bökődtek az ágak a szemét, húzták a fejről a sapkát, mikor jobb felől fényt pillantott meg. Közelebb lovagolva látta, hogy egy hatalmas tölgyfát tűzként kék lángok lobognak körül, a legtetején pedig egy kígyó tekerződik.

A kígyó sziszeg, süvít, s emberi hangon könyörög, hogy mentse ki valaki a tűzből. Az ifjú idekapott, odakapott, félt a tűzhöz is közel menni, meg attól is, hogy a kiszabadított kígyó valami rosszat tesz vele.

– Ne félj tőlem – szolt a kígyó. – Törj le egy hosszú botot, és nyújtsd ide! Segíts rajtam, én is segítek majd, ha bajba kerülsz.

Tört egy botot az ifjú, a kék lángokon át a kígyó felé nyújtotta, az

meg a bot mentén letekergőzött, éppen a lábához. Aztán a vállára kúszott, a nyaka köré fonta magát és így szólt:

– Indulj arrafelé, amerre a fejem forog!

Száguldott az ifjú, mint a szélvész, hasította a levegőt, amíg csak el nem ért egy hegyhez, ami olyan magas volt, hogy nem látszott a csúcsa. Feketéllett a hegy, mintha szurokkal öntötték volna le. A lábánál egy szikla hevert, sűrű, mint a birka, nagyságára nézve pedig egy háznál is nagyobb volt. A kígyó az ifjú nyakából a sziklára ereszkedett, leszállította a fiatalembert a lóról, s ráparancsolt, hogy görgesse arrébb a sziklát.

– Hogy tudnék én akár megmozdítani is egy ekkora követ? – kérdezte az ifjú.

– Akár kicsi, akár nagy, arra te ne nézz, csináld, amit mondtam!

Mikor a legény nekiveselkedett, kiderült, hogy a szikla pihekönnyű. A szikla alatt karikára fűzve talált száz kulcsot.

– Vedd magadhoz a kulcsokat, és induljunk tovább! – mondta a kígyó, és újra a nyaka köré tekeredett.

Amíg megkerülték a hegyet, hogy egy olyan ösvényt találjanak, amin fölhághatnak, mentek vagy tíz mérföldet is. A hegy körül csupa mocsár, ingovány és erdőség volt, a tetején pedig egy éjfélete várkastély állt, száz kapuval.

– Most itthagylak – mondta a kígyó. – Minden kapuhoz van kulcsod. Eredj, rendezkedj be, és ne félj semmitől! Semmi bántódásod nem esik. Ha valami baj fenyegetne, újra találkozunk.

Kinyitotta az ifjú az első kaput, s látja, minden elő van készítve a vendég fogadására: mosakodni-fürdeni való alkalmatosság, tiszta ruha. Kinyitotta a második kaput – vetett puha ágy, a pihepárnák a mennyezetig érnek. Kitérte a harmadik kaput – ínycsiklandozó ételek illatoznak. Megtalálta a lóistállót is – szénával, zabbal, lóherével dugig a jászol, s a vályúban tiszta víz csillog. Megmosdott, megtisztálkodott az ifjú, belekóstolt a finom falatokba, aztán fölkapaszkodott a vetett ágyra, s jóízűen elaludt. Reggelinél az asztal megint csak roskadozott a sok ételtől-italtól. Az ifjú belakott, hogy a füle is kétfelé állt, aztán illendően meghajolt a láthatatlan házbéliek előtt, és így szólt:

– Köszönöm, bőkezű vendéglátóim, az éji szállást, az ételt-italt, amit én is, meg a lovam is kaptunk! Nekem azonban tovább kell

mennem, mert apám azzal bocsátott útra, hogy feleséget keressek magamnak. Itt meg se teremtett lélek, se valami munka, amivel elfoglalhatnám magam.

Kitárult ekkor az első ajtó, belépett rajta egy öregember, kiszórt az ifjú elé két marék aranyat és azt mondta:

– Ehol a jutalmad az első éjszakáért! Maradj még egy éjszakát, nem fogod megbánni.

Ottmaradt az ifjú még egy éjszakára – mert hát hová is sietett volna? A lova jól tartva, ő a puha ágyban heverészik, a teli asztal elveri éhét-szomját, apja házában sem volt ilyen jó dolga. De ahogy elmúlt az éj, megint csak készült továbblovagolni.

Kitárult ekkor a második ajtó, belépett rajta egy öregasszony, s elibe szórt két marék aranyat.

– Ezt kapod a második éjszakáért, amit nálunk töltöttél. Maradj még a harmadikra is, nem bánod meg.

Ott töltötte a harmadik éjszakát is, már fölnyergelte paripáját, épp hogy csak visszaszaladt a százkapus várkastélyba a sapkájáért, mikor egy fiatal lány lépett ki a harmadik ajtón, s így esdekelt hozzá:

– Maradj nálunk egy teljes hónapig! Itt a két marék arany a harmadik éjszakáért, de könyörgök, maradj egy hónapig!

– Maradnék én – feleli az ifjú –, ha már ilyen szépen kérsz, de igencsak unalmas itt egymagamban, a nagy csöndtől a fülem is csöng már. A lustálkodástól, a tétlenkedéstől meg benő a szőr, fölver a moha – hisz itt nálatok se szántani, se boronálni, se semmi más munkával elfoglalni magam nem kell.

– Kérve kérlek, maradj egy hónapig – mondta a lány. – Napközben fölkereslek, hogy ne unatkozz annyira, csak ne kérdezz semmit, és ne akarj visszatartani, mikor távoznom kell.

És valóban, bejárt hozzá a lány, és próbált a legény ott-tartózkodásából formázni valamit; mintha valami erdei medvét alakítgatna – kardforgatásra tanította, kopjavesítésre, meg arra, hogy a lerágott csontot ne dobálja az asztal alá, zsíros ujját ne törölje a kabátujjába. Próbálta a lány zenére is okítani, de nem sikeredett: a legény durva ujjai csak szaggatták a kankles húrjait. Nem értette sehogy sem, minek tanítja őt a lány fegyverforgatásra, szép úri viselkedésre, de kérdezősködni nem mert. Ilyeténképpen el is telt a

hónap. Az utolsó nap újra maga maradt, s a paripát felnyergelve megint csak meghajolt a derék háziak előtt:

– Köszönöm, hogy jól tartottatok, étellel-itallal elláttatok, türelmesen okítgattatok. Itt az ideje, hogy újra az emberek közé menjek, magamnak feleséget találjak.

Kitárult a harmadik ajtó, feltűnt benne az öregember, az öregasszony és a leány:

– Kérj, amit akarsz, nem sajnálunk tőled semmit, amiért engedelmeskedtél, s egy egész hónapot letöltöttél a fekete várkastélyban. Most majd lehull a kastélyról a gonosz ártás, újjáéled a kastély is, a hegy is; a gonosz varázstól megszabadulva mi is visszatérhetünk az emberek közé.

És valóban, látta az ifjú, hogy a várfalak halványodnak, mint ahogy a hegy is kezdett kifakulni, a földből fű tört elő, a fák kihajtottak, s a százágú fákon dalolni kezdtek a madarak. Maga a hegy is mintha összesorvadt volna, s már messziről látszott a kényelmes ösvény, amin le lehetett ereszkedni róla.

– Ha már fölajánlottátok, hogy azt kérhetek, amit akarok – felelte az ifjú –, akkor szeretnék egy olyan kardot, aminek egyetlen csapásával át tudok vágni egy kőfalat, egy sűrű erdőt, vagy lekaszabolhatok ezer főt. Aztán kérek egy olyan inget, amit ha magamra öltök, ott termek, ahol akarok.

– Fogjad, de bánj óvatosan ezekkel a holmikkal – mondta az öregember. – Ha nem használod a fejedet a nyakadon, bajt hozhatsz magadra.

Az így bőségesen megjutalmazott ifjú nekivágott hát a nagyvilágnak. Hamarosan egy olyan ország olyan városába ért, ahol az emberek nagy ínséget szenvedtek. A gyerekek kiszáradt kezüket az idegenek felé nyújtogatva koldultak, a felnőttek közül pedig egyesek az éhségtől ájultan az utca porában heverték, mások meg épp csak a lábukon állva tántorogtak. A városban nem volt már egyetlen macska, egyetlen kutya, egyetlen egér sem – mindent fölfaltak az emberek, de még a fák kérgét is lekaparták. Poroszkált a lován a mi fiatalemberünk a városban, s elfogván a szájalom, azt gondolta: „Ó, bárcsak olyan étellel-itallal megrakott asztalok teremnének ide a város utcáira, sikátoraiba, tereire, mint amilyenek a fekete kastélyban voltak! Ó, bárcsak minden egyes gyermek kapna egy köcsög tejet, és

egy karéj édes kalácsot! Ó, bárcsak minden ájult, összeesett ember fölkelhetne és táplálékot magához véve új erőre kapna!”

Ahogy kívánta, úgy is történt. Étellel és itallal megrakott asztalok bukkantak elő a semmiből, s a föléledt, erőre kapott emberek dalolni-táncolni, mulatni kezdtek. A gyerekek meg szűrcsölték a tejet, tömték magukba a kalácsot, örömben tapsoltak, viháncoltak. A vigalom hangjai elhatoltak a királyi palotába is. A király megrémült, azt gondolván, hogy a hosszú éhezéstől alattvalói megháborodtak, s ezért rohant az utcára, hogy megnézze, mi történik. Igencsak elcsodálkozott, mikor látta a jóllakott és elégedetten mosolygó embereket, a roskadozó asztalokat. Mikor maga is megkóstolta, tapasztalta, hogy ízletesebben van az étel elkészítve, mint a palotájában.

– Ki az, aki e csodát tette, aki alattvalóimat jóltartja? Nem sajnálom a mi megmentőnktől a lányom kezét!

– Én lennék az a megmentő – szól az ifjú. – S mivel úgylis feleséget keresek, hozzám adhatod a lányod.

– Várjunk csak, várjunk! – mondta a király. – Honnan szorult beléd ez a nagy ész? Ki látta, amikor ezeket a nyalánkságokat idepottyantottad?

– No, ha nem hiszel nekem, tessék! Tűnjön el minden asztal! – szólt az ifjú.

Mire azonnyomban minden eltűnt. Megrémült a király a legény hatalmától, de még jobban piszkálta a csőrét az ilyen vő pénze, merthogy a király nagyon legatyásodott. Elvitte hát az ifjút a palotájába, ahol az újra – zsipsz-zsupsz! – nagy lakomát rendezett, mire a király megparancsolta a lányának, hogy menjen a legényhez férjhez. A királylány azonban már korábban eljegyezte volt magát a szomszédos ország uralkodójával, s az ifjút, egy ilyen egyszerű származású legényt legszívesebben egy pillantásra sem méltatta volna. Azonban – majd épp a lány ellenkezése lesz az akadály! – a király, miután beevett-beivott, s csak úgy dúskált az aranyban, erőnek erejével az ifjúhoz kényszerítette.

A szomszéd ország uralkodója iszonyú haragra gerjedt a király ellen, amiért az nem tartotta meg a szavát, máshoz adta a jegyesét, s hatalmas hadsereggel indult az éhínségtől sújtott ország ellen.

– A hadseregemet ugyan megetteted-megitattad, vejemuram, de ellen tudunk-e állni ilyen nagy erőknek?

– Hogyne tudnánk – válaszolt a vő. – A látszat kedvéért adj mellém vagy száz katonát, magad pedig a lányoddal, a feleséggemmel együtt bújj a kemence mögé!

Fogta az ifjú a száz katonát, de hát nem volt azokra szüksége, noha az ellenséges hadsereg mint a köd: három nap, három éjjel áradt befelé az országba. Kirántotta a legény a csodakardját és egyetlen csapással lecsapta az összes ellenfelet, mint a legyeket. Csak az idegen ország királya maradt életben, mert a királyok leginkább megbújnak alattvalóik háta mögött, hogy az életüket mentse. Ez azonban sehogy sem tudta elfelejteni volt jegyesét, titokban találkoztatott vele, s ilyenkor mindig makacsul arról faggatta, hogy honnét származik a férje hatalma, amivel egy csapásra le tud teríteni egy egész hadsereget.

– Ha szeretsz engem – mondogatta –, csald ki a férjedtől a titkot, és akkor újra egy pár leszünk, mint a galambok fogunk turbékolni.

S mivel a királylánynak igencsak kedvére volt a turbékolás, kedveskedéssel, hízelkedéssel, mindenféle női fortélyal kicsikarta férjétől a titkot. Az idegen ország uralkodója ekkor nagy békeünnepeket rendezett, meghívta rá a királyt, a királylányt és annak férjét is. Az ifjú borába álmodó füvet kevert, s amikor az elaludt, letépte róla a varázsinget, elkötötte oldaláról a kardot, s apró darabokra szabdalta vele. A darabokat egy zsákba dugta, a zsákot a ló hátára vetette, és bikacsökkel ráverve, kikergette az állatot az országból. A királylányt megtartotta magának, apját viszont tömlöcbe vetette, s egész országát a hatalmába kerítette.

Ágaskodott, hegyezte a fülét a paripa, nem tudta, merre menjen. Aztán eszébe jutott, hogy sehol nem bántak vele olyan jól, mint a fekete várkastélyban, annyi zabot sehol nem kapott, sehol úgy nem óvták-ápolták. Ezért hát gazdája földi maradványait elvitte a várhoz, s megpengette patáját az első kapunál. Kinyílt mind a száz kapu, kidugták fejüket a háziak, az öregember leakasztotta a paripa hátáról a zsákot, s ott találta az iszonyatosan feldarabolt ifjút. Összerakta minden testrészét, gyógyvízzel meglocsolta, mire az ifjú megdörzsölte a szemét, nagyot nyújtózott és így szólt:

– Milyen mélyen aludtam! Alighanem több bort ittam a kelleténél!

– Bizony mélyen! Majdnem az örök álom tört rád – mondta az öreg, s az ifjúnak akkor egy csapásra minden eszébe jutott; ahogy a felesége kicsalta tőle a titkot, és ahogy aztán álnokul rászedte. Keserves zokogásban tört ki, hogy így mindenét egyszerre elvesztette: a varázsinget, a csodakardot, rosszéletű feleségét és derék apósát.

– Ne sírj! – mondta neki az öreg. – Megpróbálok segíteni rajtad, de sok szenvedést kell még kiállnod. Fogj egy szekeret, töltsd meg arannyal, kocsikázz be abba a városba, amelynek a lakóit megvendégelted, aztán pedig küldd vissza a lovat a szekérrel!

Az ifjú úgy is tett. Bekocsikázott az apósa városába, amit most az idegen ország uralkodója és az ő rosszéletű felesége kormányoztak, s kezdte szórni a pénzt az utcán, minha részeg lenne. Aztán lerogyott a nagy halom pénzre és elaludt. Az emberek halászgatták ki alóla az aranytallérokat, míg csak alig maradt valami. Arra jött egy szegény ember, egy szekérderékra való fazékkal. Az ifjú odaadta neki az utolsó pénzét, félrevonta és így szólt hozzá:

– Nincs szükségem neked a fazekaidra, viheted őket vissza, ahová akarod, de tégy nekem egy szívességet! Én most paripává változom. Vigyél el az istállódba, de senkinek ne adj el, csak az új királynak!

Az ember ráállt, az ifjú meg aranszőrényű paripává változott, s olyan tüzesen ugrándozott, hogy rengett a föld a patája alatt. A király meg nagy lóbolond volt, ezért alighogy meglátta a sebeslábú aranszőrűt, sóvároggni kezdett utána. Az ember nem is igen tudta, mennyit lehet kérni egy ilyen paripáért, úgyhogy egykettőre megalakudtak. A király mindjárt nyeregbe pattant, hazament a palotájába, a lovat kikötötte a tornához, s hívta a feleségét, hogy jöjjön, gyönyörködjön az újonnan vásárolt paripában. Az asszony azonban összerezcent, mint a nyárfa, s így szólt:

– Nem paripát vettél te, hanem az én első férjemet!

Megrémült a király, s rögtön kiadta a parancsot: apró darabokra kell hasítani a lovat, hét tűzön elégetni, s hamvait tizenkét tarackból kilőni. Kirohant a tornác elé a királyné szolgálólánya, megsimogatta a paripa aranszőrényét, s így szólt:

– Lovam, lovam, aranyszőrű paripám! A király parancsára készülnek levágni.

– Ha egy kicsit is sajnálsz, virágszálam – szólt a ló emberi hangon –, segítesz rajtam. Mikor majd levágnak, nedvesítsd meg a keszkenődet a véremmel, és ásd el a király udvarában!

A lány úgy is tett, ahogy a ló kérte, s azon a helyen, ahol elásta a keszkenőt, aranyalmát hozó csodálatos almafa nőtt. Örült nagyon a király másnap, amikor meglátta, merthogy ilyen senki másnak nincs, s hívta a feleségét is, gyönyörködjön benne.

Az asszony azonban elkomorult, mint a sötét éjszaka:

– Nem almafa ez, hanem az én első férjem.

Megparancsolta a király a szolgáknak, hogy vágják ki a fát, égessék el, s a hamuját lőjék ki. Futott megint a lány az almafához, s a törzsét átkarolva így zokogott:

– Ó, te almafa, én almafám, a király azt parancsolja, gyökerestől fordítsanak ki a földből, tűzzel égessenek el, ágyúból lőjenek ki.

– Ha jót akarsz – susogta az almafa emberi hangon –, szakíts egy almát rólam, s dobd a király kertjébe.

A lány úgy is tett. Másnap reggel ment a király a kertbe, hogy sétáljon egy kicsit, hát látja ám, egy kis tó csillog amott, a vizén lilium virít, a közepén pedig egy kis kacsa úszkál. Előkapta a király a puskáját és rálőtt a madárra. Hogy eltalálta-e vagy sem, azt nem tudni, mindenesetre a kacsa a hátára fordult, és lebegni kezdett a víz színén. A király leoldozta a kardját, a földre dobta ruháit, s a vízbe vetve magát kezdett úszni a kacsa felé. Ekkor a tó egy szempillantás alatt eltűnt, a kacsa odaröppent a ruhához, szárnyaival megérintette a varázsinget, s újra emberré változott. Főlkapta a csodakardot, először is levágta az ármányos királyt, majd csalfa feleségét megégettette, hamvait tizenkét tarackból kilövette. Az apósát kihozatta a tömlöcből, s békében-egyetértésben uralkodtak a két királyság fölött, mert a szomszédjaik félték az ifjú csodakardját. Azután pedig nagy lakodalmat csaptak. Azt kérditek, kit vett el az ifjú? Hát a szolgálólányt, aki nem volt más, mint az egykori kígyó, és aki ez alatt az egész hosszú mese alatt minden bajból kivezette a legényt. Én is ott voltam a lagzin, ajándékuul mézsapkát kaptam, amit később a Nap elolvasztott. Nehogy a ti fületek is úgy járjon, amivel e mesét hallgatjátok!

Szerencsétlen Jonas

Hajdanában-danában élt egyszer egy kereskedő. A leggazdagabb ember volt az egész városban, de fősvény, szűkmarkú: soha semmi jót nem tett másoknak. Nála hiába kért a koldus egy falat ételt vagy éji szállást. A nénikéje, aki ágyban fekvő beteg volt, még az is kénytelen volt az ólban, az állatokkal együtt hálni.

Egy este befordult a portájára két ősz öregember, és szállást kért. A kereskedő hallani sem akart róla, kergette őket kifele, és kész.

– Hol hajtsuk le most a fejünket? Pedig megtenné nekünk az istálló is, a szalmán. . .

Nagy könyörgésükre a végén befogadta őket a kereskedő, de csak az ólba, az állatok mellé, ahol már ott feküdt a nénye. Hallgatta az asszony, hogy mit beszél egymás között a két öreg:

– Ma éjjel egy ide nem messze eső faluban egy napszámosnak fia születik, akit úgy hívnak, hogy Szerencsétlen Jonas. Pedig szerencsés lesz, ő örökli ennek a kereskedőnek minden vagyonát. Annak jeléül, hogy így történik, gyógyuljon meg az az asszony, aki hallja e szavainkat.

S evvel a két öreg mintha füstté vált volna, eltűnt. A néne pedig érezte, hogy újra egészséges; fölkel, bement a házba és mindent elmesélt a kereskedőnek.

– Úgy látszik, igazat szólt a két apó, mert tessék, én is meggyógyultam!

A kereskedő megrémülten, hogy egy ki tudja miféle jöttment koldus gyereke örökli az ő vagyonát, s kezdett mindenfelé kérdezősködni, nem született-e valahol fiú e napokban.

Végül a pap volt az, aki nyomra vezette:

– Járt itt nálam egy szegény ember, hogy kereszteljem meg a gyereket, de nem volt pénze, ezért senki nem akart a komájául szegődni, úgyhogy fogta a fiút és elvitte. Pedig én már nevet is találtam neki: Szerencsétlen Jonas.

A kereskedő mindjárt felkutatta a szegény embert, komájául ajánlkozott, s nagy keresztelőt csaptak. A már félig kótyagos apának azt mondta a kereskedő:

– Nálad, komám, minden sarokban csak a nyomorúság cincog.

Add nekem a gyereket, szépen felnevelem, kitaníttatom. Az én házamban úriember lesz belőle, a te kunyhódban úgyis csak a nélkülözés várná.

Sajnálta az apa a gyereket, elhessegette magától a kereskedő ajánlatát; de amikor az elébe szórt egy nagy csomó pénzt, nem állta tovább, és nekiadta a fiút. A kereskedő meleg bundába bugyolálta a gyereket és kocsikázott vele hazafelé. Tél volt. Ahogy haladtak át az erdőn, az úttól nem messze megpillantott egy szakadékot. Kibugyolálta a kisdedet, s így szólt az inasához:

– Vidd oda a szakadékhoz, s dobd egy mély buckába!

Az inas úgy is tett, a kereskedő meg nagyot nevetett:

– Most élvezze a vagyonomat! – aztán hazahajtatott.

Másnap kereskedők érkeztek azon az úton, pénzt hoztak emennek – a tartozásukat. Ahogy a szakadék mellett elhaladtak, gyerekgögcisélség ütötte meg a fülüket. Leszálltak a hintóról, közelebb léptek. Látják – a tél kellős közepén zöld fű virít a szakadékban, pillangók kergetőznek, a kisgyerek meg nyújtózkodik utánuk, nem tudja elkapni őket, hát sírdogál.

Fölszedték a gyereket, és elvitték a módos kereskedőhöz.

– Honnan került elő ez a gyerek? – kérdi tőlük.

– A szakadékban találtuk.

– Hagyjátok itt nekem!

– Mi találtuk, mi is visszük magunkkal – válaszolták.

– Még meghül útközben. Elengedem a tartozástokat, csak hagyjátok nálam!

Erre már a kereskedők odaadták fiút. A kereskedő meg fogott egy hordót, belerakta a gyereket, szurokkal lezárta a hordót és a tengerbe dobatta. A hordót a hullámok a tenger másik partjára sodorták, ahol is egy kolostor állt. Az egyik szolga éppen vízért ment, mikor hallja, mintha csecsemő gögcisélné. Rögtön csónakba szállt, kihalászta a hordót, leverte a dongáit, kiszedte a gyereket, s vitte a főapához:

– Ezt a gyereket vetette ki a tenger.

Mire a főapát:

– Csoda történt volna? Neveljük föl a fiút, s kereszteljük el Szerencsétlen Jonasnak!

A gyerek deli ifjává cseperedett. Tizennyolc éves korára minden bölcsesség birtokába jutott, amire csak a szerzetesek tanították.

Egy alkalommal épp az a kereskedő látogatott el a kolostorba. Látja, hogy a kopaszodó, hájas szerzetesek között ott sétáfkál egy addig nem látott daliás fiatalember. Kérdi a kereskedő az apát urat, kicsoda az ifjú.

– Tizennyolc évvel ezelőtt egy hordóban fogtuk ki a tengerből, és Szerencsétlen Jonasnak kereszteltük el.

„Na – gondolja magában a kereskedő –, soha nem fogok ettől megszabadulni?” Fennhangon meg azt mondja az apát úrnak:

– Nagyon tetszik nekem a legény. Engedjétek el velem, megteszem minden vagyonom felvigyázójának.

– Nekünk is van vagyonunk – dörmögte a főapát. – Nálunk is maradhat felvigyázónak.

A kereskedő azonban előhozatott a szolgálival három láda pénzt, s fölajánlotta a szerzeteseknek. A főapát rögtön engedélyezte, hogy Jonas a kereskedőhöz szegődjék.

– Keresd fel a feleségemet, vidd el neki ezt a sürgős levelet – mondta a kereskedő Jonasnak. – Nekem még van egy kis dolgom itt a tengeren túl. – Azzal átadott egy hétrét tekert, nagy pecsétekkel lezárt levelet. A levélben pedig az állt, hogy a levelet átnyújtó fiatalembert a szolgák kaszabolják le, úgymint mire ő, a kereskedő, hazaér, már a csontjai is elporladjanak.

A legény fogta a levelet és útnak indult. Találkozott egy öregemberrel, s szóba elegyedtek.

– A gazdag kereskedő feleségéhez megyek – meséli a legény –, levelet viszek.

– Mutasd csak azt a levelet!

– Nem szabad, a kereskedő még azt is megtiltotta, hogy a pecséthez érjek!

Az apó azonban csak rálehelte, mire a pecsét lehullott a levélről, s mindketten olvashatták, milyen szomorú vég várja az ifjút a kereskedő házában.

– De hát mi rosszat tettem én ennek az embernek? Hisz most láttam életemben először! – szörnyűlködött Jonas.

– Ő viszont nem először látott téged – mondta az öregember, majd újra rálehelte a levélre, s mintha soha senki nem nyúlt volna a pecséthez.

– Keresd csak fel bátran a kereskedő házat! – mondta Jonasnak.

– Nem esik bántódásod.

És valóban, ahogy a kereskedő felesége elolvasta a levelet, barátságosan átkarolta az ifjút, s kezdtek lakodalomra készülődni.

– Az uram azt írja, hogy nyomban menj férjhez ehhez a fiatalemberhez! – mondta az asszony a lányának, a lány pedig nem ellenkezett, mert Jonas igen szép szál legénnyé cseperedett, s tetszett a lánynak.

A lakodalom után a kereskedőné hírül vette, hogy férje már útban van hazafelé. Kiment a lányával és a vejével együtt az öbölbe, hogy fogadja.

Mikor a kereskedő megpillantotta Jonast épen-elevenen, majd megpukkadt mérgében. Amikor aztán ráadásul azt is megtudta, hogy Jonas a veje, ordibálni kezdett a feleségével:

– Hogy merted hozzáadni a lányunkat! Hát nem olvastad a levelem?

– Éppen hogy azért adtam hozzá, mert olvastam! Nézzed, saját kezűleg parancsoltad!

Hazament erre a kereskedő, de mintha bögöly csipte volna meg. Néhány napig a betegágyat nyomta, aztán összeszedte magát, s így szólt Jonashoz:

– Itt egy levél. Elviszed a harmincadik királyságba, a Kígyókirálynak. Tizenkét évnyi adót kell tőle kapnod, és kérdezd meg arról a tizenkét hajómról is, ami eltűnt.

Csomagolt magának Szerencsétlen Jonas egy tarisznyára való kalácsot, elbúcsúzott a feleségétől, és nekivágott az útnak. Ment, mendegélt, míg csak el nem ért egy vastag tölgyfához. Megszólította a tölgy:

– Hová mész, Szerencsétlen Jonas?

– A harmincadik királyságba, a Kígyókirályhoz, hogy megkapjam tőle a tizenkét évnyi adót.

– Ha már ott vagy, kérdezd meg tőle azt is: én már háromszáz éve állok itt, sokáig kell még e helyt őrködnöm?

– Jól van, megkérdem.

Ment tovább, elért egy széles folyóhoz. Beszállt a csónakba, átkelt a folyón. Mikor átérték, kérdi tőle a révész:

– Hová mész, Szerencsétlen Jonas?

– A harmincadik királyságba, a Kígyókirályhoz, hogy megkapjam tőle a tizenkét évnyi adót.

– Ha már ott vagy, érdeklődj felőlem is. Harminc éve dolgozom mint révész – sokáig kell még itt fuvarozgatnom?

– Jól van, megkérdem.

Ment tovább Jonas, elért a kéklő tengerhez. Látja ám, híd gyanánt hatalmas cethal fekszik a tenger közepén.

– Hová mész, Szerencsétlen Jonas?

– A harmincadik királyságba, a Kígyókirályhoz, hogy megkapjam tőle a tizenkét évnyi adót.

– Ha már ott vagy, kérdezd meg az én dolgomat is: sokáig kell még híd gyanánt szolgálnom? Lábbal taposnak, kerék gördül át, lópata dobog rajtam. Csontig kopott a húsom!

– Jól van, megkérdem.

Ment tovább, elért egy zöld rétre, aminek a közepén kastély állt. Bement a kastélyba, az első terembe: nézi, sehol senki. Belépett a másodikba, a harmadikba: senki. Csak az utolsó szobában ücsörgött egy szép kisasszony, és sírt. Kérdi Jonast:

– Minek jöttél ebbe az elátkozott kastélyba?

– A kereskedő küldött, hogy megvigyem a tizenkét évnyi adóját.

– Nem kapsz te itt semmiféle adót, a kereskedő pedig azért küldött, hogy a Kígyókirály felfaljon. Szerencséd, hogy most nincs itthon. Addig is meséld el, mit láttál, mit halottál útközben – hisz én innen a lábam sem tehetem ki, újságot nem tudok, embert nem látok...

Elmesélte Jonas a lánynak a tölgyet, a révészt meg a cethalat. Mire az:

– Majd megpróbálom kifaggatni a Kígyókirályt.

Ahogy így beszélgetnek, nagy szélvihar támadt, remegett, rázkódott az egész kastély.

– Jön már a Kígyó! Hová rejtselek? Bújj az ágyam alá, és figyelj jól, mit beszélünk a Kígyóval!

Alig sikerült Jonasnak az ágy alá rejtőznie, már be is rontott a Kígyó és kérdi:

– Mitől van itt ilyen emberszag?

– Mitől lenne? – feleli a lány. – Ahogy garázdálkodtál az

emberek között, elkaptál és fölfaltál belőlük egyet-egyet, hát neked van emberszagod.

Letelepedett a Kígyó az asztalhoz és így szólt:

– Ma valahogy nagyon elfáradtam. Vakard meg a fejem!

Vakarta a lány a fejét, s közben mondja:

– Különös álmot láttam ma éjjel. Mintha mentem volna egy úton, s elem bukkant egy tölgy. Azt kérdezte: „Háromszáz éve állok itt. Sokáig kell még e helyt örködnöm?” Mit gondolsz, mit jelenthet az álom?

– Csak azt – válaszolta a Kígyó – , hogy ha akadna olyan valaki, aki megrázná a tölgyet arról az oldalról, amerre a Nap lenyugszik, kifordítaná a földből, akkor az annyi kincset találna a töviben, hogy olyat még a földkerekség legmódosabb kereskedője sem szagolt.

Faggatja tovább a lány:

– Aztán mintha egy széles folyóhoz értem volna, ahol komp viszi át az embereket a másik partra, s a révész azt kérdezte, hogy sokáig kell-e még neki fuvarozgatnia.

– Nem sokáig kéne, ha az első útjába kerülőt a maga helyére ültetné, aztán amikor ellökte a parttól a csónakot, kiugrana – mindjárt nem ő lenne a révész.

– Aztán meg – folytatta a lány – a kéklő tenger partjára értem, ahol egy hatalmas cethal találtam, amint híd gyanánt fekszik a vízben. Azt kérdezte, sokáig kell-e még szolgálnia.

– Ha tudná, hogy ha kiköpné a kereskedő tizenkét hajóját, amiket lenyelt, akkor úszhatna amerre lát, s újra hús rakódna a csontjára.

Kis idő múltán a Kígyó elviharzott, a lány meg így szólt Jonashoz:

– Na, most hallottál mindent, tudod, mit kell tenned. De a cethalnak csak akkor mondd meg az igazat, mikor már átértél rajta, s a parton állsz. S a révésznek is csak akkor, amikor már átvitt a folyón.

Köszönetet mondott Jonas a lánynak, aztán elindult visszafelé. Végment a hal hátán, ki a tengerből, aztán amikor a parton már jó messzire ért, odakiáltott a cethalnak:

– Köpd ki a kereskedő tizenkét hajóját, s mehetsz Isten hírével!

Ahogy e szavakat kiejtette, a cethal kiköpte a tizenkét hajót, ő maga pedig a vízbe csobbant, de olyan erővel, hogy a hullámok kicsaptak a partra, Jonast is térdig borították. A hajókat aztán

hazairányította, ő maga meg ment tovább. Odaért a folyóhoz, s kérdi tőle a révész:

– Na, megtudtál valamit?

– Meg bizony. Mihelyt átviszel a folyón, neked is elárulom.

Ahogy átérték, Jonas így szólt:

– Az első vándort ülted a magad helyére, lökd el a csónakot a parttól és megmenekültél.

Aztán odaért Jonas a tölgyhöz, megrázta istenesen arról az oldalról, amerre a Nap lenyugszik, kifordult a fa a földből, s előtűnt a temérdek kincs. Jonas megállította a hajókat, fölpakolta rájuk az aranyat, ezüstöt, a sok drágakövet, s üzent a kereskedőnek, hogy útban van hazafelé a veje, mind a tizenkét hajóval és temérdek kincssel egyetemben. A fejéhez kapott erre a kereskedő:

– Ha most sem hagyta ott a fogát, akkor én már igazán nem tudom, mihez kezdjek vele. Elmegyek a Kígyókirályhoz megtudakolni, hogyan veszejthetném el.

Befogatta a lovakat és elindult. Odaért a folyóhoz, át akart kelni. Ahogy beült a csónakba, a révész kiugrott, ellökte a csónakot, s ottmaradt a kereskedő embereket fuvarozgatni. Ha csak meg nem halt, mind a mai napig szállítgatja őket.

Jonas meg szerencsésen hazaért a tizenkét hajóval. Megmenekülése alkalmából nagy lakomát csapott, s attól kezdve Szerencsés Jonasnak hívták.

Mese a befalazott fiúról

Élt egyszer egy király, aki több cselédet is kizárólag arra tartott, hogy neki az álmaikat elmeséljék. A fiúk rákaptak a csalafintaságra: hogy a király kedvében járjanak, kitaláltak mindenféle nem létező álmokat. Közülük csak egyetlen egy akadt, amelyik képtelen volt hazudni, inkább hallgatott. Hatszor parancsolt rá a király, hogy hozakodjon elő az álmaival, s a fiú hatszor felelte ugyanazt:

– Én bizony olyan mélyen alszom, hogy nem álmodok semmit.

A király annyira felbőszült, hogy halállal akarta büntetni, s csak a

húga könyörgésére kegyelmezett meg. Ezért aztán úgy szólt az ítélet, hogy az engedetlen fiút élve kell befalazni egy oszlopba. Kucorog a fiú, kucorog az oszlopban, mikor egyszer csak hallja: le s föl járkál a király húga a kertben, s zokog keservesen.

– Miért sírsz, királykisasszony? – kérdi a fiú az oszlopból.

– Hogyne sírnék, mikor királyi bátyám annak a gonosz királylánynak a kezére pályázik, aki mindenféle próbáknak veti alá a kérőit, s ha nem állják meg a próbát, levágatja a fejüket. Mennyit könyörögtem a bátyámnak, hogy ne tegye ki magát ilyen veszélynek, de ő nem hallgat rám!

– Hogyan segíthetnék rajta?

– Ugyan már, csöppség létedre, ráadásul az oszlopba zárva!

– Nem vagyok én már olyan piciny, itt kuksolva megnöttem! Ha kiszabadítasz, megpróbálok segíteni.

A királylány annyira el volt keseredve, hogy a király parancsa ellenére fogta, s kiengedte a fiút az oszlopból, akiből közben tényleg deli legény lett.

Megy hát a legény, dörzsölgeti elgémberedett lábait, s közben maga sem tudja, mi legyen, hogyan váltsa be a király hűgának tett ígéretét.

Egyszer csak látja: három óriás verekszik, hogy csak úgy porzik az út, s a fák fordulnak ki gyökerestül a földből.

– Mi a baj, mért hadakoztok? – kérdi a fiú.

– Hogyne hadakoznánk! Óriás atyánk meghalt, s három dolgot hagyott ránk: egy láthatatlanná tévő sapkát, egy hétmérföldet lépő csizmát és egy repülő szőnyeget. Azért estünk egymásnak, mert nem tudunk megsztozni a holmikon.

– Hát nem szégyellitek magatokat, így búbolni egymást? Hát nem kár a törött bordátokért, fogatokért, kobakotokért? Elhajítok inkább egy követ, s amelyiktek elsőnek megtalálja, azé legyen óriás atyátok öröksége!

– Jó lesz – egyeztek bele az óriások, s a legény eldobott egy kavicsot.

Amíg azok lökdösődve, egymást taszigálva rohantak, hogy visszahozzák, a legény a fejébe nyomta a sapkát, fölhúzta a lábára a hétmérföldes csizmát, fölült a repülő szőnyegre, s az óriások akkor látták utoljára. A legény meg épp utolérte a királyt, aki már nem

messze járt a várostól, ahol a gonosz királylány lakott. A király nyomában láthatatlanul becsusszant a palotába is.

A királylány mindjárt a közepibe vágott:

– Hallottam, király, hogy kedveled az álmokat. Ezért hát három nap múlva jelenj meg a szíнем előtt egy ugyanolyan ajándékkal, mint amilyennel én foglak meglepni téged. Biztosan megálmodod, mi lesz az ajándékom, és remélem, elkerülöd a többi ifjú szomorú sorsát.

Visszament a király a néki kijelölt szobába és keserves sírásra fakadt. Hogy találja ki, milyen ajándékot agyal ki a királylány? Egyszer csak látja, valahonnan elébe toppan egy ifjú, mintha a földből nőtt volna ki.

– Ne sírj, királyuram – mondja –, bízzál bennem, én majd kifürkészem, milyen ajándéokra gondol a királykisasszony.

– Honnan tudsz te az én bajomról? S honnan a királylány ajándékáról?

– Megálmodtam – felelte a legény mosolyogva. – Most azonban jól figyelj: három napig ki se tedd a lábad a szobából! Aztán amikor hívat a királylány, csak annyit kérj, hogy elsőnek ő mutassa meg az ajándékát.

A legény, fején a láthatatlanná tévő sapkával, másnap már kora hajnaltól ott strázsált a királylány ajtaja előtt. A királylány hintóba szállt, s az udvari aranyműveshez vitette magát. A legény fölült a szőnyegre, senki nem vette észre. A királykisasszony megparancsolta az ékszerésznek, hogy öntsön aranyból egy csatot, s díszítse drágakövekkel, de nehogy meglássa valaki!

Az aranyműves az inasaival nyomban munkához látott: bereteszték az ajtót, behúzták az ablakon a zsalut, s kiöntötték aranyból a csatot. Alighogy befejezték a munkát, s kezdték a csatot hűteni, a csat eltűnt. Az aranyműves a haját tépte mérgében, de mást nem tehetett, mint hogy a királykisasszony tudta nélkül kiöntött még egy csatot. Csak éppen a drágakövei nem voltak ugyanolyanok, mert a legszebbeket már felhasználta volt az elsőhöz.

Harmadnap reggel hívatta a királylány a királyt:

– Na, mutasd, milyen ajándékot hoztál!

– Alázatosan kérlek, először te mutasd a tiédet! – hajolt meg a király.

A királykisasszony előszedte a csatját, s akkor aztán a király is

kibugyolálta az övét. Mindenki láthatta, hogy egyforma a kettő, csak a királyé még díszesebb, öklömnyi drágakövekkel ékített. Elcsodálkozott a királykisasszony, hisz már nyolc ifjút felnagyeltetett, mert nem tudták kitalálni az ajándékát.

Így szólt most a királyhoz:

– Ez alkalommal te győztél, de majd meglátjuk, hogyan boldogulsz holnap. Ugyanazt kell holnap is nekem ajándékoznod, amivel én leplek meg téged. De vigyázz, nehogy hitványabb legyen!

Újra keserves könnyeket hullatott a király, mert a halálát sejtette, újra megjelent előtte az ismeretlen fiatalember, s megígérte, hogy segít.

Megint ment a királykisasszony az aranykovácshoz, s rendelt nála egy pár gyémánttal kirakott aranypapucsot. Az ékszerész kimondhatatlanul igyekezett, hogy a királykisasszony kedvében járjon, s még az éjfél sem ütötte el az óra, már kész is volt a hihetetlenül szép papucs. Ami nyomban el is tűnt, mintha a szél kapta volna föl, s az aranyműves hajnalig sürgölődhetett, amíg kiöntött egy másik párat, ami azonban már hitványabbra sikeredett, merthogy közben elfogyott a gyémánt.

Megint csak elcsodálkozott a királylány, hogy mi módon találta ki a király a titkát, s a harmadik napon úgy határozott, hogy nem száll ő hintóba, nem viteti magát sehová a szolgálival, s nem kezd többé az aranyművessel sem. Kora reggel, alighogy megvirradt, egy szál magában kiszaladt a folyópartra, de olyan sebesen, hogy a legény a hétmérföldes csizmával alig érte utol, s lány hangon kezdte hívni boldogult édesapját. Forrt, örvénylett a víz, s a hullámokból kibukott egy ezüsthajú, aranyszakállú öregember.

– Mit akarsz, lányom? – kérdezte dörgő hangon. – Mért háborgatod a nyugalmamat?

– Akadt egy ifjú, aki minden rejtvényemet kitalálja. Mitévő legyenek, mit eszeljek ki?

– Tépj ki három szálát a szakállamból és hármat a hajamból! Ezt az ajándékot még a legagyafúrtabb valaki sem találja ki.

A királylánnyal együtt a láthatatlan legény is kopasztani kezdte az öreget, s kitépett jó egy marokkal a hajából is, a szakállából is.

– Jaj, lányom, megkopasztasz! – kiáltott fel az aranyszakállú király, s avval places! – visszabukott a mélybe.

Harmadnap a királykisasszonynak fényes jókedve volt, mert tudta, most aztán ő kerekedik fölül.

Mekkora volt a csodálkozása, mikor az ifjú király kirakott eléje két marok ezüst és arany hajszálat az apja fejről! Bár magában dúlt-fúlt, kénytelen volt a királynak adni a kezét és feleségül menni hozzá.

A király meg kifaggatta a legényt, hogyan csinálta, mint csinálta. A legény mindent elmesélt. A király megbocsátott neki, s hálája jeléül odaígérte a húga kezét. Föülött akkor a legény a repülő szőnyegre, s elrepült a királykisasszonyhoz, hogy megvigye neki a jó hírt: a bátyja megvan erőben-egészségben, s hamarosan hazaérkezik, a mátkájával együtt. Örült nagyon a királylány, alig győzött hálálkodni a legénynek, s boldogan belegyezett, hogy a felesége lesz. Kettős lakodalmat csaptak. Evett-ivott a sok vendég, vígan voltak, haza meg mindahányan a repülő szőnyegen mentek.

Csuszika

Volt egyszer egy öregember meg egy öregasszony. Született egy fiuk, akit úgy hívtak, hogy Csuszika. A szülők hamarosan meghaltak, Csuszika maga maradt. Az övé lett minden vagyon is: az almásderes lovak, a tarka borjak, az agárkutyák.

Csuszika szeretett a dombon szánkózni. Egyszer is megetette a lovakat, borjakat, adott a tálba a kutyáknak, majd fogta a szánkót, fölhúzta a dombra. Ahogy siklott lefelé, dudorászott:

Csisi-csusi-csuzikálok!

A boszorkányok hallották, hogy mulat Csuszika. Hajnalra ők is gyártottak maguknak egy hatalmas szánkót. Fölcipelték a dombra, siklanak lefele, és dudorásznak:

Csisi-csusi-csuzikálunk!

Csuszika meg otthon, miközben az állatokat etette, így felelt a boszorkányoknak:

Lovaimnak enni adok,
Lovaimnak inni adok.
Borjaimnak enni adok,
Borjaimnak inni adok.
Tyúkjaimnak magot szórok,
Kutyáimat megitatom.

Hogy így elbeszélgetett a boszorkányokkal, fogta Csuszika a szánkót, s ment a dombra. A boszorkányok már ott siklottak, és dudorásztak:

Mi a dombon, te a lejtőn!

Mire Csuszika azt feleli nekik:

Én a dombon, ti a lejtőn!

Volt a boszorkányoknak egy hatalmas száraz bőrzsákjuk. Ahogy Csuszika lecsúszott a dombról — zsupsz! —, bele a szánkójával együtt a zsákba. Bekötötték a zsák száját a boszorkányok, fölrakták a szánkóra, vitték haza. Otthon lerakták a csűrben. Aztán befűtötték a kemencét, hogy megsüssék Csuszikát. Annak azonban volt a zsebében egy bicska, kivágta a zsákot, és kimászott. Körülnézett — hát ott fekszik a csűrben egy kis boszorkánykölyök. Betuszkolta a zsákba, bekötötte a zsák száját. Ő maga meg felmászott az eszterhára, annak is a legtetetejére, s kuporog.

Közben a boszorkányok fölforralták a vizet, fogják a zsákot és viszik. A kis boszorkánykölyök meg bömböl, de azok azt hitték, Csuszika az. Csuszika meg csak nézi, hogy teszik be a boszorkánykölyköt a kemencébe és ropogósra sütik. Aztán a boszorkányok letörték egy-egy ujját, bekapták és dudorásznak:

Hú, be ízes, hú, be finom
Csuszikának ujjja!

Csuszika meg a csűr tetejéről ráfelel:

Se nem finom, se nem ízes
A boszorkány ujjja!

Elcsodálkoztak a banyák, hogy Csuszika épen-elevenen megvan. A fiú meg leugrott az eszterháról és – futás! A boszorkányok a nyomában. Elér Csuszika egy tölgyfához, fölsurran rá és kuporog. A banyák is odarohannak, de nem tudnak mit tenni. Visszafordultak hát, hoztak baltát, vágják kifelé a fát, de életlen a balta, nem fogja.

Arra járt a róka, s kérdi a banyákat:

– Hát ti mit csináltok?

– A tölgyet akarjuk kivágni.

– Adjátok ide, majd én megélesítem a baltátokat! Kössétek a farkamra!

A boszorkányok a róka farkára kötötték a baltát. Az meg rohanni kezdett össze-vissza mindenfelé, odaverte a baltát a kövekhez, s kiélesítve hozta vissza.

– Tessék, kiköszörültem.

A boszorkányok megint csak nekifogtak döngetni a fát – de persze a balta még kevésbé fogta. Erre aztán a fogukkal estek neki. Látja Csuszika, hogy hamarosan kidől a tölgy. Elfogta az ijedtség, s kezdte hívni az állatait:

Gyi-gyi-gyi, almásderes,
Cö-cö-cö-cö, tarka borjú,
Sza-sza-sza-sza, fehér agár!

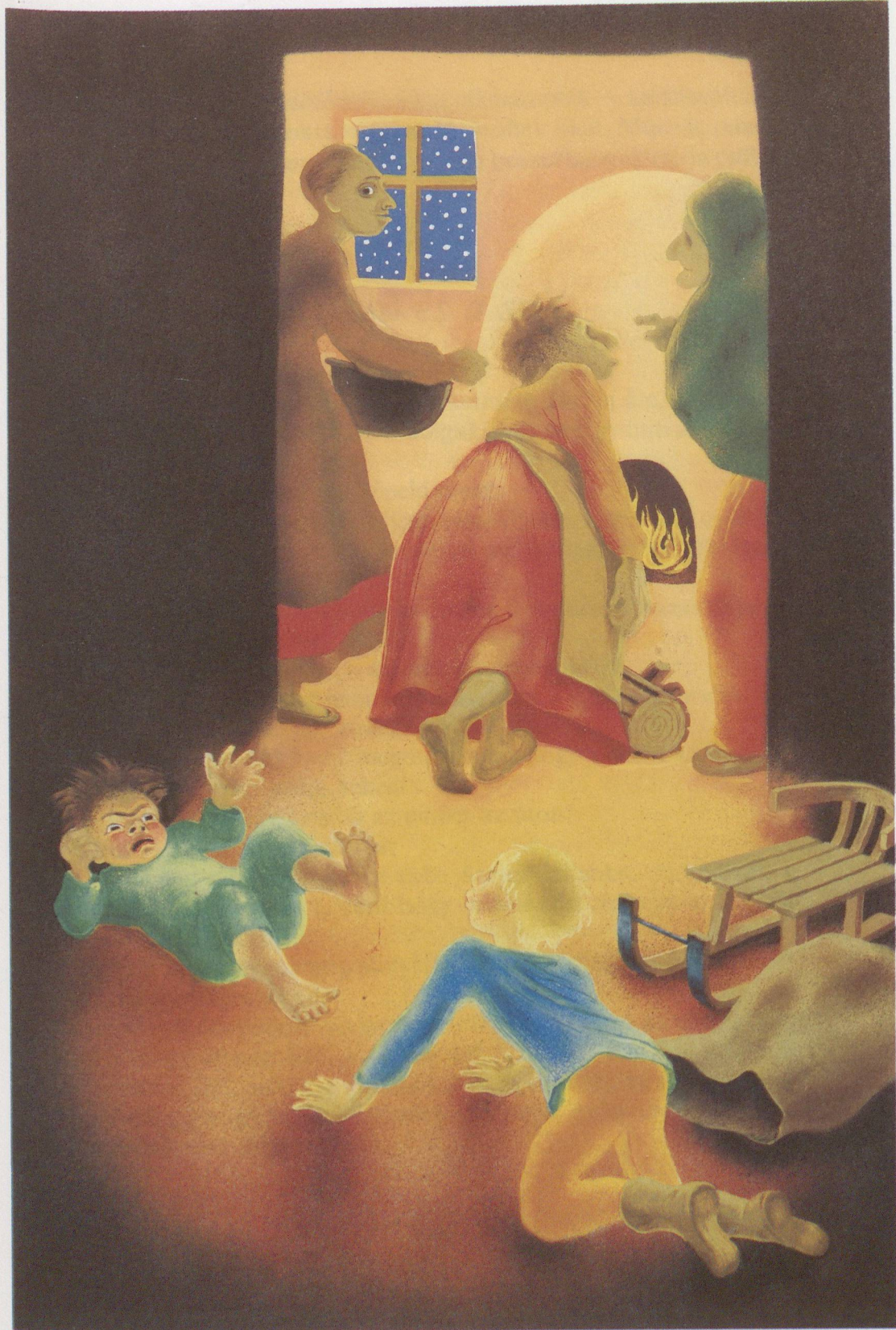
Mikor ezt meghallották az állatok, a lovak kitörték az ajtót, a borjak elszakították a kötőféket, a kutyák a láncukat, s rohantak. A lovak patái, ahogy röpültek a jégen – pang-pang-pang! Fülelnek a boszorkányok:

– Mi csattog úgy, fiú, a távolban?

Csuszika meg a tölgyfa tetejéről azt feleli:

– A herceg úr száguld errefelé, a lova patája csattog.

Odaérték az állatok, látják, hogy Csuszika ott kuporog a fa tetején, a fát meg döngetik a boszorkányok. Ráugrottak a lovak a banyákra,

a borjak a szarvukkal döfödték, a kutyák harapták – szétcincálták, a lisztnél apróbb darabokra szaggatták-örölték őket. Most is, mind a mai napig, mikor csillog a napon a hó, a boszorkányok zsírja csillog.

Az eső és a szél

Ment az ember az úton, munkát keresett. Hallja ám, hogy a híd alatt valakik verekszenek. Az ő dolguk! Mit sem gyanítva maga elé mormogta:

– Vájlék egészségedre! Csépeled csak!

Ment tovább. Utoléri két olyan németforma, s kérdi az egyik:

– Ember, melyikünknek kívántad az egészségére? Neki vagy nekem?

Gondolkodik, gondolkodik az ember, hisz nem kívánta ő se az egyiknek, se a másiknak.

– Csak úgy mondtam, a szélnek eresztve a szót!

A két verekedő pedig nem volt más, mint a szél meg az eső.

Mondja erre a szél az esőnek:

– Látod, ostoba! Nem megmondtam, hogy nekem kívánta az egészségemre, nem pedig neked!

Na, jól van, megy tovább az ember az úton.

Utoléri a szél és megszólítja:

– Menjél, ember, ebbe és ebbe az uradalomba, szegődj el, s fizetségül ne kérj többet, mint hogy vessen el a részedre az uraság három bögre búzát.

Annak az uraságnak meg annyi földje volt, hogy sok; mit számított neki három bögre búza!

Na, meg is állapodott vele az ember. Beállt szolgálni, az uraság meg indult, hogy elvesse neki a három bögre búzát. Közben azonban feltámadt a szél, szétvitte a magokat az egész határban, s a három bögréből így nagy tábla kerekedett. Megnőtt gyönyörűen a búza, olyan sűrű volt, mint az erdő.

El akart dicsekedni a szél a dologgal, meg hát nem árt egy kicsit bosszantani se az esőt:

– Tudod-e, milyen bölcs az az ember? Elszegődött az urasághoz három bögre búzáért, de avval a három bögrével bevetette az egész határt! És micsoda búza az, ami termett neki!

Mire az eső:

– Majd akkor legyen olyan bölcs, mikor jön a vihar, s a jég mind elveri azt a híres gabonáját!

Megijedt a szél, száguld megint az emberhez:

– A búzádat elveri a jég. Tudod mit? Fogjad, aztán add el most az uraságnak, még ha olcsón, féláron is!

Ment az ember az urasághoz, s mondja:

– Tekintetes uram, vedd meg tőlem a gabonát, nincs hová tegyem, se hombárom, se csűröm...

S mivelhogy nagyon szép volt a búzája, az uraság boldogan megvette. Alighogy megvolt a vásár, mindjárt másnap vihar támadt, s úgy elverte a búzát, hogy semmi sem maradt belőle. Rohant a szél az esőhöz mondani:

– Látod, milyen agyafúrt az az ember! Eladta az uraságnak a búzáját, amiből most, a vihar után semmi nem lesz!

Mire az eső:

– Agyafúrt! Eladta a gabonát, most, amikor meleg esők jönnek, s másodjára olyan szépen kihajt, hogy szebb lesz, mint először.

Rohant megint a szél az emberhez:

– Hallod-e! Rendbe jön még az a búza, úgyhogy vásárolj gyorsan vissza, megkapod féláron!

Mit kezdjen az uraság az ilyen gabonával? Örömmel rászóta az emberre. Amint nyélbe ütötték az alcut, mindjárt fölmelegedett az idő, meleg eső hullott, aztán szép napsütéses napok következtek, s magához tért a búza. A végén kétszer olyan sűrű lett, mint előszörre. Learatta az ember, s annyi lett, hogy telerakta a szérút vele! Megint szaladt a szél az esőhöz hencegni!

– Ha tudnád, milyen okos az az ember! Tele a szérúje búzával!

Mire az eső:

– Többet mint egy vékát akkor sem fog tudni kihozni a pajtából cséplés után!

Rohant megint a szél az emberhez:

– Hallod-e, ember! Ne sok búzát száríts egyszerre a pajtában, mert akármennyit csépelnél is ki, úgylis csak egy vékával kapsz!

Megszárított az ember öt kévét, kicsépelte látja: egy véka búzát nyert. Kiszárított három kévét megint csak egy véka. Akkor aztán kezdte kévénként a pajtába hordani és szárítani. Kicsépelte egy kévét – egy véka búza, másikat – újabb véka. Mikor így mind kicsépelte, ott volt a temérdek gabona, azt se tudta, mibe töltsel!

Megint ment a szél az esőhöz:

– Hallod-e, nagyon okos az az ember! Annyi búzája lett, hogy azt se tudja, hová tegye!

Erre már nem mondott semmit az eső, csak magában gondolta: „Akkor sem lesz haszna a búzájából! Ne legyen eső a nevem, ha eszik annak a búzának a kalácsából.” A szél meg újra száguldott az emberhez:

– Hallod-e, ember! Az eső valami rosszban töri a fejét. Indulj sürgősen a malomba, öröltesd meg a búzád, süss belőle két kalácsot, egy óriásit, meg egy kisebbet! Vidd el őket a hídra, amelyik alatt az esővel verekedtünk, s e szavak kíséretében tedd a földre: „Az óriási kalács az esőé, a kisebb a szélé.”

Úgy is tett az ember. Az eső meg a szél, ahogy majszolták a kalácsot, kibékültek, s nem okoztak több kárt az embernek.

Girhes

Élt egyszer egy házaspár, akinek volt kilenc fia: nyolc eszes, okos, a kilencedik, Jonas fejéből azonban hiányzott valami. A családnak nagy legelői voltak. Egyszer azt vették észre, hogy valaki lopkodja a szénájukat. Kiküldte az apa az okos fiait őrt állni, őrizte sorban mindegyik a legelőt, de a tolvajt egyiknek sem sikerült elkapnia. Akkor aztán így szólt Jonas:

– Engedd meg, apám, hogy én is próbát tegyek!

– Ha emezek nem fogták el, hogy fognád el te!

De azért kiment Jonas örködni. Vitt magával egy kis száraz sajtot,

hogy legyen mit rágcsálnia, vásárolt egy tüt, s fogta a hegedűjét is. Rágicsálta egész éjjel a sajtot, cincogott a hegedűn, s amikor rájött az álmoság, beledöfött a tüvel az orrába, s mindjárt éber lett megint.

Hajnaltájt látja, hogy érkezik nyolc csödörccsikó, kilencediknek meg egy kanca. Jonas először a kancát kapta el, bevitte a pajtába, s a kancát követték a csödörök. Mindegyik csödör gyönyörű volt, aranszörű, a kanca viszont igen-igen sovány, úgymint Jonas el is nevezte Girhesnek. Hazament, lefeküdt, és édesdeden elaludt. Reggel kérde az apja:

- Na, voltál a szénát őrizni?
- Voltam, apám!
- És? Elkaptad a tolvajt?
- El én.
- És hol van?
- A pajtába van bezárva.

Tódult az egész család a pajtába, s látják a rendkívüli szépségű paripákat. Mindegyik fivér kiválasztott magának egy-egy csödört, az együgyűnek meg maradt Girhes.

Most, hogy ilyen gyönyörű lovaik lettek, a fivérek elhatározták, hogy világot látnak. A buta öccsük rimánkodott, hadd mehessen ő is velük. Az apjuk nem engedte:

- Ezzel a Girhessel félútig se jutsz.

De Jonas a végén kikönyörögte magának. Fölült Girhesre, és így szólt hozzá:

- Vigyél oda, ahová a fivéreim mentek!

Mire Girhes fél óra alatt utolérte a nyolc testvért, pedig azok már két napot lovagoltak. Figyelmeztették a fivérek Jonast:

– Ne áruld el, hogy a testvérünk vagy, ne hozz minket szégyenbe, mondd azt, hogy a szolgánk vagy!

Mentek tovább, s elértek egy királyságba, ahol is a királynőnek volt kilenc lánya. Jonast otthagyták a lovak őrzésére, a többiek meg bementek a palotába. A királyné azonban azt parancsolta, hogy hívják be Jonast is. Leültette mindegyiküket az asztalhoz, melléjük egy-egy lányát, s adott enni-innivalót is, majd azt parancsolta, hogy feküdjenek le: mind a kilencük ágyába adott egy-egy lányt is. A fivérek elaludtak, Jonas azonban, valami rosszat sejtve, nem. Az éjszaka közepén belépett a királyné a hálóterembe, s körülkémlelt.

Jonas úgy tett, mintha ő is aludna. A királyné kiment, aztán hozott magával kilenc vörös sipkát, s a kilenc fivér fejére tett egyet-egyet belőlük. Mikor kilépett az ajtón, Jonas átrakta a sipkákat a lányok fejére. Kitérte akkor a királynő az ajtót és elkiáltotta magát:

– Kardom, kardom, magától vágó kardom, kaszáld le a vörös fejeket!

És a kard levágta az összes lány fejét.

Kiment akkor Jonas Girheshez, és mindent elmesélt neki. A kanca meg azt mondta:

– Nem indulhatunk tovább, míg el nem hozod a királyné hálószobájából a fésűjét, a törülközőjét és a papucsát. De jó lesz igyekezni, mert a királyné csak egy órácskára dőlt le aludni. Ha majd megkaparintod a holmikat és továbblovagoltok, a királyné az üldözésekre indul. Mikor már majdnem elér, dobd a hátad mögé a fésűt – kősvataggá változik. Mire azon a királyné áthatol, ti már messze jártok. Ahogy másodszor is a közeletekbe ér, dobd magad mögé a papucsot – rengeteg erdő nő a helyén. Amíg utat vág magának a fák között, messze jártok. Ha aztán harmadszor is utolér, próbáld a nyakába vetni a törülközőt! Ha nem találod el – mindnyájan halál fiai vagytok.

Jonas elhozta a mondott dolgokat, felébresztette a fivéreit, s lóra kapva elindultak. Az út harmadát sem tették meg, mikor hallják – süvít valami a nyomukban. Háta mögé vetette Jonas a fésűt – nyomban kősvatag támadt. A királyné lapátot ragadott, utat csinált magának, s üldözte őket tovább. Mikor már nem volt messze tőlük, Jonas elhajította a papucsot – hatalmas erdő nőtt ki a földből. A királyné utat vágott magának és újra csak folytatta az üldözést. Jonas akkor elhajította a törülközőt, egyenesen a királyné nyakába. Nagy tó keletkezett, amibe a királyné azonmód belefulladt. A fivérek meg lovagoltak nyugodtan tovább.

Girhes akkor így szólt Jonashoz:

– Eddig én hallgattam rád és a javadra tettem, most viszont te teljesítsd az én kívánságom.

Jonas megígérte. A kanca ekkor megkérte:

– Vágd le a fejem!

Jonas nagyon megrémült, nem akart engedelmeskedni. Girhes azonban addig könyörgött, míglen ráállt. Mikor levágta a fejét,

gyönyörű fiatalasszony jött ki a Girhesből. Elmesélte Jonasnak, hogy annak idején a királyné változtatta őt Girhessé, nyolc fiát pedig csődörcsikóvá. Megköszönte Jonasnak, amiért megmentette, aztán ment a dolgára. Jonas visszatért a fivéreihez. Arra akarta őket kérni, hogy vegyék föl a lovukra – ám hült helye volt a lovaknak. A fivéreknek; mindahányan voltak, gyalog kellett hazamenniük.

Árva Elenyte és Bárány Joniukas

Élt egyszer egy testvérpár, Joniukas és a nővére, Elenyte. A szüleik elhaltak, így hát elindultak hazulról szerencsét próbálni.

Nyár volt, forrón sütött a nap. Joniukas kitikkadt, inni akart, de nem volt a közelben patak. Ahogy mennek az úton, megpillantanak a homokban egy lólábnyomot, ami vízzel van teli.

Így szólt a fiú a nővéréhez:

– Elenyte, olyan szomjas vagyok! Iszom egy kis vizet ebből a patanyomból.

A nővére azonban azt felelte:

– Ne igyál, öcsém, lóvá változol!

Mentek tovább. Joniukas egy vízzel teli bikalábnyomot vett észre. Inni akart, de Elenyte megint csak ráparancsolt:

– Ne igyál abból a vízből, bikává változol!

Mentek tovább. Joniukas szomjas, már járni is alig tud. Megpillantott a homokban egy báránylábnyomot, s meg se kérdezte a nővérét, ivott a vízből. A nővére meg csak azt látja, hogy eltűnt az öccse. Nézelődik mindenfelé, hát egyszer csak ott a helyén egy bárány. Sokáig zokogott a lány, átölelte a bárány nyakát, ám a sírás itt már nem segített: báránnyá változott az öccse.

Ment tovább Elenyte, vezette a bárányt. Estefelé elértek a király palotájához. A mérges kutyák miatt féltek bemenni; fölmászott hát Elenyte egy szénaboglya tetejére, magához emelte a bárányt és elaludt. Reggel látja a király, hogy valami hever a boglya tetején. Kiküldte a szolgálait, hogy néznék meg, mi az. Visszatérve a szolgálak

mondják a királynak, hogy egy helyes kislány fekszik ott, az ölében egy bárány. A király meghagyta, hozzák őket elébe. A szolgák úgy is cselekedtek. Az uralkodó pedig, mikor megtudta, hogy Elenyte árva, elhatározta, hogy felneveli. Ott is maradt a lány a kastélyban.

Kis idő múltán a király le akarta vágni a bárányt. A lány azonban kérte, hogy ne bántsa, mert a bárány az ő édes öccse. Először nem nagyon akarta hinni a király, de aztán hagyta magát rábeszélni, s a bárány életben maradt.

Eltelt néhány év. Elenyte fölcseperedett, sudár, gyönyörű hajadon lett belőle. A királynak is nagyon tetszett, s feleségül vette. Élt azonban az udvarban egy gonosz boszorkány, aki azt szerette volna, hogy ő legyen a királyné. Most aztán nagyon megirigyelte Elenytét, s elhatározta, ha törik, ha szakad, a vesztét okozza.

Egy ízben Elenyte fürödni indult. A gonosz boszorka belökte a vízbe, felöltötte a ruháit, s bevonult a kastélyba, hogy elfoglalja a helyét. Elenyte azonban, ahogy a vízbe esett, nem fulladt meg, hanem aranyzárnyú ponttyá változott. A boszorkány meg a kastélyban betegnek tette magát. Befeküdt az ágyba és kezdett panaszkodni a királynak:

– Mennyire terhemre van az a bárány! Könyörgök, parancsold meg, hogy vágják le!

Megrémült a király:

– Félrebeszélisz? Te akarod levágni a bárányt? Hisz mindig azt erősítgetted, hogy az öcséd az, Joniukas! . . . Mindig is dédelgetted, babusgattad!

Mire a boszorkány:

– Azért, mert ostoba voltam . . . Szántszándékkal mondtam . . . Hogy lehetne egy bárány az öcsém! Nagyon beteg vagyok, ha nem kapok annak a báránynak a húsából, meghalok.

A király erre azt felelte, hogy kaphat bárányhúst, amennyit akar. Ám a boszorka csak kötötte az ebet a karóhoz: neki az a bárány kell. A király azonban nagyon sajnálta a bárányt, és nem vágatta le. De szeget ütött a fejébe, hogy a felesége, aki addig annyira szerette, most épp ennek a báránynak a húsából akar enni.

Joniukas pedig megértette, hogy a boszorka a vesztére tör; kiment a tópartra, ahol elmerült a nővére, s panaszos dalba fogott:

Elenyte, jó nővérem, Elenyte!
Le akar vágni az urad, engem már le akar vágni!
Már a késeket köszörülik,
A cselédek a sok teknőt mossák,
Gyenge húsomra áhítozik a boszorka!

Mire Elenyte így felelt a tóból:

Bárányöcsém, kis báránykám, kis bárányom!
Mondd meg királyi uramnak, mondd meg a királynak:
Hívja össze háza népét,
Szőjenek nagy selyemhálót,
Fogják ki az aranypontyot!

A szolgák meg, hogy hallották a bárányt dalolni és a halat a vízből neki válaszolni, elmondták a királynak. Az pedig másnap reggel kiment a tópartra, elbújt a bokrok közé, hogy a bárány ne vegye észre. A bárány újra kiállt a tópartra, s újra panaszkodott:

Elenyte, jó nővérem, Elenyte!
Le akar vágni az urad, engem már le akar vágni!
Már a késeket köszörülik,
A cselédek a sok teknőt mossák,
Gyenge húsomra áhítozik a boszorka!

S megint csak válaszolt neki a nővére a vízből.

Hallott mindent a király: hazatérve összehívta a háza népét, megparancsolta, hogy készítsenek selyemhálót. Mikor kész volt a háló, meghagyta, hogy fogják ki vele az aranszárnyú pontyot. A ponty, mihelyt kihúzták a vízből, a báránnyal egyetemben nyomban emberré változott. A király ráismert az igazi feleségére, s megértette, hogy a boszorka akarta a vízbe fojtani, hogy a helyébe léphessen. A gonosz banyát kivégeztette, ő pedig boldogan élt tovább Elenával és Jonasszal egyetemben.

A hazug

Egy uraság megtöltött egy zsákot pénzzel, az asztalra dobta és kijelentette, hogy annak adja, aki a legjobban tud hazudni. Sokan áhítoztak a pénzre, úgyhogy sorba állt a sok hazug a kastély előtt, de akármennyit karattyoltak, akármennyit koptatták a szájukat, egynek se mondta az uraság, hogy „hazudsz”.

Jelentkezett egy szegény ember is, hogy kipróbálja a szerencséjét.

– Megyek egyszer is az úton – kezdi –, mikor találkozom egy emberrel, amint egy kancát vezet kötőféken. Eluntam már a gyaloglást, kezdtem hát alkudni a lóra. A gazdája öt garast kért, annyi azonban nem volt nálam, megvettem hát egy hatosért. Viszem a lovat, odaérünk egy kölestáblához. A kanca belehengergőzött a vetésbe, s ráragadt a föld, a sok kölesmaggal egyetemben. Három nap múltán kihajtott a köles, újabb három nap elteltével kivirágzott, majd megint három nap múlva be is ért. Nagyon rákaptak a foglyok, azt sem tudtam, hogyan szabaduljak meg tőlük. Fontam két hánckosarat, madzaggal összekötöttem őket, s felakasztottam a ló hátára. A ló farkához meg cséphadarót kötöttem, s meghagytam, ha jönnek a fogolymadarak a kölesre, üsse agyon őket. Úgy is tett. Ahogy a foglyok csipegetni kezdték a kölest, a kanca megforgatta a cséphadarót, s a madarak egyenesen belepotyogtak a kosarakba. Annyi foglyot learatott a kanca, hogy hamarosan mindkét kosár tele lett, s olyan súlyos, hogy a madzag kettészelte a kancát. Az egyik fele szaladt előre, a másik hátra. Megint ottmaradtam gyalog. A nagy járás-kelésben, gondoltam, iszom a patakából – igencsak megszomjaztam. De nem volt semmi edényem, amivel vizet merhetnék. Na, gondoltam, most mitévő legyek? Leakasztottam a fejemről az eszem tokját, s abba mertem vizet. Jókora utat megtettem már, mikor a mező közepén egy tölgyet pillantottam meg, a tetején emberek, épp borsót csépeltek. A borsó héja mind leesett a földre, a szemek viszont fönnakadtak a tölgy ágain. Kérdem: „Emberek, micsoda dolog ez, hogy a héja lepotyog, a szem meg fönnmarad?” Mire azt felelik: „Azért nem értesz te semmit, mert üres a fejed, mint egy fazék.” A kobakomhoz kapok – hát tényleg nincs rajta az eszem teteje. Visszamentem a patakhoz, megtaláltam, fölraktam, megyek tovább.

Látom ám: olyan magas bab nő ott, hogyha az ember fölkapja a fejét, akkor se látja a végét. Meg akartam szemlélni a tetejét is, fölmásztam hát rá. Másztam, másztam, míg csak a mennyországba nem jutottam.

– Na és mi újság a mennyországban? – kérdi az uraság.

– Semmi különös, ha csak az nem, hogy ott a másik végétől tilolják a lent, mint itt a földön.

– És enned mit adtak?

– Mikor a lent megtiloltam, töpörtyús kásával kínáltak. De én vissza akartam jönni a földre. Odaléptem ahhoz a helyhez, ahol fölkapaszkodtam volt, de a bab már nem volt ott. Apró szálakra szaggattam a szűrömet, a szálakat egymáshoz kötöttem, a végét a mennyország kilincséhez erősítettem, s kezdtem leereszkedni. Ereszkedek, ereszkedek, mikor elfogy a kötél. Na, akkor levágtam a tetejéből, s avval megtoldottam. De az sem volt elég. Leugrottam, s térdig süppedtem a földbe. Sehogy sem tudtam kihúzni a lábam. Hazaszaladtam hát, fogtam az ásót, kiástam a lábamat, s haladtam tovább.

– Hát a bab hol maradt? – szól közbe az uraság.

– A bab tetejét megleltem, de a szárából vagy ötven araszt sehogy se találtam.

– Ugyan ki vihette el? – kérdi újra az uraság.

– Tekegyelmed öregapja fogott be tizenkét lovat és csaklizta el a bab szárát.

– Na és mire kellett volna az neki?

– Marhákat legeltetett, aztán ostort akart a bab szárából fonni.

– Hazudsz! – rivallt rá az uraság. – Az én öregapám soha nem legeltetett marhákat!

– Köszönöm a jó szót – mondta az ember. – Most már enyém a pénz.

A vállára vetette a zsákot, s úgy eltűnt, hogy soha többé nem látta az uraság.

Az asszony meg az ördög

Élt egyszer egy ember. Megnősült, ami még rendben is lenne. De kifogott egy olyan igen helytelen asszonyt, aki mellett egyszerűen nem lehetett megmaradni. Mindenféle munkákat agyalt ki a férjének, de olyanokat, hogy még véletlenül se lehessen őket elvégezni, s utána aztán pörölhessen. A nyomorult ember elátkozta még a napot is, amelyen a világra jött. Márpedig az a mondás járja, hogyha valaki e földön átkozódik, akkor halála után a pokolra jut.

Így történt a mi emberünkkel is: mikor elhunyt, lelkét az ördögök a pokolba vitték. Köztudott, hogyha valaki az ördögök karmai közé kerül, akkor az nem azért van, hogy szerelmeskedjenek vele – elkezdték hát őt is kínozni. Ám minél jobban kínozták, annál jobban nevetett. Mikor az ördögök látták, hogy mindent kibír, kérdezték:

– Mondjad, mit nevezsz? Aki eddig ide került, az mind keserves könnyeket hullajtott.

– Én a földön – feleli – a feleségemtől sokkal többet szenvedtem, hozzászoktam; az itteni nekem csak tréfadolog.

Mire az egyik ördög elrikkantja magát:

– Na, ezt már magam is megtapasztalom.

Deli ifjúnak öltözve be is állított az asszonyhoz, s kérdi mindjárt:

– Úgy hallottam, megözvegyültél. Nem jönnél hozzám feleségül?

Az asszony, hogy ilyen daliás kérője akadt, két kézzel kapott az ajánlaton, úgyhogy mindjárt egybe is keltek. Az esküvő után pár napig még csak hagyján, de aztán kezdődött a haddelhadd: gyötörte az asszony az újdonsült férjet, de válogatott módon ám. Az ördög, lett légyen bármily serény, sehogyan se tudott a kedvében járni.

Amikor aztán az asszony már végképp megkeserítette az életét, az ördög elmenekült a házból. Igen ám, de az asszony észrevette, s a nyomába eredt. Látja az ördög, hogy üldözik. A réten egy ember épp a szénát takarította be. Odalihegi neki az ördög:

– Ember, bújtass el a széna alá, gazdagon megjutalmazlak.

Az ember be is dugta az ördögöt a szénaboglya alá. Odaér az asszony és kérdi:

– Nem láttál erre szaladni egy férfit?

– Nem, nem láttam – feleli az ember.

Nézelődött mindenfelé az asszony, nem lát sehol senkit, a végén így szól:

– Az ördög fogja a nyavalyást hajszozni.

Az ördögöt meg, a nevét hallván említeni, még a verejték is kiverte, úgy félt. Az asszony, miután zsémbelt egy sort, kikáromkodta magát, fogta magát és hazament. Az ördög kikászálódott a szénaboglya alól, elrohant az erdőbe, az egyik fatönk alól előhúzott egy fazék arany tízrubelest és az embernek ajándékozta, majd visszaiszkolt a pokolba.

Ahogy leér, mondja a férjnek:

– Elképzelni sem tudom, hogy bírtad ki avval az asszonnyal annyi sok évig. Én egyetlen esztendőt is képtelen voltam mellette lehúzni. Cserébe – mondja – menj ahová akarsz a pokolból, mert te már a földön megbűnhődtél minden vétkedért.

És elbocsátotta az embert a pokolból. Aki, hogy azután hová ment, azt már én sem tudom.

A Nap, a Hold és a Szél apósa

Élt hajdanán egy ember a feleségével. Volt három lányuk. Kiment egy ízben az ember a földre szántani. Beborult az ég, hűvös lett, mire az ember így szólt:

– Bárcsak előjönne a Nap, és egy kicsit felmelegítene, cserébe nekiadnám a legidősebb lányom.

Mire a Nap nyomban megjelent, meleggel árasztotta el az ember tagjait. A legidősebb lánya épp akkor hozta ki a földre az ebédet. Mondja neki az apja:

– Odaigértelek a Napnak.

– Jól van, apám, ha odaigértél, hozzámegyek.

A Nap mindjárt magával is ragadta. Mikor az ember a szántást bevégezte, s hazatért, kérdi tőle a felesége:

– Hát a lányod hol hagyta?

– Hozzáadtam a Naphoz.

Kicsivel később fáért ment az ember az erdőbe. Egész nap vágta a fát, hogy tele legyen a szekér tűzrevalóval. Besötétedett, az ember már a fejszét sem látta a saját kezében. Felsőhajtott:

– Ha idevilágítana a Hold, nekiadnám a kisebbik lányomat.

A Hold nyomban előbukkant a felhők mögül, s nappali fényességet varázsolt oda. Épp arra járt az ember középső lánya – gombászni volt az erdőben, s egy kicsit eltévedt-elkalandozott.

– Na, kislányom – mondja az ember –, odaígértelek a Holdnak.

– Jól van, apám, ha odaígértél, én hozzá is megyek.

A Hold is mindjárt elragadta. Mikor az ember hazaért, kérdi a felesége:

– Hát a lányod hová tűnt, mért nincs veled?

– Férjhez adtam a Holdhoz.

Elérkezett a szénakaszálás ideje, kiment az ember a rétre egy kis szénáért. Olyan forróság volt, hogy alig tudta a kaszát a kezében tartani. Fölfóhászzkodott az égre:

– Ha legalább a Szél hozna egy kis húst – nekiadnám a legkisebbik lányom.

Rögtön fújni kezdett a Szél, s magához tért az ember. A legkisebb lánya meg épp hozta neki az ebédet. Mondja neki az apja:

– Én meg téged, kislányom, odaígértelek a Szélnek.

– Hozzá is megyek.

A Szél mindjárt magával is ragadta a lányt. Mikor az ember hazaért, kérdi a felesége:

– Hát a lányod?

– Férjhez adtam a Szélhez.

Na, jól van – kiházasította mind a három lányát. De alig telt el néhány hét, elfogta a vágyakozás a legnagyobb lánya után. Elindult hát vendégségbe vejéhez, a Naphoz. Mire odaért, beesteledett. Mondja a Nap a feleségének:

– Habarj egy kis lisztet, süss apádnak egy kis lángost.

Mire a lány:

– Most este gyújtsam be a kemencét?

– Nem kell ide kemence, majd én megsütöm, csak tedd a fejemre a tésztát – feleli a Nap.

Az asszony úgy is tett, s a Nap kisütötte a lángost.

Az apa meg vendégeskedett egy sort, aztán hazament. Mire hazaért, öreg este volt. Mondja az asszonynak:

– Habarj egy kis lisztet, lángost sütünk.

– Mit ki nem találsz, éjnek évadján – hisz nincs se tűz, se semmi.

– Nincs szükség tűzre, anélkül is meg tudom sütni – rakd a fejem búbjára a tésztát.

Rácsorgatta az asszony a feje búbjára a tésztát, de úgy, hogy az embernek mindene csupa ragacs lett – a haja, a füle, a szeme, az orra –, úgy bemaszatozta magát, hogy három napig ki se jött a fürdőházból.

Néhány nap elteltével aztán kedve kerekedett a középső lányát látni. Indult is, hogy meglátogassa a Holdnál. Sötét estére ért oda. Veje, a Hold mondja a feleségének:

– Ugorj le a pincébe, hozz föl apádnak egy kis mézbort!

Mire az asszony:

– Hogy menjek a pincébe ebben a sötétben?

– Nem baj az, majd én világítok.

A Hold fölrakta a kisujját a kerítésre, mire mindjárt nappali világosság támadt – mindent lehetett látni még a pincében is.

Kivendégeskedve magát az ember hazaért, s így szól a feleségéhez:

– Menj le a pincébe, hozzál föl mézbort!

– Meg vagy te kergülve, hogy mennék ilyen sötétben?

– Majd én világítok.

Az asszony lement a pincébe, a férje meg a kisujját a kerítésre helyezve akar világítani neki. Persze nem látott az asszony semmit, leesett a létráról, beverte az orrát – tiszta vér lett mindene, ahogy az urát szidva föltápászkodott.

Eltelt megint néhány nap, s az apa most a legkisebb lányát akarta látni. Elindult hát a Szélhez. Még világos volt, mikor odaért. A lánya igen kedvesen fogadta, megvendégelte mindennel. Aztán azt mondja a Szél:

– Fogd a bundádat, sétálunk egy kicsit a vizen.

– De hisz elsüllyedünk – rémüldözött a lány.

– Mit félsz – válaszolja a Szél –, csak a bekecsed ne hagyd itthon, a házban úgymint nagy a forróság, úszikálunk egy kicsit.

A feleség a folyóba dobta a bundáját, ráugrottak, a Szél meg fújni kezdte a bundát, s röpültek, akár egy csónakon.

Hazamegy az apa, s mondja:

– Fogjad a bekecsed, a kunyhó úgyis meleg, lemegyünk a folyóra egy kicsit sétafikálni.

– Miket beszélsz, hát már egészen megbolondultál? Hisz elsülyyedünk!

– Hogy sülyyednénk el! Láttam, hogy a vejem is hogy csónakázott a bekecsen.

A feleség erre hozta a bundát, a folyóba dobta, s mindketten ráugrottak. A bunda elsülyyed, s a házaspárt is egykettőre elragadta az ár.

A két hazug

Volt egyszer két hazug, összeillő pár. Miután az első kivendégeskedte magát valahol, és hazudott egy sort, három nap múlva megjelent a másik, s nemcsak hogy megerősítette az első szavait, de a maga részéről is hozzátódított.

Jártában-keltében azt mondja az első egy faluban:

– Milyen aprók tifeletek a madarak! A mi vidékünkön akkorák, hogy a nap hat órán át elsötétül, ha kedve szottyán az egyiknek elrepülni előtte.

S közben vizsgálgatta annak a falunak a madarait. Aki hallotta a hazudozását, mind csak vakarta a fejét és álmélkodott. Aztán, mikor már összehazudott eleget, továbbállt. Három nappal később betopant a másik. Igazolta az első szavait, még meg is toldotta:

– Az igazat megvallva én a saját szememmel nem láttam, amikor az a madár a nap előtt elrepült, láttam viszont egy elhullajtott tollát, ami száz hold földet beborított, s a szára olyan vastag volt, hogy a belsejében egy család kényelmesen ellakhatott.

Távoli vidékre vetődve az első csodálkozott nagyon, mikor a kerti termést szedték fel (őszidő járta), hogy az ittenieknek milyen kis káposztáik teremnek. Mikor az ő vidékéről kérdezték, így felelt:

– A mi falunkban akkora káposzták nőnek, hogy egy fejből száz söröshordót televágnak az asszonyok.

Megérkezett a második hazug is ugyanide. Kezdi mindjárt faggatni:

– Milyen volt az idei termés? Igaz-e, hogy tifeledek akkora fej káposzták nőnek?

Mire a hazug:

– Az igazat megvallva azt én a saját szememmel nem láttam, ahogy az asszonyok a hordókat töltötték. Én csak azt láttam, amikor egy bokor káposztát hoztak haza. Bizony, atyámfiai, tizenkét ló alig tudta a szekeret megmozdítani. Annyi lovat én még a szenátor kocsijának elejibe fogva sem láttam! A szekér pedig olyan magas volt, hogy csak létráról lehetett a tetejére mászni.

Az első közben továbbment. Az egyik helyen lagziba invitáltak, ahol is, több más étel mellett, volt az asztalon egy hatalmas túróslapény is. Kérdi a gazdaasszony az idegent:

– Na, kedves vendég, láttál-e már ekkora lapényt?

Mire a hazug így felelt:

– Ez is valami? Amit egy keresztelőre az én szüleim sütöttek, az igen! Mikor a tésztaját gyúrták, tizenkét lovat kellett segítségül hívni, mert emberi erővel, kézzel-lábbal nem győzték volna.

E szavak után csak vállat vontak a háziasszonyok, s annyit mondtak:

– Ó, Jézuskám! Na, mondjad csak szépen!

Mihelyt az első odébbállt, mindjárt ott volt helyette a második. Kérdik tőle a hatalmas túróslapényt, mire ő:

– Az igazat megvallva én nem láttam a saját szememmel, amikor készítették, de azt láttam, mikor fölvtágták. A vastagabb végében egy kancát, a vékonyabb végében egy csődört találtak, nyilván beleragadtak a lapénybe.

A következő faluban az első az apja házáról mesélt:

– Amikor az én apám már a házépítés vége felé járt, a munkások, amikor elugrottak bekapni egy falatot, egyenesen a felhőkre tették le a szekercéjüket meg a többi szerszámukat, olyan magasak voltak a falak!

Három nap múlva követte az elsőt a második. Nyomban kérdezgetni kezdték:

– Mondjad ember, láttál te már akkora házat, amelyenről a minap itt egy vándor mesélt?

Mire az:

– Az igazat megvallva azt a saját szememmel nem láttam, mikor a ház épült, de azt észrevettem, hogy esténként, amikor a ház tetején elültek a tyúkok, a csillagokból csipegettek, a holdat is csak azért nem kóstolták meg, mert az óvatosan, oldalt fordulva jött fel az égre.

Hogy aztán sokáig hazudozták-e még lefele a csillagot az égről, azt nem tudom. Ha megtudom, nektek is hírül adom.

Az együgyű és a kapzsi fivér

Két fivérnek meg kellett osztozni az apai örökségen. Az idősebb, aki rettenetesen kapzsi volt, lefoglalta magának az egész nagy gazdaságot, együgyű öccsének csak egy rozoga kunyhót hagyott.

Egy alkalommal madzagot kötött az együgyű a derekára, s elindult, hogy nézelődjön egy kicsit a piactéren. Útközben sikerült elkapnia egy nyulat. A derekán lévő madzagra fűzte, s ment tovább. Jön vele szemben a bátyja, s kérdi:

– Te meg mit viszel?

– Káposztaszedőt – feleli az együgyű. – Eladom, ha akarod. Beereszted a kertbe, s mind fölszedi a káposztát, a gazdasszonynak nincs gondja vele.

A bátyja megvette a nyulat, s beengedte a káposztaágyások közé. A nyúl összerágta az összes káposztát, aztán elinált.

Méregbe gurult az idősebb fivér, el akarta tángálni az öccsét, amiért az becsapta.

– Hát, enni adtál neki? – kérdezte az együgyű.

– Nem, nem adtam – válaszolta a bátyja.

– Akkor azért lakmározott be a káposztából – magyarázta az együgyű. – Meg kellett volna kínálnod valamivel.

– Bizony, én vagyok a hibás – ismerte el a kapzsi, s nem bántotta az együgyűt.

Egy másik alkalommal az együgyű rókát fogott. Látja ezt a bátyja, s kérdi:

- Mit hurcolsz ott magaddal, te?
- Libapásztort – feleli az együgyű. – Eladom, ha akarsz. Nem kell libapásztort fogadnod.

A kapzsi fivér megvette a rókát, s kiküldte libát legeltetni a rétre. A róka az összes ludat megfojtotta, kettőt közülük megevett, aztán elszedett. A báty meg rohant az együgyűhöz, hogy elveri, amiért az rászedte.

- Hát, enni adtál-e a libapásztornak? – kérdezte az együgyű.
- Nem, nem adtam – felelte a bátyja.
- Na, akkor azért pusztította el a ludakat – magyarázta az együgyű. – Meg kellett volna kínálni valamivel.
- Bizony, én vagyok a hibás – ismerte el a bátyja, s megint nem bántotta az öccsét.

Az meg kis idő múltán farkast fogott. Kérdi a bátyja:

- Hát, te mit cipelsz?
- Birkanyírot – feleli az együgyű. – Eladom, ha akarsz. Szépen megnyírja a birkáidat.

A kapzsi megvásárolta a farkast, s beengedte az akolba. A farkas széttépte az összes birkát, majd elmenekült. Az idősebb fivér ment, hogy összeverje az öccsét, amiért az becsapta.

- Hát, enni adtál-e a birkanyíronak? – kérdezte az együgyű.
- Nem, nem adtam.
- Azért szaggatta szét a birkákat – magyarázta az együgyű. – Meg kellett volna kínálni valamivel.
- Bizony, én vagyok a hibás – ismerte el a bátyja.

Nem sokkal később medvét fogott az erdőben az együgyű.

- Hát te, mit hurcolászol?
- Méhészt – válaszolt az öccse. – Eladom, ha akarsz. Pompásan rendbehozza a méhesedet.

A kapzsi megvásárolta a medvét, s beengedte a méhesbe. A medve fölfalta az egész mézet, lépestül-méhestül-mindenestül.

A kapzsi fivér meg csak kapkodott a fejéhez kétségbeesésében, s fogadkozott, hogy soha többé nem kezd az öccsével.

Az állatok pedig köszönetet mondtak az együgyűnek, s élete végéig ellátták mindennel, ami csak az erdőben terem.

A csodakacsa

Élt egyszer egy igen szegény ember. Húsvét közeledtével főtt a feje: mit tesz az ünnepi asztalra? Így szólt hozzá a felesége:

– Eredj vadászni, hátha lősz valami vadat!

Fogta az ember a puskáját, és indult. Sokáig caplatott mindenfelé, de sehol semmi. A végén kijutott a tengerpartra, s egyszer csak látja: egy kacsa úszik a vizen. Egy szikla mögé bújva várta, hogy a madár közelebb érjen. Mikor már nem volt messze tőle, a vállához kapta a puskát, s éppen el akarta sütni, ám a kacsa egyenesen feléje tartott. Észbekapott: minek lőjem le, mikor élve is elfoghatom? El is fogta, hazavitte, s odarakta a kemence aljába.

Másnap kiadta az ukázt az asszonynak: készítsen belőle húsvétra egy jó kis kacsasültet. Az asszony azonban látja: a madár aranytojást tojt az éjjel. Elvitte az ember a tojást a piacra, eladta háromszáz rubelért, az árán bevásárolt mindenféle ételt-italt, s gond nélkül töltötték a húsvéti ünnepeket.

A kacsa pedig mindennap tojt egy aranytojást, amiért mindennap kaptak háromszáz rubelt. Gazdagok lettek, boltot nyitottak, mindenféle holmival kereskedtek. A férfi gyakran utazgatott külföldre is áruért; a kacsa pedig, akit egy ketrecben tartottak, mindennap megtojta a maga egy szem tojását.

Eltelt sok év, a házaspár meggazdagodott, a boltban már segédet is tarthattak. Egy alkalommal a gazda ismét külföldre utazott áruért, s a gazdaasszony meg a segéd otthon maradt. A gazda sokáig időzött idegen földön, olyannyira, hogy az is megfordult az otthonmaradottak fejében, tán már nem is él. Kérdi egyszer a segéd az asszonyt:

– Árulja már el, hogyan gazdagodtak meg ilyen nagyhirtelen! Hisz azelőtt nem volt semmijük!

A gazdasszony elmesélte neki a kacsát. A segéd alaposan megnézegette a madarat, s észrevette, hogy a szárnyaira írva nagyon valami, mégpedig a következő: „Aki e kacsa fejét megeszi, abból király lesz, aki pedig a máját, az mindennap kiköhög egy aranytojást.”

A segéd nagyon szeretett volna király lenni, ezért hát kezdte a gazdasszonyt gyözködni:

– A mi urunk nemigen tér már haza, nyilván elpusztult valahol útközben, ha élne, már rég itthon lenne. Így, hogy nem él, összeházasondhatnánk! Levágjuk a kacsát, én megeszem a fejét és király leszek, te a máját, s fölkhögsz mindennap egy aranytojást – ahogy a kacsza szárnyára írva vagyon.

A gazdasszony a végén beleegyezett. Levágták a kacsát, s odaadták a szakácsnak, hogy süsse meg, ők meg elhajtottak a templomba. Volt a kereskedőnek két nem is olyan aprócska gyermeke. Megjöttek most valahonnan, s enni kértek a szakácstól. Mire a szakács azt mondta:

– Amíg nincsenek itthon a felnöttek, nektek egyedül nem adhatom be az ebédet.

A gyerekek azonban, nem törödték a szakács tilalmával, maguk néztek valami enivaló után, s meg is találták a kemencében a sült kacsát. Az egyik rögtön bekapta a fejét, a másik pedig a máját, aztán mentek újra ki, rohangászni.

Megjön a segéd meg az asszony a templomból, kéri az ebédet. Föltáalja a szakács a kacsát, látja a segéd – a feje is, a mája is hiányzik. Kérdi izgatottan:

– Hol a feje meg a mája?

Mire a szakács:

– Nem tudom, tán a gyermekek megették – kértek enni, de én nem adtam, lehet hogy maguk elvették.

Idegess lett a segéd, gondolkodott, most mi legyen. Aztán azt találta ki:

– Föl kell darabolni a gyerekeket, legalább a májat találjuk meg, elfogyasztva legalább a napi aranytojásunk meglesz.

Az anya erre is ráállt. De a szakács is hallotta a megbeszélésüket, s kirohant a gyerekekhez:

– Meneküljete itthonról, meg akarnak benneteket ölni.

A fiúk meg, nem sokat habozva, összepakoltak, fogták a puskájukat, s éjszaka kisurrantak a házból.

Szaladtak, szaladtak, míg csak egy erdőben össze nem találkoztak három veszekedő úrfival, akik nem tudtak megosztozni a vagyonukon. Megkérték a fiúkat, hogy osztanak el ők közöttük azt a pénzt, ami egy szőnyegre volt kiszórva. A pénz mellett hevert egy pár facipő is. A szőnyeg repülőszőnyeg volt: kívánságra erdők-mezők fölött röpítette az embert, s a cipő is mérföldet lépett egyetlen lépésre. Az

úrfiak odaigérték a fiúknak a szőnyeget is, a facipőt is, ha becsületesen elosztják közöttük a pénzt. Így szólt akkor az egyik fiú:

- Jól van, felosztom a pénzt, de engedelmeskednetek kell.
- Engedelmeskedni fogunk – felelték az úrfiak.

A fiú erre kilőtt a puskájából egy golyót, s így szólt:

– Amelyiktek előbb megtalálja és idehozza nekem azt a hagymát, azt illeti a pénz.

Az úrfiak elporzottak a sűrűbe a hagymát keresni. A két fiú közben fölült a szőnyegre, s a facipővel meg a pénzzel együtt a levegőbe emelkedtek.

*

A szőnyeg a harmadik királyságba, annak is egy városába repítette őket. A pénzt a zsebükbe dugva lábukra húzták a cipőt, majd a szőnyeget összetekerve és a hónuk alá csapva nekivágtak a városnak.

Kibéreltek egy szobát, s az éjszakát ott töltötték. Reggel az egyik köhintett egyet, hát látja – aranytojás esik ki a száján, ugyanolyan, amilyent otthon a kacsza szokott tojni, s amit háromszáz rubelekért adtak el. Megörültek nagyon, s mentek is mindjárt eladni – itt már ötszáz rubelt kaptak érte. Másnap újra köhintett a fiú egy tojást, amit újra csak ötszázért adtak el. Így ment ez nap nap után. A két fiú igen gyorsan meggazdagodott, saját házat épített, boltot rendezett be magának és úri módon élt.

Közvetlenül ideérkezésük előtt elhunyt a város uralkodója. Elérkezett az új király választásának az ideje. A város minden lakójának gyertyával a kezében meg kellett jelennie a főtéren, s akinek a gyertyája magától meggyullad, az lesz a király. Mikor eljött a választás napja, kezdték az embereket a főtérré terelni. A fiúk nem akartak menni, mondván, hogy ők csak jövevények, ám ügyet sem vetve szavaikra kizavarták őket a házból, s vetettek velük is egy-egy szál gyertyát. Alig értek oda a térre, s alig álltak be a sorba, már meg is gyulladt az idősebbik fiú gyertyája. Mikor ezt a sokaság észrevette, vállra vették a fiút, nagy éljenzések közepette a trónra ültették, s ilyenformán királlyá választották. Az öccse azonban, aki a tömegben elszakadt volt tőle, minderről mit sem tudott – nem tudta, hogy a bátyját királlyá koronázták.

Mikor a tömeg kezdett széteszolni, ő is hazabaktatott, gondolván, hogy jön nemsokára a bátyja is. Várta, várta – több napon át várta,

aztán elunta. Elcsalták volna a fivérét valamerre? Élt tovább, mint annak előtte: kínálgatta a boltban a portékáját, s mindennap kiköhögött egy aranytojást, amit ötszáz rubelért eladott.

A szomszédságában volt több más boltos is. Összeismerkedett velük. A közvetlen szomszédjának, egy kereskedőnek szemrevaló szép lánya volt. Mindennap találkoztak a bolt előtt, szóba elegyedtek. Egy ízben a leány megkérdezte:

– Mitől gazdagodtál meg ilyen nagy hirtelen? Mi már milyen régen kereskedünk, s össze sem hasonlíthatjuk magunk veled.

A fiú erre elmesélte, mi módon válik ő napról napra gazdagabbá: megette a kacsamáját, s azóta naponta felköhög egy-egy aranytojást. Törni kezdte erre a fejét a kisasszony, hogyan imádkozhatná ki a fiúból a kacsamáját. Megkérte az apját, hogy rendezzen nagy vacsorát, s hívja meg a többi kereskedőt is. Az apja úgy is tett, összecsóditott egy csomó vendéget, köztük a szomszéd fiút is. A lány közben olyan főzetet kutyult, amitől háborogni kezd az ember belseje. Amikor aztán a fiú már alaposan felöntött a garatra, adott neki ebből a főzetből, mire a legény kihányta a máját is. A lány meg fogta és bekapta, a fiút pedig hangos szidalmak közepette hazazavarta:

– Nincs szükségem itt részegekre! Összerondítottad az egész szobát!

Otthon kialudta magát a fiú, reggelre kelve köhintett, de bizony semmit ki nem köhintett; megértette, hogy szándékosan rendezte úgy a leány a dolgokat. Hamarosan tapasztalta is, hogy a szomszédja egyre gazdagabb lesz, ő meg süllyed egyre lejjebb.

Néhány év elteltével azonban a fiú megfélekedezett az egészről, kibékült a lánnyal is, s újra összebarátkoztak. Egy alkalommal, mikor együtt andalogtak, a fiúnak henecegni támadt kedve:

– Van nekem egy olyan szőnyegem, ami odaröpít bennünket, ahová csak akarjuk.

A lánynak megtetszett az ötlet, mindjárt föl is szálltak, s elrepültek a szőnyegen egy nagy szigetre, túl a tengeren. A sziget, ott az óceán közepén, gyönyörű volt, s szép nyugodtan sétálgattak rajta. Mikor kísétálgatták magukat, leültek megpihenni, s a fiú elszunnyadt. A lány erre rögtön a szőnyegre pattant és így szólt:

– Röpíts haza!

A szőnyeg a magasba emelkedett és elszállt. Mikor a fiú felébredt, látja, hogy se lány, se szőnyeg. Keserves sírásra fakadt:

– Most aztán mihez kezdek itt egymagam e szigeten?

Kisírta magát, aztán letörölte a könnyeit, s elindult sétálni a sziget erdeiben. Talált egy piros almától roskadozó fát. Mivel nagyon megéhezett, leszakított egy gyümölcsöt és megette. Mire akkora szarv nőtt a homlokára, hogy járni is alig tudott tőle. Mit tegyen – szomorúan lépked, a szarva jóformán a földet súrolja, éhesnek is igen éhes. Talált még egy almafát, azon meg fehér almák teremtek. Lesz, ami lesz – gondolta magában a fiú –, leszakított egy gyümölcsöt és megette. Mire egy szempillantás alatt eltűnt a szarv a homlokáról. Megörült nagyon, szedett még egypár szemet, az ingébe dugta, aztán megkereste a szarvat növesztő fát is, s annak a piros almájából is tépett néhányat. Ment tovább, s azon töprengett, hogyan juthatna ki a szigetről. Eszébe jutott akkor, hogy van neki egy jó facipője, amivel a tengert is keresztül lehet lépni. Kikereste a legkeskenyebb helyet, s egyetlen lépéssel átlendült a nagy vízen.

Hazaért a városba, s látta, hogy a jószága ebek harmincadján, a háza zárva, bedeszkázva az ablakai, nincs hol lakjon. A leányzó mindenre rátette a kezét, igencsak meggazdagodott. Sírva fakadt a fiú, hogy minden vagyonából kiforgatták. Ám támadt egy jó ötlete. Vásárolt egy fonott kosarat, telerakta a piros almával, kiállt az elé a palota elé, amiben a lány lakott, s fennhangon kínálgatni kezdte a portékáját:

– Jóízű az alma, olcsón adom!

A lány, mikor meghallotta, kérdezte az anyját, vegyen-e.

– Ha szép az alma, vehetsz mindegyikünknek legalább egy szemet.

Kiküldték a cselédlányt, hogy vegyen három szem almát. Mindhárom – az apa, az anya és a lány – megettek egyet-egyet, s rögtön hatalmas szarvuk nőtt. Megrémültek, hívták az orvosokat innen is, onnan is, hogy tüntetnék el a homlokukról a díszet. A legény meg, miután eladta nekik az almát, elrejtőzött, s amikor a sok doktor tehetetlennek bizonyult, ő csak nevetett magában.

Aztán amikor mindegyik dolgvégezetlen távozott, a fiú vett egy kosarat, a hátára akasztotta és így vándororvosnak adta ki magát,

felkereste a palotát, ahol a szarvas emberek laktak; felajánlotta, hogy meggyógyítja őket. Mindjárt beljebb hívták, s kérdezték:

– Meg lehet gyógyítani ezt a nyavalyát?

– Nem lesz könnyű, de azért sikerülni fog – egy kicsit azonban szenvednetek kell.

Örömmel beleegyeztek minden szenvedésbe, s még nagy pénzeket is ígértek a doktornak.

– Jól van, meggyógyítalak mindhármótokat. Alaposan be kell fűteni a fürdőt, aztán szükségem lesz három dézsa forró vízre, jól le kell dörzsölni a szarvakat, s szárazon az nem megy. Minden dézsához lánc legyen erősítve!

A kereskedő nyomban megparancsolta a szolgálknak, hogy fűtsék be a fürdőházat, és hozzanak három dézsa forró vizet. Mikor ez megvolt, az orvosdoktor befogatott két lovat, s a betegekkel együtt a fürdőhöz hajtatott – mást nem is engedett oda, csak egy cselédlány állhatott a ház sarkánál. Beterelte a fürdőbe, majd a láncsal odakötözte őket a dézsákhoz – azok meg mindent hagytak, csak meggyógyuljanak valahogy! Aztán felkapott egy vízbe áztatott kötelet, s nekiesett először a lánynak, miközben azt kérdezgette:

– Hol a szőnyeg, hol a szőnyeg, hol a szőnyeg?

Mikor a lány nem bírta tovább, elárulta, hogy melyik szekrénybe dugta a szőnyeget. A fiú kilépett a fürdőházból, odaszólította a cselédlányt, s meghagyta neki, hogy sebesen hozza ide a szőnyeget – be kell, úgymond, bugyolálni a beteget. Miután megkapta a szőnyeget, a kocsijára dobta, s ment vissza a fürdőbe. Fogta a kötelet, s most az anyát meg az apát osztotta ki, e szavak kíséretében:

– Nesztek a vagyonoméért, amit elhappoltatok, amikor nem voltam itthon!

Mikor félholtra verte őket, megint a lányt kezdte lazsnakolni:

– Ezt meg a kacsamájért kapod, amit kicsaltál belőlem. Gyerünk, add ki magadból, ahogy én is kiadtam azon a vacsorán!

Mire a lány:

– Hogy adnám ki, mikor olyan jólesett.

A legény erre újból csépelni kezdte, de úgy, hogy a lány elalélt. Akkor aztán hányni kezdett, s kihányta a májat is. A legény adott mindhármójuknak egy-egy szem fehér almát, s rájuk parancsolt, hogy egyék meg. Mikor megették, lehullottak a szarvaik. A doktor

meghagyta a cselédlánynak, hogy egy fél óra múlva eresse ki a beteget a fürdőből, ő meg felült a szekérre és elkocsikázott.

Titkon továbbra is a városban maradt, egy szegényes viskóban lakott; újra naponta felköhögte az aranytojást és eladta, merthogy újra lenyelte volt a májat. Így élt egy darabig; aztán, mivel elfoglaltság nélkül unalmas az élet, a város másik végén megint csak boltot nyitott.

Megtudták a kereskedőék, hol lakik most az ő orvosdoktoruk, találtak valami ürügyet, s beperelték. Igencsak súlyos bűnnel vádolhatták, mert az ügy egészen a királyig jutott. Maga elé szólította a legényt a király, faggatni kezdte, s a szavai nyomán felismerte benne az öccsét.

– Bocsássátok szabadon – parancsolta –, a testvéröcsém ő, nem vétkes semmiben.

*

Ott maradt a királynál, s elbeszéltek egymásnak, melyikkel mi történt attól a naptól kezdve, hogy elváltak. Aztán elhatározták, hogy hazalátogatnak a szülőföldjükre, hogy megnézzék, mi újság. Úri ruhát öltöttek, kardot kötöttek az oldalukra, magukhoz vettek mindenféle iratokat, és elindultak. Megtalálták a házukat, apjuk-anyjuk még élt, de igen szegényesen, mert a boltjuk már nem volt meg. Az egykori segédet elkergették, az most valahol a város szélén lakott. Előhívták, s kezdik kérdezgetni:

– Ki lakott ebben a házban néhány évvel ezelőtt?

– Nem tudom, csak kis ideje lakom a városban – hazudta a segéd.

– Nem mondasz igazat. De mi majd elmeséljük az igazságot, ám senki nem cáfolhatja, nem vitathatja, aki megteszi, annak csapják le a fejét!

S belefogtak:

– Itt egy igen szegény ember lakott. Kiment egyszer a tengerpart-ra, s fogott egy kacsát. Az a kacsa mindennap tojt neki egy aranytojást, amit az ember háromszáz rubeljával eladott. Igaz?

– Igaz – felelt rá az apa.

– Az ember meggazdagodott, boltot nyitott, jómódban élt.

– Igaz? – kérdezte a másik fivér.

- Igaz – válaszolták az apa meg az anya.
- Egy ízben külhoni országba utazott áruért, és sokáig elmaradt. A segédjük közben a kacsza szárnyán feliratot talált: aki e kacsza fejét megeszi, abból király lesz, aki pedig a máját, az mindennap kiköhög egy aranytojást. Igaz?
- Igaz – vágta rá a segéd.
- A segéd rábeszélte a gazdasszonyt, hogy vágassa le a kacsát: ő majd megeszi a fejét, az asszony pedig a máját. Igaz?
- Igaz – felelték az anya és a segéd.
- Volt a kereskedőnek két fia, akik megették a kacsza fejét és máját. A segéd erre rábeszélte az anyát, hogy meg kell ölni a gyerekeket, a gyerekek azonban ezt megtudták és elmenekültek. Igaz?
- Nem igaz! – kiáltott fel a segéd.
- A fivérek ekkor kirántották a kardjukat és lecsapták a segéd fejét.
- Te is vétkeztél, anyánk, de a gyermekeid lévén neked megbocsátunk.
- Elvitték szüleiket abba a városba, ahol egyikük volt a király, és sokáig éltek tovább boldogan.

A lusta feleség

Lusta feleséget hozott a házhoz a férfi. Nem fülött az asszony foga se a házi, se a mezei dologhoz. Ha ki is ment lent tilolni, csak ledőlt az árnyékba és aludt. A munkát mindig halogatta, mondván:

– Ez holnapra, az holnaputánra, a mai napon nincs is mit csinálnom!

Napszám csak lustálkodott, így aztán a len a földön tilolatlan maradt. Egy kis nyalábot fölfogott a férje; hazavitte, kiszárította, aztán meghagyta a feleségének, hogy szője meg. Az rögtön rávágta:

– Hogy szőjem meg, mikor nincs motollám!

Kiment hát a férfi az erdőre, hogy vágjon valami motollának valót. A lusta asszony is odasietett, fölmászott egy fenyőfára, s várta, mikor

érkezik a férje. Ahogy odaért, s kezdte vágni a motollának való fát, az asszony elváltoztatott hangon elkiáltotta magát:

– A favágó neje meghal! A favágó neje meghal!

Mikor hallotta ezt a férfi, megrázta a fejét és futott haza. Még nem kívánta a felesége halálát.

Mire hazaért, már otthon találta az asszonyt.

– Hol a motolla? – kérdezte az.

Mire a férj:

– Képzeld csak, egy jó tündér figyelmeztetett az erdőben, hogy: „A favágó neje meghal!” Nem akarlak egy hitvány motolla miatt elveszíteni. Inkább ne tudj szöni se! – felelte a férje.

A lustának persze tetszett a dolog, nem volt motolla, nem is szőtt. Csak henyélt, nyütte a ruhát, egészen addig, míg egy inge maradt, az is alig tartott már a hátán, annyira kikopott.

Történt egy ízben, hogy lagziba hívták őket. A lusta asszony ugrott, hogy megy a férjével, de abban a rongyos ingben nem mutatkozhat a lakodalomban. Elküldte hát a férjét a rokonaihoz, hogy kérjen kölcsön egy inget. Közben befűtötte a kemencét, hogy sütsön egy kis esküvői kalácsot. A férfi inget ugyan nem kapott, kapott azonban egy fehér libát. Hozta hazafelé a hóna alatt.

A feleség meg, ahogy messziről látta, hogy hoz a férje valamit a hóna alatt, azt hitte, hogy az ing az. Gyorsan levetette hát a saját utolsó rongyos ingét és elégette. Amikor aztán meglátta a libát, elszontyolodott: egy inge sincs, pedig hogy szeretett volna a lagziban mulatni egy jót. Eleredt a könnye, nem tudta mitévő legyen.

A férj meg elhatározta, hogy most megleckézteti a lustaságáért. Fölkantározta a lovat, fogott egy köteg szénát és így szólt:

– Eljöhetsz, ha hajlandó vagy egy kicsit szenvedni. Hajlandó vagy?

A lusta asszony bólintott. A férj ekkor bebugyolálta őt a köteg szénába, a szekerre hajította, s elindultak a lakodalomba. Megérkezvén, a szekeret az udvarba állította, a szénaköteget meg – benne a feleségével – nem messze az ajtótól. Aztán ki-kisurrant hozzá, hogy megnézzze, hogy van, s a szénán keresztül adogatta a szájába az izes falatokat.

A vendégek meg, miután felöntöttek a garatra és jókedvre derültek, kijárogattak a tornácra, s rá-rácsaptak a szénakötegre;

egyesek még le is telepedtek rá. De hát mit tehetett volna a lusta asszony; félig holtra válva csak tűrte mindezt. Végül aztán már minden tagja annyira fájt, hogy könnyörögve kérte a férjét, menjenek már haza, megígéri, hogy úgy fogja ő tilolni és szőni a lent ezután, csak úgy perrreg a rrokka. A férfi megértette e szavaiból, hogy végre megjött az esze.

Földobta újra a kocsira és hazamentek. S valóban, a lusta asszonyból ettől kezdve szorgos feleség vált. Most már, ha vendégségbe hívták őket, gyönyörű újdondad-új, saját szövésű ingben ment. De gyorsan haza is tért mindig, hátha akadna a házban valami munka.

A rászédett Halál

Hosszú évekig cselédeskedett egy férfi, de nem ment semmire. Letöltött egy gazdánál egyszer is két esztendőt, de alig keresett valamit, pedig se el nem itta, se el nem mulatta. A gazda fölfogadta volna a harmadik évre is, ám a legény nem akart kötélnek állni:

— Megfogadtam, hogy nem szolgálok többé: dolgozom szakadatlan, dolgozom, végzem a munkámat, mégsem jutok ötről a hatra. Egy évet azonban tán mégis eltöltök nálad — gondolta meg magát —, ha fizetségül megkapom azt a követ, ami ott hever a kamra sarkában.

S valóban, a kamra sarkában volt egy hatalmas kő, amire rá lehetett rakni mindenfélét. Na, a gazda odaígérte. A legény megszolgálta a harmadik esztendőt is. Közben rá-rarakosgatta a lábát a kövére, meg akárhonnán is jött haza, mindig boldogan végigsimított rajta. Láta ő is, mások is, hogy a kő egyre fogy, kopik. Az év végén alig maradt belőle egy akkora darab, mint a liba szeme. Szent Miklós napján a gazda kiadta a bérét. Az inge mögé dugta a legény a követ, az elemózsiáját az izákjába, s volt még egy kis csutorája is, azt amúgy üresen bedugaszolta, aztán nekivágott a nagyvilágnak. Ment, mendegélt, beért egy nagy erdőbe. Ahogy ott megy, összetalálkozik egy természetes asszonysággal. Szóba elegyedtek, hogy melyikük merre tart. Azt mondja az asszony:

– Nekem nincs időm, én vagyok a Halál. Betegeket kell látogatnom, aztán eldöntennem, melyik maradjon életben, melyik pusztuljon el.

– Na és aztán, még ha te is lennél a Halál! Azért leülhetünk, s eldiskurálhatunk egy kicsit!

– Persze hogy le – egyezett bele az asszony.

Kényelmesen letelepedtek és társalkodnak. Kérdi legény:

– Ha te vagy a Kaszás, akkor te mindenkit levágsz, öreget-fiatalt, szegényt-gazdagot. A szegényhez könnyen mész, annak a viskója roskadozik, az ajtaja nyitva áll – de hogy jutsz be a gazdagokhoz? Azoknak a háza jó, s zárva az ajtajuk.

Mire azt feleli az asszony:

– Nekem semmiség bejutni bárhová, akár gazdag, akár szegény az illető. Én becsusszanok a kulcslyukon, a legkisebb résen is.

Mire a legény:

– Az meg hogy lehet, mikor olyan terebélyes vagy!

– Tudok én terebélyes is lenni, meg keszeg is! Amire kedvem szottyan, amire szükségem van.

A legény erre kihúzta a dugót a csutorájából, s így szólt:

– Na, ha mindent tudsz, akkor bújj bele ebbe a csutorába, akkor majd elhiszem!

Az asszony meg zsupsz! – benn termett. A legény rögtön bedugaszolta, de nem volt semmije amivel jó erősen beverje a dugót. Ekkor eszébe jutott az ingében lévő kő. Kivette, beverte vele a dugót, s vitte – nem is lett sokkal nehezebb a csutora. Olyan sűrű erdőben járt, hogy ki se tudott keveredni belőle. Leszállt közben az éj, s nem messze az úttól egy kis kunyhót pillantott meg, világolt az ablaka.

Belépett, egy asszonyszemélyt talált ott. Mikor éji szállást kért, az asszony nem akarta befogadni, mire a legény:

– Hová mehetnék éjnek évadján?

Lerakta a holmiját, bebújt a kemence mögé, megágyazott magának és leheveredett. Még fiatal volt az este, a legény még el se aludt, mikor belépett egy ember a házba:

– Dicsértessék!

– Mindörökké! – felelte rá az asszony.

– Ötezer született, ötezer meghalt.

– Örök béke mindnek, aki meghalt – vágta rá az asszony.

Aztán gyönyörű ruhát öltött, rengeteg pénzt rakott a zsebébe és így szólt:

– Akik most születtek, azok legyenek erősek, egészségesek és gazdagok – olyanok, amilyen most én vagyok!

A legény elszenderedett, amikor éjféltajt megint beállít egy ember, ugyanazt mondva:

– Dicsértessék! Ötezer született, ötezer meghalt.

Az asszony meg rögtön pattant ki az ágyból:

– Örök béke mindnek, aki meghalt.

De már jóval öregebb volt, mint az előbb. A ruhája is egyszerűbb, s pénzt is kevesebbet vett magához, majd így szólt:

– Akik pedig most születtek, legyenek közepesek, mint én most: se nem gazdagok, se nem szegények!

Mire az ember eltűnt. Már majdnem megvirradt, mikor beállított a harmadik is, ugyanazokat a szavakat szólván, mint az előző kettő. Az asszony közben megöregedett, megöszült, hajlott lett a háta, rongyos a gúnyája. Kikecmergett az ágyból, s így szólt:

– Amilyen én most vagyok, olyan koldus legyen minden most születő!

A legény erre a kemence mögül happ! – grabancon kapta, s ordítva a földhöz vágta, ütötte-verte:

– Szóval te voltál az, aki az én életemet is így elrendeltesd annak idején!? Pedig nem tudod milyen az, szegénynek lenni: éjt nappá téve dolgozni, és semmire sem jutni!

Az asszony meg rikoltozott:

– Hagyd abba! Hagyd abba! Megjön a nővérem, s rögtön véged lesz!

Mire megszólal a másik a csutorában:

– Én már itt vagyok, húgom.

A legény felbőszült:

– Ha nem fordítjátok jobbra a sorsomat, a másikat is besuvasztom ide a csutorába.

Könyörögni kezdtek neki:

– Ne tégy ellenünkre, majd úgy intézzük, hogy jól érezd magad e világon.

Na, erre elengedte őket: az egyiket a csutorából, s a másik ütlegetését is beszüntette. A Halál pedig így szólt:

– Ne állj többé szolgálni, hanem foglalkozzál gyógyítással. Ha meghallod, hogy valami gazdag ember beteg, jelentkezz, hogy te majd meggyógyítod. Ha engem ott is találsz, de kimegyek a szobából, akkor meg tudod gyógyítani, és sok pénzre teszel szert. Ha azonban nem megyek ki, akkor ne vállald a gyógyítást.

Kis idő múltán a legény fülibe jutott, hogy nagyon beteg egy módos ember. Nyomban ott termett, s látja, hogy ott van már a Halál is – de ahogy őt meglátta, mindjárt pucol is kifele a szobából. Ő meg – nagy pénz fejében – hozzá is fogott a gyógykezeléshez. Néhányszor megsimogatta a beteget, mire az egy csapásra jobban lett, s hamarosan felépült. Elhalmozta a legényt pénzzel. Aztán egy másik ilyen beteghez hívták, s mikor azt is kikúrálta, attól is kapott egy halom pénzt. Lassanként gazdag, híres doktor lett belőle.

Egy ízben aztán ágynak esett maga a király. Kezelgették mindenféle orvosprofesszorok – ám az állapota egyre romlott. Hírét vette végül a király a csodadoktornak, s magához rendelte. Pedig annak nem nagyon fült a foga a dologhoz: pénze van elég, s a gyógyulás a Halál kényétől-kedvétől függ – ha nem sikerül, baj lesz, a királlyal nem lehet tréfálni. Dehát az ő akarata nem számított, vitték a király elibe, mondván:

– Gyógyítsd meg, különben egy fejjel rövidebb leszel.

Belépett a mi emberünk a királyhoz, s mindjárt látta, hogy az ágy végében bizony ott áll az ő ismerőse, a Halál, s igen mérgesen az ujjával fenyegeti. Az ember erre mindenféle hókusz-pókuszokat művelt – nem tudta, mitévő legyen, de azt se nagyon, hogy miként szökhetne el. A Halál meg odasziszegte neki:

– Eredj innét, mit ácsorogsz – fölsülsz! Én innen ki nem megyek!

– Mindjárt megyek – válaszolt az ember észbe kapva –, csak még megvárom, hogy a csutorámat előhozzák.

Amint a Halál a csutorát hallotta említeni, kiugrott a szobából, s a király egy csapásra visszanyerte az egészségét.

Három jó tanács

Volt egyszer egy ember, aki beállított egy szép napon a királyhoz, s így szólt:

– Fényességes királyuram, van három eladó jótanácsom, nem vennéd meg őket?

Mire a király:

– Mik azok a tanácsok, jóember?

– Az első így szól: „Cselekedj körültekintően, szemedet halálodra függesztve!”

Kérdi mindjárt a király:

– Aztán mennyit kérsz érte?

– Száz pirosasút – hangzott a válasz.

A király azon helyt megparancsolta, hogy számoljanak le neki száz pirosasút.

– Hát a második jótanács?

Mondja:

– Járt ösvényről ne térj le a rövidebb út miatt!

Kérdi a király:

– Ezért mennyit kérsz?

– Ugyanannyit!

– Nesze!

Kérdi tovább:

– Hát a harmadik?

S felelt rá az ember:

– Ne éjszakázz olyan helyen, ahol fiatal a gazdasszony és koros a gazda!

Megkapta az ember ezért is a maga száz pirosasú bankóját, aztán továbbállt. A király pedig minden egyes holmijába behímeztette vagy bevésztette, hogy „Cselekedj körültekintően, szemedet halálodra függesztve.”

Telt-múlt az idő. Néhány ember nagyon áhítozott a király halálára. Felbérelték a király borbélyát, hogy borotválás közben vágná el az uralkodó nyakát. A borbély rá is állt. Mikor aztán borotválta a királyt, a türölköző sarkába hímezve megpillantotta, hogy „Cselekedj körültekintően, szemedet halálodra függesztve.” Azonmód

kiesett a borotva a kezéből. Amikor a király látta, hogy az elsápad, reszket, faggatni kezdte:

– Mit láttál, amitől úgy megrémültél?

Mire a borbély így felelt:

– Felséges királyom, az volt a szándékom, hogy elmetszem a torkod, mert az ellenségeid felbéreltek. De amikor megpillantottam az írást, átvillant az agyamon: „Hát én milyen halállal halok, ha ilyen ármányosan cselekszem?” S mindjárt kihullott a borotva a kezemből.

A király látva e csodát, elhalmozta a borbélyt kegyeivel, akik viszont a halálára szövetkezve felbérelték, azokat kivégeztette. A pénzen vett jótanácsot pedig továbbra is nagy becsben tartotta.

Egy ízben a király a szemjbe, az országgyűlésre indult, a székvárosba. Látja ám, hogy a szolgálai – a rövidebb út kedvéért – le akarnak térni arról, amin addig haladtak. Szólt nekik, hogy ne tegyék, mire a szolgák:

– Fenséges királyunk, de hisz mindig így teszünk . . .

A király azonban csak annyit mondott:

– Hallgassatok rám!

– Jól van, legyen a kívánságod szerint!

Mikor megérkeztek, akkor tudták meg, hogy a rövidebb úton gyilkosok vártak rájuk, hogy a királyt lekasabolják, merthogy mindig azon az úton szokott jönni.

Egy másik alkalommal a városban kellett töltenie a királynak egy éjszakát. Reggelre kelve látta a király, hogy a gazda koros, a gazdasszony viszont fiatal. Nyomban kiadta a parancsot, hogy költözzenek át máshová. Kezdték a szolgák gyözködni:

– Az egész városban nincs jobb szoba.

Mire a király:

– Inkább a kényelmetlenség, de új helyet kell keresni.

Kerestek hát neki egy másik szállást, sokan azonban a kíséretéből ott maradtak az elsőkön. S mi történt velük? Éjjel a gyilkosok, akik a királyt akarták eltenni láb alól, mind megölték őket. Roppantul megörült a király, hogy a jótanácsok révén háromszor is megmenekült a haláltól. Hogy aztán negyedszer is sikerült-e kikerülni a halált, azt nem tudhatni, hisz csak három jótanácsot vásárolt . . .

Az okos parasztt

Élt egyszer egy agyafúrta okos parasztember. Egy ízben épp búzát vetett, mikor arra járt a király. Megállt az uralkodó, megszólította a parasztt, s kérdezte tőle, mennyi jövedelme van a gazdaságból. Mire a parasztt így felelt:

– Nincs sok földem, úgyhogy a jövedelmem se túl sok. Egy évben ha kapok kétszáz tallért.

– És mire költöd azt a pénzt? – kérdezte a király.

– Ötvenet adok a királynak, ötvenből kifizetem az adósságotam, ötvenet kikölcsönzök, a maradék ötven tallért pedig kihajítom az ablakon – felelte a parasztt.

Nem értette a király a parasztt beszédét, ezért kérte, hogy magyarázná meg. Mire a parasztt így világosította fel:

– Ötven tallér a királyé, vagyis ennyi adót fizetek a föld után. Ötven megy adósságra – ládd-é, van nekem egy idős apám, aki fölnevelt, amiért most én tartom el őt. Ötven tallért kölcsönadok – van egy fiam, annak a kiadásai ennyire rúgnak évente, s ha majd föl nő, öreg koromra ő gyámolít engem. Ötven tallért kihajítok az ablakon, mert van egy lányom is, az ő hozományára rakom félre. Ha férjhez megy, viszi a hozományt magával – olyan az a pénz, mintha az ablakon szórtam volna ki, azt én már soha többé nem látom.

A királynak nagyon tetszett a parasztt, s nem sokat gondolkodva így szólt:

– Amit most nekem mondtál, arról egy szót se senkinek, csak az én szíнем előtt. Ha lesz türelmed kivárni, busás jutalomban lesz részed, ha fecsegsz, akkor megbüntetlek.

A parasztt szavát adta, hogy senkinek nem mond el semmit, hacsak nem a király szíне előtt, s a király továbbhajtattott. Kis idő elteltével a király nagy lakomát rendezett, s a vendégeinek a következő fejtörőt adta fel:

– Egy paraszttnak van a gazdaságtól évente kétszáz tallér jövedelme. Ötvenet a királynak ad, ötven megy az adósságra, ötvenet kikölcsönöz, a maradék ötven tallért pedig kiszórja az ablakon. Találjátok ki, mit csinál a parasztt!

Senki nem tudott válaszolni, mire a király így szólt:

– Adok három nap gondolkodási időt.

A király főminisztere a következőképp okoskodott: „A mi királyurunk nyilván akkor hallotta ezt a találós kérdést, mikor az országot járta. Útra kelek én is, és majd kérdezősködöm.” És elindult ugyanazon az úton, amelyiken a király. Nem kellett sokáig mennie, ráakadt a parasztra, aki épp a búzát aratta. Kérdi tőle:

– Nem járt erre véletlenül a mi királyurunk?

– De bizony járt, szóba is elegyedett velem.

– És miről beszélgettetek?

– A király azt parancsolta, hogy azt senkinek el ne áruljam, hacsak nem az ő színe előtt.

– Nesze, adok pénzt is, csak mondd!

A paraszt kézbe vette a tallért, látja: a színeoldalára a király képmását verték – nyomban el is mesélt mindent a főminiszternek. Kapott érte huszonöt tallért.

Három nap múltán ment a miniszter a királyhoz, s fújta a rejtvény megfejtését. Rajta kívül más nem is találta ki.

A király rögtön tudta, hogy csak a paraszt világosíthatta fel a minisztert, s nyomban magához rendelte a parasztot. Mikor megérkezett, ráförmedt:

– Meghagytam, hogy csak az én színem előtt mondj bármit is, mire te mindent kifecsegsz a miniszternek!

– A miniszter úr előkapott egy ezüsttallért, amin ott van felséges uram képmása, és annak színe előtt beszéltem – válaszolta a paraszt.

– Igazságod vagyon – ismerte el a király.

A király próbára akarta tenni a paraszt eszét, ezért kérdezetni kezdte:

– Hát azt meg tudod-e mondani, miért ősz a hajad, mikor a szakállad fekete?

– Azért, mert a hajam húsz évvel idősebb a szakállamnál – felelte a paraszt.

– Ha olyan okos vagy, mondd meg nekem, milyen magas az ég!

– Nem nagyon magas. Ha itt a földet megkopogtatjuk, azon nyomban hallani az égben is. Ha felséges uram nem hiszi, másszon fel az égbe, én majd megkopogtatom a földet, felséges uram szépen hallani fogja ott fönt.

– Na, akkor arra felelj, hogy milyen mély a föld!

– No, a föld az nagyon mély. Már huszonöt éve, hogy beleengedtem az öregapámat, de még mindig nem jött vissza.

– Jól van, most mehetsz haza. Ha majd hívatlak, újra' eljössz – mondta a király a parasztnak.

Nem sokkal később a király újra nagy estélyt adott. Minden minisztere hivatalos volt, meg sok egyéb fényes vendég. Az okos parasztot is meghívták. A király a parasztot maga mellé ültette, a baljára. Aztán ivott a jobb felől ülő vendég egészségére, majd e szavak kíséretében pofon vágta: „Csináljon mindenki ugyanígy a jobb oldali szomszédjával!” Engedelmeskedett mindenki. Rákerült a sor a parasztra is, hogy fölköszöntse és arcul csapja a jobb oldali szomszédját – a királyt. Leste mindenki, az egyszerű falusi ember most mit csinál. Hisz pofon vágni a királyt – egyet jelent az öngyilkossággal! A paraszt várt egy pillanatig, majd így szólt:

– Kérem felséges uram és a fényes vendégkoszorú engedélyét, hogy mielőtt nekidurálnám magam, hadd mondjak néhány szót.

– Beszélj! – adta meg az engedélyt a király.

– Felséges uram, magas vendégek! Hajótörés után fölkapaszkodott egy ember egy gerendára, s nagy nehezen valahogy a part közelébe evickélt. Ott azonban szörnyen örvénylett a tenger. Ha megpróbál kiúszni, biztos vízbe fullad, ha viszont visszafordul a hullámozó tenger felé, talán életben marad. Mondják meg kegyelmeitek, mit kellett volna választania a boldogtalannak: a biztos halált a part közelében, vagy visszafordulva az esetleges életben maradást?

Kórusban felelték a vendégek:

– Okosabb megfordulni és életben maradni.

– No, akkor én is inkább megfordulok – mondta a paraszt, avval odakoccintotta a poharát és pofon vágta a bal oldali szomszédját, a főminisztert.

– Látom, nem vagy buta ember – mondta a király. – Mehetsz haza, két hét múlva újra eljössz.

Két hét múlva hívatta megint a parasztot, aki meg is érkezett, de a kapunál álló strázsza nem engedte be, hanem így szólt hozzá:

– Csak akkor bocsátalak be, ha a felét nekem adod annak, amit a királytól kapni fogsz.

A paraszt látta, hogy a buta katona az ő révén akar vagyonna szert tenni, ezért így válaszolt:

– Jól van, neked adom én az egészset, amit a királytól kapok, csak foglaljuk írásba a megállapodásunkat.

A strázsa aláírta a megállapodást, miszerint övé az egész jutalom, aztán beengedte a parasztot, akit a király e szavakkal fogadott:

– Látom, hogy nálad okosabb ember nincs az egész birodalmamban. Kérhetsz, amit csak akarsz!

– Huszonöt botütést szeretnék kapni – felelte a paraszt.

A király csodálkozott nagyon, ám aztán ráállt. Így szólt akkor a paraszt:

– Csakhogy a bot nem engem illet. Megalkudtam felséges uram strázsájával, hogy az egész jutalom az övé. Itt az írás róla, az aláírásával együtt.

A király megszemlélte az aláírást, aztán hívatta a strázsát, és ráverette a huszonötöt. Majd így szólt:

– Hogy a strázsa minden jutalomból így kisémmizett, még egyet kérhetsz, s bármi legyen az, teljesítem.

– Jó lenne, ha kaphatnék egy öreg nyeret – vágta rá a paraszt.

– Adok én neked egy egész paripát, vadonatúj nyereggel – ajánlgatta a király.

– Elég lesz nekem az öreg nyereg is, felséges uram – tartott ki a magáé mellett a paraszt.

A király erre megíratta az okmányt, hogy: ennek és ennek adományozom az „Öreg Nyeret” – abban az országban az volt a szokás, hogy a dolgokat mind nagybetűvel írták. S tényleg létezett egy hatalmas birtok, uradalom amit úgy hívtak, hogy Öreg Nyereg. Beállított oda a paraszt, s így szólt a tulajdonoshoz, egy generálishoz:

– A mai naptól fogva én vagyok az uradalom tulajdonosa. Itt a király írása róla.

A mit sem tudó generális persze szörnyen felbőszült, s ment azon nyomban a királyhoz panaszra. A király azonban azt mondta:

– Egészen megfeledkeztem róla, hogy létezik az országban egy ilyen nevű birtok – de most már nem másíthatom meg a szavamat, Öreg Nyeret át kell engedned a királyság legbölcsebb emberének. Ha te is okosan viselkedsz, kapsz majd egy másik birtokot.

Hogyan kell a libát elosztani?

Élt egyszer egy öregember meg egy öregasszony. Egy szál libánál nem volt egyebük. Az öregember kisvártatva azt is levágta, megsütötte, az asztalra rakta, s így szólt a feleségéhez:

– Hogyan együk meg, mikor még kenyereünk sincs hozzá? Inkább az uraságnak ajándékozom, s kérek cserébe kenyeret.

A felesége rábólintott:

– Vigyed!

Az öreg fogta a libát, elvitte az urasághoz, s mélyen meghajolva előadta a kérelmét:

– Méltóságodnak adnám a libát, ha kapnék érte cserébe egy karéj kenyeret.

Mire az uraság:

– Köszönöm szépen! Oszdad szét közöttünk, de úgy, hogy senki ne rövidüljön meg, s kapsz kenyeret.

Az uraságnak pedig volt egy felesége, két fia és két lánya. Fogott az öreg egy kést, s kezdte darabolni a libát. Először a fejét nyisszantotta le, s az uraságnak nyújtotta, e szavakkal:

– Méltóságod a ház feje, ezért a liba feje is méltóságodat illeti.

Aztán lekanyarította a püspökfalatját, s az asszonynak kínálta:

– Méltóságodnak a házra ügyelve mindig otthon kell ücsörögnie.

A lábakat levágva a fiúkhoz fordult:

– Nekted szülőatyátok nyomdokain kell haladnotok, nesztek, láb!

Mikor a szárnyát a lányoknak adta, ezt mondta:

– Nem sokáig maradtok a szülői házban, megnőttök és férjhez menve kirepültök.

Aztán mikor a liba mellére-hátára került a sor, csak annyit mondott:

– Mint utolsó tudatlannak, a maradék jusson nekem.

Megdicsérte az uraság az öreget, hogy az milyen ügyesen elosztotta a libát, megjutalmazta, adott neki kenyeret, meg még pénzt is.

Fülébe jutott a história egy gazdag embernek. Megsütött gyorsan öt libát, s elvitte az urasághoz. Földig hajolva így szólt:

– Hoztam volna méltóságodnak öt libát ajándékba.

Mire az uraság:

– Köszönöm! Oszd szét közöttünk úgy, hogy egyikünk se rövidüljön meg!

Fontolgtja a módos gazda így is, úgy is, de sehogysem tudja jól felosztani. Hívatta akkor az uraság a szegény öregembert, aki már egyszer megbirkózott a föladattal. Mikor megérkezett, ráparancsolt az uraság:

– Oszdad szét az öt libát közöttünk úgy, hogy mindegyikünk jól járjon!

Az öreg mindjárt fölkapott egy libát, s odaadta az uraságnak meg a feleségének:

– Ti vagytok ketten – a liba a harmadik.

Aztán fogta a második libát, s a fiúknak nyújtotta:

– Ti vagytok ketten – a liba a harmadik.

A harmadik liba a lányoké lett:

– Ti vagytok ketten – a liba a harmadik.

Aztán megragadta a fennmaradó két libát és így szólt:

– A libák vannak ketten – én vagyok a harmadik.

Megdicsérte az uraság az öreget, busásan megjutalmazta, a gazdag embert meg elkergette, annak semmit sem adott.

A kíváncsi feleség

Volt egyszer egy favágó. Fiatal lévén, meg akart nőszülni. Ám a lányról, akit elvenni gondolt, azt beszélték, hogy igencsak zsémbes. Elhatározta a legény, hogy megtapasztalja a dolgot. Beállított hozzájuk, s ott találta a lányt, amint épp zsebkendőjét varrt. Ahogy megvarrt egyet, a legény mindjárt kettébe hasította. A lány azonban nem bosszankodott, hanem csak mosolygott egyre. Gondolkodott, gondolkodott a legény, aztán elhatározta magát, mondta másoknak is:

– Mit össze nem hazudoznak a népek! Az ő helyében mindenki más dühbe gurult volna, ha úgy teszek, mint ahogy tettem.

Nem is hallgatott tovább a szóbeszédre, hanem feleségül vette a lányt.

Azonban alighogy megvolt az esküvő, az asszony mindent felhánytorgatott neki: a legkisebb csekélység miatt is mindjárt ugrana tűzbe-vízbe. Kérdezte is tőle a férje:

– Hát akkor hol volt a mérged, mikor a zsebkendőidet hasogat-tam szét?

– Az akkor úgy volt, hogy amíg ott időztél, mosolyogtam, nevetgéltem, de mihelyt kitetted a lábad a házból, mérgemben összeharapdáltam az asztal szélét – ha nem hiszed, eredj, nézd meg, még most is látszik.

Bizony igazat beszélt az asszony: még mindig ott volt az asztal sarkán a foga nyoma. De nemcsak egyedül a férjével volt ilyen goromba: ahol csak megfordult, senkit és semmit nem kímélt, mindenért felfortyant.

Kiment egy ízben a favágó az erdőbe, nyomában a két kutyája, Buksi és Bodri. Bodri valahová elkódorgott. A favágóval meg, ahogy járta az erdőt, szokatlan eset történt: belebotlott a Jósorsba meg a Balsorsba, amint azok vitakoztak, hadakoztak, csépeltek egymást. Sehogy sem tudta egyik a másikat lebírní. A Jósors, amint meglátta a favágót, könyörögni kezdett:

– Ember, válassz szét bennünket: látod, hogy nem bírunk egymással. Olyan tudással ajándékozzak meg, hogy minden élő teremtmény beszédét érteni fogod, de senkinek nem szabad egy szót sem szólnod róla, különben nyomban meghalsz.

– De hát hogyan válasszalak én szét benneteket?

– Az már a te gondod!

Levágott a legény egy jókora fűzfavesszőt, s alaposan odaszózott vele az egyiknek is, a másiknak is. Rögtön kigabalyodtak egymásból, és futott az egyik erre, a másik meg arra. A favágó meg ment tovább a dolgára. Előkerült közben a Bodri kutya. Buksi kérdi:

– Hol voltál?

– Nagyon megéheztem így az erdőt járva, s hazaszaladtam, nem kaphatnék-e egy falat ételt.

– És kaptál?

– Kapni kaptam, de hogy a gazda nincs otthon, rosszul mennek a dolgok. Hiszen tudod, milyen a mi gazdaasszonyunk. Most is abba a

tálba öntött elém valami lötytöt, amit a gyerekek összesároztak, nem is tudtam kilefetyelni.

Értette a favágó, amit a kutyái beszéltek, s mikor hazaért, kérdi a feleségétől:

– Miért adtál Bodrinak olyan hitvány lötytöt?

A felesége persze rögtön nekiesett:

– Ugyan már, szívem csücske, lelkem lelke, hát azt meg honnan tudod? Árudd el, talán neked is juttatok valami finom falatot!

– Maga Bodri panaszkodott Buksinak efelől.

– Hát érted a kutyák nyelvét? Hol tanultad?

– Azt nem árulhatom el senkinek.

– Nekem sem, papa? Miért?

– Azért nem, mert ha bárkinek elmondom, rögtön meg kell halnom.

– Hát aztán, ha meg is halsz, te szerencsétlen: szépen fölöltöztetek, eltemettetek, jó lesz az neked! Csak én megtudjam a dolgot!

– Jól van, jól van. Eridj, hozd elő a halotti ruhámat! Feladod rám, aztán befekszem az ágyba, és majd akkor elmondom.

Kiment a feleség, hogy behozza a halotti ruhát, a férj meg lefeküdt az ágyba, és készült meghalni. A két kutya szomorúan az ágy lábához heveredett, bánatos szemekkel néztek. Közben a tornácról bevonult a tisztaszobába a tyüksereg, a kakas vezetésével. Mikor az meglátta a kutyákat, nagy kukorékolva gúnyolódni kezdett:

– Kukurikú, mért lógatjátok a fejeteket? És mit kerestek itt a tisztaszobában?

– Még szerencse, hogy neked olyan jó a kedved! – felelték a kutyák. – Nem tudod, hogy a mi derék gazdánk halni készül, s mindent a feleségére hagy? Elmegy majd a te jó kedved is.

– Hát mire való a gazdánknak a tudás, ha nem tud vele élni? – mondta a kakas.

– Miért? Hogyan kéne vele élni? – kérdik a kutyák.

– Én elkormányozok húszat, de harmincat is elkormányoznék, a mi gazdánk meg azzal az eggyel sem boldogul.

– Szívesen kormányozna ő is, de mit tehet, ha az asszony olyan házsártos?

– Hát nem a gazda az erősebb a feleségénél? Vagy nincs az asszonynak jó hosszú haja? Kiveszett a világból a tölgyfahusáng?

Tekerje föl a gazda a felesége haját az egyik kezére, kapja a másikba a tölgyfahusángot, aztán tángálja addig, amíg meg nem ígéri, hogy megjavul! Akkor majd nekünk is jól fog menni a sorunk.

Hallotta az ágyban a favágó mindezt, s elgondolkodott: bizony igaz, amit az állatok mondanak.

Belépett a felesége, ölében a halotti ruha. Lerakta az asztalra, és kezdi nógatni az urát. Aki már közben kinézte magának a sarokban heverő tölgyfahusángot. Ügyet sem vetve az asszony beszédére, csak elkapta a kontyát, aztán a földhöz vágta, s megtáncoltatta rajta a botot, míg csak az asszony meg nem ígérte, hogy soha többé nem kérdi tőle a titkot, és hogy megjavítja a viselkedését. S valóban, úgy is történt: ha rá is jött néha a régi zsémbelhetnék, inkább beleharapott az asztal sarkába, de a férjét nem piszkálta.

Hogyan tanult mórest a házsártos asszony?

Élt egyszer egy házaspár, akinek volt három lánya. Mindegyik igen házsártos: kettő házsártos, a harmadik még házsártosabb. A két idősebbet valahogy kiházásították, de nem nagyon fértek össze a férjeikkel: szüntelenül pöröltek, veszekedtek. Az apjuk meg is fogadta, hogy a harmadikat nem engedi férjhez menni. Egy ízben aztán beállított hozzájuk egy legény, s kérte a legkisebb lány kezét. Az apa sehogy sem akarta adni, nem és nem. A legény könyörgött: add hozzám, összepasszolunk, olyan szépen fogunk élni, mint az angyalok. A végén az apa ráált, s hozzáadta a lányt.

Az esküvő után az ifjú pár készült látogatóba a szülőkhöz. A vőnek az volt a szokása, hogy tubákolt. Most is vágta magának az útra való dohányt, közben a lába alá keveredett egy tyúk. Azt mondja a tyúknak:

– Hess innét, te! Többet nem figyelmeztetlek!

De hát ki látott olyat, hogy egy tyúk hallgasson az emberre! A férj erre a dohányvágóval zutty! – fejbe vágta a tyúkot, s annak mindjárt vége lett. Nyújtja a feleségének, s mondja:

– Nesze, kopaszd meg, főzz belőle levest!

Csodálkozott nagyon az asszony, hogy most mi van. A férj meg vágta tovább a dohányt. Berontott egy kismalac a szobába. Mire a férj:

– Hüss ki, te! Másodszor nem mondom!

Na de hát beszélhetni egy malacnak! Mire a férj a dohányvágóval kupánvágta a malacot is, s annak is vége lett.

Vágott magának elég útravaló dohányt. Megparancsolta a feleségének, hogy szedelőzködjön, majd ő is fölöltötte a ruháját, befogta a száz rubelt érő lovat, fölöttette a szekérre a dohányvágót, aztán elindultak. A ló meg vágására akarta fogni, s erősen ugrándozott.

Rászólt a férj:

– Hóha te! Többet nem figyelmeztetek!

De hát ki látott olyat, hogy egy ló az első szóra engedelmeskedjen! A férj meg, mikor az tovább ugrált, a dohányvágóval fejbe kólintotta, mire az állat nyomban felfordult. Akkorra azonban már ott voltak az apósáék kertje alatt. Leszedte a férj a lóról a szerszámokat, fölült a szekérre és odaszólt a feleségének:

– Gyerünk, húzzad!

Az meg fölszerszámozta magát, húzta a szekeret, s közben rettegett, nehogy neki is azt mondja a férje: „többet nem figyelmeztetek!” Behúzta a szekeret az udvarra, aztán mentek mind a ketten be a házba. Mondja neki az apja:

– Ki kell fogni a lovat.

Feleli erre a lánya:

– Már kifogtuk, ne törődjön vele, a mi lovunk már a helyén van.

Ott volt látogatóban a másik két vő is, feleségestől. Ettek-ittak, majd befűtötték a fürdőt, s a három lány meg az anyjuk ment fürödni. Az apa a vejeivel ottmaradt az asztalnál, beszélgettek. Azt mondja az apa:

– Ez a két vejem még megjárja, amilyen feleséget kapott. De a harmadik, a legkisebb igen rossz természetű. Hogy boldogul majd vele a férje?!

Mire azt feleli a veje:

– Erre csak azt mondhatom, tata, hogy jobb lesz az enyém a másik kettőnél. Olyan szófogadó asszony, ha most azt parancsolnám neki, hogy jöjjön haza a fürdőből, rohanna akár pucéran is!

– Na, az már lehetetlen! – hitetlenkedett az apa.

– De bizony! – erősködött a veje.

Az após rögtön letett az asztalra háromszáz rubelt és így szólt:

– Amelyiktek felesége a férje parancsára pucéran kirohan a fürdőből, azé a pénz!

A legidősebb vő rögtön elküldött egy pásztorlánykát a fürdőbe, hogy a felesége minél gyorsabban szaladjon haza, akár pucéron is.

– Még mit nem – felelte az asszony –, miket ki nem talál: kiélvezem itt a gőzt, felöltözöm, majd akkor megyek.

Na, jól van. Küldi az üzenetet a második vő is a feleségének, hogy jöjjön sebesen haza. Az ugyanezt felelte:

– Majd ha kigőzöltem magam, felöltöztem, akkor megyek.

Végül a legfiatalabb vő is elküldte a parancsot, hogy sürgősen jöjjön haza a felesége. Az meg a nyírfaseprűt a hasa elé kapva már ott is volt az asztalnál. Akkor aztán átnyújtotta az apa a vejének a háromszáz rubelt, e szavak kíséretében:

– Soha nem hittem volna, hogy a lányomból ilyen engedelmes feleség válik.

Mire a veje:

– Hát nem megmondtam, tata, hogy úgy fogunk élni, mint az angyalok?

A könyörületes fiú

Hajdanvolt időkben volt egy olyan királyi rendelet, hogy a százéves öregeket nem szabad tovább tartani, hanem ki kell vinni őket az erdőbe vagy a mocsárba, s hagyni, hogy ott meghaljanak. Egy fiú fölrakta a kordéra öreg édesapját, s vitte. Nyomában poroszkált a gyereke. A fiú kordéstól letaszította az öreget a hegyről, aztán indult hazafelé. A gyereke meg kérdi:

– Apám, a kordét minek hagytad ott?

– Többé már arra nem lesz szükség.

– Hát amikor te megöregszel, min hozlak ki az erdőbe?

Visszament a fiú, fölsegítette a földről idős édesapját, s hazavitte.

Félt, nehogy megtudja valaki, ezért hát titkon a csűrben tartotta.

Igen ínséges esztendő elébe néztek. A fiú besurrant a csűrbe, s panaszkodott az apjának:

– Mi lesz most, édesapám? Olyan rossz az év, hogy se kenyérnek való, se vetőmagnak való nem fog megteremni. Élve hagyjalak, most aztán mondd meg, mit tegyek!

– Szedd le, gyerekem, a pajta tetejét. Ifjúkoromban kicsépeletlen rozsszal fedtem be. Csépeled most ki, tölts meg törekkkel egy zsákot, ülj fel egy gyors lóra, s száguldj, ahogy csak a ló bírja, át az ugaron, s két kézzel szórjad a magot, minden irányban.

A fiú úgy is tett, s bevetett néhány táblát. Eljött az ősz, nem kelt ki semmi. Megint ment az apjához a csűrbe, és mondja:

– Kedves édesapám, mindent úgy csináltam, ahogy meghagytad, mégsem kelt ki semmi.

– Jó lesz az. Menj ki, gyerekem, éjjel a mezőre, szorítsd a fejed a földre, és hallgasd ki, mit beszélnek a rozsszemek.

Kiment a fiú hallgatózni, hallja, ahogy az egyik rozsszem kiabál a másikkal:

– U-u-u-u!

– Na, mit hallottál? – kérdi az apja.

– Csak huhog egyik a másiknak.

– Jó lesz az, gyerekem.

Tavasz táján megy megint a fiú határszemlére. Fekete a szántó, nem kel azon semmi. Az apja meg újra azt parancslja neki, hogy éjjel hallgatózzon. Ő a fülét a földhöz szorítva hallja, hogy a rozsszemek beszélgetnek:

– Engem eressz, húzódj arrább! Engem eressz!

Hazaérve mondja az apjának.

– Jóra fordul minden, gyerekem.

Eljött az ideje – kihajtott a rozs, nyár közepére pedig már egyik kalász a másikat veri; mint a fal, olyan a tábla. A kalász mint a harang, alig éri át az ember.

Éhínség dúlt, az emberek mindenféle kérvényeket írogattak a királynak. A király meg jött, hogy meggyőződjön róla, igaz-e, amit írnak. Jártta az országot, rozst sehol nem látni, csak egy helyen, három táblával is, mint a fal, úgy áll. Hívatta a király a gazdát.

– Mondjad, honnan kaptál vetőmagot? Egész királyságomban nincs még egy ilyen tábla! De az igazat mondd!

Forgatta így is, úgy is az ember, de mit volt mit tenni – bevallotta, hogy idős édesapját tartja, s az ő tanácsát követte.

– Na, ha ilyen bölcs szüléd van, hozd elő! – parancsolt rá a király.

A király elé vezette az öreget a fiú.

– Ha olyan okos vagy, apó, mondd meg nekem, mikor halsz meg?

– Ennek az évnek az utolsó napján, felség.

– Hát én, mikor halok meg?

– Húsvét első napján, felség.

– És nincs menekvésünk?

– Nekem nincs, a király azonban megmenekülhet, csak lopni kell mennie.

Nagyot nevetett a király, és tovahajtatott. De mikor hazaért, csak nem akart kimenni a fejéből az öreg jövendölése.

Beköszöntött az új esztendő. A király elküldte a szolgáit, nézzék meg, életben van-e még az öreg. A küldöncök jelentették:

– Az apó tegnap meghalt, torra vagy hivatalos, felség.

Most aztán egyre nyugtalanabb lett a király. Minél inkább közeledett a húsvét, annál jobban félt. Már aludni is alig tudott. A húsvét előtti éjszakán fölkelt, egyszerű ruhába bújt, s kiosont a városból. Mikor a várfalhoz ért, hallja, valaki arra lopakodik.

– Ki vagy? – kérdezte a király, s egy csavargót pillantott meg.

– Aki te.

– Na, akkor jó barátok is lehetnénk.

– Igen ám, de hová menjünk lopni?

– Hát a királyhoz! Ismerem ott a járását.

Na jó. Odaérték a palotához, a legfelső emeleten, ahol a nagyurak laktak, világos volt az ablak. Azt mondja a tolvaj:

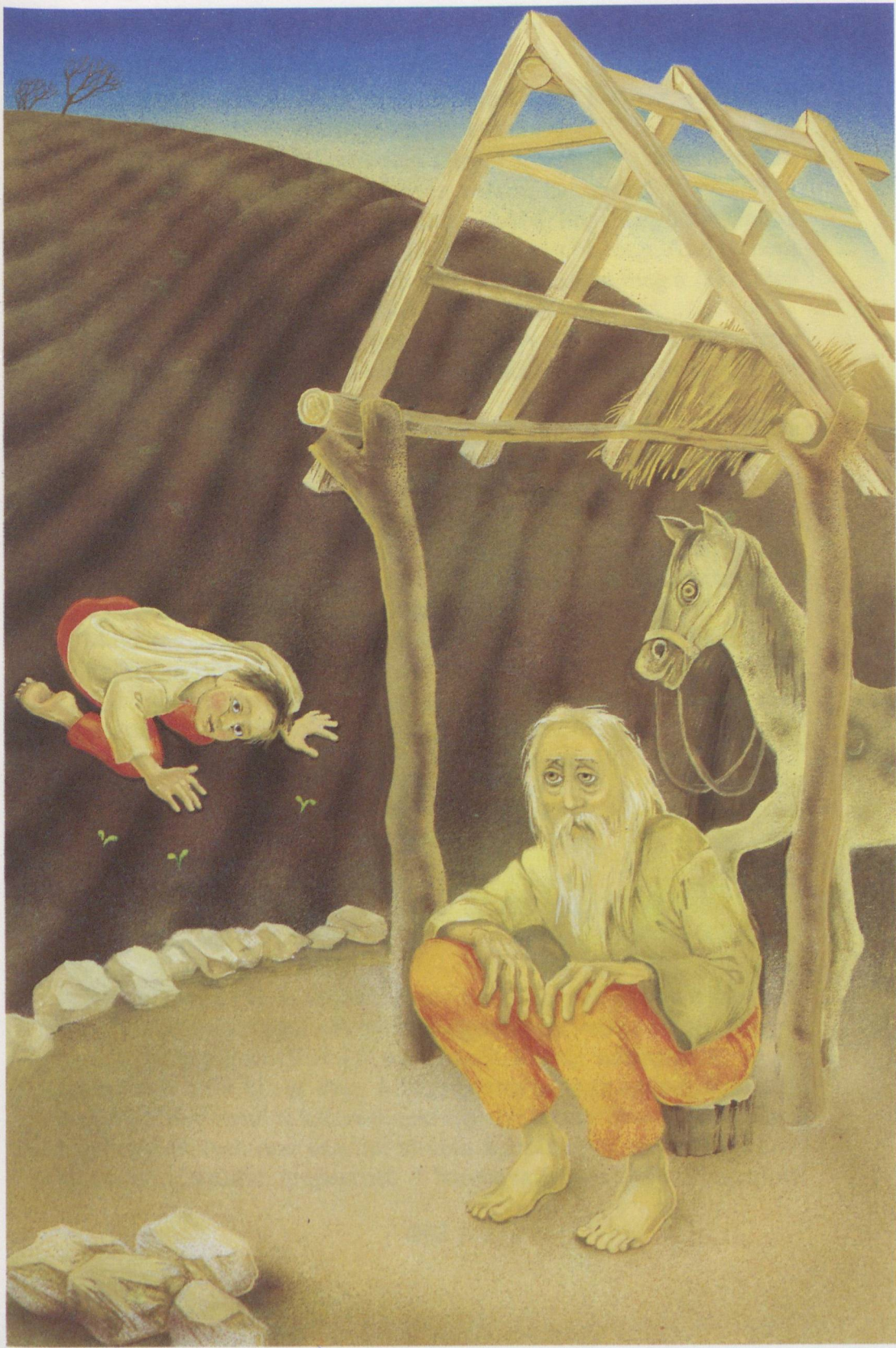
– Kapaszkodj fel, aztán hallgasd ki, mit csevegnek az urak.

– Nem tudok én falra mászni.

A tolvaj erre nyakon csapta a királyt:

– Micsoda tolvaj az ilyen!

Aztán ő maga húzott vaskarmokat kezére-lábára, fölkapaszkodott, majd amikor lemászott, azt mondta:

– Meg akarják ölni a királyt. Holnap nagy bál lesz, meghívják öfelségét is, és mérgezett bort adnak neki.

A tolvaj aztán újra fölmászott a falra, lehozott két ládikó aranyat.

– Na, legalább nekünk is legyen valami hasznunk!

Aztán elmentek a város végén álló viskóba, hogy megosztozzanak a pénzen. Mint afféle kezdő, a király kapta a kisebb részt. Ahogy ment hazafelé, útközben kereszteteket rajzolt a kerítésekre meg a fákra, így jelölte meg a viskótól a palotáig vezető utat.

Másnap bálba hívták a nagyurak a királyt, aki rögtön körülvette a házat katonasággal. Amikor a főtanácsos a borral teli serleget nyújtotta felé, a király így szólt:

– Az a szokás, hogy ha megkínálunk valakit, először a kínáló kóstolja meg, s csak aztán tölt a vendégnek. Igyál elsőnek! – parancsolta a király.

Helyeselt mindenki, hogy ez bizony így van. Mit volt mit tenni, a főtanácsosnak ki kellett innia a serleget. Ahogy kiitta, nyomban élettelenül vágódott el. Akkor aztán beszólította a király a katonáit, s az összes nagyurat, akik csak a bálra meghívták, lefogatta.

Majd magához hívatta a tolvajt, s bőkezűen megjutalmazta. A tolvaj megnősült, és élt boldogan, nem kellett többé lopnia.

A király meg törvénybe hozta, hogy nem szabad az öregeket elpusztítani: „A fiatalok a munkára valók, az öregek meg, hogy jó tanáccsal szolgáljanak.”

Radvilas és az inas alkuja

Régen, még az ántivilágban, Radvilas hercegnek az volt a szokása, hogy külön inast fogadott, akinek egyedül az volt a dolga, hogy a pipáját meggyújtsa. Fizetett azonban a herceg bármennyit, egyik legény sem bírta ki egy évig. Meggyújtotta az inas a pipát, a herceg meg rögtön jobbról is lekevert neki egy nyaklevest, balról is, és kész. Úgyhogy az ilyen inas azután, miután kapott egy párat a füle közé, alig szállt le az este, megugrott. A herceg meg nyomban fölfogadott

egy másikat. Volt kiből; nagy fizetést ígért, kecsegtette evvel is, avval is a jelentkezőket. A végén azonban már mindenki tudta, hogy mire szerződik, és hogy mit kap a fizetésen fölül, úgyhogy senki nem akart kötélnek állni. Mert igaz, hogy enni-inni kapott rendesen, jól tartották, de a sok ütleget miatt csak azt gondolta magában mindenki: „Inkább ne lássak soha tejet-vajat, mint hogy így csépeljenek!”

Volt egyszer egy kiszolgált katona, aki a következőképp okoskodott: annyi minden gyötrelmen átestem, láttam hideget-meleget, lesz, ami lesz, beállok én ahhoz a Radvilas herceghez, kipróbálom, kibírok-e egy teljes esztendő. És úgy is tett, ahogy elhatározta. A herceg fölfogadta egy évre, a katona pedig a következő feltételt támasztotta:

– A fizetség az legyen, hogy ebben az évben én gyűjtöm meg méltóságod pipáját, jövőre meg méltóságod az enyémet.

A herceg ráállt. Adtak nyomban enni-inni a katonának, maga a herceg is jól belakmározott, aztán persze rápipált. Jött az inas, rágyújtott. A herceg meg mindjárt egy „kirelejzont” egyfelől, egy „krisztelejzont” másfelől – de akkorát ám, hogy az inast majd levette a lábáról. Na, de hát mit van mit tenni, a katona régóta tudta, hogy rossz nélkül nem kerül sor a jóra sem. Mikor a következő alkalommal rágyújtott a herceg, ugyanez történt. Aztán a következő alkalommal ismét, és mindig, sorjában. Leszolgált már a katona egy fél évet. Fél év után a herceg is kezdett megenyhülni: az ütései mind gyengébbek és gyengébbek lettek, s az év vége felé már csak épp hogy rátette a kezét az inasra, és kész.

Letöltötte ily módon az inas az egy esztendő. Amint a másikba léptek, elterült a karosszékekben, és nagyot rikkantott:

– Radvilas, gyújtsd meg a pipámat!

Aztán lekevert a hercegnek egyet jobbról, egyet balról, de akkorákat, hogy az eldőlt. Na, se baj, Radvilas nem szólt semmit, hanem teljesítette szépen, amiben megállapodtak.

Egyszer aztán azt mondja neki az inas:

– Nincs ebben a kastélyban mivel elfoglalni magamat. Eredj, Radvilas fiam, nyergelj fel két lovat!

A herceg ment az istállóba, felynergelt két lovat, s elővezette őket.

– Gyerünk, Radvilas, kilovagolunk.

Úgy is tettek. Sokáig lovagoltak, leszállt közben az éj. Egy nagy

erdőbe értek. Hallják, hogy valami surrog: csiks-csiks-csiks. Közelebb lovagolva látják: a faágon egy akasztott ember himbálózik. Azt mondja a katona:

– Mássz föl a fára, Radvilas, vágd le azt az akasztott embert!

Félt a herceg nagyon, de hát mit tehetett volna – a parancs, az parancs. Egy szempillantás alatt fölmászott és levágta az illetőt. Mikor újra lent volt a földön, így szólt hozzá a katona:

– Kösd a nyeregkápára az embert, Radvilas, indulunk tovább – hasznunkra lesz az még nekünk útközben.

Lóra ültek megint, elindultak. Mentek, mendegéltek, egyszer csak valami pislákoló fényt pillantottak meg az erdő mélyén. Közelebb érve látják, hogy csinos ház áll ott. A katona rögtön kiadta a parancsot:

– Radvilas, eridj be és kérj éji szállást!

Bement a herceg a házba, látja, tizenkét rabló ül az asztalnál. megszólította őket:

– Szeretne a gazdám éji szállást kapni.

Nagyra kerekedett a rablók szeme: ha ilyen az inas, milyen lehet az ura! Befogadták persze, jó reményekkel. Azok ketten meg kikötötték a lovukat, és beléptek a szobába. Akkor látták a rablók, hogy az úr olyan ágrólszakadt forma. Kérdi a herceg a katonát:

– Mit parancsol, nagy jó uram, vacsorára?

– Rakjál csak itt a szoba közepén egy nagy tüzet!

A herceg felaprított egy-két bútordarabot, és tüzet rakott. Aztán kérdi megint:

– Mit süssek meg nagy jó uramnak?

– Még kérded? Hát azt a madarat, amit a fa tetején találtunk.

A herceg kiment, megfogta az akasztott ember grabancát és bevonszolta. Rögtön tűzre rakta, süti-főzi, csak úgy sistereg a zsírja, az egész szoba bűzlik. A rablók meg csak nézik-nézik, mi történik itt, és még mi lesz. A katona meg azt mondja:

– Semmi jó nem sül ki ebből a madárból – túlságosan megpörköldött, nem szeretem én az ilyet. Radvilas, dobd ki!

A herceg megint megfogja a grabancát, dzsi-dzsi-dzsi – kihurcolja, kidobja. Aztán visszatérve kérdi:

– Hát most mit süssek meg, jó uram?

– Nem látod, tizenkettő is ül az asztalnál! Kapd el közülük a legzsírosabbat!

A rablók meg pucoltak kifele. A herceg a legkisebbet, az utolsót elkapta s lerántotta. A rablók meg egy ideig szaladtak, aztán megálltak, megszámozták magukat, s látták, egyikük hiányzik. Így szóltak:

– Csak nem adjuk oda ezeknek az öcsénket! Tizenketten vagyunk kettő ellen, le kell bírunkuk őket!

Az a kettő pedig, mikor látta az ablakon át, hogy jönnek vissza, kivágta a legkisebbnek a nyelvét és elengedte, hogy fusson szembe a fivérelével. Kirohant az ajtón, és csak ler-ler-ler! A fivérei úgy megrémültek, hogy hanyat-homlok menekülni kezdtek, az meg lerlerezve utánuk – összelerlerezték az erdőt! Azok ketten meg ottmaradtak, de velük maradt a mindenféle enni- meg innivaló is. Teletömték a hasukat, majd lefeküdtek aludni. Reggelre kelve találtak az istállóban tizenkét lovat meg hintókat. Egy elé befogtak négy lovat, és elhajtottak.

Egy nagy uradalom gabonatóbláihoz értek. Azt mondja a katona:

– Itt kell kicsapni a lovakat legelni. Hajts bele a zabföldbe, Radvilas, fogd ki a lovakat, hadd legeljenek!

A herceg úgy is tett. Belement a lovakkal a zabtáblába, kifogta és kicsapta legelni őket. Az uradalom gazdája egy özvegy úriasszony volt. Látván, hogy valaki jár a zabföldön, kiküldte a szolgáját megnézni, mi történik ott. Odaér a szolga, látja, hogy egy daliás úriember lovakat legeltet. Megszólította:

– Ki engedte meg kegyelmednek, hogy az én úrnőm zabföldjein legeltesse a lovait?

– Hát az én gazdám, aki ott heverészik a hintóban – válaszolta a herceg.

Reszketve lépett oda a hintóhoz, azt gondolván: ha már a kocsis is ilyen daliás, milyen lehet az ura! Aztán a hintóhoz érve látta, hogy az uraság bizony elég hitvány: rongyos göncökben heverészik ottan. Kérdi a szolga:

– Ki engedte meg uraságodnak, hogy a zabban legeltessen?

– Veled nekem nincsen beszédem! Jöjjön elő az asszonyod!

Oda is jött, szóba is elegyedett a katonával – nem szidta meg, csak

nagyon furcsállotta, hogy a kocsis olyan csinos, az uraság meg ágrólszakadt. A katona kiadta a parancsot:

– Radvilas, fogd be a lovakat!

A herceg befogta a lovakat, fölültek mind a hárman – a herceg a bakra, a katona az úriasszonnyal a hintóba, s elhajtottak az úriasszony udvarába. A herceg kifogta a lovakat, s vitte őket az istállóba, amaz kettő pedig bement a házba. Ott egész nap egymás kedvében jártak, este viszont az úriasszony nekikészült, hogy minden szolgájával egyetemben otthagyja a birtokot. Kérdi tőle a katona:

– Ugyan mért akarod itthagyni a házat, nagyasszonyom?

Mire az asszony elmagyarázta neki, hogy attól az időtől fogva, hogy az ura meghalt, éjszaka senkinek nincs maradása a házban: valaki rémisztget, kísértget benne. Mire a katona így szólt:

– Hát ha annyira féltek, menjetek, mi ketten azonban itt alszunk.

Örömmel beleegyezett az asszony – maradjanak csak. Mikor aztán mindenki elment, a katona megparancsolta Radvilasnak, hogy zárjon be minden ajtót. A herceg úgy is tett, s odaadta a katonának a kulcsokat.

– Radvilas, gyújts gyertyát!

A herceg gyertyát gyújtott, s az asztal közepére állította. A katona meg fogott egy könyvet, és olvasni kezdett. Alkonyattájt és kora este nem történt semmi. Éjfél körül azonban recsegni-ropogni kezdett a ház, majd rájuk szakadt a mennyezet. Aztán az ablakon beröpült egy láb, nyomában egy másik, majd egy kéz, aztán egy másik kéz, s a végén a törzs is. Tovább semmi. A katona ügyet sem vetett a dologra, csak olvasott nyugodtan, egészen hajnalig.

Mikor megvirradt, visszajött az úriasszony a házanépével egyetemben. Közben még mondta is:

– Ki tudja, életben találjuk-e őket?

Mikor aztán a katona látta az ablakon át, hogy közeledik az úriasszony a házanépével, odadobta a kulcsokat a hercegnek:

– Eridj, Radvilas, nyiss ajtót!

A herceg úgy is tett. Belép az úriasszony a házba, s fölismeri az ura összekaszabolt testét. A katona megmagyarázta neki:

– Mivel az urad gonosz, kegyetlen, könyörületet nem ismerő ember volt, halála után az ördögök így megcsúfították. Most már azonban kapott eleget, többet senki nem bántja, viheted, eltemetheted.

Az asszony úgy is tett, eltemette az urát és kész. Aztán fölajánlotta a kezét a katonának. Annak meg több se kellett. Mindjárt összeházasodtak. Radvilastól búcsút vett a katona. Most, hogy mindketten urak lettek, megköszönték egymásnak a hűséges szolgálatot és elváltak.

A katona lagziján magam is ott voltam – amit most elmeséltem, saját szememmel láttam, saját fülemmel hallottam.

Hogyan csinálta meg az együgyű testvér a szerencsését?

Volt egyszer három testvér, kettő okos, a harmadik meg együgyű, butácska. Az apjuk anélkül halt meg, hogy felosztotta volna közöttük a vagyont. Egy napon így szólt a két okos:

– Nyaláboljunk fel egy-egy köteg szénát, s ahány jószág a nyomunkba ered, annyi legyen mindegyikünké!

Na, jól van, ráállt a buta fivér is. A két okos persze a legjobb szénából markolt, az ostobának viszont csak rohadt szalma jutott. Kiengedték az állatokat, ment mindegyik a széna után, a buta testvér szalmája után csak egy rühös, girhes kisborjú ácsingózott. Mikor aztán szétoztották a nyáját, a két okos fivér minden jóval ellátta az állatait, szénával és darával, a buta viszont poshadt szalmatörekkel. Mikor látta, hogy a fivérei viszik a jószágnak a darát, ő is odaszórt a maga borjának egy marék hamut. Az ilyen takarmányon tartott állat persze aztán nem sokáig húzza – a borjú is hamarosan fogta magát és felfordult. Ha felfordult, hát felfordult. A buta tetvér megnyúzta, a bőrét kiszárította, a vállára vetette, és nekivágott a nagyvilágnak.

Ment, mendegélt, míglen utol nem érte az este. Befordult az egyik portára, hogy éji szállást kérjen. A gazdaasszony egymaga volt, nem akarta befogadni, mondván:

– Megjön az uram, aztán dühös lesz, hogy midenféle kódisokat beeresztek. Nincs hely, eredj máshova!

Kilépett a házból, s azt gondolja magában: hová mennék éjnek évadján, hol kaphatnék szállást! Megpillantott egy létrát, fölmászott

rajta az emeletre és lefeküdt. Volt ott a falba vágva egy nyitva felejtett tolóablak, hogy legyen hol a füstnek távozni. A buta testvér e mellett a tolóablak mellett rendezte be a fekhelyét.

Ahogy ott fekszik, látja ám, hogy a gazdasszony nagyon serénykedik: kolbászt főz, szalonnát készít az asztalra. Be is állít egy fiatal, szép szál legény. A gazdaasszony mindjárt asztalhoz ülteti, ami roskadásig van mindennel: hófehér kaláccsal, szalonnával-kolbászszal, s ott a pálinkásbutykos is. Esznek, isznak, szeretkeznek. Az együgyű fivér meg lesi a kisablakon át, hogy csak káprázik bele a szeme. Na jól van. Azok ketten javában szeretkeznek, mikor ta-ra-ra-ra, begördül az udvarra a gazda szekere. Nagy ijedtükben hová legyenek? A fiatalember a kemence mögé ugrik, az asszony meg kapkodja le az asztalt és dugja elfele: a szalonnát és a kolbászt az ágy alá, a kalácsot a polcra, a pálinkásüveget pedig az almárium tetejére. Aztán elfújja a gyertyát, bedobja magát az ágyba és fekszik.

Belép a házba a gazda és így szól:

– Gyújts világot!

Mire a gazdaasszony az ágyból pörölni kezd vele:

– Nem tudsz magad gyertyát gyújtani? Isten tudja, hol kujtorogsz esténként, én meg egész éjszaka le sem hunyom a szemem, olyan beteg vagyok.

Gyertyát gyújt a gazda, levetkőzik, leül a padra, és enni kér.

– Még mit nem – falni ilyenkor! Ott van a padkán egy fél cipó. . .

– De hisz reggel óta nem volt egy korty meleg étel a gyomromban!

– Találsz a kemenceszáj mellett egy fél fazék céklalevest.

Előszedte a gazda a céklalevest, eszegeti, harapdálja a kenyeret hozzá. A buta testvér meg mindezt látva fölkel az emeleti hálólhelyéről, lemászott a létrán, s belépve a házba kérdi a gazdát:

– Nem akadna nekem itt éji szállás, gazduram?

– Hogyne akadna – feleli az –, van itt hely elég: rakd le a göncödet, aztán gyere vacsorázni!

Falatoznak, közben mindenféléről beszélgetnek. A legény hátán ott a borjúbőr. Egyszer csak megkopogtatja, és halkán azt súgja felé:

– Csitt, mit kell itt mindjárt mindenféle sületlenségeket fecsegni: én is mennyi földet bejártam, hány emberrel összeakadtam, mégsem mondok senkinek semmit.

– Ki beszél itt micsodát? – kérdi a gazda.

– Ez a bőr a vállamon, ez nem nyughat.
– És mit mond?
– Csak azt, hogy a tálban az ágy alatt van hús is: szalonna meg kolbász.

Nézi a gazda – tényleg. Kiteszi az asztalra, s eszik a kolbászt meg a szalonnát. A legény újra patty, patty a borjúbőrt, s azt mondja:

– Csitt! Mit kell annyit szájalni!
– Most meg mit mondott? – kérdi a gazda.
– Csak azt, hogy a polcon akad kalács is, az almáriom tetején meg pálinka.

A gazda ismét megtalálta a mondott dolgokat. Esznek-isznak mindketten, ahogy dukál. A legény újra megkopogtatja a borjúbőrt.

– Most meg mit akar?
– Azt parancsolja, hogy vizet kell forralni.
– Te csak egyél-igyál nyugodtan, kedves vendég, én majd mindent elintézek.

A gazda mindjárt tüzet gyújtott, föltett egy kondér vizet, majd visszatérve az asztalhoz kérdi, mit parancsol a borjúbőr, mit csináljanak a vízzel. A legény meglapogatta a bőrt.

– Na? Mit mond?
– Csak azt, hogy a forró vízzel ki kell űzni a gonosz lelket a kemence mögül.

A gazda rögtön fogta a pitlit, és kezdte bezúdítni a forró vizet a kemence mögé. A fiatalember felüvöltött, a buta fivér meg csak biztatta a gazdát:

– Öntsed csak, öntsed!
Mire aztán amaz kiugrott nemcsak a kemence mögül, de még a házból is, hogy csak a háta közepét látták.

Most aztán volt ideje a gazdának elcsodálkozni, honnan tud az a borjúbőr annyi mindent. Kezdi kérlelni a buta fivért:

– Add el nekem!
– Hogy aztán soha többé ne tudjak meg semmit?
– Minek neked tudni, annyi pénzt adok érte, amennyit csak akarsz!

Gondolkozott a legény egy darabig, aztán így szólt:

– Töltsd meg a bőrt pénzzel, akkor neked adom.

A gazda nagyon tehetős volt, úgyhogy megtöltötte a bőrt arany-
meg ezüstpénzzel.

Az ostoba fivér fölpackolta az egészet, s hazatért a testvéreihez.
Kérdik tőle:

– Honnan van ennyi pénzed?

– Ha tudnátok, bátyók, milyen drága a bőr a városban!
Láthatjátok, azért a rühös borjú bőréért is mennyit kaptam!

Összenézett a két fivér: ha ez a tökkelütött azért a felfordult állapot
bőréért ennyit bezsebelt, mennyit fogunk mi kapni a hibátlan
jőszágaink bőréért?! Fogták és levágták az összes állatukat, s vitték a
bőröket a városba eladni. A rendőrség, látván a sok bőrt, rögtön
lekapta őket, s be a dutyiba!

– Biztos valami betegség támadta meg az állataitokat, hogy így
egyszerre kellett megnyúzni őket – meg akartok fertőzni másokat
is?!

Sok vesződésükbe került, amíg ki tudtak szabadulni. De megfo-
gadták: mihelyt hazajutnak, agyoncsapják a hülyét, amiért rászedte
őket!

Azonban épp az anyjuk halálára értek haza. Elfeledkeztek a
fogadalomról, hogy agyoncsapják az öccsüket, nagy mérgesen csak
annyit vetettek oda neki:

– Ha egyszer halálra gyötörted anyánkat, a te gondod legyen az is,
hogyan temeted el!

Az ostoba fiú meg belerakta az anyját egy kordéba, és viszi. De
előtte még tett egy kosárba vagy húsz darab tojást. Odaért az anyjával
a piacra, fölültette a kordéban, fadarabokkal kitámasztotta, kirakta
elé a tojásokat, aztán arrébb húzódva figyelte, mi történik. Jön egy
dagadt, pirosposzgás úr. Kérdi:

– Hogy adod a tojást, néne?

Az asszony csak ül kitámasztva, persze nem válaszol. Az uraság
újra kérdi, az meg ismét csak nem felel. Mire az úr bumm! –
hátbavágja:

– Nem hallod, Jóasszony? Hozzád beszélek!

Kizuhant az asszony a kordéból, le a kemény földre, rögtön
látszott, hogy egy szikra élet nem maradt benne. Az együgyű testvér
odaugrott az úrhoz:

– Megölted az anyámat! Emberek, ez az úr agyonvágta édesanyámat!

Az uraság ijedtében könyörgésre fogta:

– Csitt! Hallgass, te! Nesze, itt van pénz, amennyit akarsz, csak ne szólj senkinek egy szót se!

– Ha megtöltöd pénzzel a kordémat, néma leszek.

Az úriember megtöltötte pénzzel a taligát, a buta fivér meg eltemette az anyját, aztán a taliga pénzzel hazament. Kérdezték mindjárt a fivérei:

– Honnan szedted ezt a tömérdek vagyont?

– Elvittem anyánk holttetemét a városba, s jó áron eladtam, ennyiért ni!

Azok ketten megint egymásra néztek: ha ez a hülye ennyit kapott az öregasszonyért, mennyit kapunk majd mi – mindkettőnk felesége szép, fiatal!

Megölték a feleségeiket, s vitték őket a városba. A rendőrség egyből megorrontotta, hogy hullákat hoztak a piacra, s elkapta a két fivért.

Jó pár év eltelt, amíg a büntetésüket letöltötték. A börtönben sokszor megfogadták:

– Ha egyszer hazakerülünk, nem ússza meg a hülye élve!

S valóban, mihelyt hazaértek, nyomban bedugták az öccsüket egy zsákba, s vitték a folyóhoz, hogy vízbe fujsák. Mikor odaértek, látják, hogy be van fagyva a folyó, baltát meg nem hoztak magukkal. Küldözgeti egyik a másikat: eridj, hozd el a baltát, hát neked mért csak most jut az eszedbe?! A végén ledobták a zsákot, és elindultak mindketten haza, baltáért.

A zsákban otthagytott együgyű hallja ám, hogy lovát biztatva arra jön egy zsidó. Nagy jajveszékélésbe fogott:

– Jaj, jaj, jaj! Nem tudok se írni, se olvasni, mégis a zsidók királyának akarnak megtenni . . .

Ezt hallván a zsidó odarohant:

– Hé! Én tudok írni is, olvasni is, válasszanak engem a zsidók királyának!

Kioldva az ostoba testvért a zsákból a zsidó mászott a helyébe. A legény meg bekötötte a zsák száját, s a kertek alatt hazahajtott a zsidó szekerekével. A két fivér közben hozta a baltát, léket vágott a jégén, és

viszi a zsákot. A zsidó rettenetesen megrémült, s kezdett zsidó nyelven karattyolni. Azok ketten meg nevték:

– Na tessék, a kis hülye még zsidóul is megtanult a zsákban.

Belökték a vízbe a zsákot, és hazamentek. Látják ám, hogy az ostoba öccsük már otthon van, s az egész kerítést szebbnél szebb selyemkendőkkel, ruhákkal aggatta tele száradni. Bámul a két fivér, kérdezzetik egymást:

– Ez meg hogy került haza? S honnan vette a sok gyönyörű holmit?

Mire feleli az együgyű:

– Drága testvéreim, ti engem csak a folyó szélibe löktetek be, s ott is ennyi kincsre bukkantam. Mennyit szerezhettem volna, ha a közepibe dobtok?

Na, most mit csináljon a két fivér? Egymásra néztek:

– Menjünk mi is, mi majd a folyó közepén vágunk léket, s majd sokkal több kincset találunk, mint ez az ostoba itt.

Kiérték a folyópartra, léket vágtak, de mindjárt össze is vitatkoztak: egyik is, másik is elsőnek akart bemászni. Végül veszekedve mind a kettő egyszerre bújt a zsákba, a lékbe gördültek és megfulladtak. Az együgyű testvér meg mind a mai napig boldogan él.

A ravasz bosszúálló

Ez az eset nagyon régen, még a jobbágyság idejében történt. Egy paraszt bikát kínált eladásra a vásárban. Arra jön az uraság és kérdi:

– Mit kérsz ezért a kecskéért?

– Nem kecske ez, nagyuram, hanem bika.

Előkapta erre az uraság a botját, alaposan helybenhagyta vele a jobbágyot, majd kérdi újra:

– Mit kérsz ezért a kecskéért?

A mi emberünk alig állt a lábán, hát így felelt:

– Legyen uraságod akarata szerint.

Az uraság megvette a bikát egy kecske áráért. Az ember akkor így szólt:

– Hadd vágjam le legalább a bika farkát.

Azt megengedte neki az uraság.

– Megköszönöm ezt is. De jegyezd meg, nagyuram: te engem egyszer vertél össze, én háromszor adom vissza.

Az uraság csak nevetett, s így váltak el egymástól.

Bizonyos idő elteltével az uraság szelmalmot akart építtetni. Megtudta ezt a mi emberünk, a szakállát lenyírta, beszerzett magának fűrész, szekercét és egyéb szükséges holmit, hogy ácsmesternek adhassa ki magát, s beállított az urasághoz, hogy felajánlkozzon: ő majd megépíti azt a malmot. Kimentek ketten az erdőbe, hogy a megfelelő fát kiválasszák. A bérest a szekénnél hagyva eltűntek a sűrűben. Mustrálgatták a fákat, mikor egyszer csak a zsebeit végigtapogatva így szól a mester:

– Hogy a nemjóját – a colstokot meg otffelejtettem!

– Se baj, majd elugrik érte a legény.

A béres ment is, hogy elhozza a colstokot, ők ketten meg maguk maradtak az erdőben. Akkor a mester elgondolkodva így szól:

– Tudok egy más módot is arra, hogyan lehet megmérni a fa vastagságát: öleld át, uram, a fát, én meg majd zsinórral megmérem.

Ahogy az uraság átkarolta a fát, az ember összekötözte a kezeit, előhúzta az inge alól a bika farkát, és így szól:

– Minek a farka ez?

– Bikáé – feleli az uraság.

– Nem úgy, te ostoba, bizony kecskéé!

És addig csépelte az uraságot, amíg maga is bele nem fáradt, majd mielőtt otthagytá volna, odavetette:

– Egy már meglenne, még két alkalommal verlek össze!

A béres, mikor megjött, ott találta félholtan az uraságot. Nagy nehezen hazacipelték, de ágyba kellett dugni, olyan beteg lett. Azt azonban szégyellette bevallani, hogy mi baja, hogy egy jobbágy tángálta el, s nem engedett orvost a maga közelébe. Így aztán nem is lelték a nyavalyája okát.

A jobbágy most ősz szakállt ragasztott, fehér köpenybe bújt, egy üvegcsébe káposztalét töltött, egy másikba céklalevest, fogott három szem kendermagot, s így fölszerelve beállított az urasághoz, hogy majd ő kigyógyítja. Csak ránézett messziről a betegre, s már mondotta is:

– Uraságotat egy bikafarokkal csépték össze.

Elhűlt az uraság: a híres doktorok egyike sem találta ki a betegségét, ez az egyszerű falusi orvos meg egyből! Meg is kérte mindjárt, hogy kúrálná ki.

– Be kell fűteni a fürdőbe, és jól megizzadni – mondja a doktor úr.

Nyomban befűtöttek a fürdőbe, a szolgák vitték az uraságot, s ment velük a doktor is, az orvosságos üvegcséivel egyetemben. Odaadja a szolgáltnak a három szem kendert és így szól:

– Tüstént menjetek vissza, tegyétek ezeket a pirulákat egy pohár vízbe, s rázzátok, amíg fel nem oldódnak.

Mihelyt aztán egyedül maradt az urasággal, előhúzta a bika farkát és kérdi:

– Minek a farka ez?

– Bikáé – feleli az uraság.

– Nem úgy, te ostoba, bizony kecskéé! Megtanítalak én rá, hogy mi a különbség egy kecske meg egy bika között.

És újfent összeverte az uraságot úgy, hogy azon egy ujjnyi ép hely nem maradt. Miután így megizzasztotta a bikafarokkal, távoztában odavetette:

– Kettő már meglenne, még eggyel adósod vagyok.

Az uraságot alig tudták valahogy összedrótozni-foltozni, pedig most már elárulta az orvosoknak az igazat. Ettől kezdve egyre csak félt, reszketett, hogy harmadszor is elhúzzák a nótáját – egy lépést se tett a szolgálai nélkül.

A jobbágy meg készült harmadszor is megabrikolni. Hallván, hogy az uraság már felépült, s a vásárra készül, elment a cigányhoz, akinek volt egy igen gyors lábú lova, s így szólt hozzá:

– Segíts összevernem az uraságot, kapsz egy rubelt.

A cigány ráállt. Beöltözött a jobbágy ruhájába, fölült a sebes lovára és lesi a bokrok mögül, mikor jön arra az uraság. Amikor megpillantotta az uraság hintáját, már messziről ordított:

– Két ízben kaptál, kapsz majd harmadszor is!

– Fogjátok el és üssétek, amíg össze nem rogy – parancsolta az uraság a szolgálainak.

Azok üldözőbe vették a cigányt, közben a jobbágy előbújt a

bokrok mögül, kirángatta az urat a hintóból, elő a bika farkát és kérdi:

– Minek a farka ez?

– Mit kérded? Verjél! – válaszol csüggedten az uraság.

Adott a jobbágy az uraságnak, hogy alig maradt benne lélek, majd odavetette elmenőfélben:

– Most már kvittek vagyunk.

De nem is akart soha többé az uraság kecske áron venni bikát!

Ki butább a butánál?

Élt egyszer egy család: apa, anya, fiuk, lányuk. Egy ízben épp búzát örölt a lány, mikor egyszer csak keserves sírásra fakad. Kérdi tőle az anyja:

– Hát te, lányom, mit sírsz?

– Hát csak azt – feleli –, hogy elgondolkodtam, születik egy fiam vagy egy lányom, akit őrlés közben felrakok a malomköre, leesik, azt' összetöri magát – hogyan sírnék!

Erre az anyja is bögni kezd. Kérdi az apa, miért itatja az egereket. Elmeséli neki az asszony – s már hullanak az apa könnyei is. Ez aztán föltűnik a fivérnek, s kérdi, mi a baj. Elmondják neki, mire az így szól:

– Ütődött vagy te, húgicám, az a te bajod! Ráadásul megríkatod a szüleinket. A végén állhatok neki én is zokogni. Inkább elbújdosom itthonról, s vissza se jövök addig, amíg nálatoknál ostobábbra nem akadok.

Betért egy úri portára. Kérdi tőle a ténsasszony:

– Honnan kerültél ide, hogy nem láttalak a kapun bejönni?

– Én bizony az égből szállongtam alá. Az Úristen leküldött daráért, mindjárt röpülök is vissza.

Mire a ténsasszony:

– Jé, az égből? Akkor tán tudod, hogy megyen ott a fiam sora?

– Jaj, nagyon rosszul! Ha nem küldesz neki száz litast, fordulhat még rosszabbra is.

Az asszony nyomban a markába nyomott száz litast. Észrevette közben a legény az udvaron legelésző kocát, a kismalacaival egyetemben. Lekapta a sapkáját, és mélyen meghajolt a disznók előtt.

– Most meg mit csinálsz! – kérdi a ténsasszony.

– Amíg itt lent időzöm a földön, szándékomban áll gyorsan megőszülni, s szeretném a disznóasszonyságot fogadott örömanak megnyerni.

– Ezek szerint nincsenek rokonaid, akik vállalhatnák ezt a tisztet?

– Bizony nincsenek – felelte a legény, mire a ténsasszony nekiajándékozta a kocát fogadott örömanak, az ártányt fogadott örömapának s a kismalacokat vőfélynek meg koszorúslánynak. Elhajtotta szépen a legény a kondát.

Kisvártatva megjött az uraság, s megértette, hogy rászédtek a feleségét. Rögtön befogatta a lovakat és indult, hogy megkeresse a szélhámost. Az meg közben már eladta a disznókat. Mikor látta közeledni az uraságot, gyorsan átölelte egy gyümölcsöktől roskadozó almafa törzsét, mintha tartaná, hogy össze ne dőljön. Odaér az uraság és kérdi:

– Nem láttál errefelé egy disznókat terelő embert?

– Dehogynem – feleli az –, még nem járhat messze, láttam, melyik irányba ment, el is kapom, nagy jó uram, ha megtartod ezt az almafát, nehogy összerogyjon.

Az uraság ottmaradt a fát tartani, a legény meg elporzott az uraság lovaival. Eladta a lovakat, másik ruhát öltött, s ment tovább a dolga után. Az uraság nagy sokára rájött, hogy megint becsapták. Újabb pár lovat fogott be, s ismét a legény üldözésére indult. Egyszer csak látja, hogy szembejön vele az úton egy öregember. (Persze, nem más volt az, mint a mi szélhámosunk.) Mikor meglátta az uraságot, gyorsan lekapta a fejről a kalapját, telemerte sárral, és letelepedett egy útmenti köre. Odaér az uraság és kérdi:

– Nem láttál errefelé egy embert, aki két lovat hajtott?

– Látni éppen láttam, de az most mit sem számít. Nem hallotta méltóságod a nagy újságot, hogy három napon belül fölakasztják a kopaszokat? Nekem viszont van olyan gyógykenőcsöm, amitől három nap alatt kiserken az ember haja.

Az úriember persze kopasz volt. Megrémült nagyon, s rimánkodva

kérte az orvosságot. A legény meg az uraság fejébe csapta a sárral telt kalapot, és így szólt:

– Várj meg itt, egykettőre elkapom, akit kergetsz.

És újra csak elporzott az uraság lovaival. Az uraság három napig várta, amikor aztán látta, hogy hasztalan, lekapta a fejről a kalapot – de bizony nem talált a fején egyetlen szál haját sem. Megértette, hogy ismét rászedték. Hazament szépen; otthon csöndben volt, egyetlen szóval se szidta többé a feleségét. Az viszont nem állta meg szemrehányás nélkül:

– Buta vagy, mint a csizmatalp: nekem legalább csak egyszer csinált hosszú orrot az a muzsik, de neked kétszer is!

A fukar gazda és az okos béres

Élt egyszer egy gazda. Ő maga szeretett jókat enni, de a béreseit meg az egyéb cselédségét igen híg kosztot tartotta, különösen ha kásáról volt szó. Elkészíti a gazdasszony, mondjuk sárgaborsóból a kását, szalonnát pirít rá, jó töpörtyűset, de abból csak a tál egyik felébe tesz. S úgy tálalja be, hogy az a zsírosabb fele kerüljön a gazda elé, a vékonya pedig a többiek elé. Mikor aztán egyik-másik cseléd zúgolódik, hogy híg az étel, a gazda rákezdi:

– Hogy mersz morogni, nyavalyás, hogy mered ócsárolni ezt a kását?! Ilyet nem ettél, mióta kétágú vagy! Tessék – ahány kanál, annyi darab szalonna!

Belemeríti a kanalát, és mutatja a töpörtyűt – mint egy verébfej! Persze hogy nem szólhat erre senki semmit, mindenki csak némán gyűri magába az üres lötytyöt. A gazda meg fel-felrikkant:

– Micsoda kása, a teremburáját! Minden kanálba, lám, három-négy kocka szalonna!

Ily módon persze nem akadt olyan béres vagy cselédlány, aki leszolgált volna az egy évet. A szomszédok kérdezték is gúnyosan:

– Miért váltogatod oly gyakran a cselédséget?

A gazda meg csöppet sem szégyellve magát, avval vágott vissza:

– Azért, mert nekem van eszem, s nem tartom sokáig a bérest, nektek meg nincs, hát tartjátok.

S ezzel le volt zárva a vita. Egyszer azonban messziről fogadott föl egy bérest, merthogy közeli vidékről nem jött már hozzá senki. Nagydarab, erős legény volt, mint egy óriás. Leülnek az első nap az estebédhez: a gazda az asztal egyik felén, a béres a másikon. A gazdasszony persze úgy tálalt, mint szokott. A legény meg fogta, s szó nélkül maga felé fordította a tál zsíros végét. A gazda azt hitte, hogy véletlen mozdulat volt csupán, s visszafordította. Hogy a béres ne értse, mire megy ki a játék, közben jártatta a száját:

– Azt hiszem, erre forog a Nap.

A legény makacsul maga felé tekerte a zsíros féltekét, és így szólt:

– Rosszul tudod, gazda, mert a Nap bizony emerre forog.

Azt mondja erre a gazda, mintha a tálát akarná szemrevételezni:

– Na, most mondjátok meg, ezért pénzt kiadni, a gazdasszony meg kifizetett érte egy hatost.

És sebesen megint maga felé fordítja az edény töpörtyűs részét. A béres meg vissza, s a sok szalonna láttán rávágja:

– Meg is érte!

A gazda most már ráébredt, hogy a legény szándékosan pörgeti a tálát; s a kanállal jó nagyot sózva az orra alá, ráordított:

– Birkapásztor vagy te, hogy így évödsz velem az asztalnál?

A legény erre homlokon csapta a gazdát a kanálával, de úgy, hogy a kanál kettétört, s mindjárt nagy púp nőtt a gazda fejére. A béres meg fogott egy másik kanalat, maga elé húzta a tálát, degeszre ette magát, majd fogta a motyóját, és faképnél hagyta a gazdát. Aki aztán soha többé nem sajnálta a cselédeitől a falatot.

A csúszópénz

Élt egyszer két fivér: az egyik gazdag, a másik szegény, még egy lova sem volt, semmije sem volt. Télnek idején elfogyott a tűzifája. Elment hát a módos bátyjához, hogy kölcsönkérje a lovát, amivel egy kis fát

fuvarozhat haza az erdőből. Alig tudta kikönyörögni. A végén azonban megkapta a kancát. Szánkója volt neki is, de lószerszáma nem; nem tudta mivel befogni az állatot. Odakötötte hát a ló farkát a szánhoz, és elindult az erdőbe. Mikor megrakta fával a szánt, s elindította a fuvart, a ló farka leszakadt. Ilyen állapotban vitte vissza bátyjának. Az meg nem fogadta el farok nélkül, hanem bíróság elé citálta az öccsét. Beidéztek mindkettőjüket, s mennek. A bíróság jó messze volt. Egy oroszok lakta faluban szálltak meg éjszakára. Félték a muzsiktól szállást kérni, ezért a pópához tértek be, aki be is fogadta őket. Az idősebbik fivért, mint afféle gazdát a pópa az asztalhoz ültette, etette-itatta, a szegénynek viszont a kemencepadkán ágyazott meg. Le is feküdt az, de nem alszik, hanem hallgatja, miről beszélget a másik kettő. A bátyja meséli, hogy jártak a lóval. Mire a szegény testvér közbe akarván vágni, hogy nem volt mivel befogja a kancát, leugrott a kemence mögül, rá az ágyra, amiben ott aludt a pópa gyereke – s rázuhanván a gyerekekre, annak nyomban vége volt. Most már megy a pópa is velük a bíróságra: agyonütötték a gyerekét. A szegény ember meg azt gondolja magában: nincs menekvés, elvesztem. S mivel épp egy hídon haladtak át, öngyilkosságot akart elkövetni, zutty! – a mélybe vetette magát. A híd alatt azonban egy apa a fiával deszkát fűrészelt, a mi emberünk pont az apa nyakába zuhant, és halálát okozta. Most már a fiú is megy velük a bíróságra, hogy az apját megölték. A szegény fivér meg útközben egy követ dugott a kesztyűjébe, hogyha a bíró el találná ítélni, majd fejbe csapja vele.

Megérkeznek a bíróságra. A báty meséli a bírónak, hogyan szakította le az öccse a kancája farkát. A pópa elpanaszolja, hogy a kisgyermekét agyonütötte. A legény avval vádolja, hogy a hídról leugorván az apja halálát okozta. A szegény fivér pedig, hogy ott állt a bíró előtt, egyre csak mutogatja neki a kesztyűbe bújtatott követ. A bíró azt hitte, hogy pénz van a kesztyűben, amivel az ember meg akarja vesztegetni. Ennek megfelelően szolt az ítélet is: a szegény testvér tartsa magánál a kancát mindaddig, amíg annak ki nem nő a farka; lakjon addig a pópánál, amíg nem kerül egy másik gyerek; a fiú pedig a hídról a szegény ember nyakába ugorhat. Ha viszont nem ugrik, akkor kétszáz rubel büntetést tartozik fizetni.

Elhangzott az ítélet, írás is készült róla – véget ért a tárgyalás.

Nagy örvendezve indul a szegény ember hazafelé. Utoléri a bíró, elkapja a karját:

– Most aztán ide velem, amit mutogattál!

Odaadta neki a kesztyűbe dugott követ. Aztán elment a hídhöz, aláállt, s szólt a fiúnak, hogy ugorjon, csapja agyon, ahogy ő tett az apjával. A legény azonban bejött – inkább helyben kifizette a kétszáz rubelt, csak hogy ne kelljen ugrania. A mi emberünk ezután indult a pópához, hogy nála üsse fel a tanyáját – persze a pópa is adott neki inkább újabb kétszáz rubelt, csak hogy nyugta legyen. Hazament a szegény ember, volt már pénze, még egy kancája is – igaz, farkatlan –, s élt boldogan.

Miért süt nappal a Nap, és éjjel a Hold?

Réges-rég, abban az időben, ahová az emlékezet se ér el, mikor még ember se volt a világon, együtt lakott egy gyönyörű palotában a Nap és a Hold. Megszerették egymást, s hamarosan összeházasodtak. Kisvártatva szerelmüknek gyümölcse született, egy kislány, akinek azt a nevet adták, hogy Föld.

Sok-sok éven át boldogan éldegéltek, egy napon aztán összevesztek.

– Ha te ilyen forrófejű vagy, akkor inkább itthagylak – mondta a Hold.

– Te meg, ha továbbra is ilyen hideg leszel, akkor nekem nem kellesz.

– Jól van, váljunk el! De a lányunk velem marad – mondta a Hold.

– Nem. Nem hagyom neked a lányom! Azt akarod, hogy megfagyjon melletted? – gurult méregbe a Nap.

Perkunas főistenhez, a mennydörgés istenéhez fordultak, hogy döntené el a pört.

Az, miután meghallgatta a Napot is, a Holdat is, dörgő hangon kihirdette:

– Mostantól fogva pedig legyen úgy, hogy nappal a Nap vigyázza a lányát, a Földet, éjszaka pedig a Hold.

Mind a mai napig be is tartják Perkunas rendelkezését: reggeltől estig a Nap ügyel lányára, a Földre, estétől reggelig pedig a Hold őröködik felette. S ha a Holdnak nincs ideje, akkor húgai, a csillagok világítanak a Földnek.

A lettekről és a litvánokról

Két, egymással szomszédos nép meséit tartja kezében az olvasó. Mit jelent ez a szomszédság, mit jelent az, hogy „balti”?

Először is azt, hogy a lettek (kb. 1,3 millióan) és a litvánok (kb. 2,2 millióan) a Balti-tenger partján élnek. A földrajzi megjelölésen, a szomszédságon túl a „balti” szó azt is jelenti, hogy a lett és az igen archaikus litván nyelv az indoeurópai nyelvcsalád balti ágához tartozik (a 16—17. században kihalt porossal együtt).

A szomszédság-rokonság ellenére a két nép sorsa különbözően alakult.

A letteket a keletre nyomuló németek igázták le. A 13. századtól a Kardforgatók Rendje — ami Livóniai Lovagrend néven a Német (Porosz) Lovagrend ága lett — hiúsította meg a lett törzsek államháza szerveződését. Ettől kezdve a német feudális urak kormányozták az országot, egészen az első világháborúig. Ez igaz még akkor is, ha a lett földek közben különböző államalakulatok kebelébe tartoztak: először a Német Lovagrend középkori államába, majd 1560-tól — legalábbis a keleti rész, Latgale és a nyugati Kursi Hercegség (Kurzeme, Kurland) — a Lengyel—Litván Köztársaságba. 1621-től Latgale kivételével a svédek vonták fennhatóságuk alá a területeket, száz évvel később aztán az oroszok. A mostani Lettország teljes egészében 1795-ben, a Lengyel—Litván Köztársaság harmadik felosztásakor került az orosz birodalomba. A történelem során először csak 1918-ban alakult önálló, független Lettország. Az államalakulattól azonban jóformán függetlenül a „balti bárók” uralma egészen addig, végig fennmaradt.

A német befolyásnak megfelelően a lettek döntő többsége a német uralkodó osztályt követve a 16. században protestánsná vált. A protestantizmus volt az a szellemi mozgalom is, amelynek révén a lett nyelvű írásbeliség kialakult. Az anyanyelvű igehirdetés igénye hívta életre, ennek megfelelően kialakítói és művelői német papok voltak,

és igen sokáig, egészen a 18. század végéig, a 19. század elejéig szinte kizárólag a vallásos könyvekre, az egyházi irodalomra korlátozódott. A lassan alakulató világi irodalom csak a század utolsó harmadában, a nemzeti újjászületés, a romantika sodrában nyert lendületet, s az első valóban jelentős író, Jan Rainis csak a századforduló körül kezdte pályáját. Igazából azonban az irodalom – a maga egész műfaji tagoltságával, intézményeivel, iskolai oktatásával együtt – csak az 1918-tól 1940-ig fennálló független Lettországra bontakozhatott ki.

A litván volt az egyetlen olyan balti törzs, amelynek a középkor folyamán sikerült az államalapítás. A német keresztes lovagok és a lengyelek nyugaton, a keleti szláv városállamok, fejedelemségek keleten – ebben a geopolitikai helyzetben a litvánok először a 13. század közepén vették fel a kereszténységet. Néhány év múlva azonban, mikor a hadi helyzet úgy kívánta, Mindaugas, az első király visszavedett pogánnyá. Az általa létrehozott állam, a Litván Nagyfejedelemség azonban fennmaradt és tovább erősödött, olyannyira, hogy a 15. században a maga 1 millió km²-nyi területével és 9 millió lakosával egész Európa legnagyobb országa volt. Közben a litvánok a 14. század végén Európa népei közül utolsóként másodszor, és most már végleg megkeresztelkedtek, ezúttal lengyel közvetítéssel. Lengyelországot és Litvániát ettől kezdve sajátos perszonálunió fűzte össze, egészen az 1569-es lublini unióig, mikor is megtörtént a két nemzet egy köztársaságba egyesülése. Ez végzetes következményekkel járt a litvánokra, mert ekkortól kezdve a kultúra-teremtő nemesség egyre jobban ellengyelesedett. Litván nyelvű kultúra a Litván Nagyfejedelemségben sem volt, mert ott a keleti szlávok a későbbi beloruszhoz közeli változatát használták hivatalos államnnyelvként. A 16. századtól kezdve ezt váltotta föl a lengyel.

Volt azonban a litván kultúrának egy másik központja is: a Porosz Lovagrend állama, mely 1525-ben protestáns vallású világi állammá, a Porosz Fejedelemséggé alakult. A középkori háborúk (majd a 18. század eleji szörnyű járványok) következtében elnéptelenedett területre nemcsak német újtelepések érkeztek, hanem lengyelek és litvánok is, összekeveredve a megmaradt poroszokkal. A Kis- vagy Porosz-Litvániának nevezett vidék uralkodó osztálya, városlakói jobbára németek voltak, parasztsága viszont elég nagy százalékban litván. Itt született – ugyancsak a reformáció mozgalmában – a

litván írásbeliség. Első művelői azonban, nem úgy, mint a letteké, nem németek, hanem litvánok voltak. Ez magyarázhatja, hogy itt élt a 18. században a litván irodalom atyja, a nagy költő, Kristijonas Donelaitis is. De később is, egészen az első világháborúig, Kis-Litvánia a litván kultúra utánpótlás-területe maradt. Amikor a cári hatóságok 1864-ben kiadták a hirhadt sajtótörvényt, melynek értelmében csak cirill betűvel lehetett litván könyveket kinyomtatni, Kis-Litvániából (Kelet-Poroszországból) csempészték be százezerszámra a litván nyelvű irodalmat. De ott zajlott a nemzeti újjászületés is: 1883-ban ott jelent meg az első folyóirat, ott tartották az első műkedvelő színelőadásokat stb.

Nagy-Litvániában, a tulajdonképpeni Litvániában, mely a Köztársaság 1795-ös felosztása után majdnem teljes egészében Oroszországhoz került, a litvánok osztoztak a lengyelek sorsában. Ami azt jelentette, hogy az 1830-as, majd főként az 1863-as szabadságharc leverése után minden nemzeti törekvést az oroszosítás fojtott el, szinte csírájában. Ily módon a színvonalas litván irodalomra – Donelaitis magányos alakját leszámítva – egészen a 20. századig kellett várni. Az 1918-tól 1940-ig önálló, független államként létező Litvániában nyerte el a nemzeti irodalom az őt megillető társadalmi helyet és rangot.

A történelmi út ismertetéséből kiderül, hogy a lett és a litván irodalom évszázadokig a német, illetve a lengyel kultúra árnyékában fejlődött, s hosszú időszakok voltak, mikor a nemzeti tudat egyetlen letéteményese a folklór volt. Lettek és litvánok egyaránt tipikusan közép- és kelet-európai parasztnép. Értelmiségük, így irodalmáraik is többnyire paraszti származásúak, s ez a tény a modern, „magas” irodalmon is rajta hagyta bélyegét: a kötetünkben olvasható mesék nem egy motívumával találkozhatni 20. századi lett és litván művekben is.

Ami e mesék tartalmát illeti, az nem sokban különbözik az európai mesekincstől.

Feltűnhet, hogy a litván rész körülbelül a kétszerese a lettnek. Ennek mindössze az a magyarázata, hogy lett népmesékből már megjelent magyarul egy igen gazdag válogatás (*A Laima és a két anya*, Bp. Európa, 1976), míg litván mesék most látnak nálunk először napvilágot.

Szómagyarázat

ántivilág	régi világ
ártány	herélt sertés
csutora	apró lábakon álló kulacs
csűr	tágas takarmányraktár
eszterha	1. nádból vagy szalmából készült háztető 2. eresz
hosszúnap	ősszel tartott zsidó ünnep, melyen az ember Istent igyekszik kiengesztelni
iszák	bőrtarisznya, átalvető
kankles	litván népi húros hangszer
kirelejzon, krisztelejzon	fohász (görög: uram irgalmazz, Krisztus kegyelmezz!). Itt: káromkodás
kistafirungoz	kiöltöztet, szükséges felszereléssel ellát
kommendál	ajánl, javasol
lazsnakol	ver, ütlegel, püföl
litas	két világháború közötti litván pénznem
muzsik	orosz paraszt
peták	kevés pénz, jelentéktelen összeg
pitli	vödör, víztartó edény
pópa	görögkeleti pap
prosztó	egyszerű ember
pod	régi orosz súlymérték, 16,38 kg
tarack (ágyú)	rövid csövű ágyú
tilol	kendert, lent ütöget, ver, hogy pozdorjává törje
ukáz	(orosz) parancs, szigorú rendelet
verszta	orosz hosszmérték, 1066 m

A mesék tipológiai meghatározása

Azok számára, akiket érdekel, megadjuk a mesék típuszámait a nemzetközi mesekatalógus (Aarne, Antti—Thompson, Stith: *The Types of the Folktales*. FFC 184. Helsinki 1964. Rövk. AaTh) alapján. Ha a litván katalógus (Balys, Jonas: *Lietuviu pasakojamosios tautosakos motyvu katalogas. Motif-Index of Lithuanian Narrative Folklore*. Kaunas 1936. Rövk. Balys) száma ettől eltér, azt is megadjuk. Egy helyen utaltunk Berze Nagy János magyar népmese-katalógusára (Pécs 1957. I—II. Rövk. BN). A kötetet záró mítosz motívummeghatározása Thompson, Stith: *Motif-Index of Folk-Literature I. A—C* (Bloomington 1966. Rövk. Mot.) alapján történt. A tipologizálhatatlan szövegeket X-szel jelöltük.

Lett népmesék

A kutyaokmány AaTh 200; *Hogyan csapta be a kakas a rókát?* AaTh 6; *Hogyan csapta be a bognár a farkast, a medvét és a nyulat?* AaTh 122; *A hálás állatok* AaTh 554 + AaTh 313 II b; *Nagyerejű* AaTh 301B + AaTh 513 + AaTh 300A; *A jóízű mese* AaTh 852; *A derék katona* AaTh 554 + AaTh 330; *Terülj, terülj, asztalkám!* AaTh 563; *Az aranyalma* AaTh 550; *A lusta és a szorgos lány* AaTh 480 + AaTh 510 IV—V; *Menj el a nem tudom hovába, hozz egy kis nem tudom mit!* AaTh 465A; *Lúdháború* AaTh 1541 + AaTh 1386 + AaTh 1387 + AaTh 1381B; *Igazán?* AaTh 1920A; *Az uraság és az ördög* AaTh 1186.

Litván népmesék

A róka és a farkas AaTh 30; *A ravasz róka* AaTh 1 + AaTh 2 + AaTh 3; *A kutya mint szűcs* AaTh 102 + AaTh 104; *A kutya és a farkas barátsága* AaTh 101 + AaTh 100; *A gólya és a daru* AaTh 244A +

(Balys *223); *Hogyan akarta a farkas a kenyérsütést kitanulni?* AaTh 1199A (Balys *164); *A hattýúkirálynő* AaTh 400* (Balys *404); *A tizenkét hollófivér* AaTh 451; *A tehén, aki motolla volt* AaTh 511 (Balys *481); *Ezüstfenyő kígyókirályné* AaTh 425C; *Az elvarázsolt leány és a sárkány* AaTh 401A + AaTh 302 III; *Az uraság három lánya* X (Vö. AaTh 822*); *A pokolbéli katlan fűtője* AaTh 475 + Balys *530A + AaTh 300; *A csodamalom* AaTh 565; *Aranyhaj és Aranycsilag* AaTh 707; *Perkunas és a nagyherceg* AaTh 425A; *Az ifjú és a kígyó* AaTh 560; *Szerencsétlen Jonas* AaTh 461; *Mese a befalazott fiúról* AaTh 725—AaTh 518; *Csuszika* X; *Az eső és a szél* Vö. AaTh 298B; *Girhes* AaTh 530 I + AaTh 334 + AaTh 313 III; *Árva Elenyte és Bárány Joniukas* AaTh 450; *A hazug* AaTh 1960D; *Az asszony meg az ördög* AaTh 1164B (Balys *1164B); *A Nap, a Hold és a Szél apósa* X; *A két hazug* AaTh 1960J + AaTh 1960D + AaTh 1960K + AaTh 1960E; *Az együgyű és a kapzsi fivér* AaTh 1535; *A csodakacsa* AaTh 567; *A lusta feleség* AaTh 1371**; *A rászedett Halál* AaTh 331 + AaTh 332; *Három jó tanács* AaTh 910B; *Az okos paraszt* AaTh 921A + AaTh 922B + AaTh 1610 + X; *Hogyan kell a libát elosztani?* AaTh 1533; *A kíváncsi feleség* AaTh 670; *Hogyan tanul mórest a házsártos asszony?* AaTh 1365; *A könyörületes fiú* AaTh 981; *Radvilas és az inas alkuja* AaTh 1527 + AaTh 326 IIe; *Hogyan csinálta meg az együgyű testvér a szerencséjét?* AaTh 1643 (Vö. BN 1646 + A) + AaTh 1358C + AaTh 1535 III, IV, V; *A ravasz bosszúlló* AaTh 1538; *Ki butább a butánál?* AaTh 1450 + AaTh 1540; *A fukar gazda és az okos béres* Vö. AaTh 1561*; *A csúszópénz* AaTh 1660; *Miért süt nappal a Nap, és éjjel a Hold?* Mot. A736.1.4.

A sorozatot szerkeszti: Kovács Ágnes és Nagy Ilona

*A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat főigazgatója
A nyomdai munkálatokat az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat végezte*

Felelős vezető: Hazai György

Budapest, 1989

Nyomdai táskaszám: 18432

Kiadványszám: 2736

Felelős szerkesztő: Tárnok Irén

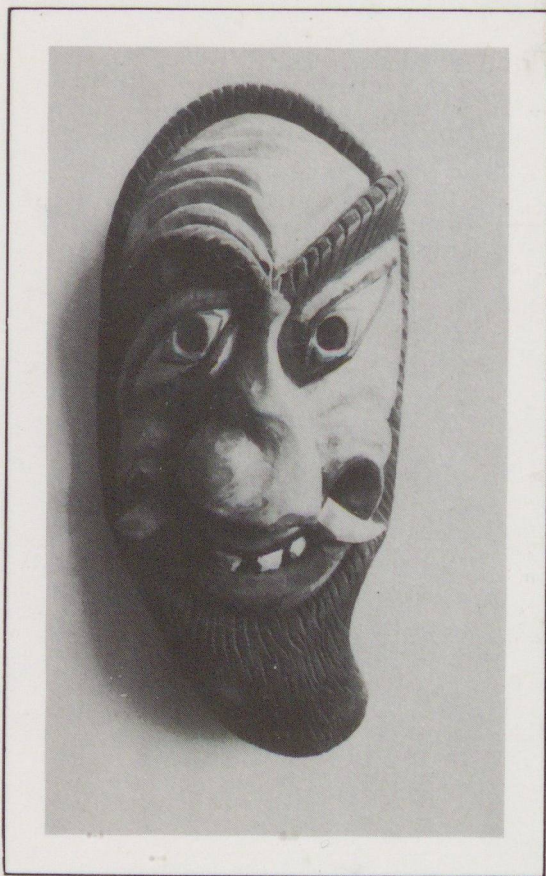
Műszaki szerkesztő: Szakács Sándorné

A fedélterv Tamás Noémi illusztrációjának felhasználásával

Killer Marcella munkája

Megjelent 20,73 (A/5) ív terjedelemben

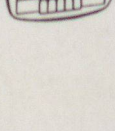
HU ISSN 0238-1001

Ára: 150,— Ft

Két balti nép, a lettek és a litvánok meséiből készült ez a válogatás. Mindkét nép folklórja hihetetlenül gazdag, bár erről Magyarországon eddig kevesen szerezhettek tudomást. Mégis nagyon ismerősek meséik, hiszen ők szintén közös európai kultúránk hordozói. Történelmük során más népekkel is érintkeztek: ennek hatását észlelhetjük a mesékben, de saját, ősi mitológiájuk nyomait is. A magyar mesékkel való összevetés, a hasonlóságok és különbségek felfedezése az ifjú olvasóknak izgalmas szellemi kalandot ígér.

ISBN 963 05 5549 2

507759

A csodamalom